

**PROJEKT STRATEGII ROZWOJU
GMINY DĄBROWA
CHEŁMIŃSKA**

2024 - 2033

Spis treści

1.	Strategia w skrócie.....	5
2.	Jak pracowaliśmy nad Strategią Rozwoju Gminy Dąbrowa Chełmińska na lata 2024-2033	7
3.	Trendy globalne	9
4.	Kontekst zewnętrzny	11
5.	Diagnoza Gminy Dąbrowa Chełmińska.....	14
5.1	Położenie geograficzne i administracyjne.....	14
5.2	Strefa społeczna	18
5.2.1	Sytuacja demograficzna.....	18
5.2.2	Edukacja i wychowanie.....	24
5.2.3	Ochrona zdrowia	26
5.2.4	Pomoc społeczna	27
5.2.5	Kultura i sport	31
5.2.6	Aktywność obywatelska	34
5.2.7	Bezpieczeństwo publiczne.....	36
5.3	Strefa gospodarcza.....	41
5.3.1	Rynek pracy i bezrobocie.....	41
5.3.2	Przedsiębiorczość i rolnictwo	45
5.3.3	Turystyka	55
5.3.4	Gospodarka finansowa	61
5.4	Strefa Przestrzenna	66
5.4.1	Środowisko naturalne i formy ochrony przyrody.....	66
5.4.2	Dziedzictwo kulturowe	74
5.4.3	Planowanie przestrzenne	75
5.4.4	Mieszkalnictwo	77
5.4.5	Infrastruktura techniczna i gospodarka odpadami komunalnymi	79
6.	Gmina w oczach mieszkańców	90
7.	Wnioski z diagnozy	99
7.1.	Obszar społeczny.....	100
7.2.	Obszar gospodarczy.....	102
7.3.	Obszar przestrzenno-środowiskowy	103
7.4.	Analiza SWOT	105
7.5.	Główne problemy w obszarach Strategii	109
7.6.	Wyzwania	110

8. Plan operacyjny strategii rozwoju Gminy Dąbrowa Chełmińska na lata 2024-2033 oraz kierunki interwencji rozwoju Gminy	111
8.1 Misja i wizja.....	111
8.2 Cele strategiczne rozwoju w wymiarze przestrzennym, gospodarczym i społecznym. Kierunki działań podejmowanych dla osiągnięcia celów strategicznych.	113
8.3 Spójność kierunków rozwoju Gminy z kierunkami wynikającymi ze strategii rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego.....	124
8.4 Oczekiwane rezultaty planowanych działań, w tym w wymiarze przestrzennym oraz wskaźniki ich osiągnięcia	125
9. Wieloletni Plan inwestycyjny.....	129
10. Kształtowanie przestrzeni Gminy oraz obszary strategicznej interwencji.....	134
10.1. Ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w gminie	134
10.2. Model struktury funkcjonalno – przestrzennej gminy.....	141
10.3. Obszary strategicznej interwencji wraz z zakresem planowanych działań.....	146
11. System realizacji strategii, w tym wytyczne do sporządzenia dokumentów wykonawczych	154
11.1. System realizacji strategii.....	154
11.2 Wdrażanie Strategii.....	156
11.3 System monitorowania i ewaluacji Strategii Rozwoju Gminy Dąbrowa Chełmińska na lata 2024 – 2033	158
11.4 Ewaluacja – ocena skutków wdrażania zapisów Strategii	160
11.5 Wytyczne do sporządzenia dokumentów wykonawczych.....	161
12. Ramy finansowe oraz źródła finansowania	162
Spis tabel	164
Spis map	167
Spis wykresów	169
Spis zdjęć	173

Mieszkańcy Gminy Dąbrowa Chełmińska,

każdy z nas wyznacza sobie mniejsze lub większe cele. Nie wszystkie jednak udaje nam się zrealizować, ale te które osiągniemy, dają nam dużą satysfakcję. Zarządzanie Gminą to ciągłe wyznaczanie nowych wyzwań, we wszystkich obszarach funkcjonowania samorządu lokalnego. Mniejsze cele udaje nam się zrealizować w ciągu bieżącego roku budżetowego. Większe zaś wymagają czasu, konsekwencji i determinacji, aby cel został osiągnięty. Zbiór tych celów stanowi Strategię Rozwoju Gminy, która jednocześnie jest diagnozą i próbą odpowiedzi na pytania: czego oczekują i potrzebują mieszkańcy oraz jakie powinny być główne kierunki działań?

W odpowiedzi na te pytania oraz dynamicznie rozwijającą się rzeczywistość, zmieniające się otoczenie i rytm życia, zrodziła się potrzeba wypracowania nowych kierunków działań i nowych perspektyw, tworzących Strategię Rozwoju Gminy Dąbrowa Chełmińska na lata 2024-2033. Dokument został stworzony przez zespół ekspertów, składających się zarówno z pracowników Urzędu Gminy, jak i specjalistów zewnętrznych.

Strategia Rozwoju Gminy Dąbrowa Chełmińska na lata 2024-2033 jest w moim przekonaniu odpowiedzią na zmieniającą się rzeczywistość i pojawiające się dla nas nowe wyzwania. Odpowiada również na pytania, jak wykorzystać naszą przeszłość i naturalne walory Gminy. Jest to dokument autentyczny, z którym się w pełni utożsamiam. Jestem przekonany, że nie zabraknie nam determinacji do jego systematycznego wdrażania, aby za 10 lat z satysfakcją powiedzieć – osiągnęliśmy nasz cel!

Wójt Gminy Dąbrowa Chełmińska

Radosław Ciechacki

1. Strategia w skrócie

STRATEGIA W SKRÓCIE

Strategia rozwoju Gminy jest zestawieniem celów, potrzeb i sposobów ich zaspokojenia. Jest podręcznikiem dla mieszkańców, inwestorów, ale przede wszystkim pracowników urzędu i radnych. Każdy kto sięgnie po ten dokument dowie się, do czego Gmina Dąbrowa Chełmińska dąży, w czym chce być najlepsza i jakie są jej priorytety rozwoju.

Podstawą prawną uchwalenia Strategii Rozwoju Gminy Dąbrowa Chełmińska na lata 2024-2033 jest ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym. Zgodnie z art. 10e ust. 1 te same ustawy gmina może opracować Strategię Rozwoju Gminy, natomiast art. 10f ust. 2 określa, że projekt Strategii opracowuje wójt oraz przedkłada go zarządowi województwa w celu wydania opinii, dotyczącej sposobu uwzględnienia ustaleń i rekomendacji w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w województwie, określonych w Strategii Rozwoju Województwa.

**Wizja Gminy
Dąbrowa Chełmińska**
jako najbardziej pożądanego
obrazu w przyszłości.

Kierunki Działań
wskazujące jakie kluczowe zmiany
należy wprowadzić w gminie, aby
zrealizować wybrane cele.

**Cele realizujące wizję gminy
i przybliżające jej realizację:**

1. infrastruktura podnosząca jakość życia mieszkańców,
2. rozwój sfery gospodarczej na bazie posiadanych zasobów i potencjału,
3. rozwój sfery społecznej gminy.

JAK PRACOWALIŚMY NAD STRATEGIĄ ROZWOJU GMINY DĄBROWA CHEŁMIŃSKA NA LATA 2024-2033

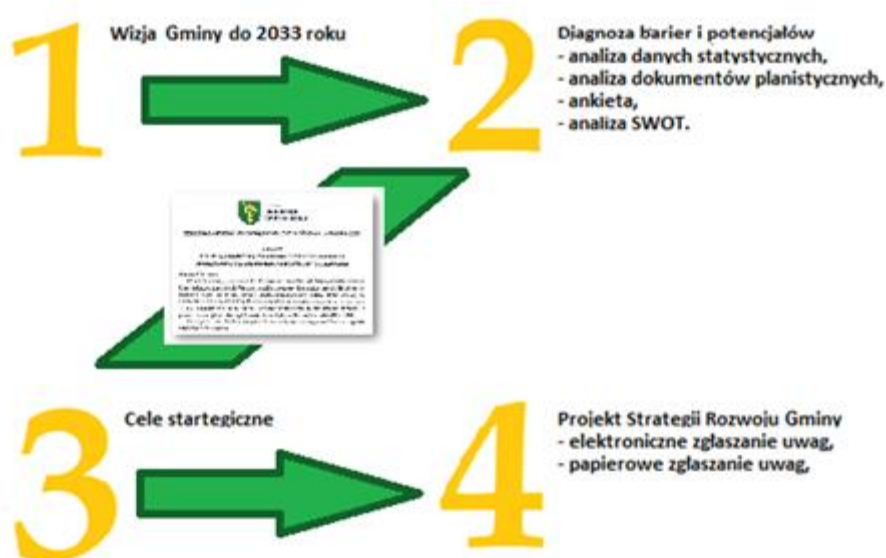
Choć Strategia Rozwoju Gminy Dąbrowa Chełmińska jest oparta na rzetelnych danych statystycznych, które stanowią fundament jej części diagnostycznej, to kluczowym elementem kształtowania przyszłości gminy okazali się jej mieszkańcy, radni oraz urzędnicy. To właśnie ich spostrzeżenia, opinie, wizje rozwoju - zebrane podczas badań ankietowych - stały się bezcennym źródłem wiedzy i inspiracji w procesie tworzenia niniejszej Strategii.

Widzimy ogromną wartość w bezpośrednim zaangażowaniu społeczności lokalnej w proces tworzenia strategii rozwoju, ponieważ to mieszkańcy, radni i urzędnicy mają

bezpośrednią perspektywę na potrzeby, wyzwania i potencjał naszej gminy. Ich głosy stanowią unikalne połączenie doświadczeń, wiedzy i ambicji, które służą za przewodnik w określaniu naszej drogi do przyszłości.

Ponadto, dzięki takiemu podejściu, strategia rozwoju staje się nie tylko dokumentem technicznym, ale również odzwierciedleniem woli i aspiracji społeczności lokalnej. Takie podejście umożliwia stworzenie Strategii, która jest nie tylko realistyczna i oparta na danych, ale także bliska ludziom i odpowiednio dostosowana do ich oczekiwań i potrzeb. Każda opinia, każda sugestia została starannie rozważona i uwzględniona, tworząc strategię.

TRENDY GLOBALNE

Na dynamikę rozwoju oraz zachodzące zmiany w Gminie Dąbrowa Chełmińska, oprócz lokalnych uwarunkowań, problemów i potencjałów wpływają również globalne lub krajowe trendy. Poniżej przedstawiono kilka najważniejszych trendów determinujących obrany kierunek rozwoju Gminy.

ZMIANY KLIMATU I CZYSTSZA ENERGIA

Postępujące zmiany klimatyczne wymagają - zarówno od administracji, biznesu, jak i mieszkańców, radykalnych zmian na poziomie działań systemowych i jednostkowych. Rosnąca świadomość energetyczna i ekologiczna sprawiają, że rynek i zainteresowanie zielonymi źródłami energii stale wzrasta, również wśród mieszkańców Gminy Dąbrowa Chełmińska. Unia Europejska, poszczególne kraje oraz firmy, za cel stawiają zeroemisyjność i neutralność klimatyczną. Nie jest tajemnicą, że bardzo duży wpływ na rozwój wszystkich regionów, będzie miała jedna z kluczowych dla Komisji Europejskiej strategii rozwoju - Europejski Zielony Ład. Ta nowa polityka UE dotyczy wszystkich sektorów gospodarki, w szczególności transportu, energii, rolnictwa, obiektów budowlanych i przemysłu. Stawienie czoła zmianom klimatycznym i odpowiednie wykorzystanie

narzędzi, które oferowane są na szczeblu krajowym i europejskim dają szansę na to, by zwiększyć odporność na zmiany klimatu i zmniejszyć wpływ na pogarszanie się stanu środowiska.

SIECIOWANIE USŁUG

Idea konwergencji i łączenia produktów i usług oraz współpracy wielu, czasami zaskakujących podmiotów, nie jest nowa, ale zaczyna nabierać rozpędu. Rośnie multifunkcyjność, zarówno miejsc (przestrzeni publicznych, budynków użyteczności publicznej), jak i produktów czy usług tak, aby odpowiadały na jak najwięcej potrzeb konsumentów. Przejawiać się może w tworzeniu produktów sieciowych w Gminie Dąbrowa Chełmińska, integracji środków transportu, pakietowaniu usług, np. turystycznych, hotelarskich, gastronomicznych oraz bardzo szerokiej współpracy pomiędzy podmiotami różnych branż. Takie podejście stwarza warunki do kompleksowej obsługi odwiedzających Gminę turystów.

STARZENIE SIĘ SPOŁECZEŃSTWA

Do 2050 roku co trzeci Europejczyk będzie miał ponad 60 lat. Średnia długość naszego życia rośnie, jednocześnie spada wskaźnik urodzeń. Rosnąca liczba osób starszych w społeczeństwie wpływa na funkcjonowanie gmin, a także na liczbę miejsc pracy oraz rodzaj produktów. Powoduje to również szereg konsekwencji gospodarczych – coraz mniej osób będzie płaciło podatki jako osoby aktywne zawodowo, rośnie obciążenie systemu ochrony zdrowia, a jednocześnie coraz więcej osób będzie potrzebowało wsparcia państwa w postaci emerytury czy renty. W tym kontekście bardzo istotne jest takie strategiczne zarządzanie gminą, które będzie dążyć do zwiększania liczby i odsetka osób aktywnych zawodowo. Wygrywać będą te gminy, które skutecznie utrzymają obecnych i przyciągną nowych mieszkańców.

LOKALNOŚĆ

Jako przeciwieństwo postępującej globalizacji, lokalność jest synonimem tego co bardziej autentyczne, wartościowe i o lepszej jakości. Swoje odzwierciedlenie znajduje zarówno w coraz powszechniejszym wsparciu lokalnych przedsiębiorców i wytwórców żywności, kultywowaniu tradycji i kultury oraz mocniejszym skupieniu uwagi na najbliższym otoczeniu. Trend ten przejawia się przede wszystkim w działalności lokalnych stowarzyszeń i organizacji społecznych w zakresie kultury i zachowania tożsamości lokalnej, co znacząco wpływa na zacieśnienie więzi sąsiedzkich i budowę odpowiedzialnego, aktywnego społeczeństwa w gminie.

KONTEKST ZEWNĘTRZNY

Na prowadzenie polityki rozwoju w Gminie Dąbrowa Chełmińska, oprócz wewnętrznie obowiązujących polityk i aktów prawa miejscowego wpływają również ustalenia i polityki na poziomie regionalnym i krajowym. Najważniejszymi dokumentami strategicznymi, które mają wpływ na działania podejmowane w Gminie Dąbrowa Chełmińska są:

- Strategia Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego do 2030 – Strategia Przyspieszenia 2030+ (SRWK-P 2030),
- Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030 (KSRR 2030),
- Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do 2020 r. (z perspektywą do 2030r.) (SOR).

Strategia Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego do 2030 – Strategia Przyspieszenia 2030+, organizuje działania samorządu województwa, wskazując najważniejsze wyzwania rozwojowe dla regionu. Jej celem nadrzędnym jest „Jakość życia typowa dla wysokorozwiniętych regionów europejskich”. Zawiera katalog priorytetów oraz kierunków działań, które określają, jak doprowadzić do spójnego i zrównoważonego rozwoju województwa.

Koncepcja rozwoju funkcjonalno-przestrzennego województwa kujawsko-pomorskiego formułuje model rozwoju zrównoważonego terytorialnie, który opiera się na zapewnieniu równej dla wszystkich mieszkańców i obiektywnie określonej dostępności do usług publicznych, które na każdym poziomie ośrodków powinny być rozwijane adekwatnie do ich roli w hierarchii sieci osadniczej województwa. Dostęp do dóbr i usług reprezentowanych przez wyższe poziomy hierarchiczne, polegające na prawidłowo funkcjonującym transporcie publicznym. Model zakłada brak zasadniczych różnic w tworzeniu szans zaspokajania potrzeb mieszkańców, natomiast konkurencyjność gospodarki w największym stopniu różnicowana będzie przez występowanie lokalnych potencjałów, specyficznych dla danego miejsca, bowiem ogólne warunki konkurencyjności z założenia będą tożsame dla całego regionu. Wykorzystanie lokalnych potencjałów będzie też powodowało różnicowanie charakteru poszczególnych obszarów. Przy takim modelu, istotnym czynnikiem różnicowania jakości życia i konkurencyjności poszczególnych obszarów mogą być także działania i decyzje lokalnych samorządów (gminnych i powiatowych), np. dotyczące kreowania lokalnych specjalizacji lub przypisywania szczególnej roli do realizacji określonych rodzajów zadań własnych. Przyjęta koncepcja identyfikuje także potencjały o charakterze regionalnym – które zamierza się wykorzystać jako dźwignie rozwoju całego regionu, ale jednocześnie identyfikowane obszary występowania opóźnień rozwojowych traktuje się jako solidarne zobowiązanie całego regionu do stymulowania ich rozwoju - dla zapewnienia jakości życia spełniającej oczekiwane i satysfakcjonujące w III dekadzie XXI wieku, standardy.

Spośród wymienionych w SRWK-P 2030 priorytetów w poszczególnych obszarach tematycznych, kluczowe dla rozwoju Gminy Dąbrowa Chełmińska, są priorytety na I, II i III poziomie różnicowania rozwoju w ramach polityki terytorialnej, jednak, aby rozwój Gminy przebiegał w sposób zrównoważony, istotna jest również realizacja działań w ramach pozostałych poziomów różnicowania rozwoju tematycznych.

Polityka regionalna na szczeblu centralnym, koordynowana jest przez Krajową Strategię Rozwoju Regionalnego 2030. Zakłada ona zrównoważony i bardziej spójny rozwój całego kraju i zmniejszanie dysproporcji rozwojowych między obszarami miejskimi i wiejskimi. W szczególności wspiera miasta tracące funkcje społeczno-gospodarcze oraz obszary zagrożone trwałą marginalizacją. Strategia Rozwoju Gminy Dąbrowa Chełmińska na lata 2024-2033 będzie wpisywała się w realizację wyzwań wskazanych dla polityki regionalnej w KSRR 2030, tj.:

- adaptacja do zmian klimatu oraz ograniczanie zagrożeń dla środowiska,
- przeciwdziałanie negatywnym skutkom procesów demograficznych,
- rozwój i wsparcie kapitału ludzkiego i społecznego,
- wzrost produktywności i innowacyjności regionalnych gospodarek,
- rozwój infrastruktury podnoszącej konkurencyjność, atrakcyjność inwestycyjną i warunki życia w regionach,
- zwiększenie efektywności zarządzania rozwojem (w tym finansowania działań rozwojowych) oraz współpracy między samorządami terytorialnymi i sektorami,
- przeciwdziałanie nierównościom terytorialnym i przestrzennej koncentracji problemów rozwojowych oraz niwelowanie sytuacji kryzysowych na obszarach zdegradowanych.

Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju, jako jeden z ważniejszych dokumentów krajowych wskazuje, że zrównoważony rozwój społeczny i regionalny to rozwój skierowany na

terytorialną różnorodność oraz jej atuty, a jednocześnie dbający o zapewnienie całemu społeczeństwu wysokiej jakości życia. Jako główny cel SOR określono tworzenie warunków dla wzrostu dochodów mieszkańców Polski, przy jednoczesnym wzroście spójności w wymiarze społecznym, ekonomicznym, środowiskowym i terytorialnym.

Obszary wiejskie w Polsce, charakteryzuje zróżnicowanie przestrzenne pod względem poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego, jak i funkcji gospodarczych (są to zarówno obszary z dominacją rolnictwa tradycyjnego, obszary rolnictwa wielkoobszarowego, obszary z dominacją funkcji turystycznej, jak i silnie zurbanizowane obszary położone w pobliżu dużych aglomeracji i mniejszych miast). Pobudzanie ich rozwoju wymaga zintegrowanego i jednocześnie zindywidualizowanego podejścia uwzględniającego ich potencjały i potrzeby rozwojowe. Kierując się celami strategicznymi SOR polityka wobec obszarów wiejskich musi wspierać ich rozwój w oparciu o posiadane przez nie endogeniczne potencjały. Efektem będzie m.in. wyrównywanie szans rozwojowych wszystkim mieszkańcom wsi. Implikuje to działania dotyczące pobudzania przedsiębiorczości, przekształceń strukturalnych, zwiększania mobilności i zapewnienia odpowiedniej jakości usług decydujących o perspektywach rozwojowych (zdrowie, edukacja, transport publiczny), zapewniając przy tym zachowanie walorów kulturowych, krajobrazu i środowiska przyrodniczego.

Realizacja Strategii Rozwoju Gminy Dąbrowa Chełmińska na lata 2024-2033 będzie się wpisywać w zakładane działania określone w SOR dla obszarów wiejskich, co potwierdza zarówno sformułowana Wizja rozwoju Gminy, jak i przyjęte cele strategiczne, które służyć będą urzeczywistnieniu się tej wizji.

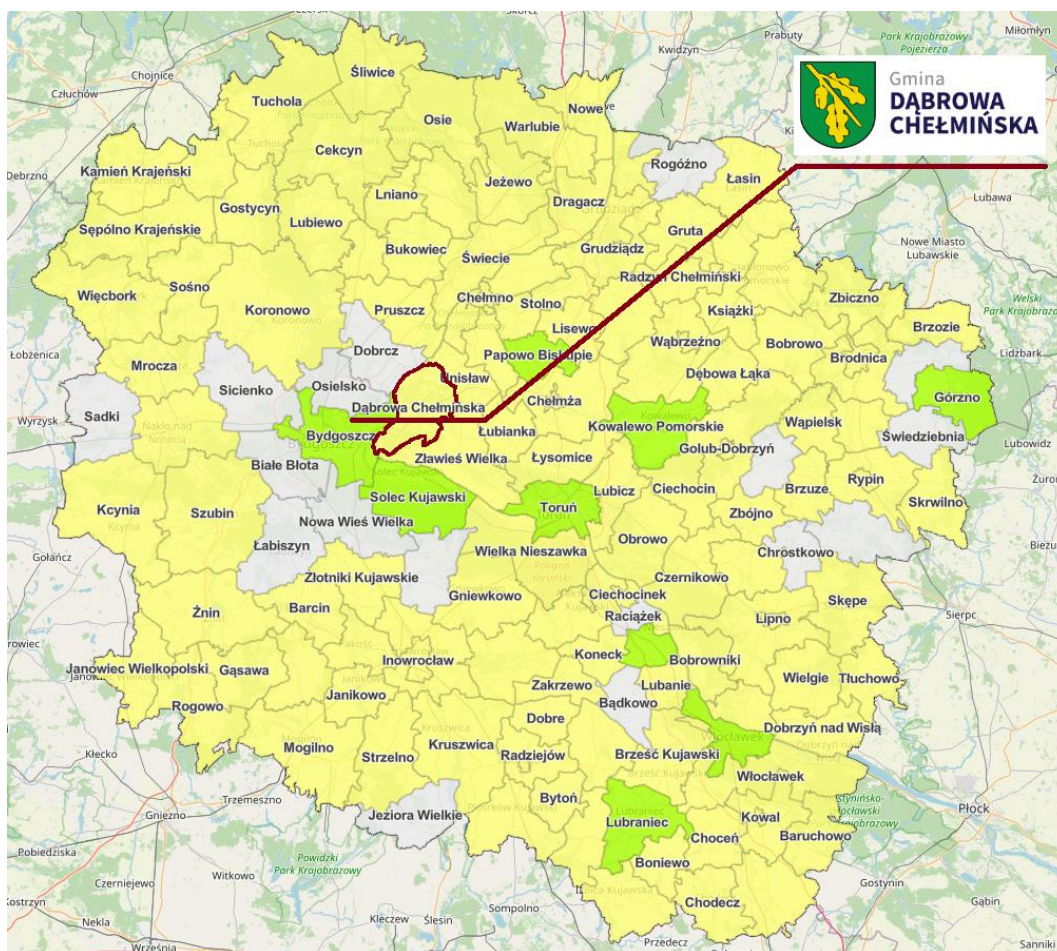

DIAGNOZA GMINY DĄBROWA CHEŁMIŃSKA

5.1 Położenie geograficzne i administracyjne

Gmina wiejska Dąbrowa Chełmińska jest położona w centralnej części województwa kujawsko-pomorskiego, w powiecie bydgoskim, na wschód od miasta Bydgoszcz. Funkcję centrum usługowo-administracyjnego w Gminie pełni miejscowość Dąbrowa Chełmińska, będąca siedzibą władz samorządowych. Powierzchnia Gminy wynosi 125 km² (12 497 ha), co stanowi 8,97 % powierzchni powiatu.

Mapa 1 Gmina Dąbrowa Chełmińska na tle województwa kujawsko-pomorskiego

Źródło: <https://umwkp.maps.arcgis.com>

Zachodnią granicę Gminy wyznacza na całej długości rzeka Wisła, stanowiąca granicę pomiędzy Gminą Dąbrowa Chełmińska a miastem Bydgoszcz oraz Gminą Dobrcz. Na wschodzie Gmina graniczy z Gminami Zławieś Wielka oraz Unisław.

Powiat bydgoski ziemski składa się z ośmiu gmin (dwie gminy miejsko-wiejskie: Koronowo i Solec Kujawski, oraz sześć gmin wiejskich: Białe Błota, Dąbrowa Chełmińska, Dobrcz, Osiesko, Nowa Wieś Wielka oraz Sicienko) graniczących z obszarem administracyjnym Bydgoszczy. Obejmuje obszar 1394 km² (7,8% powierzchni województwa) i usytuowany jest w centralnej części województwa kujawsko-pomorskiego. Od zachodu graniczy z powiatami: nakielskim i sępoleńskim, od północy z powiatami: tucholskim i świeckim, od wschodu z powiatami: chełmińskim i toruńskim, a od południa z powiatami: inowrocławskim i żnińskim. W centrum powiatu znajduje się jego stolica - Bydgoszcz, która administracyjnie tworzy własny powiat miejski.

Sieć osadniczą powiatu tworzą dwa miasta: Koronowo i Solec Kujawski, 124 sołectwa oraz 215 wsi.

Mapa 2 Gmina Dąbrowa Chełmińska na tle powiatu bydgoskiego

Źródło: wikipedia.org

Pod względem powierzchni, Gmina Dąbrowa Chełmińska zajmuje 6 miejsce w powiecie bydgoskim.

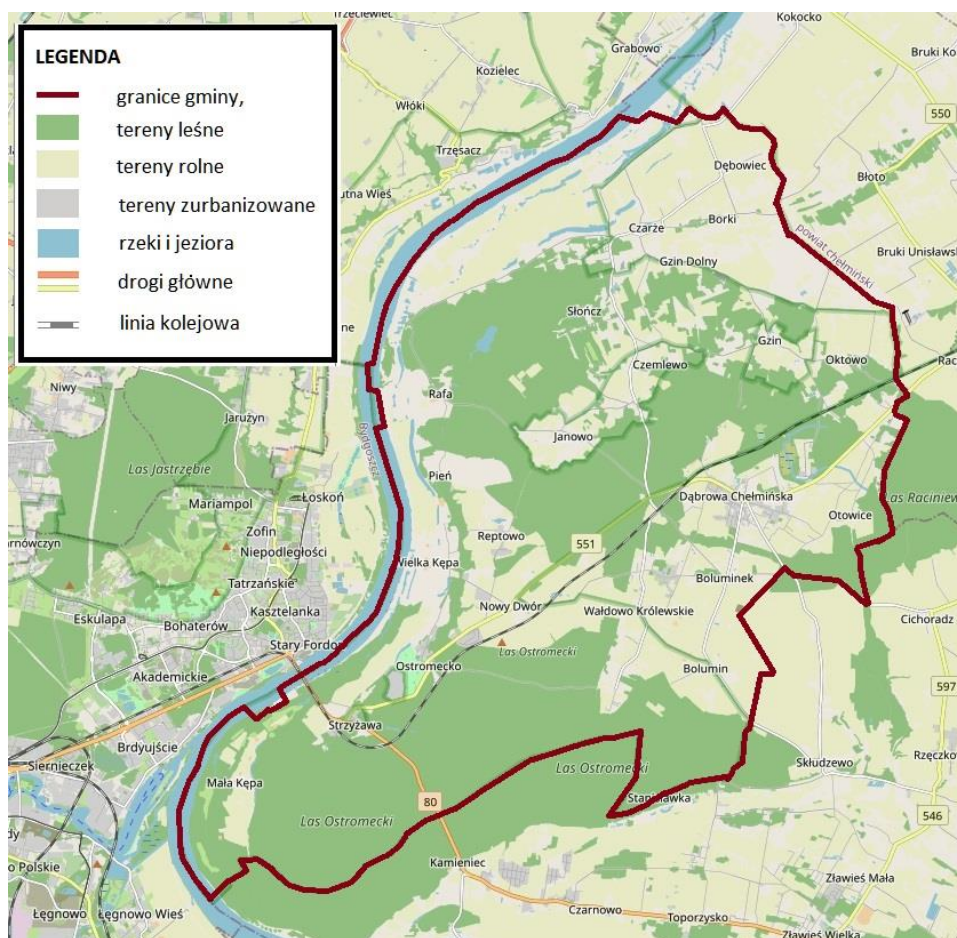
Tabela 1 Powierzchnia gmin powiatu bydgoskiego oraz ich udział w powierzchni powiatu

Gmina	Powierzchnia (w km ²)	% powierzchni powiatu bydgoskiego
Gmina Białe Błota	122	8,8
Gmina Dąbrowa Chełmińska	125	9,0
Gmina Dobrcz	130	9,3
Gmina Koronowo	412	29,6
Gmina Nowa Wieś Wielka	148	10,6
Gmina Osielesko	102	7,3
Gmina Sicienko	180	12,9
Gmina Solec Kujawski	175	12,5

Źródło: Opracowanie własne

W skład Gminy Dąbrowa Chełmińska wchodzi 15 sołectw: Bolumin, Borki, Czarze, Czemlewo, Dąbrowa Chełmińska, Gzin, Janowo, Mozgowina, Nowy Dwór, Ostromecko, Otowice, Rafa, Reptowo, Strzyżawa i Wałdowo Królewskie.

Mapa 3 Gmina Dąbrowa Chełmińska

Źródło: opracowanie własne na podstawie openstreetmaps.org

Pod względem podziału fizycznogeograficznego, obszar Gminy Dąbrowa Chełmińska podzielony jest pomiędzy trzy mezoregiony: Dolinę Fordońską na północnym zachodzie, Pojezierze Chełmińskie w części centralno-wschodniej oraz Kotlinę Toruńską na południu. Powierzchnię Gminy zajmują głównie lasy i grunty leśne - 48,2 % oraz użytki rolne – 42,2 %. Grunty zabudowane i zurbanizowane zajmują – 3,6 %, a grunty pod wodami – 3,5 % powierzchni. Nieużytki oraz pozostałe tereny zajmują 2,5 % obszaru Gminy.

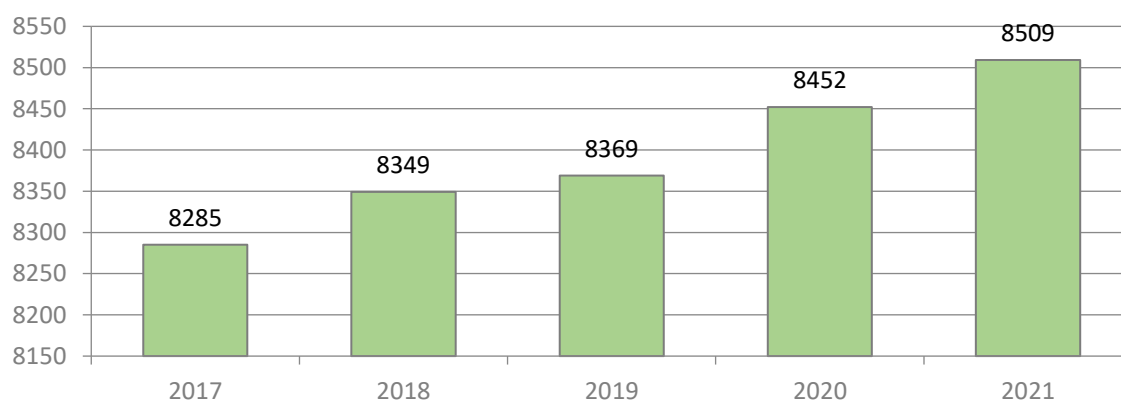
5.2 Strefa społeczna

5.2.1 Sytuacja demograficzna

Uwarunkowania demograficzne są jednym z kluczowych czynników mających wpływ na sytuację społeczno-gospodarczą oraz kształtują procesy rozwojowe na danym obszarze. Procesy demograficzne zachodzące w danym obszarze można analizować w oparciu o dane dotyczące liczby ludności, migracji i przyrostu naturalnego, strukturę ludności, procesy starzenia się społeczeństwa, a także prognozę demograficzną.

Potencjał demograficzny Gminy Dąbrowa Chełmińska, zgodnie danymi GUS na dzień 31 grudnia 2021 roku, to 8 509 osób, co stanowi 6,87 % ludności powiatu bydgoskiego. Z kolei średnia gęstość zaludnienia wynosiła 68,1 osób/km², co jest wynikiem znacznie poniżej średniej dla powiatu, która wynosiła 88,8 osób/km². Porównując przedstawione dane dotyczące liczby ludności w 2021 r. z danymi z roku 2017, można zauważyć, że liczba ludności w Gminie wzrosła o 224 osoby tj. o 2,7 %.

Wykres 1 Liczba ludności w Gminie Dąbrowa Chełmińska w latach 2017-2021

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL

Tabela 2 Liczba ludności oraz średnia gęstość zaludnienia gmin powiatu bydgoskiego

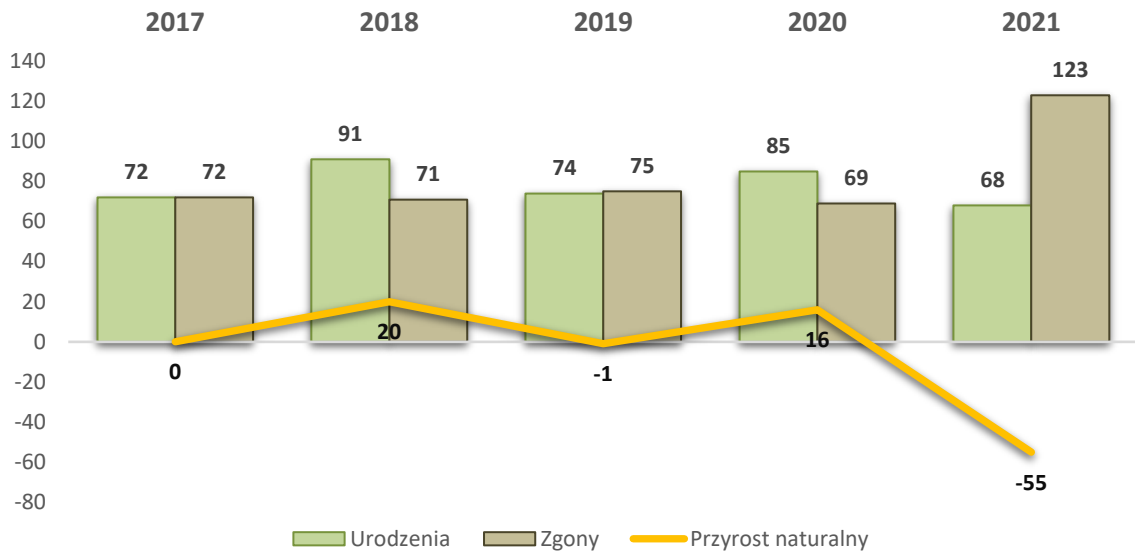
Nazwa gminy	Ludność				Wzrost/spadek (%)
	2017		2021		
	ogółem	osób/km ²	ogółem	osób/km ²	
Gmina Białe Błota	21 268	173,7	25 012	204,3	17,6
Gmina Dąbrowa Chełmińska	8 285	66,3	8 509	68,1	2,7
Gmina Dobrcz	11 515	88,5	12 340	94,9	7,2
Gmina Koronowo	24 222	58,9	23 516	57,1	- 2,9
Gmina Nowa Wieś Wielka	10 030	67,6	10 221	68,9	1,9
Gmina Osielesko	13 762	135,3	17 055	167,7	23,9
Gmina Sicienko	10 054	55,9	10 618	59,0	5,6
Gmina Solec Kujawski	16 845	96,2	16 562	94,6	- 1,7
powiat bydgoski	115 981	83,2	123 833	88,8	6,8

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Na przestrzeni lat 2017-2021, we wszystkich gminach wiejskich powiatu bydgoskiego można zauważyć tendencję wzrostową liczby ludności. Natomiast, jeśli chodzi o liczbę mieszkańców w gminach miejsko-wiejskich, tendencja ta jest spadkowa. Najwięcej mieszkańców biorąc pod uwagę rok 2017 i 2021 ubyło w Gminie miejsko-wiejskiej Koronowo, tj. 706 osób (spadek liczby mieszkańców o 2,9 %), natomiast największy przyrost mieszkańców nastąpił w Gminie Osielesko – 3 293 osoby (wzrost o 23,9 %).

Jednym z kluczowych czynników wpływających na zmianę liczby ludności jest ruch naturalny ludności oraz wynikający z niego przyrost naturalny, który stanowi różnicę pomiędzy urodzeniami, a zgonami na danym obszarze. W 2021 roku na terenie Gminy Dąbrowa Chełmińska liczba urodzeń wyniosła 68, natomiast liczba zgonów 123, w związku z czym wartość przyrostu naturalnego wyniosła – 55. Analizując dane dotyczące liczby urodzeń i zgonów na przestrzeni lat 2017-2021, można zauważyć, że w tym okresie wartość przyrostu naturalnego nie miała jednolitej tendencji malejącej i rosnącej, ulegając naprzemiennym wzrostom i spadkom, przy czym najniższa wartość wystąpiła w roku 2021. Przyczyną tego jest zarówno rekordowo niska liczba urodzin, jak i wysoka liczba zgonów, na które niewątpliwie miała wpływ epidemia COVID-19.

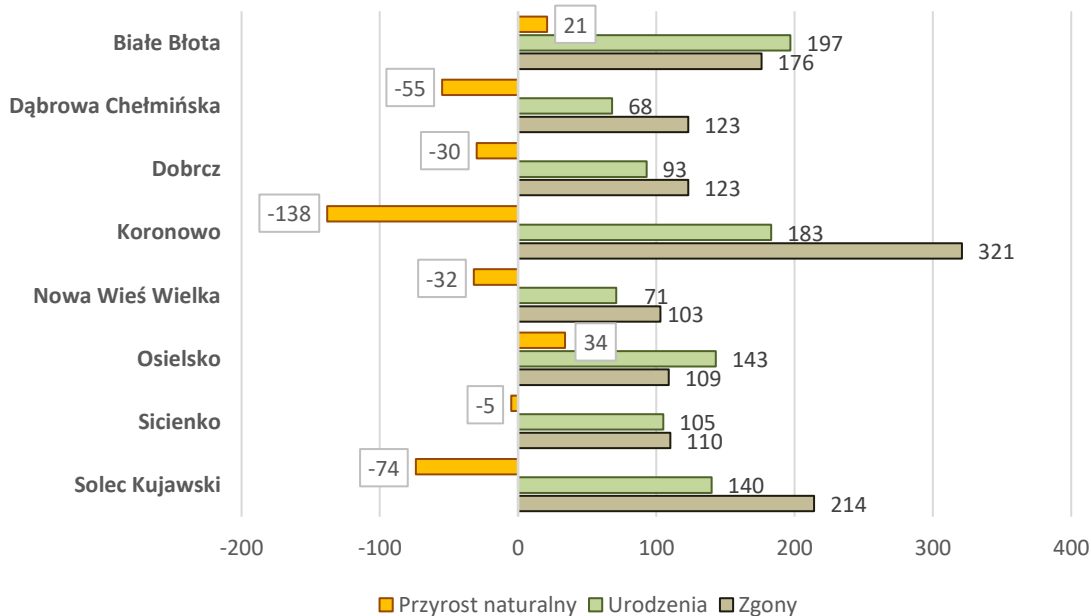
Wykres 2 Liczba urodzeń i zgonów oraz przyrost naturalny w Gminie Dąbrowa Chełmińska na przestrzeni lat 2017-2021

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Na tle całego powiatu bydgoskiego, pod względem wartości przyrostu naturalnego Gmina Dąbrowa Chełmińska w 2021 r. zajmowała szóste miejsce w powiecie. Najwyższa wartość przyrostu naturalnego wystąpiła w Gminie Osielesko - 34, z kolei najniższa w Gminie Koronowo - 138.

Wykres 3 Liczba urodzeń, zgonów oraz przyrost naturalny na terenie gmin

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

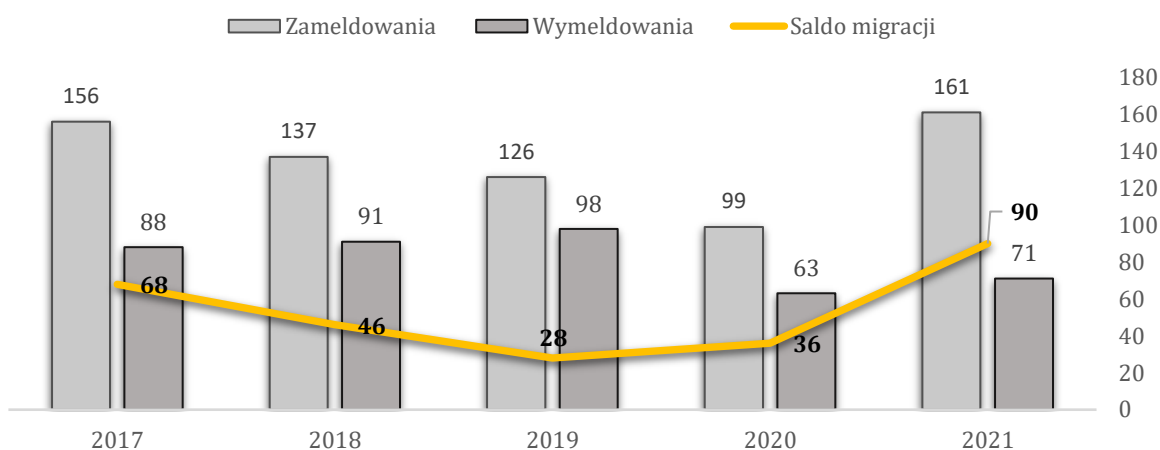
Zasadniczy wpływ na procesy demograficzne na danym obszarze ma również kwestia migracji ludności. Migracją określa się przemieszczanie ludzi, które ma na celu zmianę miejsca

zamieszkania. Ze względu na kierunek migracji, wyróżnia się migracje wewnętrzne – w obrębie własnego kraju oraz migracje zagraniczne – do innego kraju. Można również wyróżnić typy migracji ze względu na jej przyczynę, tj. m. in. migracje ekonomiczne, związane np. z pracą zawodową, migracje edukacyjne, które spowodowane są np. wyjazdem na studia, lub też migracje społeczne, wynikające np. z chęci zmiany otoczenia.

Zjawisko migracji na danym obszarze mierzy się liczbą zameldowań oraz wymeldowań, których różnica stanowi saldo migracji. Na terenie Gminy Dąbrowa Chełmińska w 2021 roku, odnotowano 161 zameldowań oraz 71 wymeldowań, w wyniku czego wartość salda migracji wyniosła 90. Na przestrzeni lat 2017-2021 saldo migracji przybierało wyłącznie wartości dodatnie, w związku z czym należy przyjąć, że główny wpływ na powiększającą się liczbę mieszkańców na terenie Gminy Dąbrowa Chełmińska ma dodatnie saldo migracji.

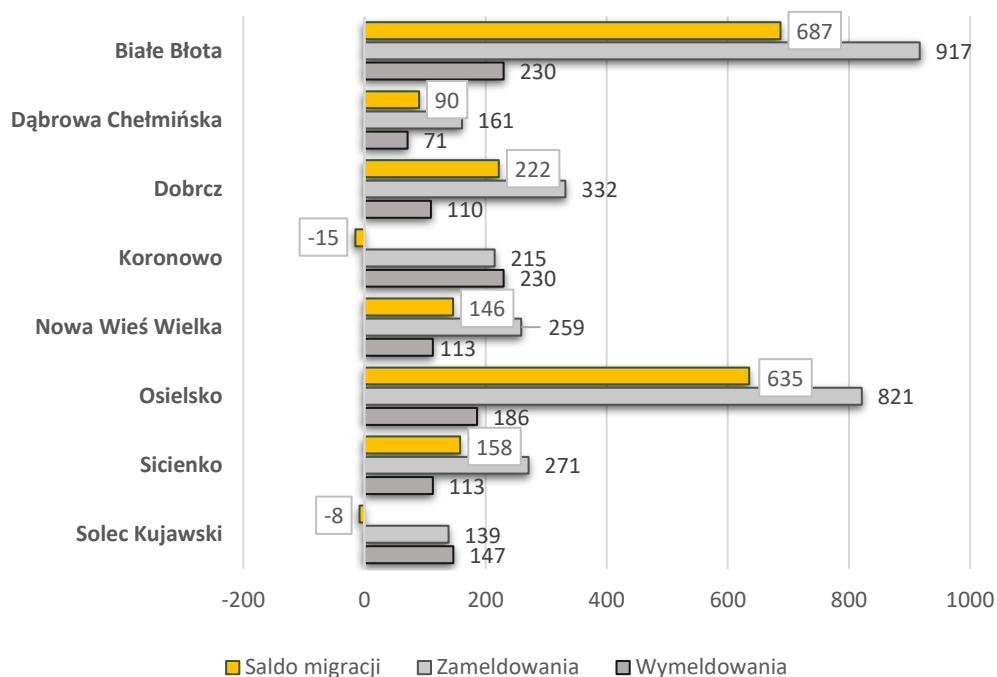
Wykres 4 Liczba zameldowań i wymeldowań ogółem oraz saldo migracji w Gminie Dąbrowa Chełmińska

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Ujemne saldo migracji wpływa na sytuację społeczno-gospodarczą oraz potencjał demograficzny Gminy. Istotnym problemem jest odpływ ludzi młodych, wykształconych, aktywnych i innowacyjnych, co przyczynia się do zmniejszania potencjalnych zasobów pracy, a także obniżania ich jakości. Ujemne saldo migracji w 2021 roku wystąpiło wyłącznie w gminach miejsko-wiejskich: Solec Kujawski (-8) oraz Koronowo (-15). We wszystkich pozostałych gminach powiatu bydgoskiego odnotowano dodatnie saldo, a największą jego wartość w Gminie Osielesko - 635.

Wykres 5 Liczba zameldowań i wymeldowań ogółem oraz saldo migracji

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

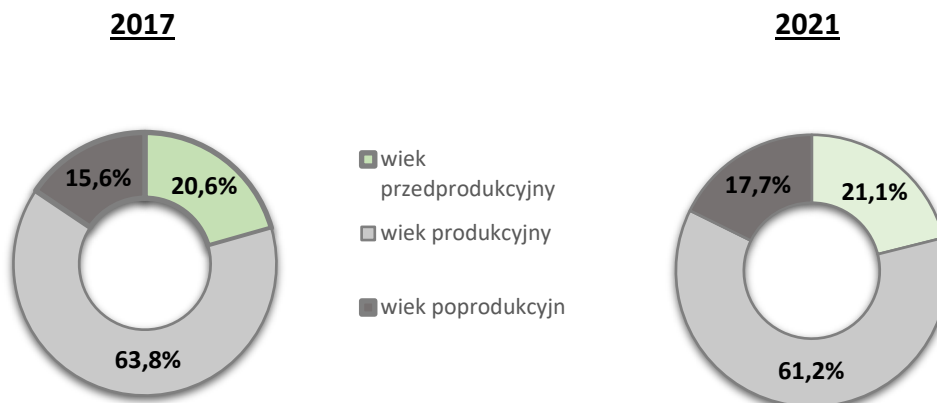
Analiza struktury wiekowej mieszkańców Gminy Dąbrowa Chełmińska w oparciu dane GUS z 2017 i 2021 roku ukazuje, że na przestrzeni lat 2017-2021 wzrosła o 219 liczba osób w wieku poprodukcyjnym, przy równoczesnym spadku liczby osób wieku produkcyjnym o 83 osoby. Liczba osób w wieku przedprodukcyjnym wzrosła o 88. Do osób w wieku przedprodukcyjnym zalicza się osoby w wieku do 17 roku życia, które nie osiągnęły jeszcze zdolności do pracy, z kolei do osób w wieku produkcyjnym – mężczyzn w wieku od 18 do 64 roku życia oraz kobiety w wieku od 18 do 59 roku życia.

Tabela 3 Struktura mieszkańców Gminy Dąbrowa Chełmińska według trzech grup wiekowych

Grupa wiekowa	2017		2021	
	Ilość mieszkańców	% ogółu mieszkańców	Ilość mieszkańców	% ogółu mieszkańców
Wiek przedprodukcyjny	1 708	20,6	1 796	21,1
Wiek produkcyjny	5 289	63,8	5 206	61,2
Wiek poprodukcyjny	1 288	15,6	1 507	17,7
Razem	8 285	100	8 509	100

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Wykres 6 Struktura mieszkańców Gminy Dąbrowa Chełmińska według trzech grup wiekowych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Liczebność poszczególnych grup wiekowych przekłada się na wartość wskaźnika obciążenia demograficznego, którym określa się stosunek liczby osób w wieku nieprodukcyjnym (wiek przedprodukcyjny i poprodukcyjny), do liczby osób w wieku produkcyjnym. Zgodnie z danymi Głównego Urzędu Statystycznego, wskaźnik liczby ludności w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym dla Gminy Dąbrowa Chełmińska w 2021 roku wyniósł 63,4, natomiast dla powiatu bydgoskiego i województwa kujawsko-pomorskiego – odpowiednio 64,4 oraz 69,5.

Biorąc pod uwagę współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi (65 i więcej lat) w Gminie Dąbrowa Chełmińska w 2021 roku kształtował się on na poziomie 20,9 osób, przy wartości średniej dla powiatu bydgoskiego wynoszącej 21,3. Innym wskaźnikiem określającym procesy demograficzne na danym obszarze jest odsetek osób w wieku 65 i więcej lat w populacji ogółem, który na terenie Gminy Dąbrowa Chełmińska wyniósł 14,3, co było wartością zbliżoną jak dla całego powiatu wynoszącą 14,4.

Liczbę ludności w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym, wartość współczynnika obciążenia demograficznego osobami starszymi oraz odsetek osób w wieku 65 i więcej lat w populacji ogółem w poszczególnych gminach powiatu bydgoskiego oraz w województwie kujawsko-pomorskim w roku 2021, przedstawia poniższa tabela.

Tabela 4 Wskaźniki obciążenia demograficznego w poszczególnych gminach powiatu bydgoskiego oraz ogólnie w województwie kujawsko-pomorskim w 2021 roku

Nazwa gminy	Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	Współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi	Odsetek osób w wieku 65 i więcej lat w populacji ogółem
Gmina Białe Błota	62,1	16,7	11,4

Gmina Dąbrowa Chełmińska	63,4	20,9	14,3
Gmina Dobrcz	65,6	21,2	14,1
Gmina Koronowo	67,2	25,6	17,0
Gmina Nowa Wieś Wielka	62,3	22,2	15,1
Gmina Osielesko	63,2	17,5	11,9
Gmina Sicienko	64,5	20,7	13,9
Gmina Solec Kujawski	66,4	26,7	17,7
powiat bydgoski	64,4	21,3	14,4
województwo kujawsko-pomorskie	69,5	28,9	18,9

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Jak wynika z przedstawionych powyżej danych, wskaźniki obciążenia demograficznego na terenie Gminy Dąbrowa Chełmińska, w każdym przypadku przybierały mniejsze wartości niż średnia powiatu bydgoskiego oraz dla województwa kujawsko-pomorskiego. Ogólnie na analizowanym obszarze można zauważyć przejawiający się proces starzenia się społeczeństwa przy jednoczesnym spadku liczby osób w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym. To z kolei w perspektywie czasu negatywnie wpływać będzie na rozwój demograficzny i ekonomiczny.

5.2.2 Edukacja i wychowanie

Edukacja wraz z wychowaniem, pełni niezwykle ważną rolę w sferze społecznej oraz w kształtowaniu kapitału ludzkiego, mając kluczowe znaczenie dla szans rozwojowych społeczeństwa. Jakość kapitału ludzkiego, na którą wpływ ma system edukacji, zasadniczo wpływa m. in. na rynek pracy. Zaspokajanie zbiorowych potrzeb mieszkańców w zakresie edukacji publicznej należy do zadań własnych gminy, a wydatki przeznaczane na kwestie z nią związane stanowią znaczną część budżetu każdej gminy.

Ważną rolę w wychowaniu dzieci pełnią instytucjonalne formy opieki nad najmłodszymi. Do form opieki nad dziećmi do lat trzech możemy zaliczyć żłobki oraz kluby dziecięce, w których realizowane są funkcje: opiekuńcza, wychowawcza oraz edukacyjna. Korzystanie z tego typu placówek ma również pozytywny wpływ na rynek pracy, dzięki możliwości uczestnictwa w nim rodziców dzieci.

Według danych GUS, na terenie Gminy Dąbrowa Chełmińska na koniec 2021 roku, zameldowanych było 341 dzieci do lat trzech, z tego 241 dzieci w wieku do 3 lat włącznie objętych jest opieką przedszkolną lub w żłobku, co stanowi 70,7 % danej populacji. Funkcjonuje także klub malucha „Tuptuś” w Dąbrowie Chełmińskiej, dysponujący 16 miejscami.

Na terenie Gminy Dąbrowa Chełmińska funkcjonują trzy zespoły szkół, dla których Gmina Dąbrowa Chełmińska jest organem prowadzącym:

- Zespół Szkół im. Celestyna Kamińskiego w Dąbrowie Chełmińskiej,
- Zespół Szkół w Czarzu,

- Zespół Szkół im. Mariana Rejewskiego w Ostromecku.

Każda ze szkół składa się ze szkoły podstawowej, przedszkola, świetlicy i biblioteki szkolnej. W każdej z placówek, uczniowie mogą korzystać ze specjalistycznej opieki pedagogicznej, psychologicznej i logopedycznej.

Obsługą szkół zajmuje się Centrum Usług Wspólnych w Dąbrowie Chełmińskiej.

Według danych GUS z 2021 roku, do wszystkich szkół podstawowych na terenie Gminy Dąbrowa Chełmińska uczęszczało 699 uczniów. W stosunku do 2017 roku, liczba uczniów w placówkach zwiększyła się o 58.

Tabela 5 Liczba uczniów w szkołach podstawowych i oraz dzieci w przedszkolach na terenie Gminy

Rodzaj placówki	Liczba uczniów/dzieci				
	2017	2018	2019	2020	2021
szkoły podstawowe ogółem	641	725	712	689	699
przedszkola	262	273	255	267	284

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Współczynnik solaryzacji w Gminie w roku 2021 wg GUS brutto wynosił 84,01, zaś netto 82,93.

Jakość edukacji na poziomie podstawowym ocenić można na podstawie wyników egzaminu ósmoklasisty, do którego przystąpienie jest warunkiem ukończenia szkoły. Egzamin obejmuje wiadomości i umiejętności zawarte w wymaganiach określonych w podstawie programowej kształcenia ogólnego w odniesieniu do trzech kluczowych przedmiotów nauczania: języka polskiego, matematyki i języka obcego nowożytnego.

Na terenie omawianego obszaru w 2022 roku do egzaminu ósmoklasisty przystąpiło 113 uczniów z trzech szkół podstawowych. Średnie wyniki w Gminie kształtowały się na poziomie: 57 % z języka polskiego, 55 % z matematyki oraz 64 % z języka angielskiego. Najwyższe wyniki z języka polskiego, matematyki oraz języka angielskiego wystąpiły w Zespole Szkół w Ostromecku.

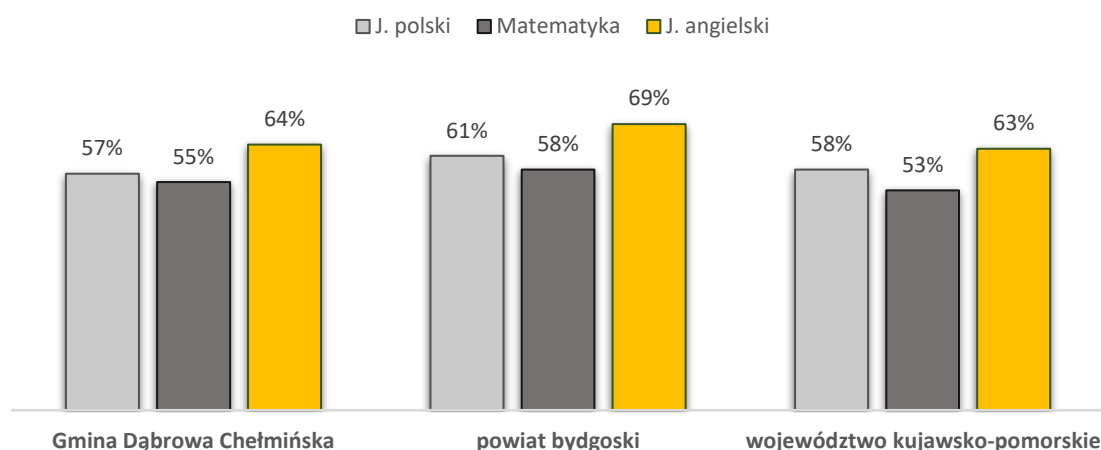
Tabela 6 Wyniki egzaminów ósmoklasisty w poszczególnych placówkach oświatowych na terenie Gminy

Nazwa placówki oświatowej	Liczba piszących	Wyniki egzaminu w %		
		Język polski	Matematyka	Język angielski
Zespół Szkół w Dąbrowie Chełmińskiej	56	55,5	53,4	62,8
Zespół Szkół w Czarzu	23	53,0	46,4	55,8
Zespół Szkół w Ostromecku	34	61,3	63,2	70,8

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Gdańsku

Porównując wyniki w szkołach podstawowych w Gminie Dąbrowa Chełmińska ze średnią dla powiatu bydgoskiego i dla województwa kujawsko-pomorskiego, można zauważyć, że w dwóch szkołach – w Dąbrowie Chełmińskiej oraz Czarzu kształtują się na poziomie poniżej średniej dla powiatu i województwa, natomiast wyniki uzyskane w szkole w Ostromecku, przewyższają średnie wyniki uzyskane w powiecie i województwie.

Wykres 7 Wyniki procentowe z egzaminów ósmoklasisty, przeprowadzonych w 2022 roku w Gminie Dąbrowa Chełmińska, w powiecie bydgoskim oraz w województwie kujawsko-pomorskim

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Gdańsku

W zakresie kształcenia ponadpodstawowego młodzież uczęszcza przede wszystkim do placówek mieszczących się w miastach: Bydgoszcz i Toruń, dojeżdżając do szkół środkami komunikacji publicznej.

5.2.3 Ochrona zdrowia

Dostęp do opieki zdrowotnej jest jednym z istotnych czynników wpływających na sytuację zdrowotną i jakość życia mieszkańców Gminy. Zgodnie z ustawą z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, świadczeniobiorcy mają prawo do świadczeń opieki zdrowotnej, których celem jest zachowanie zdrowia, zapobieganie chorobom i urazom, wczesne wykrywanie chorób, leczenie, pielęgnacja oraz zapobieganie niepełnosprawności i jej ograniczanie. Między innymi, mieszkańcom Gminy przysługują gwarantowane świadczenia z zakresu podstawowej opieki zdrowotnej i ambulatoryjnej opieki specjalistycznej.

Na terenie Gminy Dąbrowa Chełmińska opiekę zdrowotną mieszkańcom zapewnia Gminna Przychodnia w Dąbrowie Chełmińskiej, w której skład wchodzi również: Ośrodek Zdrowia w Czarzu oraz Ośrodek Zdrowia w Ostromecku.

Placówki te zapewniają mieszkańcom Gminy zabezpieczenie świadczeń z zakresu podstawowej opieki medycznej, położnictwa, ginekologii oraz stomatologii w oparciu o kontrakty z Narodowym Funduszem Zdrowia. Ponadto przy przychodniach w Dąbrowie Chełmińskiej oraz Czarzu znajdują się punkty apteczne.

Tabela 7 Dane dotyczące opieki zdrowotnej w Gminie Dąbrowa Chełmińska w 2017 oraz 2021 roku

Wyszczególnienie	2017	2021
Przychodnie ogółem	3	3
Praktyki lekarskie	2	2
Ambulatoryjna opieka zdrowotna – porady lekarskie	29 218	30 133
Podstawowa opieka zdrowotna – porady lekarskie	29 986	30 714

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Ze względu na niewystarczający zakres usług medycznych, jeśli chodzi o badania specjalistyczne, pacjenci z terenu Gminy Dąbrowa Chełmińska korzystają również z placówek medycznych zlokalizowanych w miastach, przede wszystkim Bydgoszczy oraz Toruniu.

5.2.4 Pomoc społeczna

Zgodnie z ustawą z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, pomocą społeczną określa się instytucję polityki społecznej państwa, która ma na celu wspieranie osób i rodzin w przewyższaniu trudnych sytuacji życiowych, z którymi nie są w stanie sobie poradzić, przy wykorzystaniu własnych możliwości i uprawnień. Wsparcie osób oraz rodzin w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i umożliwienia im życia w godnych warunkach, udzielane jest w formie finansowej, rzeczowej oraz w formie usług. Sprawy obejmujące zagadnienia z zakresu pomocy społecznej należą do zadań własnych gminy.

Działania z zakresu pomocy społecznej na terenie Gminy Dąbrowa Chełmińska realizuje Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Dąbrowie Chełmińskiej, mający swoją siedzibę w miejscowości Wałdowo Królewskie. Ośrodek realizuje swoje zadania na podstawie ustawy o pomocy społecznej, a także na podstawie innych ustaw tj.:

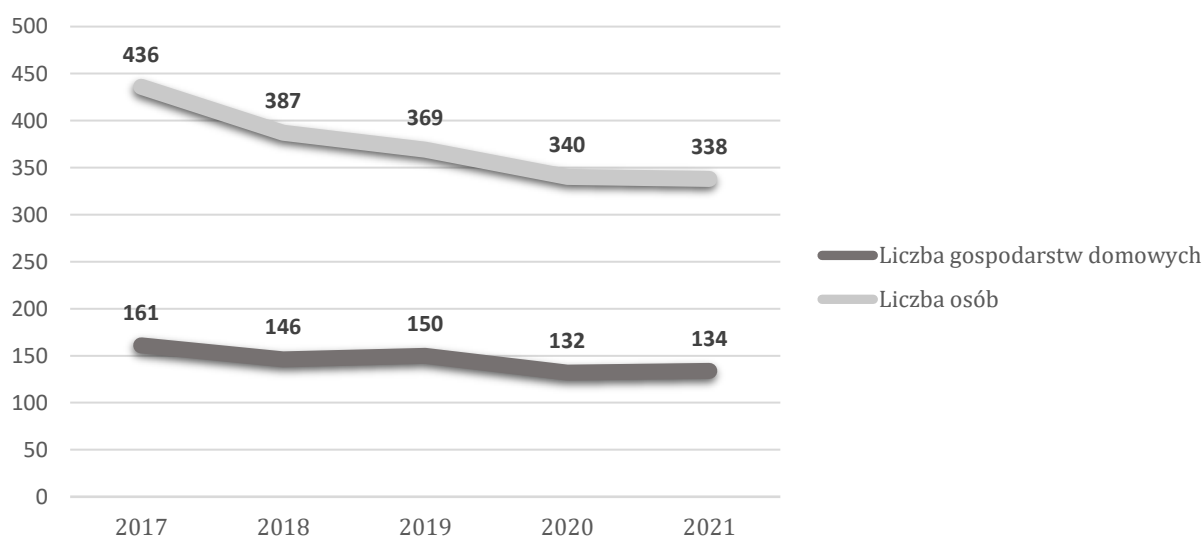
- wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej,
- świadczeniach rodzinnych,
- pomocy osobom uprawnionym do alimentów,
- wsparciu kobiet w ciąży i rodzin "Za życiem",
- ustaleniu i wypłacie zasiłków dla opiekuna,
- pomocy państwa w wychowywaniu dzieci,
- przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie,
- świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych,
- Karcie Dużej Rodziny,
- ochronie zdrowia psychicznego,
- zatrudnieniu socjalnym.

Ośrodek realizuje również zadania wynikające z przepisów prawa z zakresu osłony socjalnej i polityki społecznej, w tym prorodzinnej.

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej udziela pomocy pieniężnej i niepieniężnej, tj. tzw. środowiskowej pomocy społecznej, osobom mającym problemy z samodzielnym funkcjonowaniem w środowisku. Prawo do świadczeń pieniężnych w ramach społecznej przysługuje osobom i rodzinom, których dochód nie przekracza określonego w przepisach kryterium dochodowego. Od dnia 1 stycznia 2022 r. kwota kryterium dochodowego wynosi dla osoby samotnie gospodarującej 776, a dla osoby w rodzinie 600 zł. Poprzednio obowiązujące kryterium od 1 października 2018 r. do 31 grudnia 2021 r. wynosiło odpowiednio 701 i 528 zł.

Pomoc udzielana ludności w miejscu zamieszkania za pośrednictwem ośrodków pomocy społecznej określana jest jako środowiskowa pomoc społeczna. Beneficjentami pomocy środowiskowej są wszyscy członkowie gospodarstw domowych, którzy w danym roku przynajmniej raz otrzymali jakąkolwiek pomoc świadczoną przez ośrodki pomocy społecznej, a także osoby bezdomne korzystające z pomocy gminy. Z kolei zasięg korzystania ze środowiskowej pomocy społecznej to udział beneficjentów tejże pomocy w liczbie ludności ogółem, co pozwala określić skalę problemu w tej kwestii.

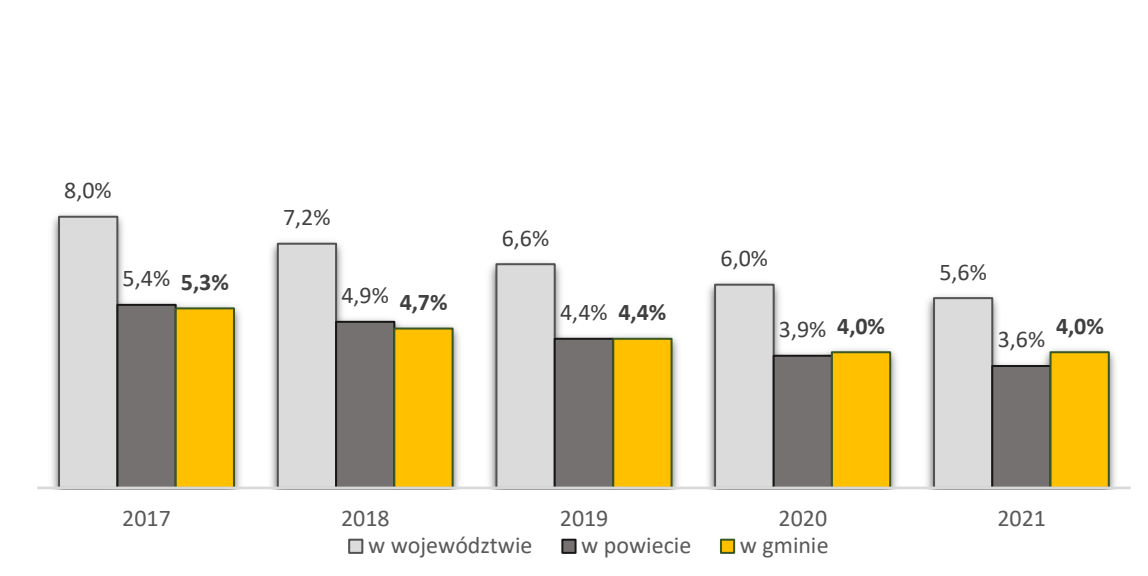
Wykres 8 Liczba gospodarstw domowych oraz osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej na terenie Gminy Dąbrowa Chełmińska w latach 2017-2021

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Jak wynika z powyższego wykresu, na przestrzeni lat 2017-2021, znacznie zmniejszyła się liczba rodzin objętych wsparciem Ośrodka, w tym liczba osób objętych wsparciem. Może to świadczyć o poprawie sytuacji rodzin, które korzystały dotychczas ze świadczeń pomocy społecznej. Wpływ na to miało uruchomienie świadczenia „Rodzina 500+”, a także wzrost najniższego wynagrodzenia oraz minimalnych emerytur i rent. Zjawisko to występuje ogólnie w powiecie bydgoskim i województwie kujawsko-pomorskim, a fakt ten odzwierciedla poniższy wykres.

Wykres 9 Udział osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem na przestrzeni lat 2017-2021 w województwie kujawsko-pomorskim, powiecie bydgoskim oraz Gminie Dąbrowa Chełmińska

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Jak wskazuje powyższy wykres, na przestrzeni lat 2017-2021 udział osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w liczbie ludności ogółem w Gminie Dąbrowa Chełmińska kształtował się różnie względem średniej dla powiatu bydgoskiego i województwa kujawsko-pomorskiego. W latach 2017-2019, udział ten w Gminie był niższy niż w powiecie i województwie, w 2020-2021 roku poniżej średniej dla województwa, a powyżej średniej dla powiatu.

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej realizuje również świadczenia rodzinne, którymi są:

- zasiłek rodzinny oraz dodatki do zasiłku rodzinnego,
- świadczenia opiekuńcze: zasiłek pielęgnacyjny, specjalny zasiłek opiekuńczy oraz świadczenie pielęgnacyjne,
- jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia się dziecka,
- świadczenie rodzicielskie.

Tabela 8 Liczba korzystających ze świadczeń rodzinnych na terenie Gminy Dąbrowa Chełmińska oraz kwoty wypłacanych świadczeń w latach 2017-2021

Wyszczególnienie	2017	2018	2019	2020	2021
Rodziny otrzymujące zasiłki rodzinne na dzieci	270	278	254	213	182
Dzieci, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny - ogółem	584	608	563	500	435
Dzieci w wieku do 17 lat, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny	542	570	526	462	402
Udział dzieci w wieku do 17 lat, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku w %	31,6	33,4	31,1	26,1	22,6

Kwota świadczeń rodzinnych ogółem w tys. zł	2 480	2 637	2 669	2 850	2 882
Kwota zasiłków rodzinnych (wraz z dodatkami) w tys. zł	1 209	1 225	1 149	1 061	911
Kwota zasiłków pielęgnacyjnych w tys. zł	318	326	402	454	471

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Na podstawie poniższych danych możemy zaobserwować spadek liczby rodzin otrzymujących zasiłki rodzinne na dzieci - spadek o 32,6 %, a przez to i spadek liczby dzieci, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny – spadek o 25,5 %. Warte uwagi jest również wskaźnik, dotyczący udziału dzieci w wieku do 17 lat, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku – w 2021 roku udział ten wynosił 22,6 %, natomiast w 2017 roku było to 31,6%. Może to świadczyć o poprawie warunków życia rodzin, podobnie jak w przypadku beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej, spowodowanej realizacją świadczenia „Rodzina 500 +” oraz wzrostem minimalnych wynagrodzeń.

W kwestii kwot wypłacanych świadczeń rodzinnych - na przestrzeni lat 2017-2021 zwiększyły się one o 402 tys. zł. Występował przy tym spadek kwoty wypłacanych zasiłków rodzinnych wraz z dodatkami – o 298 tys. zł oraz wzrost kwoty zasiłków pielęgnacyjnych – o 153 tys. zł.

Strategia rozwiązywania problemów społecznych Gminy Dąbrowa Chełmińska

Zgodnie z ustawą o pomocy społecznej, do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym należy opracowanie i realizacja gminnej strategii rozwiązywania problemów społecznych ze szczególnym uwzględnieniem programów pomocy społecznej, profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych i innych, których celem jest integracja osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka.

W celu prowadzenia na terenie Gminy Dąbrowa Chełmińska skutecznej polityki społecznej został opracowany dokument, który zawiera opis rzeczywistych zjawisk i problemów społecznych występujących na jej obszarze. Opracowana strategia została przyjęta uchwałą Rady Gminy Dąbrowa Chełmińska i ma umożliwić podejmowanie właściwych decyzji w zakresie rozwiązywania problemów społecznych na terenie Gminy w perspektywie lat 2018-2025. *Strategia* zawiera opis Gminy, jej sytuację demograficzną, społeczną oraz gospodarczą i infrastrukturalną. Na podstawie danych statystycznych oraz sytuacji społecznej opracowano misję Strategii oraz cele strategiczne, cele operacyjne i kierunki działań. Misją *Strategii* na lata 2018-2025 jest dążenie do tego, aby: "Gmina Dąbrowa Chełmińska stała się miejscem zapewniającym poprawę jakości życia mieszkańców poprzez przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu, zapewnienie bezpieczeństwa socjalnego i tworzenie równych szans rozwoju społecznego wszystkim mieszkańcom, przy współdziałaniu instytucji, firm prywatnych, organizacji pozarządowych oraz lokalnej społeczności".

W *Strategii* znajduje się 9 celów strategicznych, w tym:

- przeciwdziałanie bezrobociu,
- poprawa warunków społecznego funkcjonowania osób niepełnosprawnych i długotrwale lub ciężko chorych w społeczności lokalnej,
- wsparcie dla rodzin dysfunkcyjnych oraz rodzin z problemami opiekuńczymi,

- przeciwdziałanie alkoholizmowi i narkomanii oraz niesienie pomocy osobom i rodzinom dotkniętym problemem uzależnień,
- przeciwdziałanie zjawisku przemocy w rodzinie i łagodzenie jego skutków,
- zapobieganie marginalizacji życia społecznego oraz poprawa jakości funkcjonowania osób starszych,
- redukcja zjawiska ubóstwa,
- poprawa stanu bezpieczeństwa mieszkańców Gminy Dąbrowa Chełmińska,
- doskonalenie systemu pomocy społecznej na terenie Gminy.

W 2021 r. na terenie Gminy Dąbrowa Chełmińska nie funkcjonowały placówki stacjonarnej pomocy społecznej. Osoby, które wymagały wsparcia tego typu placówek, korzystały z nich na terenie sąsiadujących gmin.

5.2.5 Kultura i sport

Kultura

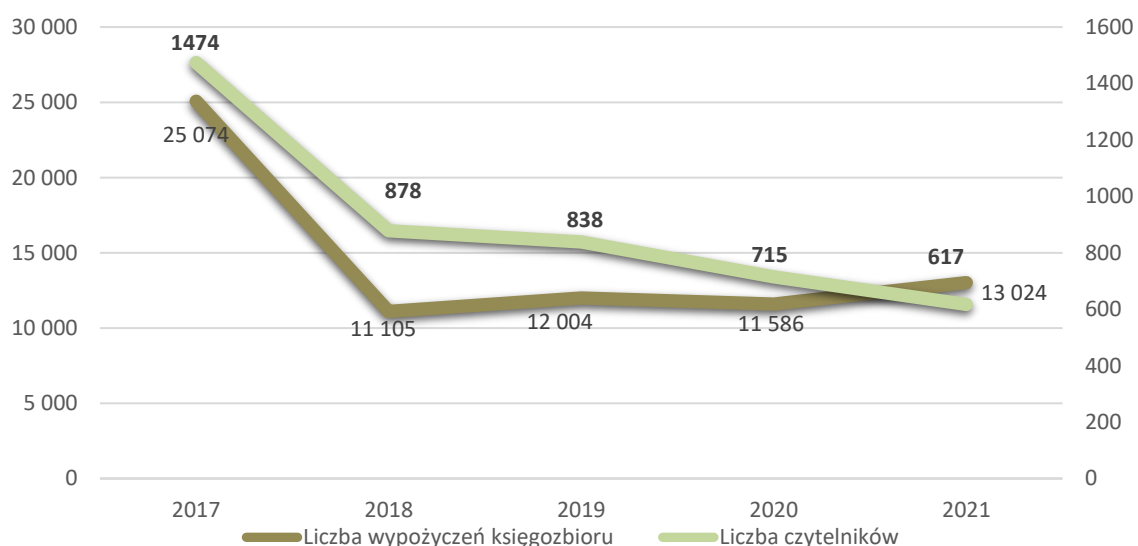
Kultura ma zasadniczy wpływ na jakość życia, tworząc relacje społeczne i pomagając w zaspokajaniu indywidualnych potrzeb niematerialnych, musi być jednak stale rozwijana. Duże znaczenie w tym aspekcie ma funkcjonująca infrastruktura kulturalna. Prowadzenie działalności kulturalnej jest zadaniem własnym gminy o charakterze obowiązkowym. W Gminie Dąbrowa Chełmińska jako instytucja kultury funkcjonują:

- Gminny Ośrodek Kultury i Sportu w Dąbrowie Chełmińskiej, którego głównym celem jest prowadzenie wielokierunkowej działalności kulturalnej, sportowej i rekreacyjnej. W jego skład wchodzi:
  - Sala wiejska oraz boisko sportowe oraz siłownia zewnętrzna w miejscowości Bolumin,
  - plac zabaw w miejscowości Bolumin,
  - plac zabaw w miejscowości Czarże,
  - plac rekreacyjno-sportowy w miejscowości Czarże,
  - świetlica wiejska, plac zabaw oraz siłownia zewnętrzna w miejscowości Czemelewo,
  - plac rekreacyjno-sportowy w miejscowości Dąbrowa Chełmińska,
  - świetlica, sala wiejska oraz dwa pomieszczenia po sklepie w miejscowości Gzin,
  - plac zabaw w miejscowości Gzin,
  - plac zabaw oraz miejsce rekreacji w miejscowości Janowo,
  - plac zabaw w miejscowości Nowy Dwór,
  - świetlica w miejscowości Ostromecko,
  - sala w miejscowości Dąbrowa Chełmińska (sołectwo Otowice),
  - sala w miejscowości Rafa,
  - boisko sportowe (kort tenisowy) oraz budynek socjalno-gospodarczy w miejscowości Strzyżawa - obręb Ostromecko.

Gminna Biblioteka Publiczna w Dąbrowie Chełmińskiej, służąca zaspokajaniu potrzeb oświatowych, kulturalnych i informacyjnych gminnej społeczności oraz w upowszechnianiu wiedzy, kultury i promocji czytelnictwa.

Księgozbiór Biblioteki w 2021 roku liczył 19 026 woluminów, z kolei liczba czytelników w ciągu roku wyniosła 617, natomiast liczba wypożyczeń księgozbioru na zewnątrz – 13 024. W stosunku do roku 2017 nastąpił spadek liczby czytelników oraz wypożyczeń księgozbioru. Wynika to przede wszystkim z likwidacji w 2019 r. filii biblioteki w Czarzu i Ostromecku: czytelnicy zamieszkujący te miejscowości korzystają obecnie głównie z tamtejszych bibliotek szkolnych. Duży wpływ na atrakcyjność oferty bibliotek ma głównie stan i wielkość księgozbioru, liczba nowości czytelniczych, liczba i rodzaj wydarzeń promocyjnych, a także stan infrastruktury bibliotek.

Wykres 10 Liczba czytelników oraz wypożyczeń księgozbioru na zewnątrz w Gminie Dąbrowa Chełmińska w latach 2017-2021

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Biblioteka udostępnia swoje zbiory na miejscu oraz na zewnątrz w warunkach wolnego dostępu do półek, co umożliwia czytelnikowi wstępne zapoznanie się z książką. Obiekt jest przystosowany do użytku osób niepełnosprawnych. Oprócz korzystania z literatury czytelnicy mają możliwość skorzystania z bezpłatnego dostępu do komputera podłączonego do sieci internetowej. Od 2021 roku wprowadzono możliwość korzystania z kodów Legimi pozwalających na czytanie za darmo e-booków na tabletach i smartfonach. Uruchomiono też usługę „książka na telefon”, skierowaną do osób w wieku powyżej 70 lat, przewlekle chorych i mających problem z poruszaniem się. Usługa jest bezpłatna i obejmuje dowóz zamówionych telefonicznie lub przez Internet książek do domu seniora.

Sport

Sport w Gminie Dąbrowa Chełmińska odgrywa ważną rolę w życiu mieszkańców. Sfera sportu i rekreacji jest obszarem działań zespołów szkół podstawowych oraz wszelkich stowarzyszeń i związków powstałych na terenie Gminy.

Zadaniem klubów sportowych jest upowszechnienie kultury fizycznej, poprawienie lub wypracowanie kondycji fizycznej i psychicznej członków, rozwój stosunków międzyludzkich,

jak również osiągnięcie wyników sportowych na wszelkich poziomach poprzez uczestnictwo doraźne. Gmina Dąbrowa Chełmińska wspiera i rozpowszechnia kulturę fizyczną między inny poprzez dotowanie funkcjonujących na terenie klubów, które dzięki corocznym dotacjom mogą realizować swoje cele. Na terenie Gminy działają 4 kluby sportowe rozpowszechniające lekkoatletykę, sporty walki oraz piłkę nożną:

- UKS Dąbrowa Chełmińska,
- LKS Dąbrowa Chełmińska,
- LKS Ostromecko,
- GKS Boxeo.

Tabela 9 Szczegółowe dane dotyczące klubów sportowych oraz liczby osób ćwiczących na terenie Gminy Dąbrowa Chełmińska w roku 2018 i 2020

Wyszczególnienie	jednostka miary	2018	2020*
kluby sportowe			
kluby	sztuka	4	4
sekcje sportowe	sztuka	6	7
członkowie	osoba	273	207
trenerzy	osoba	7	11
instruktorzy sportowi	osoba	9	10
inne osoby prowadzące zajęcia sportowe	osoba	7	6
ćwiczący			
ogółem	osoba	279	208
mężczyźni	osoba	222	154
kobiety	osoba	57	54
ćwiczący do lat 18			
ogółem	osoba	209	151
chłopcy	osoba	161	107
dziewczęta	osoba	48	44

*dane dotyczące klubów sportowych oraz liczby osób ćwiczących zbierane są w statystyce publicznej co dwa lata, stąd brak jest danych dla roku 2021. W dniu zestawiania tabeli brak było też danych za rok 2022.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Powyższe dane wskazują, że na przestrzeni lat 2018-2020 o 71 osób zmniejszyła się liczba ćwiczących (spadek o 25,4 %), w tym o 27 osób liczba ćwiczących do lat 18 (spadek o 27,7 %).

5.2.6 Aktywność obywatelska

Kapitał społeczny w głównej mierze związany jest z aktywnością obywatelską mieszkańców, która mierzona jest liczbą organizacji pozarządowych, a więc fundacji, stowarzyszeń i innych organizacji społecznych na terenie Gminy, a także frekwencją mieszkańców Gminy w wyborach i głosowaniach referendalnych.

Na terenie Gminy Dąbrowa Chełmińska funkcjonowało wg danych GUS za 2022 rok, 26 organizacji pozarządowych:

- Stowarzyszenie Ruch Społeczny „Eko-Życie” Dąbrowa Chełmińska,
- Stowarzyszenie „Zakole Kreatywności - Nasze Czemlewo” – w Czemlewie,
- Stowarzyszenie „Grodzisko Gzin” w Gzinie,
- Gminne Stowarzyszenie „Aktywnych Dąbrowiaków” w Dąbrowie Chełmińskiej,
- Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Janowo,
- Stowarzyszenie „Rodzina w Ogrodzie” z siedzibą w Ostromecku,
- Fundacja „Misja Rodzin” w Dąbrowie Chełmińskiej,
- Ochotnicza Straż Pożarna w Dąbrowie Chełmińskiej,
- Ochotnicza Straż Pożarna w Czarzu,
- Ochotnicza Straż Pożarna w Gzinie;
- Ochotnicza Straż Pożarna w Wałdowie Królewskim;
- Koło Gospodyń Wiejskich w Czemlewie,
- Koło Gospodyń Wiejskich w Nowym Dworze,
- Koło Gospodyń Wiejskich w Gzinie,
- Koło Gospodyń Wiejskich w Czarzu,
- Koło Gospodyń Wiejskich w Rafie,
- Koło Gospodyń Wiejskich w Dąbrowie Chełmińskiej,
- Koło Gospodyń Wiejskich „Nadwiślanie” w Borkach,
- UKS Dąbrowa Chełmińska,
- LKS Dąbrowa Chełmińska,
- LKS Ostromecko,
- GKS Boxeo.
- Kółko Rolnicze w Dąbrowie Chełmińskiej,
- Kółko Rolnicze Janowo,
- Fundacja „Rozwoju Innowacji Społecznych” w Wałdowie Królewskim,
- Fundacja „Gejzer Kultury” w Wałdowie Królewskim.

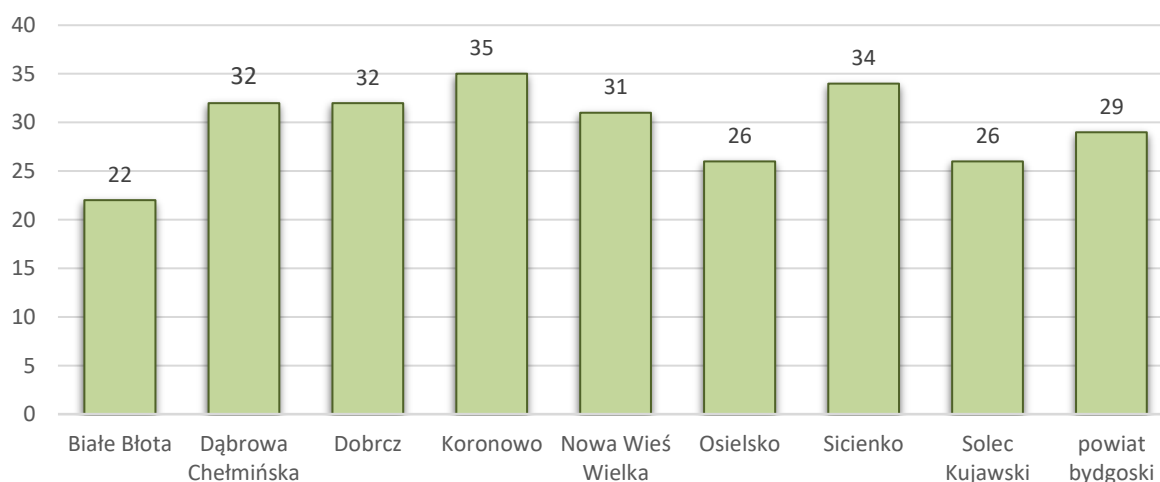
Gmina Dąbrowa Chełmińska należy do:

- Związku Gmin Wiejskich RP,
- Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Zakole Dolnej Wisły”,
- Kujawsko - Pomorskiego Stowarzyszenia Samorządowego „Salutaris”,
- Kujawsko - Pomorskiego Samorządowego Stowarzyszenia „Europa Kujaw i Pomorza”,

- Bydgoskiego Obszaru Funkcjonowania, tożsamego z obszarem działania Stowarzyszenia Metropolia Bydgoszcz. w celu realizacji Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych –ZIT.

W przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców, w Gminie Dąbrowa Chełmińska w roku 2021 funkcjonowało 27 organizacji pozarządowych, co dało 3 miejsce w powiecie, wraz z Gminą Dobrcz, oraz kształtowało się powyżej średniej dla powiatu bydgoskiego. Najmniej fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców funkcjonowało w Gminie Białe Błota – 22, z kolei najwięcej funkcjonowało w Gminie Koronowo - 35. Średnia dla powiatu bydgoskiego wyniosła natomiast 29.

Wykres 11 Liczba organizacji pozarządowych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców w gminach powiatu bydgoskiego w 2021 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Zaangażowanie mieszkańców w sprawy obywatelskie przejawia się również we frekwencji wyborczej. Analizując wybory jakie miały miejsce w kraju na przestrzeni lat 2019-2020, tj. wybory do Parlamentu Europejskiego w 2019 roku, wybory do Sejmu RP i Senatu RP w 2019 roku oraz wybory Prezydenta RP w 2020 r., można zauważyć, że na tle pozostałych gmin powiatu bydgoskiego w Gminie Dąbrowa Chełmińska (poza wyborami do Parlamentu Europejskiego w 2019r.) frekwencja kształtowała się na poziomie niższym niż w pozostałych gminach powiatu oraz znacznie niższym niż średnia dla powiatu bydgoskiego, co świadczy o małym zaangażowaniu mieszkańców Gminy w sprawy państwa.

Tabela 10 Dane dotyczące frekwencji w wyborach na terenie gmin powiatu bydgoskiego w latach 2019-2020

Gmina	Wybory do PE w 2019 r. – frekwencja [%]	Wybory do Sejmu RP/Senatu RP w 2019 – frekwencja [%]	Wybory Prezydenta RP w 2020 r. – frekwencja I tura/ II tura [%]
Gmina Białe Błota	50,92	69,06	70,04/74,16
Gmina Dąbrowa Chełmińska	37,57	54,26	59,82/62,53
Gmina Dobrcz	42,11	60,06	64,14/70,24
Gmina Koronowo	36,17	54,61	58,20/64,50
Gmina Nowa Wieś Wielka	41,01	59,68	62,72/66,81
Gmina Osiesko	59,90	75,62	78,02/80,85
Gmina Sicienko	41,56	58,51	63,49/66,97
Gmina Solec Kujawski	44,83	61,20	65,38/67,88
Powiat bydgoski	44,44	61,97	65,36/69,57

Źródło: Państwowa Komisja Wyborcza, www.pkw.gov.pl

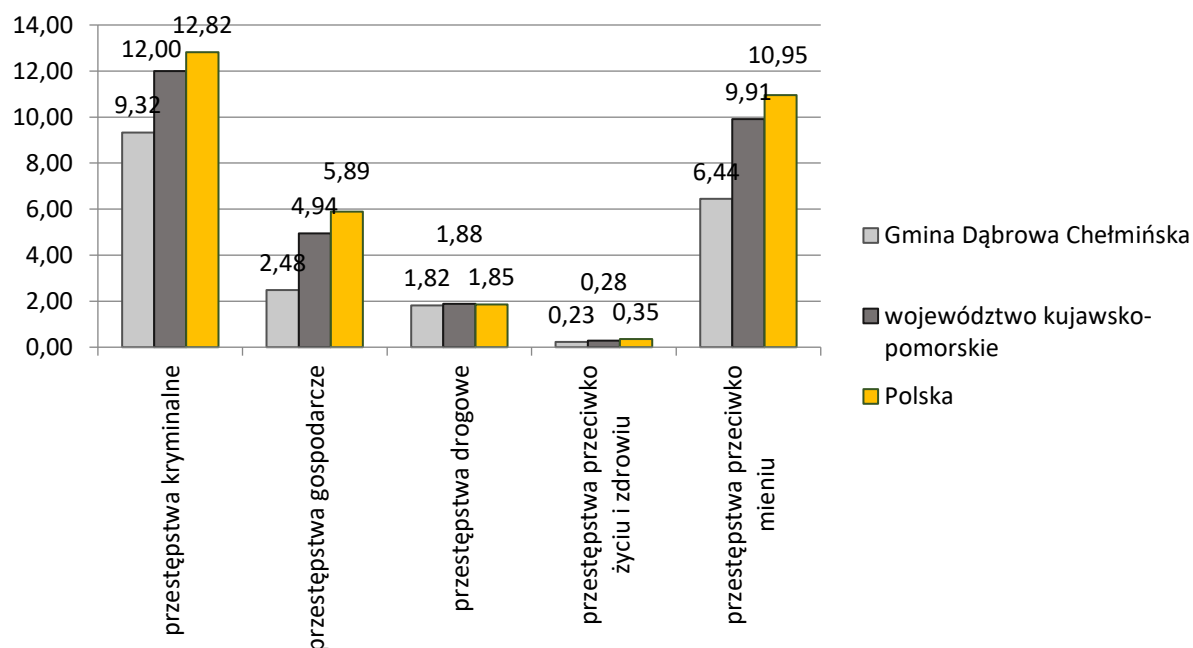
5.2.7 Bezpieczeństwo publiczne

Poczucie bezpieczeństwa mieszkańców gminy oraz niski stopień przestępczości są jednym z czynników świadczących o rozwoju i atrakcyjności gminy oraz często są jednym z aspektów atrakcyjności inwestycyjnej. Położenie komunikacyjne gminy i atrakcyjność turystyczna regionu powodują, że sprawa bezpieczeństwa publicznego jest bardzo ważna tak dla mieszkańców, jak i dla innych znajdujących się tam osób. Przez teren Gminy Dąbrowa Chełmińska prowadzi ruchliwa droga krajowa nr 80, oraz droga wojewódzka nr 551, na których istnieje duże ryzyko wystąpienia wypadków drogowych, a do tego istnieją zagrożenia będące wynikiem np. spożywania substancji psychoaktywnych czy też alkoholu. Za bezpieczeństwo na terenie Gminy odpowiada Komisariat Policji Bydgoszcz - Fordon, natomiast w Dąbrowie Chełmińskiej utworzono Policyjny Punkt Przyjęć Interesantów.

W 2021 roku w Gminie Dąbrowa Chełmińska odnotowano (w oparciu o dane powiatowe) 124 przestępstwa. Oznacza to, że na każdych 1000 mieszkańców odnotowano 14,76 przestępstw. Jest to wartość znacznie mniejsza od wartości dla województwa kujawsko-pomorskiego oraz znacznie mniejsza od średniej dla całej Polski. Wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw dla wszystkich przestępstw ogółem w Gminie Dąbrowa Chełmińska wynosi 73,0% i jest porównywalny do wskaźnika wykrywalności dla województwa kujawsko-pomorskiego oraz porównywalny do wskaźnika dla całej Polski. W przeliczeniu na 1000 mieszkańców Gminy Dąbrowa Chełmińska, najwięcej stwierdzono przestępstw o charakterze kryminalnym - 9,32 (wykrywalność 67%), oraz przeciwko mieniu - 6,44 (wykrywalność 53%). W dalszej kolejności odnotowano przestępstwa drogowe - 1,82 (99%), o charakterze gospodarczym - 2,48 (63%) oraz przeciwko życiu i zdrowiu - 0,23 (96%).

Wykres 12 Porównanie rodzaju i ilości popełnianych przestępstw w przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców w Gminie Dąbrowa Chełmińska, województwie kujawsko-pomorskim oraz w całym kraju w 2021 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Duży wpływ na komfort życia mieszkańców ma rozbudowana struktura Ochotniczej Straży Pożarnej, która oprócz działalności mającej na celu zapobiegania pożarom oraz interwencji w wyniku ich powstania, bierze czynny udział w akcjach ratowniczych i zagrożeniach ekologicznych związanych z ochroną środowiska. W Gminie Dąbrowa Chełmińska funkcjonują 4 jednostki ochotniczej straży pożarnej, które zrzeszają w swych szeregach 210 członków, w tym z uprawnieniami do działań ratowniczo-gaśniczych 115:

- Ochotnicza Straż Pożarna w Dąbrowie Chełmińskiej,
- Ochotnicza Straż Pożarna w Czarzu,
- Ochotnicza Straż Pożarna w Wałdowie Królewskim,
- Ochotnicza Straż Pożarna w Gzinie.

Tabela 11 Miejskowe zagrożenia według rodzaju zagrożenia występujące na terenie Gminy Dąbrowa Chełmińska na przestrzeni lat 2019-2021

Rodzaj zagrożenia	Liczba występujących zagrożeń		
	2019	2020	2021
Silne wiatry	34	31	32
Opady śniegu	0	0	7
Opady deszczu	0	17	6
Komunikacyjne	27	23	27
Medyczne	8	24	27
Inne	6	9	10
Ogółem	75	104	109

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Tabela 12 Działania ratownicze podejmowane przez OSP na terenie Gminy Dąbrowa Chełmińska na przestrzeni lat 2019-2021

Rodzaj zdarzenia	Liczba zdarzeń		
	2019	2020	2021
Pożary	67	33	34
Miejscowe zagrożenia	91	127	121
Fałszywe alarmy	12	11	12
Zdarzenia ogółem	170	171	167

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Jak wynika z przedstawionych powyżej danych w 2021 roku, liczba występujących zagrożeń pozostaje na podobnym poziomie stosunku do roku poprzedniego.

Teren Gminy Dąbrowa Chełmińska i powiatu bydgoskiego obejmuje swoim działaniem Komenda Miejska Państwowej Straży Pożarnej w Bydgoszczy.

Zagrożenia powodziowe

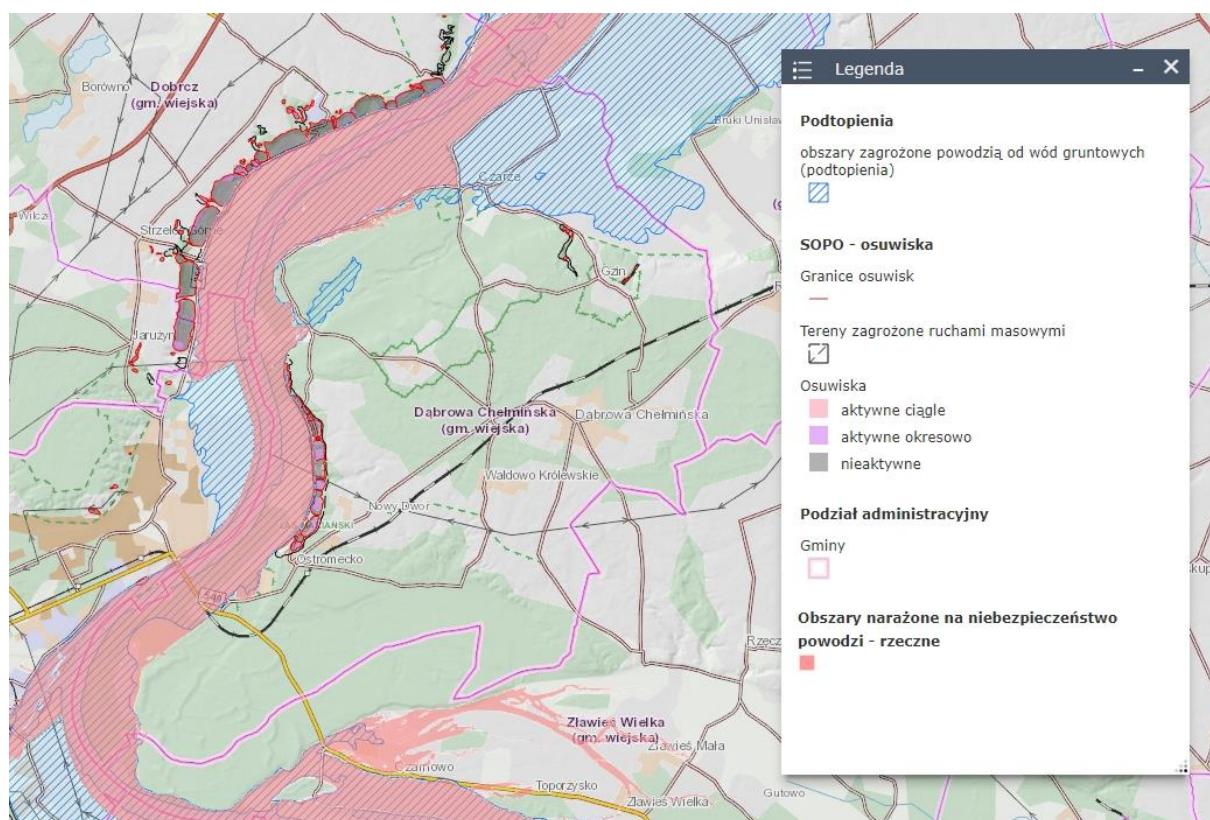
Obszar Gminy Dąbrowa Chełmińska jest zagrożony występowaniem okresowych powodzi. Głównym zagrożeniem jest rzeka Wisła, a terenami zagrożonymi są tereny zachodnio-północne Gminy, sąsiadujące bezpośrednio z rzeką.

Stan wody monitorowany jest przez Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej w punktach pomiarowych Fordon w Bydgoszczy oraz Toruniu. Gmina objęta jest Planem Ochrony Przed Powodzią Województwa Kujawsko-Pomorskiego. W Gminie opracowany jest Plan w sytuacji kryzysowej, także na wypadek powodzi. Informacje dla mieszkańców przekazywane są poprzez Regionalny System Ostrzegania oraz stronę internetową Gminy: www.dabrawachelminska.pl.

Projekt wstępnej oceny ryzyka powodziowego dla dorzeczy jest opracowywany przez Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie, a następnie zatwierdzony i publikowany przez właściwego ministra. Dla obszarów narażonych na niebezpieczeństwo powodzi wskazanych we wstępnej ocenie ryzyka powodziowego opracowuje się mapy zagrożenia powodziowego (MZP) zgodnie z art. 169 ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne z art. 171 tej ustawy, zasięg obszarów szczególnego zagrożenia powodzią jest wyznaczany na mapach zagrożenia i ryzyka powodziowego, które są aktualizowane co 6 lat. Obecnie obowiązującymi mapami zagrożenia powodziowego i mapami ryzyka powodziowego, są mapy zaktualizowane w ramach II cyklu planistycznego.

Na terenie Gminy występują obszary o szczególnym zagrożeniu powodzią od rzeki Wisły o średnim prawdopodobieństwie wystąpienia powodzi raz na 100 lat (1 %), o wysokim prawdopodobieństwie występowania powodzi raz na 10 lat (10 %), oraz obszary objęte obowiązującymi odrębnymi przepisami, wynikającymi z Ustawy Prawo Wodne.

Mapa 4 Zagrożenia powodzią i podtopieniami

Źródło: Państwowy Instytut Geologiczny

Zagrożenia suszą

Zgodnie z art. 183 i 184 ust. 1 ustawy Prawo Wodne, zadaniem administracji rządowej i samorządowej oraz Wód Polskich, jest przeciwdziałanie skutkom suszy, które prowadzi się zgodnie z planem przeciwdziałania skutkom suszy. Projekt planu przygotowują Wody Polskie w uzgodnieniu z ministrami właściwymi do spraw: rolnictwa, rozwoju wsi, rybołówstwa, żeglugi śródlądowej oraz wojewodami. Plan obejmuje:

- 1) analizę możliwości powiększenia dyspozycyjnych zasobów wodnych;
- 2) propozycje budowy lub przebudowy urządzeń wodnych;
- 3) propozycje niezbędnych zmian w zakresie korzystania z zasobów wodnych oraz zmian naturalnej i sztucznej retencji;
- 4) działania służące przeciwdziałaniu skutkom suszy.

Główny cel planu zawiera się już w samej jego nazwie, jest więc nim przeciwdziałanie skutkom suszy. Cel ten doprecyzowany jest przez 4 cele szczegółowe:

- 1) skuteczne zarządzanie zasobami wodnymi dla zwiększenia ich dostępności na obszarach dorzeczy;
- 2) zwiększanie retencjonowania (magazynowania) wód;
- 3) edukacja w zakresie suszy i koordynacja działań powiązanych z suszą;

- 4) stworzenie mechanizmów realizacji i finansowania działań służących przeciwdziałaniu skutkom suszy.

W celu osiągnięcia jednego z celów planu, tj. skutecznego zarządzania zasobami wodnymi dla zwiększenia dyspozycyjnych zasobów wodnych, dokonywana jest szczegółowa analiza z wykorzystaniem wyników map zagrożenia występowania poszczególnych typów susz. Mapy te stanowią dane do przeprowadzenia oceny ilości zasobów dyspozycyjnych w warunkach suszy oraz służą do określenia stopnia ryzyka suszy.

Zasadniczo wyróżnia się cztery rodzaje suszy: atmosferyczną, rolniczą, hydrologiczną i hydrogeologiczną. Na zarządzanie ryzykiem suszy wpływ mają wyniki zagrożenia występowania trzech z czterech typów suszy: rolniczej, hydrologicznej i hydrogeologicznej. Z kolei mapy zagrożenia suszą dostarczają informacji dla planowania działań na rzecz przeciwdziałania jej skutkom, w szczególności poprzez czterostopniowy podział zagrożenia, gdzie I klasa obejmuje obszary zagrożone w stopniu słabym, II klasa – obszary zagrożone w stopniu umiarkowanym, III klasa – obszary zagrożone w stopniu silnym, a IV klasa – obszary zagrożone w stopniu ekstremalnym.

Analizując mapy zagrożenia suszą, opracowane na podstawie Planu przeciwdziałania skutkom suszy, można stwierdzić, że dla terenu Gminy Dąbrowa Chełmińska określono:

- ekstremalne zagrożenie suszą atmosferyczną nie występuje,
- słabe zagrożenie suszą rolniczą dla południowego obszaru Gminy,
- silne zagrożenie suszą hydrologiczną dla większości, zwłaszcza północnej części obszaru Gminy.

Zgodnie z mapami łącznego zagrożenia suszą rolniczą, hydrologiczną i hydrogeologiczną dla Gminy Dąbrowa Chełmińska, dla przeważającego obszaru określone zostało jako silne.

oraz zmiany stanowiska lub pracy, a także wiek niemobilny, który obejmuje mężczyzn w wieku od 45 do 64 lat oraz kobiety w wieku od 45 do 59 lat.

Jak przedstawiono już we wcześniejszej części niniejszego opracowania – w podrozdziale 5.2.1. *Sytuacja demograficzna*, zgodnie z danymi GUS, Gminę Dąbrowa Chełmińska w 2021 roku zamieszkiwało 5 206 osób w wieku produkcyjnym, co stanowiło 63,8 % ogółu ludności na tym obszarze. W stosunku do roku 2017, liczba osób w wieku produkcyjnym zmniejszyła się o 83 osoby.

Liczba osób w wieku mobilnym, w 2021 roku wyniosła natomiast 3 247, co stanowiło 62,4 % liczby osób w wieku produkcyjnym oraz 38,2 % liczby mieszkańców Gminy ogółem. W stosunku do roku 2017, liczba ta zmniejszyła się o 171. Zarówno w roku 2017, jak i w roku 2021, w liczbie ludności w wieku mobilnym większość stanowili mężczyźni, których liczba wyniosła odpowiednio 1 757 w 2017 roku i 1 652 w 2021 roku.

Dąbrowa Chełmińska jest gminą typowo wiejską i na jej terenie nie funkcjonują duże zakłady produkcyjne. Pracodawcami na terenie Gminy są zakłady pracy dające możliwość zatrudnienia, m. in. przetwórstwo rybne, warsztaty samochodowe, lokalne firmy budowlane, stacja paliw, sklepy spożywczo-przemysłowe w poszczególnych miejscowościach, i lokale gastronomiczne, a także Urząd Gminy w Dąbrowie Chełmińskiej wraz z gminnymi jednostkami organizacyjnymi, takimi jak m. in. placówki oświatowe i Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej.

Analizując dane dotyczące liczby osób pracujących na terenie Gminy Dąbrowa Chełmińska, można zauważyć nieco mniejszą liczbę osób pracujących w 2021 roku niż w roku 2017 (o spadek 44 osoby). Na przestrzeni lat 2017-2021 nie występowała jednolita tendencja w kwestii liczby osób pracujących, występował wzrost tej liczby w latach 2018-2019. W latach 2020-2021 odnotowano natomiast spadek liczby pracujących.

Tabela 13 Pracujący na terenie Gminy Dąbrowa Chełmińska w latach 2017 - 2021

Lata	Ogółem	w tym kobiety	w tym mężczyźni	Pracujący na 1000 ludności ogółem	Pracujący na 1000 ludności w wieku produkcyjnym
2017	1 105	497	608	133	208,9
2018	1 095	500	595	131	206,8
2019	1 188	570	618	142	224,4
2020	1 138	530	608	135	219,2
2021	1 051	483	568	124	201,9

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Biorąc pod uwagę wskaźniki dotyczące rynku pracy w zakresie liczby pracujących na 1000 ludności oraz pracujących na 1000 ludności w wieku produkcyjnym dla poszczególnych gmin powiatu bydgoskiego w 2021 r., ich wartości dla Gminy Dąbrowa Chełmińska nie najlepiej przedstawiają się na tle pozostałych gmin, osiągając wskaźniki znacznie poniżej średniej dla powiatu bydgoskiego, co świadczy o niższym stopniu rozwoju lokalnego rynku pracy. Wartość wskaźnika pracujących na 1000 ludności wyniosła w Gminie Dąbrowa Chełmińska – 124, a wskaźnika pracujących na 1000 ludności w wieku produkcyjnym – 201,9, natomiast dla powiatu bydgoskiego – odpowiednio 198 i 325,3. Najniższe wartości tych wskaźników w powiecie wystąpiły w Gminie Dobrcz – odpowiednio 102 i 168,9. Należy jednak zauważyć, że w stosunku do

wskaźników rynku pracy w skali województwa i kraju, wskaźnik bezrobocia na terenie Gminy należy uznać jako jeden z najniższych.

Tabela 14 Wskaźniki w poszczególnych gminach powiatu bydgoskiego w 2021 roku

Gmina	Pracujący na 1000 ludności	Pracujący na 1000 ludności w wieku produkcyjnym
Gmina Białe Błota	325	526,1
Gmina Dąbrowa Chełmińska	124	201,9
Gmina Dobrcz	102	168,9
Gmina Koronowo	145	242,8
Gmina Nowa Wieś Wielka	191	310,5
Gmina Osielesko	163	266,6
Gmina Sicienko	117	192,8
Gmina Solec Kujawski	282	469,1
powiat bydgoski	198	325,3

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Wskazane powyżej dane dot. liczby osób pracujących w poszczególnych gminach dotyczą podmiotów gospodarki narodowej o liczbie pracujących 10 i więcej osób oraz jednostek sfery budżetowej niezależnie od liczby pracowników. Dane nie obejmują z kolei osób pracujących w jednostkach budżetowych działających w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego, osób pracujących w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie, duchownych oraz pracujących w fundacjach, stowarzyszeniach i innych organizacjach społecznych.

Bezrobocie

Jak wcześniej wspomniano, gdy liczba osób w wieku produkcyjnym na danym obszarze przewyższa liczbę miejsc pracy, możemy mieć do czynienia ze zjawiskiem bezrobocia. Jest to zjawisko, które ma duży wpływ na sytuację społeczno-gospodarczą dla danego obszaru. Według danych GUS, na koniec 2021 roku na terenie Gminy Dąbrowa Chełmińska zarejestrowanych było 137 osób bezrobotnych, a w stosunku do roku 2017, liczba ta zmniejszyła się o 72 osoby. Na przestrzeni lat 2017 - 2021, od 2017 do 2019 roku występowała tendencja spadkowa, jeśli chodzi o liczbę osób bezrobotnych, natomiast w 2020 roku nastąpił niewielki wzrost tej liczby w stosunku do roku poprzedniego, po czym zanotowano kolejny spadek w 2021 roku.

Tabela 15 Liczba zarejestrowanych bezrobotnych w Gminie Dąbrowa Chełmińska w latach 2017 - 2021

Lata	Bezrobotni ogółem	W tym kobiety	W tym do 30 roku życia	W tym powyżej 50 roku życia	Osoby długotrwale bezrobotne
2017	209	125	55	66	121
2018	189	115	53	60	96
2019	133	68	33	45	66
2020	166	91	36	42	78
2021	137	65	30	43	73

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Jak przedstawia powyższa tabela, osoby długotrwale bezrobotne stanowiły w 2021 roku aż 53,3% ogółu zarejestrowanych bezrobotnych. Najwięcej osób bezrobotnych było w wieku od 31 do 50 lat - 64 osoby, tj. 46,7% ogółu bezrobotnych, natomiast osoby w wieku do 30 roku życia stanowiły 21,9 % ogółu bezrobotnych.

Udział zarejestrowanych osób bezrobotnych w stosunku do liczby ludności w wieku produkcyjnym na koniec 2021 roku według danych GUS wyniósł na terenie Gminy Dąbrowa Chełmińska 2,6%, zmniejszając się w stosunku do roku 2017 o 1,4%. Zmniejszył się przy tym udział zarejestrowanych bezrobotnych kobiet – o 2,4% oraz mężczyzn – o 0,3%. Wartość udziału zarejestrowanych osób bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w Gminie Dąbrowa Chełmińska była w 2021 roku nieznacznie wyższa niż średnia dla powiatu bydgoskiego – o 0,4%, przy czym większy w Gminie był udział mężczyzn – o 0,9%, a udział zarejestrowanych bezrobotnych kobiet był taki sam i wynosił 2,7%. Stopa bezrobocia rejestrowanego w województwie kujawsko-pomorskim w końcu grudnia 2021 roku ukształtowała się na poziomie 7,7%, natomiast stopa bezrobocia w skali kraju wyniosła 5,4% cywilnej ludności aktywnej zawodowo. Zarówno w skali kraju, jak i województwa odsetek osób bezrobotnych jest bardzo niski.

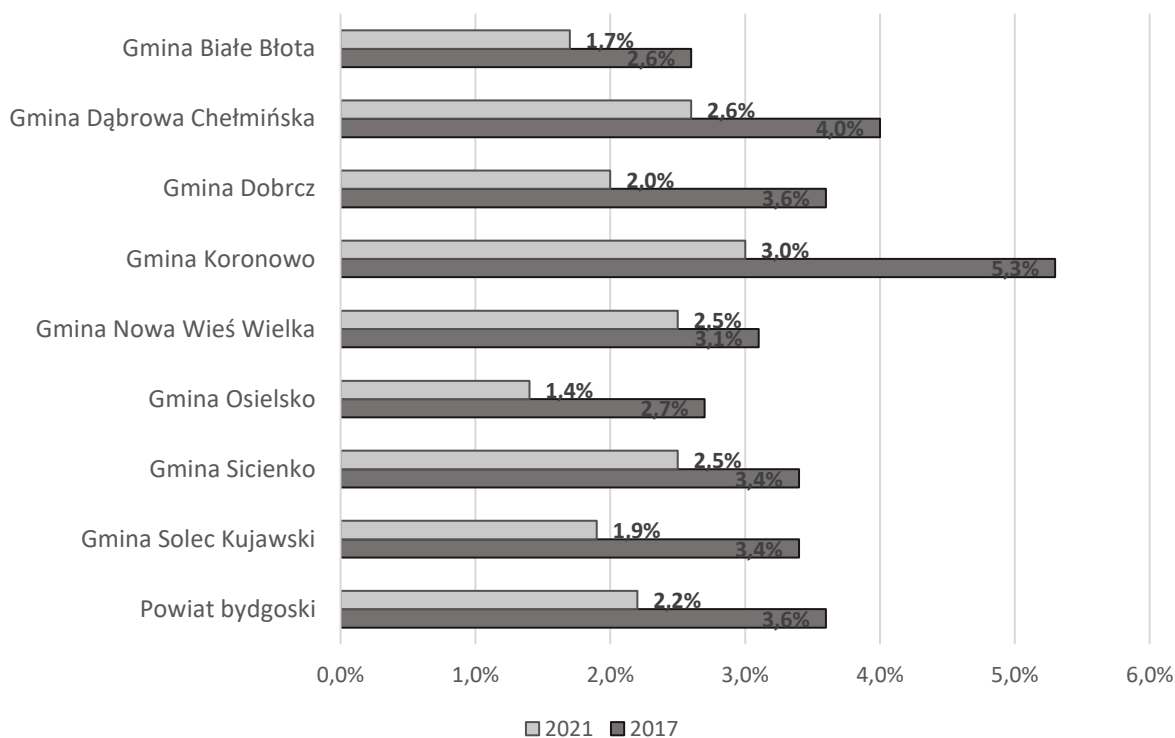
Tabela 16 Udział zarejestrowanych bezrobotnych mieszkańców Gminy Dąbrowa Chełmińska w stosunku do liczby ludności w wieku produkcyjnym na tle powiatu bydgoskiego według płci

Jednostka terytorialna	ogółem		kobiety		mężczyźni	
	2017	2021	2017	2021	2017	2021
Gminy Dąbrowa Chełmińska	4,0	2,6	5,1	2,7	2,9	2,6
powiat bydgoski	3,6	2,2	4,6	2,7	2,7	1,7

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Wykres 13 Udział zarejestrowanych bezrobotnych mieszkańców Gminy Dąbrowa Chełmińska w liczbie ludności w wieku produkcyjnym na tle gmin i powiatu bydgoskiego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Gmina Dąbrowa Chełmińska w 2021 roku posiadała duży odsetek zarejestrowanych osób bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym. Może to świadczyć o nie najlepszej sytuacji na rynku pracy Gminy oraz problemach jej mieszkańców w kwestii możliwości zatrudnienia. Ważnym zagadnieniem jest również zjawisko bezrobocia ukrytego, tj. pozostawanie bez pracy i nierejestrowanie się jako osoba bezrobotna, a także zjawisko „szarej strefy”, tj. nielegalne zatrudnienie, bez opłacania składek oraz podatku dochodowego.

Celem zniwelowania tego stanu rzeczy, ważne jest wzmocnienie wsparcia dla rozwoju przedsiębiorczości na terenie Gminy oraz rozwój udogodnień do tworzenia firm w tym samozatrudnienia.

Zmniejszenie bezrobocia wymaga działań powiatowych urzędów pracy, centrów doradztwa zawodowego oraz kształcenia ustawicznego. Teren Gminy Dąbrowa Chełmińska znajduje się we właściwości Powiatowego Urzędu Pracy w Bydgoszczy.

5.3.2 Przedsiębiorczość i rolnictwo

Przedsiębiorczość

Sytuacja gospodarcza danego obszaru wiąże się w dużej mierze ze zjawiskiem przedsiębiorczości. Przedsiębiorczość można definiować jako skłonność do tworzenia nowych przedsiębiorstw lub innych form prowadzenia działalności gospodarczej, a także jako aktywność

do rozwijania już istniejących, poprzez realizację różnego rodzaju inwestycji. Stopień rozwoju przedsiębiorczości na danym obszarze wynika przede wszystkim z liczby podmiotów gospodarki narodowej, do których zalicza się osoby prawne, jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej oraz osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. Podmioty te zobowiązane są do rejestracji w odpowiedniej ewidencji, w tym również w Krajowym Rejestrze Urzędowym Podmiotów Gospodarki Narodowej (rejestr REGON), który prowadzi Prezes Głównego Urzędu Statystycznego.

W ostatnich latach zarówno w Gminie Dąbrowa Chełmińska, jak i w innych gminach powiatu bydgoskiego, obserwuje się pozytywne zjawisko rozwoju przedsiębiorczości, a co za tym idzie wzrost liczby podmiotów gospodarczych. Według danych Głównego Urzędu Statystycznego, na terenie Gminy na koniec 2021 roku zarejestrowanych było 831 podmiotów gospodarki narodowej, co klasuje ją na ostatnim miejscu w powiecie bydgoskim. Od 2018 roku liczba podmiotów gospodarczych w Gminie Dąbrowa Chełmińska wzrosła o 130, tj. o 18,5 %, co było szóstym, najwyższym wynikiem w powiecie, jeśli chodzi o przyrost liczby podmiotów gospodarczych.

Tabela 17 Liczba podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych na terenie gmin powiatu bydgoskiego w 2018 i 2022 roku

Gmina	Ogółem*			Sektor publiczny		Sektor prywatny	
	2018	2022	Wzrost w %	2018	2022	2018	2022
Gmina Białe Błota	3 376	4 179	23,8	18	18	3 358	4 161
Gmina Dąbrowa Chełmińska	701	831	18,5	16	16	685	815
Gmina Dobrcz	1 080	1 363	26,2	30	31	1 050	1 332
Gmina Koronowo	1 899	2 177	14,6	75	75	1 824	2 102
Gmina Nowa Wieś Wielka	1 143	1 365	19,4	15	16	1 128	1 349
Gmina Osielsko	2 590	3 449	33,2	21	18	2 569	3 431
Gmina Sicienko	1 011	1 234	22,1	15	15	996	1 219
Gmina Solec Kujawski	1 597	1 733	8,5	37	36	1 560	1 697
powiat bydgoski	13 398	16 331	21,9	228	225	13 170	16 106

* W BDL nie są prezentowane wszystkie formy prawne podmiotów, dlatego dane liczbowe w zestawieniu mogą nie sumować się na sektor ogółem.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Rozwój przedsiębiorczości na terenie Gminy Dąbrowa Chełmińska dotyczy głównie sektora prywatnego, w którym liczba podmiotów w latach 2018 – 2022 wzrosła o 130 i wyniosła na koniec 2022 roku 815. Jak wynika z przedstawionych powyżej danych, zjawisko zwiększającej się liczby podmiotów gospodarczych w sektorze prywatnym dotyczy całego powiatu bydgoskiego, a największe wzrosty, jeśli chodzi o tą liczbę odnotowała Gmina Osielsko (wzrost o 862 podmioty).

W sektorze prywatnym, w ramach podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w rejestrze REGON, Główny Urząd Statystyczny wyszczególnia osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą, spółki handlowe, w tym również spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego, spółdzielnie, fundacje oraz stowarzyszenia i organizacje społeczne. Zdecydowaną większość podmiotów gospodarczych w Gminie Dąbrowa Chełmińska stanowią osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą, zarejestrowane w Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej, których liczba w 2022 roku wyniosła 653, tj. 80,1 % ogółu podmiotów sektora prywatnego. Ich liczba w stosunku do roku 2018 zwiększyła się o 104 podmioty, zmniejszyła się natomiast liczba zarejestrowanych na terenie Gminy spółek handlowych z udziałem kapitału zagranicznego (o 2 podmioty), oraz stowarzyszeń i organizacji społecznych (o 2 podmiot).

Tabela 18 Rodzaje podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych na terenie Gminy Dąbrowa Chełmińska w 2018 i 2022 roku

Rodzaje podmiotów		2018	2022
Sektor publiczny	Państwowe i samorządowe jednostki prawa budżetowego	5	5
	Nieokreślone formy prawne	11	11
Sektor prywatny	Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	549	653
	Spółki handlowe	48	68
	Spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego	11	9
	Spółdzielnie	0	0
	Fundacje	2	3
	Stowarzyszenia i organizacje społeczne	25	23
	Nieokreślone formy prawne	49	59

* W BDL nie są prezentowane wszystkie formy prawne podmiotów, dlatego dane liczbowe w zestawieniu nie sumują się na sektor ogółem.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Najwięcej zarejestrowanych na terenie Gminy Dąbrowa Chełmińska podmiotów gospodarczych w 2022 roku, zgodnie z Polską Klasyfikacją Działalności (PKD) wykonywała działalność gospodarczą według sekcji G (Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle) – 149 podmioty (17,6 % ogółu podmiotów) oraz sekcji F (budownictwo) – 148 podmioty (17,5 % ogółu podmiotów). Na przestrzeni lat 2018-2022, największy wzrost liczby podmiotów wystąpił w sekcji F – o 52.

W kontekście rozwoju turystyki, istotną kwestią jest liczba podmiotów prowadzących działalność w zakresie zakwaterowania i gastronomii. Na przestrzeni lat 2018-2022, liczba podmiotów świadczących tego typu usługi, na terenie Gminy Dąbrowa Chełmińska wzrosła o 8, osiągając w 2022 roku wartość 26, co stanowiło 3,1 % wszystkich podmiotów zarejestrowanych na tym obszarze.

Tabela 19 Podmioty gospodarki narodowej wg sekcji PKD oraz sektorów własnościowych zarejestrowane na terenie Gminy Dąbrowa Chełmińska w 2018 i 2022 roku

Sekcja PKD	Wyszczególnienie	Ogółem*		Sektor publiczny*		Sektor prywatny*	
		2018	2022	2018	2022	2018	2022
A	Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	10	7	0	0	9	7
B	Górnictwo i wydobywanie	0	0	0	0	0	0
C	Przetwórstwo przemysłowe	93	97	0	0	91	95
D	Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych	10	13	0	0	10	13
E	Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją	3	3	0	0	3	3
F	Budownictwo	116	148	0	0	114	146
G	Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	145	149	0	0	142	147
H	Transport i gospodarka magazynowa	53	63	0	0	53	63
I	Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	18	26	0	0	18	25
J	Informacja i komunikacja	18	29	0	0	18	29
K	Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	16	21	0	0	16	21
L	Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	16	19	0	0	16	19
M	Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	48	54	1	1	47	52
N	Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	22	36	0	0	21	34
O	Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne	7	7	2	2	5	5
P	Edukacja	25	29	9	9	16	19
Q	Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	43	54	2	2	41	52
R	Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	16	21	2	2	14	18
S, T	Pozostała działalność usługowa; Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników, gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby	52	66	0	0	50	66
U	Organizacje i zespoły eksterytorialne	0	0	0	0	0	0
Razem		714	845	16	16	685	815

* W związku z wprowadzonymi od 1 grudnia 2014 r. zmianami przepisów prawnych regulujących sposób zasilania rejestru REGON informacjami o podmiotach podlegających wpisowi do Krajowego Rejestru Sądowego, od danych według stanu na 31 grudnia 2014 r. istnieje możliwość wystąpienia w rejestrze REGON niewypełnionych pozycji dotyczących przewidywanej liczby pracujących, adresu

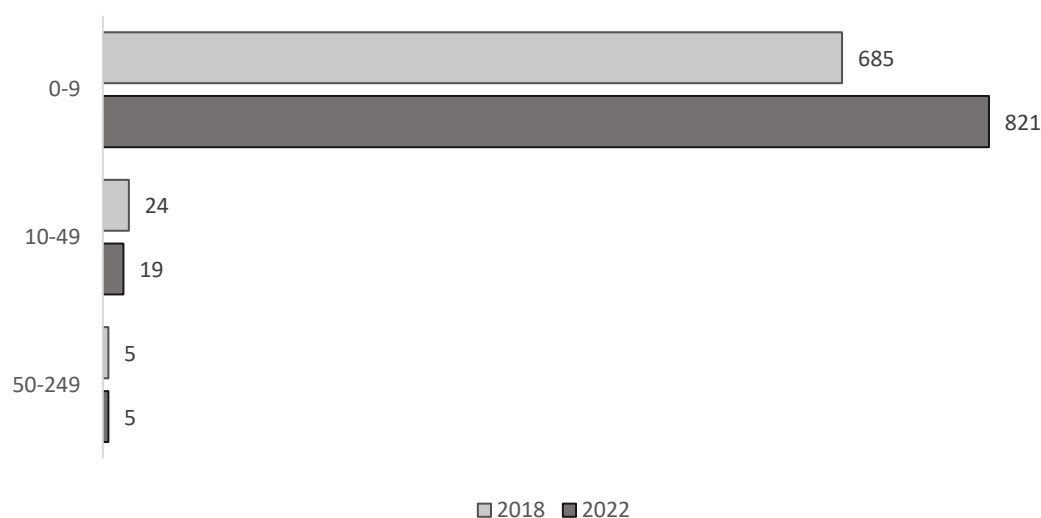

siedziby, rodzaju przeważającej działalności oraz formy własności. W związku z powyższym dane naliczone z rejestru REGON według ww. informacji mogą nie sumować się na liczbę ogółem.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Największą część działających na terenie Gminy Dąbrowa Chełmińska podmiotów gospodarczych stanowiły w 2022 roku mikroprzedsiębiorstwa, zatrudniające do 9 osób – 821 podmiotów, co stanowiło 97,2 % wszystkich podmiotów. Na przestrzeni lat 2018-2022, liczba mikroprzedsiębiorstw zwiększyła się o 136, równocześnie zmniejszyła się o 5, liczba średnich przedsiębiorstw zatrudniających od 10 do 49 osób.

Wykres 14 Podmioty gospodarki narodowej wg klas wielkości na terenie Gminy Dąbrowa Chełmińska w 2018 i 2022 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

O pozytywnym rozwoju przedsiębiorczości na terenie Gminy Dąbrowa Chełmińska świadczą również wskaźniki dotyczące podmiotów gospodarki narodowej, opracowane przez Główny Urząd Statystyczny. Analizując poszczególne wskaźniki, które zaprezentowane zostały w poniższej tabeli, można w większości zauważyć ich wzrost, a spadek przy wskaźnikach udziału podmiotów wyrejestrowanych w ogólnej liczbie podmiotów wpisanych do rejestru REGON, udziału fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych w ogólnej liczbie podmiotów gospodarki narodowej oraz w niewielkim stopniu udziału osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w liczbie podmiotów gospodarki narodowej ogółem. Porównując natomiast wartości wskaźników dotyczących podmiotów gospodarki narodowej dla Gminy Dąbrowa Chełmińska z wartościami dla powiatu bydgoskiego, zauważyć można, że są one w większości niższe, co wskazuje, że rozwój przedsiębiorczości w Gminie przebiega znacznie wolniej niż w innych gminach powiatu bydgoskiego.

Tabela 20 Wskaźniki dotyczące podmiotów gospodarki narodowej dla obszaru Gminy Dąbrowa Chełmińska oraz powiatu bydgoskiego za lata 2017 i 2021*)

Wskaźnik	Gminy Dąbrowa Chełmińska		powiat bydgoski	
	2017	2021	2017	2021
Podmioty wpisane do rejestru REGON na 1000 ludności	85	96	113	127
Podmioty na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym	132,7	156,7	177,8	208,8
Jednostki nowo zarejestrowane w rejestrze REGON na 1000 ludności	7,39	8,22	9,45	10,17
Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 1000 ludności	64	74	88	100
Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 1000 mieszkańców	3,26	3,06	2,71	2,89
Udział podmiotów wyrejestrowanych w ogólnej liczbie podmiotów wpisanych do rejestru REGON (%)	6,0	5,8	6,6	3,7
Udział osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w liczbie podmiotów gospodarki narodowej ogółem (%)	75,5	77,3	78,0	79,0
Udział fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych w ogólnej liczbie podmiotów gospodarki narodowej (%)	3,8	3,1	2,4	2,3

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

*) dane dla roku 2022 w momencie tworzenia niniejszego opracowania nie były dostępne.

Na terenie gminy znajdują się tereny inwestycyjne z przeznaczeniem pod zabudowę usługową, i produkcyjno-magazynową:

1. W miejscowości Ostromecko obszar objęty zapisami mpzp - uchwała Nr VI.64.2019 z dnia 24.04.2019 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części wsi Ostromecko;
2. W miejscowości Ostromecko obszar objęty zapisami mpzp - uchwała Nr XXXII.298.2021 z dnia 23.06.2021 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części wsi Ostromecko;
3. W miejscowości Nowy Dwór obszar objęty zapisami mpzp - uchwała Nr XXXVIII.343.2021 z dnia 22.12.2021 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru w obrębie ewidencyjnym Ostromecko, gmina Dąbrowa Chełmińska - "Przy Lesie Mariańskim 2";

4. W miejscowości Wałdowo Królewskie obszar objęty zapisami mpzp - uchwała Nr XII/94/99 z dnia 29.12.1999 r. w sprawie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego terenów w gminie Dąbrowa Chełmińska oraz zmian miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Dąbrowa Chełmińska;
5. W miejscowości Dąbrowa Chełmińska obszar objęty zapisami mpzp - uchwała Nr XXXI/235/06 z dnia 07.09.2006 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w Dąbrowie Chełmińskiej dla obszaru ograniczonego ul. Toruńską, ul. Chełmińską, ul. Przemysłową i przyległymi do niej działkami, ul. Bazową i projektowaną ulicą od strony południowej
6. W miejscowości Dąbrowa Chełmińska obszar objęty zapisami mpzp - uchwała Nr XVI.117.2015 z dnia 30.12.2015 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części wsi Dąbrowa Chełmińska – NR 2;
7. W miejscowości Dąbrowa Chełmińska obszar objęty zapisami mpzp - uchwała NrLVII.513.2023 z dnia 21.06.2023 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu części wsi Dąbrowa Chełmińska Nr 8;
8. W miejscowości Dąbrowa Chełmińska obszar w trakcie sporządzania mpzp dla terenu części wsi Dąbrowa Chełmińska Nr 6;
9. W miejscowości Nowy Dwór obszar w trakcie sporządzania mpzp dla terenu części wsi Nowy Dwór Nr 2.

Rolnictwo

W strukturze użytkowania ziemi w Gminie Dąbrowa Chełmińska, grunty rolne stanowią ok. 39,5% powierzchni ogólnej, natomiast ok. 47,0 % powierzchni stanowią grunty leśne.

Podstawowych informacji na temat rolnictwa, w tym liczby i powierzchni gospodarstw rolnych, dostarczają przeprowadzane co 10 lat powszechne spisy rolne. Ostatni taki spis przeprowadzony został w terminie od 1 września do 30 listopada 2020 r., według stanu na dzień 1 czerwca 2020 r. Jego podstawowym celem było dostarczenie informacji na potrzeby realizacji Wspólnej Polityki Rolnej Unii Europejskiej, a także i na potrzeby krajowych baz danych. Badaniem zostały objęte gospodarstwa rolne, których użytkownikami były osoby fizyczne (gospodarstwa indywidualne), osoby prawne oraz jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej.

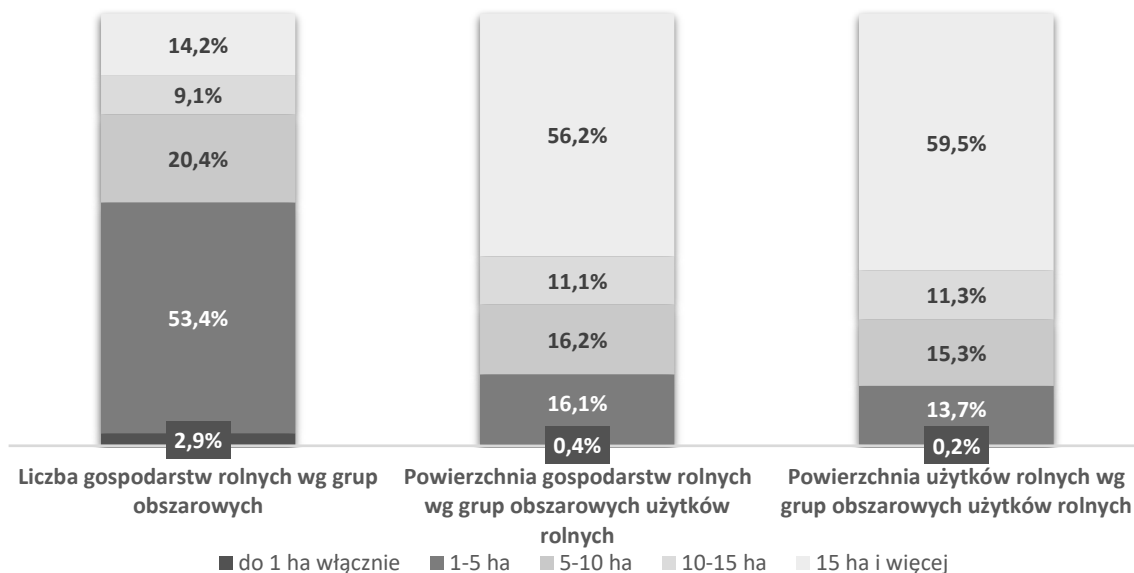
Zgodnie z opublikowanymi wstępnymi wynikami Powszechnego Spisu Rolnego 2020, na terenie Gminy Dąbrowa Chełmińska w 2020 roku znajdowało się 416 gospodarstw rolnych o łącznej powierzchni 4 557,70 ha, z czego 4 058,55 ha (89,0 %) stanowiły użytki rolne. Największą część tych gospodarstw stanowiły gospodarstwa rolne o powierzchni użytków rolnych w grupie „1 - 5 ha” – ich liczba wyniosła 222 (53,4 % ogółu gospodarstw rolnych), zajmując przy tym powierzchnię 733,77 ha (16,1% powierzchni gospodarstw rolnych ogółem).

Tabela 21 Liczba gospodarstw rolnych według grup obszarowych, ich powierzchnia oraz powierzchnia użytków rolnych wchodzących w skład tych gospodarstw na terenie Gminy Dąbrowa Chełmińska

Wyszczególnienie	Liczba gospodarstw rolnych według grup obszarowych użytków rolnych	Powierzchnia gospodarstw rolnych według grup obszarowych użytków rolnych (w ha)	Powierzchnia użytków rolnych według grup obszarowych użytków rolnych (w ha)
Gospodarstwa rolne ogółem	416	4 557,70	4 058,55
do 1 ha włącznie	12	20,02	8,13
1-5 ha	222	733,77	557,39
5-10 ha	85	741,73	622,48
10-15 ha	38	507,95	460,15
15 ha i więcej	59	2 565,23	2 410,40

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników wstępnych Powszechnego Spisu Rolnego 2020

Wykres 15 Liczba gospodarstw rolnych według grup obszarowych, ich powierzchnia oraz powierzchnia użytków rolnych wchodzących w skład tych gospodarstw na terenie Gminy Dąbrowa Chełmińska

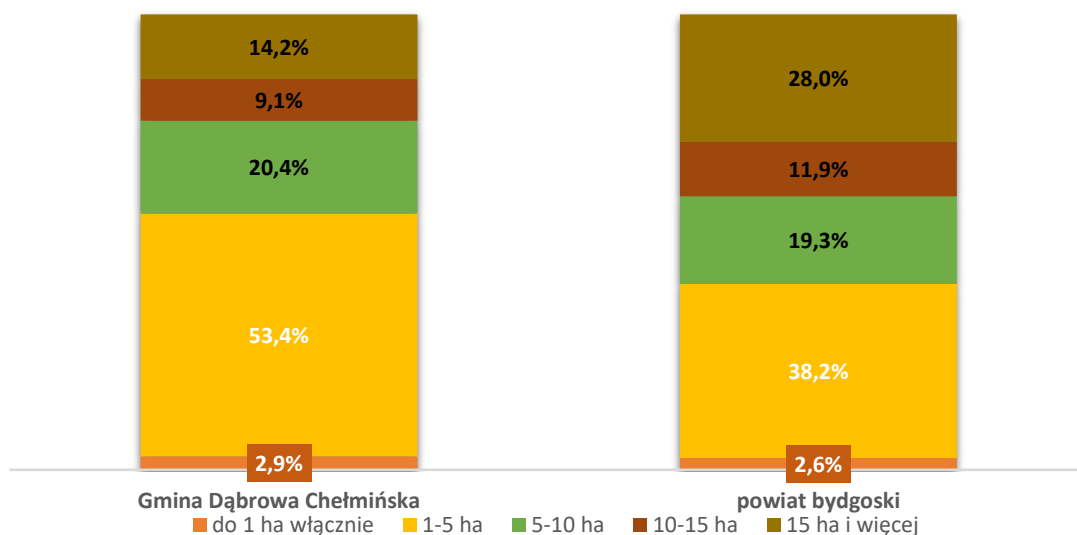

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników wstępnych Powszechnego Spisu Rolnego 2020

Liczba gospodarstw rolnych, znajdujących się na terenie Gminy Dąbrowa Chełmińska stanowiła 13,9 % liczby gospodarstw rolnych ogółem w powiecie bydgoskim, natomiast ich powierzchnia – 8,5 % powierzchni gospodarstw ogółem w powiecie. Biorąc pod uwagę liczbę gospodarstw rolnych w poszczególnych grupach obszarowych oraz ich powierzchnię, zarówno na terenie Gminy, jak i ogółem w powiecie, struktura gospodarstw wygląda podobnie – najczęściej gospodarstw występuje w grupie obszarowej „1 – 5 ha” lecz jest większa, co świadczy o nieco

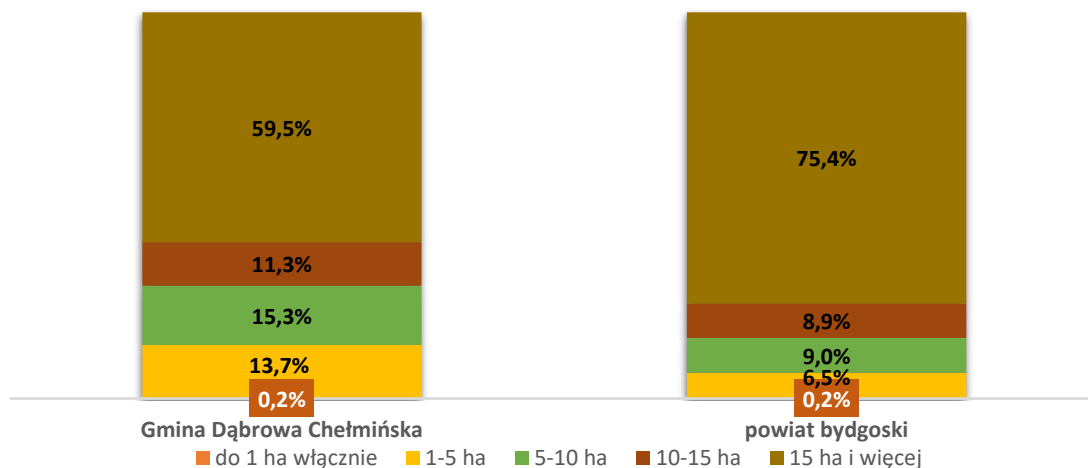
większym rozdrobieniu gospodarstw rolnych w Gminie Dąbrowa Chełmińska niż w pozostałych gminach powiatu bydgoskiego.

Wykres 16 Liczba gospodarstw rolnych według grup obszarowych oraz powierzchni użytków rolnych na terenie Gminy Dąbrowa Chełmińska oraz powiatu bydgoskiego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników wstępnych Powszechnego Spisu Rolnego 2020

Wykres 17 Powierzchnia gospodarstw rolnych według grup obszarowych oraz na terenie Gminy Dąbrowa Chełmińska oraz powiatu bydgoskiego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników wstępnych Powszechnego Spisu Rolnego 2020

Średnia powierzchnia gruntów gospodarstw rolnych na terenie Gminy Dąbrowa Chełmińska wynosiła 11,0 ha, natomiast średnia powierzchnia użytków rolnych wchodzących w skład tych gospodarstw – 9,8 ha. Wartości te kształtowały się poniżej średniej dla powiatu

bydgoskiego, gdzie wynosiły odpowiednio 20,6 ha i 17,8. ha. W kwestii użytkowania gruntów, użytki rolne stanowiły 89,8% powierzchni gospodarstw rolnych, znajdujących się na terenie Gminy. 88,5% tych użytków stanowiły użytki rolne w dobrej kulturze rolnej, tzn. grunty wykorzystywane rolniczo, na których stosowane są zabiegi uprawne i mogą kwalifikować do otrzymania dopłat obszarowych. Pod zasiewami znalazło się z kolei 74,4% powierzchni użytków rolnych. Biorąc pod uwagę liczbę pracujących w gospodarstwach rolnych, na terenie Gminy Dąbrowa Chełmińska pracowało łącznie 797 osób, tj. 9,4% ogółu mieszkańców Gminy, z tego 469 mężczyzn oraz 328 kobiet. Według źródeł dochodów, najczęściej gospodarstw rolnych na terenie Gminy utrzymywało się działalności rolniczej – 414, natomiast najmniej z pozarolniczej działalności gospodarczej – 67.

Tabela 22 Średnia powierzchnia gospodarstw rolnych i użytków rolnych wchodzących w ich skład, struktura użytkowania gruntów przez gospodarstwa rolne, powierzchnia zasiewów wybranych upraw oraz liczba pracujących w gospodarstwach rolnych i źródła dochodów gospodarstw domowych objętych spisem rolnym na terenie Gminy Dąbrowa Chełmińska

Średnia powierzchnia gospodarstw rolnych i użytków rolnych ogółem (w ha)	
Grunty ogółem	11,0
Użytki rolne ogółem	9,8
Użytkowanie gruntów (w ha)	
Grunty ogółem	4 557,70
Użytki rolne ogółem	4 058,55
Użytki rolne w dobrej kulturze	4 032,14
Pod zasiewami	3 020,96
Grunty ugorowane łącznie z nawozami zielonymi	49,04
Uprawy trwałe	39,27
Łąki trwałe	832,63
Pastwiska trwałe	81,20
Pozostałe użytki rolne	25,41
Lasy i grunty leśne	278,35
Pozostałe grunty	220,80
Powierzchnia zasiewów wybranych upraw (w ha)	
Powierzchnia zasiewów ogółem	2 990,28
Zboża	1 578,39
Ziemniaki	60,60
Warzywa gruntowe	129,04
Pracujący w gospodarstwach rolnych	
Ogółem	797
Mężczyźni	469

Kobiety	328
Gospodarstwa domowe według źródeł dochodów	
Działalność rolnicza	414
Pozarolnicza działalność gospodarcza	67
Praca najemna	170
Emerytura i renta	117
Inne niezarobkowe źródła poza emeryturą i rentą	68

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników wstępnych Powszechnego Spisu Rolnego 2020

5.3.3 Turystyka

Turystyka stanowi znaczący czynnik lokalnego rozwoju, a na atrakcyjność turystyczną danego obszaru składają się przede wszystkim walory przyrodnicze i antropogeniczne oraz zagospodarowanie turystyczne, tj. baza noclegowa, gastronomia i dostępność komunikacyjna, uzupełniane przez obiekty społeczno-techniczne, jak np. sklepy. Na walory przyrodnicze, wpływające na atrakcyjność turystyczną składają się elementy środowiska przyrodniczego, występujące np. w rezerwach przyrody, parkach krajobrazowych lub też poza tymi formami ochrony przyrody. Walory antropogeniczne związane są z działalnością człowieka i dotyczą m. in. zabytków architektury, muzeów, miejsc pamięci narodowej i kultu religijnego oraz wydarzeń kulturalno-sportowych. Zagospodarowanie turystyczne dotyczy przede wszystkim liczby i jakości miejsc noclegowych oraz lokali lub obiektów gastronomicznych, a także sieci drogowej, kolejowej oraz szlaków turystycznych.

Gmina Dąbrowa Chełmińska z racji swojego położenia posiada duże walory przyrodnicze, ze względu na zróżnicowanie terenu oraz występującą tu bioróżnorodność, kompleksy leśne i czystość środowiska naturalnego, a także znajdujące się tu ciekły wodne. Szczególne znaczenie w tym aspekcie mają przepływająca przez teren Gminy rzeka Wisła oraz jej nieduże dopływy. W wodach tych utrzymuje się bogate życie biologiczne, a żyjące w nich pstrągi stanowią dużą atrakcję dla przyjeżdżających w te rejony wędkarzy. Oprócz rekreacji, w Gminie Dąbrowa Chełmińska istnieje również możliwość uprawiania turystyki aktywnej, poprzez m. in. piesze i rowerowe wędrowki, jazdę konną i inne.

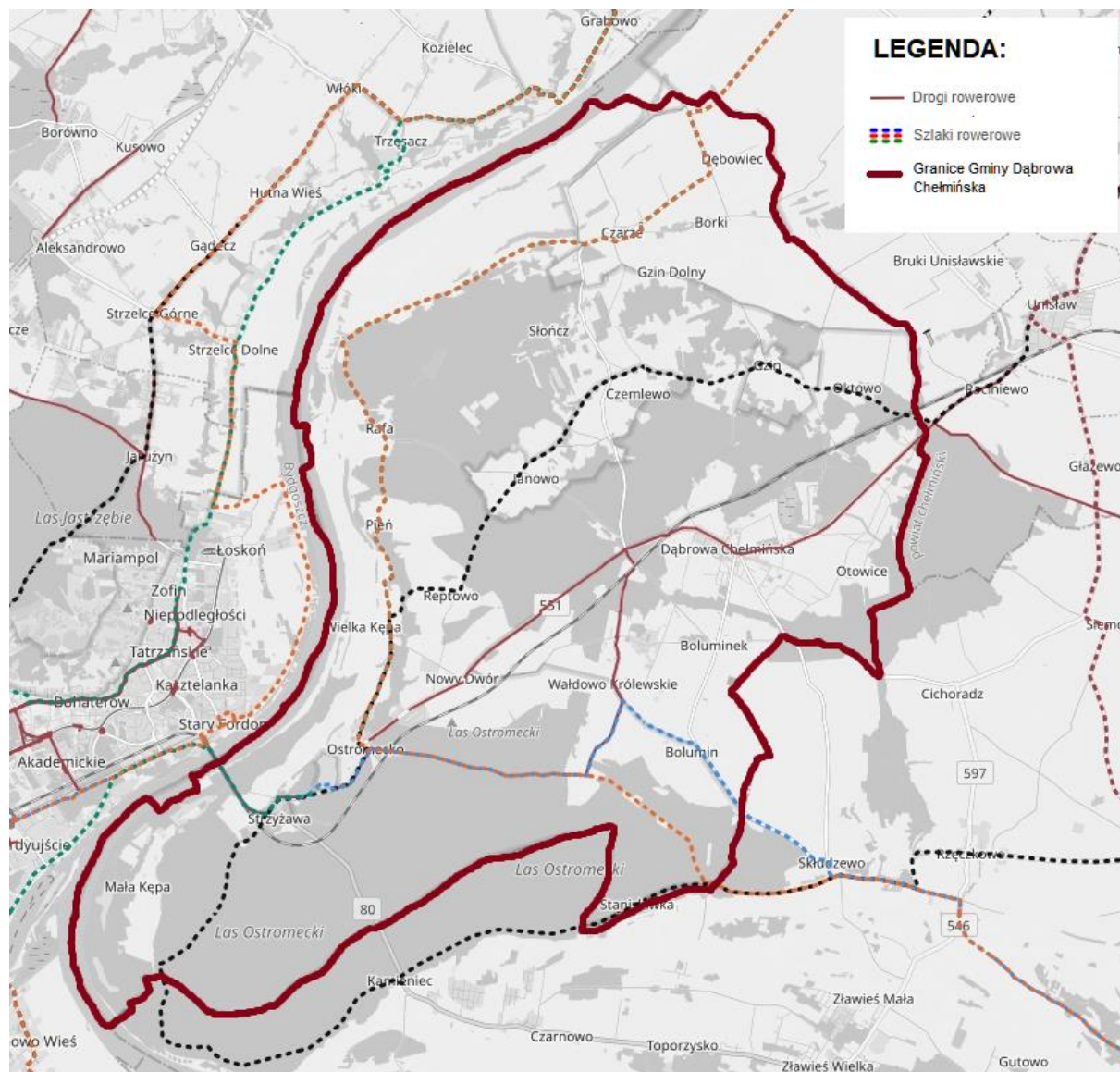
Obszar Gminy stanowi atrakcyjny teren dla rekreacji i uprawiania różnych form turystyki. Na jej obszarze znajdują się zbiorniki wodne bogate w różne gatunki ryb. Jeziorność Gminy stanowi 0,26%. Rezerwaty przyrody, lasy, zbiorniki wodne, zabytkowa architektura decydują o atrakcyjności turystyczno-rekreacyjnej obszaru Gminy, oferując warunki do aktywnego wypoczynku i uprawiania sportów.

Przez teren Gminy prowadzą następujące oznakowane szlaki turystyczne:

- Szlak Rezerwatów Chełmińskich z Bydgoszczy do Chełmna, koloru żółtego, długości 48,4 km,

- Szlak Orlich Gniazd z Ostromecka do Kamieńca, koloru czarnego, długości 14,8 km, szlak biegnie terenami leśnymi, malowniczą skarpą wzdłuż zakola Wisły.
- Szlak pieszy z Bydgoszczy do Torunia koloru niebieskiego,
- Szlaki piesze: szlak żółty (27 km), szlak czerwony,
- Szlak Cystersów, biegnący terenem województwa kujawsko-pomorskiego, przechodzący przez południowo-zachodni fragment Gminy,
- Szlaki i trasy rowerowe: zielony i niebieski,

Mapa 6 Szlaki turystyczne na terenie Gminy Dąbrowa Chełmińska

Źródło: maps.wirtualneszlaki.pl

Uzupełnieniem walorów przyrodniczych i antropogenicznych, tworzących atrakcyjność turystyczną Gminy Dąbrowa Chełmińska, jest zagospodarowanie turystyczne, które wiąże się ściśle z pojęciem infrastruktury turystycznej. Podstawowym elementem zagospodarowania turystycznego jest baza noclegowa, która wpływa na rozwój turystyki na danym terenie, a tym samym zaspokajanie potrzeb i oczekiwań turystów. W tej kwestii ważna jest wielkość bazy

noclegowej, która świadczy o poziomie rozwoju turystycznego, a tym samym o potencjale turystycznym.

Na terenie Gminy działają gospodarstwa agroturystyczne, które oferują posiłki domowe oraz różne formy wypoczynku m.in. imprezy plenerowe, ogniska, jazdę konną, biesiady, łowienie ryb, grzybobranie, imprezy okolicznościowe.

Baza noclegowa:

- Agroturystyka „Pod Bocianem” – Dąbrowa Chełmińska,
- Zespół Pałacowo-Parkowy w Ostromecku,
- Agroturystyka Gzinianka „Green House” w Gzinie (5 pokoi 3, 4 i 5 osobowych),
- EKOGościniec Pachotówko w Gzinie,
- Restauracja Ostromecka (20 osób w pokojach 2 i 3 osobowych) w Ostromecku,
- Gospodarstwo Agroturystyczne „Zacisze” w Gzinie,

Baza gastronomiczna:

- „Big Basza” w Dąbrowie Chełmińskiej,
- Bon Apetyt w Dąbrowie Chełmińskiej,
- Restauracja Ostromecka w Ostromecku,
- Zespół Pałacowo-Parkowy w Ostromecku,
- Restauracja „Smakosz” w Dąbrowie Chełmińskiej.

Najważniejsze zabytki znajdujące się na terenie Gminy Dąbrowa Chełmińska:

Boluminek:

- Kościół p.w. św. Wojciecha i św. Katarzyny, wzniesiony został w latach 1755-77. Na szczególną uwagę zasługuje gotycka rzeźba Najświętszej Panny Marii z dziećmi z XV wieku.

Zdjęcie 1 Kościół p.w. św. Wojciecha i św. Katarzyny w Boluminku

Źródło: Urząd Gminy Dąbrowa Chełmińska

Czarże:

- Kościół p.w. Narodzenia Najświętszej Maryi Panny - ceglana budowla gotycka z początku XIV wieku. Najstarszymi obiektami wyposażenia jest gotycka pieta i granitowa kropielnica z początku XV wieku.
- Cmentarz przy kościele.

Zdjęcie 2 Kościół gotycki z XIV w. p.w. Narodzenia Najświętszej Maryi Panny w Czarżu

Źródło: www.kujawsko-pomorskie.pl

Dąbrowa Chełmińska:

- Kościół p.w. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny, murowany z czerwonej cegły, o charakterze neogotyckim, z przełomu XIX i XX wieku.

Zdjęcie 3 Kościół p.w. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w Dąbrowie Chełmińskiej

Źródło: [wikimedia commons fot. Przemysław Jahr](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Przemyslaw_Jahr)

Gzin:

- Najstarszym obiektem położonym w centrum wsi i zarazem jednym z najstarszych na Ziemi Chełmińskiej jest wyżynne grodzisko wczesnośredniowieczne z okresu kultury łużyckiej. Przy wale obronnym grodziska znaleziono dużą ilość porozbijanych naczyń datowanych na podokres halszacki i wczesny okres lateński. We wnętrzu grodziska odkryto jamy z resztkami kości zwierzęcych i liczne przypadki kości ludzkich głównie kobiet i dzieci. Odkrycia te nasuwają przypuszczenia o uprawianym przez mieszkańców tej osady kanibalizmie.
- Do ciekawostek wsi należy skarb odkryty podczas orki pola w 1963 r. przez jednego z mieszkańców. Skarb ważył ok. 8 kg i składał się z 6 615 monet, w tym 76 trojaków, 48 szóstaków, 26 półtoraków szwedzkich i 6.565 półtoraków Zygmunta III Wazy, oraz – najliczniejsze, monety z mennicy bydgoskiej z lat 1619 i 1623, które najprawdopodobniej pochodziły z kradzieży, dokonanej w mennicy w 1623 r.

Pień:

- Stanowisko archeologiczne - odkrycie pozostałości wczesnośredniowiecznego grodu oraz cmentarzysk: wczesnośredniowiecznego oraz nowożytnego, z XVI wieku.
Na ogromną uwagę zasługuje odkryty w 2022 roku, na nowożytnym cmentarzysku w Pniu pochówek młodej kobiety, w obrębie którego stwierdzono stosowanie tzw. praktyk antydemonicznych (antywampirycznych). W grobie tym znaleziono sierp żelazny, który umieszczono na szyi zmarłej oraz trójkątną kłódkę żelazną – na dużym palcu lewej stopy. To pierwszy, archeologicznie udokumentowany przypadek w Polsce. Ponadto zwraca uwagę staranny sposób pochowania zmarłej, być może w trumnie. Na położonej na poduszce głowie znajdował się najprawdopodobniej czepek z taśmą wykonaną z jedwabnej tkaniny z owijką w kolorze złota, który wskazuje, że kobieta mogła pochodzić z rodziny o wysokim statusie społecznym.

Nowy Dwór:

- Dawne koszary.
- Zabytkowy browar z zabudowaniami folwarcznymi.

Ostromecko:

- Zespół pałacowo-parkowy, składający się z dwóch pałaców: tzw. Starego Pałacu, wzniesionego w latach trzydziestych XVIII wieku, w stylu saskiego rokoka, na miejscu dawnego dworu obronnego oraz Pałacu Nowego, klasycystycznego z eklektycznymi dobudówkami z połowy XIX wieku.
- Zespół obiektów Wytwórni Wód Stołowych „Ostromecko”. Tworzą go trzy obiekty zabytkowe. Murowany z cegły budynek sprzed 1884 r., pierwotnie młyn wodny (ob. Mieszkalno-administracyjny). Murowany budynek przemysłowo-produkcyjny z ok. 1892 r. Mur oporowy z ok. 1884 r. z kamienia polskiego wzmacniający skarpe. Obiekty określane jako „Ostromecko-Zdrój”.
- Kościół p.w. Świętych Mikołaja Biskupa, Biskupa Stanisława Męczennika i Jana Chrzciciela, o charakterze gotyckim z I połowy XV wieku, przebudowany w XVI wieku, z wystrojem wnętrza oraz bramką w stylu barokowym.

Zdjęcie 4 Zespół pałacowo-parkowy w Ostromecku

Źródło: www.palaceostromecko.pl

Zdjęcie 5 Kościół p.w. Świętych Mikołaja Biskupa, Biskupa Stanisława Męczennika i Jana Chrzciciela w Ostromecku

Źródło: Urząd Gminy Dąbrowa Chełmińska

5.3.4 Gospodarka finansowa

Jednym z kluczowych czynników, które warunkują rozwój lokalny i regionalny są zasoby finansowe danej jednostki samorządu terytorialnego. Gospodarka finansowa tych jednostek realizowana jest w oparciu o ustawę z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych, określającą m. in. zakres, zasady oraz tryb planowania, uchwalania i wykonywania budżetów tych jednostek. Zgodnie z uchwałą budżetową, określone są planowane dochody i wydatki danej jednostki samorządu terytorialnego w danym roku budżetowym, których kwoty wyszczególnia się w układzie działów klasyfikacji budżetowej.

Zgodnie z ustawą o finansach publicznych, w ramach dochodów wyróżnia się dochody bieżące, które definiowane są jako dochody nie będące dochodami majątkowymi, które z kolei obejmują dotacje i środki przeznaczone na inwestycje, dochody ze sprzedaży majątku oraz dochody z przekształcenia prawa użytkowania wieczystego w prawo własności. Podobnie przedstawia się kwestia wydatków budżetowych, które również dzielą się na wydatki bieżące, niebędące wydatkami majątkowymi oraz wydatki majątkowe, którymi są inwestycje i zakupy inwestycyjne, w tym również programy finansowane z udziałem środków zewnętrznych, zakup i objęcie akcji i udziałów, a także wniesienie udziałów do spółek prawa handlowego. Różnica pomiędzy dochodami a wydatkami budżetu jednostki samorządu terytorialnego określana jest mianem nadwyżki budżetu lub deficytem budżetu.

Potencjał zasobów finansowych Gminy Dąbrowa Chełmińska według danych GUS z 2021 roku, wynosił 55 680 444,11 zł, a w stosunku do roku 2017, wysokość dochodów Gminy zwiększyła się o 19 894 255,66, tj. o 55,6 %. Jeśli chodzi o wydatki, ich wysokość w 2021 roku wyniosła 51 833 853,11 zł, wskutek czego nadwyżka budżetowa wyniosła 3 846 591,00 zł. W stosunku do roku 2017, wysokość wydatków Gminy zwiększyła się o 16 135 007,11 zł, tj. o 45,2 %.

Tabela 23 Realizacja budżetu Gminy Dąbrowa Chełmińska na przestrzeni lat 2017-2021 w zł

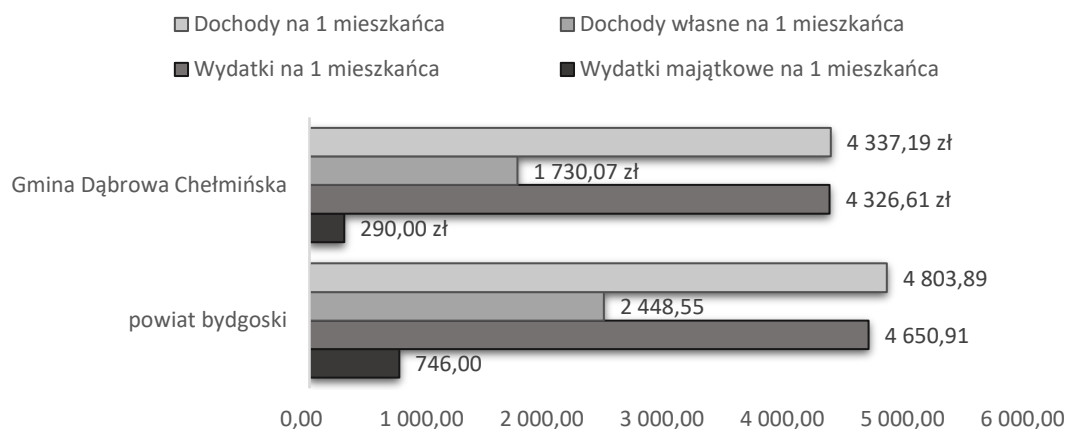
Rodzaj	2017	2018	2019	2020	2021
Dochody	35 786 188,45	41 500 999,65	48 094 598,65	49 009 307,94	55 680 444,11
Wydatki	35 698 846,00	39 891 860,35	45 867 053,93	48 530 438,25	51 833 853,11
Nadwyżka	87 342,45	1 609 139,30	2 227 544,72	478 869,69	3 846 591,00

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

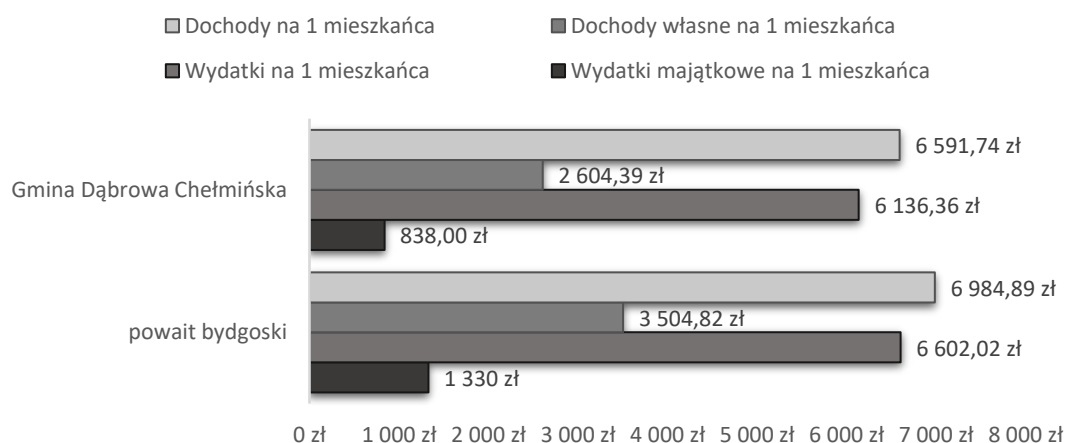
Duże znaczenie w analizie sytuacji finansowej poszczególnych gmin mają wskaźniki dotyczące dochodów oraz wydatków na 1 mieszkańca. Wysokość dochodów na 1 mieszkańca w Gminie Dąbrowa Chełmińska według danych z 2021 roku wyniosła 6 591,74 zł, w tym dochodów własnych – 2 604,39 zł, z kolei wysokość wydatków na 1 mieszkańca wyniosła 6 136,36 zł, w tym wydatków majątkowych – 838,00 zł. Porównując te dane z danymi dla powiatu bydgoskiego w 2021 roku, można zauważyć, że zarówno dochody jak i wydatki na 1 mieszkańca w Gminie są niższe, niż średnia dla powiatu. W stosunku do roku 2017, wysokość wskaźników w 2021 roku wzrosła zarówno w Gminie, jak i w powiecie, co ma związek ze wzrostem dochodów oraz wydatków gmin na przestrzeni ostatnich lat. Dane te zobrazowane zostały na poniższym wykresie. W badanym okresie czasu w latach 2017-2021, Gmina odnotowuje nadwyżkę budżetową.

Wykres 18 Dochody na 1 mieszkańca oraz wydatki na 1 mieszkańca w 2017 i 2021 w Gminie Dąbrowa Chełmińska oraz powiecie bydgoskim

2017

2021

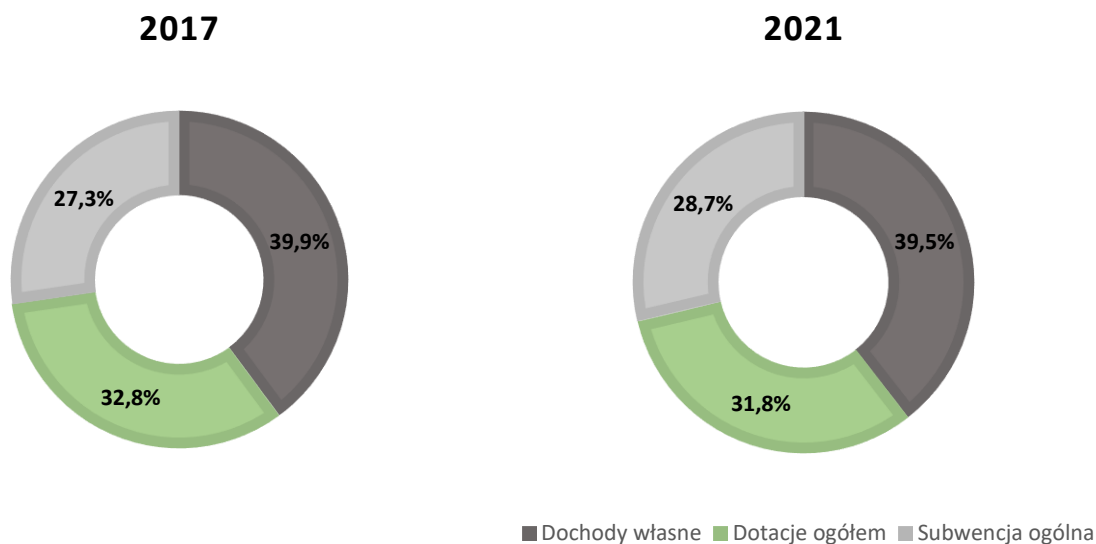
Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

W strukturze dochodów jednostek samorządu terytorialnego, wyróżnia się dochody własne, dotacje ogółem oraz subwencję ogólną. Źródłami dochodów własnych są przede wszystkim wpływy z podatków i opłat lokalnych, a także udziały we wpływach z podatku dochodowego od osób fizycznych oraz podatku dochodowego od osób prawnych. Dotacje ogółem obejmują m. in. dotacje celowe z budżetu państwa na realizację zadań z zakresu administracji rządowej i innych zadań zleconych przez ustawy, na finansowanie lub dofinansowanie zadań własnych oraz dotacje i płatności budżetu środków europejskich, a także dotacje celowe przekazane w ramach programów finansowanych ze środków europejskich oraz innych środków zagranicznych. Z kolei subwencja oświatowa, to świadczenie pieniężne z budżetu państwa, obejmujące części: oświatową, wyrównawczą, równoważącą oraz regionalną i rekompensującą.

Według danych GUS z 2021 roku, największą część dochodów Gminy Dąbrowa Chełmińska stanowiły dochody własne – 39,5 % ogółu dochodów, natomiast najmniejszą część – subwencje

ogólne, tj. 28,7 % dochodów ogółem. W stosunku do roku 2017, wartości te uległy nieznacznym zmianom.

Wykres 19 Struktura dochodów budżetu Gminy Dąbrowa Chełmińska w roku 2017 i 2021

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Jak wspomniano już wcześniej, dochody budżetu dzieli się na dochody bieżące i dochody majątkowe. Największą część dochodów gmin stanowią dochody bieżące, których wysokość znacznie wzrosła na przestrzeni ostatnich lat. Wzrost w tym czasie dotyczył również dochodów majątkowych, które obejmowały przede wszystkim środki na inwestycje. W 2021 roku, w Gminie Dąbrowa Chełmińska wysokość dochodów majątkowych wyniosła 5 506 834,17 zł, co stanowiło 9,9 % dochodów ogółem, natomiast w 2017 roku ich wysokość kształtowała się na poziomie 1 104 546,44,04 zł, co stanowiło 3,1 % dochodów ogółem. Największą część dochodów majątkowych, stanowiły dotacje oraz środki przeznaczone na inwestycje, których źródłem były środki zewnętrzne z budżetu państwa w ramach różnego rodzaju programów rządowych, w tym Rządowego Funduszu Inwestycji Lokalnych i Rządowego Funduszu Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych, a także środki pochodzące z funduszy europejskich.

Wysokość dochodów majątkowych, w tym wysokość dotacji i środków przeznaczonych na inwestycje oraz wpływów ze sprzedaży składników majątkowych w Gminie Dąbrowa Chełmińska w 2017 i 2021 roku, przedstawia poniższa tabela.

Tabela 24 Kształtowanie się dochodów majątkowych w Gminie Dąbrowa Chełmińska na przestrzeni lat 2017-2021

Rodzaj	2017	2018	2019	2020	2021
Dotacje oraz środki przeznaczone na inwestycje w zł	1 098 246,44	3 270 129,63	5 853 400,36	4 127 980,78	5 503 256,34
Wpływy ze sprzedaży składników majątkowych w zł	6 300,00	6 040,00	0,00	1 320,00	3 597,83
Dochody majątkowe ogółem w zł	1 104 546,44	3 276 169,63	5 853 400,36	4 129 300,78	5 506 854,17
% dochodów ogółem	3,1	7,9	12,2	8,4	9,9

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Podobnie jak w przypadku dochodów, obok wydatków bieżących ważną rolę w kształtowaniu budżetu pełnią wydatki majątkowe, które obejmują wydatki na inwestycje i zakupy inwestycyjne. Realizacja inwestycji przez Gminę stanowi główny element jej rozwoju, wyrażany przede wszystkim poprzez wzrost konkurencyjności i zaspokajanie potrzeb społeczeństwa. Wydatki inwestycyjne w tym kontekście mają zasadnicze znaczenie, wpływają one w istotny sposób zarówno na skalę, jak i rodzaj podejmowanych działań inwestycyjnych, zalicza się je do najbardziej efektywnych narzędzi wpływania na rozwój regionalny. W swej istocie wydatki inwestycyjne umożliwiają oddziaływanie na skuteczność wypełniania zadań publicznych przez jednostki samorządu terytorialnego. Wnioskować można, że niezbędność realizacji inwestycji przez Gminę w kluczowy sposób wpływa na strukturę ponoszonych przez nią wydatków.

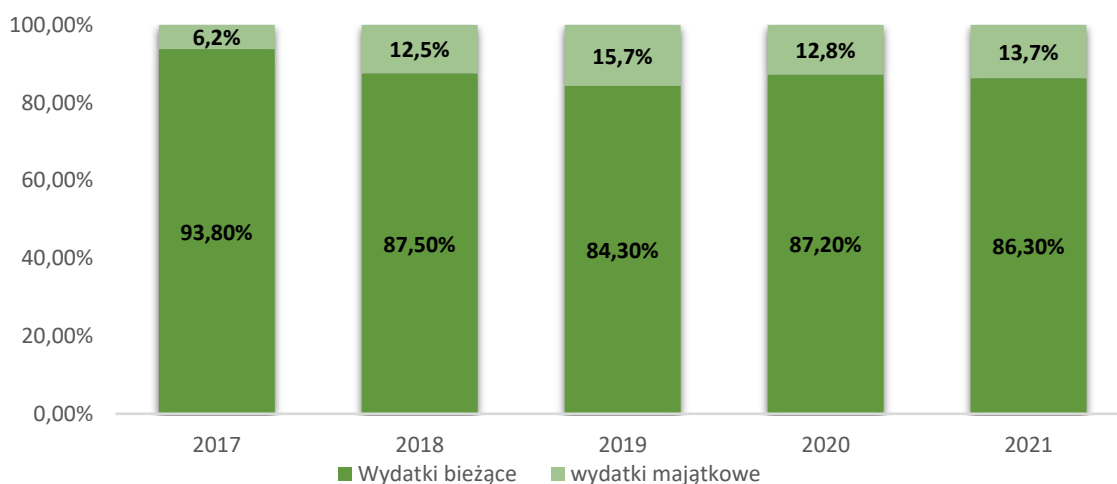
W 2021 roku, w Gminie Dąbrowa Chełmińska wysokość wydatków majątkowych wyniosła 7 077 119,30 zł, stanowiąc 13,7 % wydatków ogółem. Poziom wydatków majątkowych (inwestycyjnych) i ich udział w całkowitych wydatkach budżetowych, był najwyższy w 2019 roku i wynosił 15,7 %.

Tabela 25 Udział wydatków majątkowych (inwestycyjnych) w wydatkach budżetowych w Gminie Dąbrowa Chełmińska na przestrzeni lat 2017-2021

Rok	Wydatki ogółem (w zł)	Wydatki majątkowe (w zł)	Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (w %)
2017	35 698 846,00	2 391 163,61	6,2
2018	39 891 860,35	4 990 326,32	12,5
2019	45 867 053,93	7 186 039,25	15,7
2020	48 530 438,25	6 208 650,96	12,8
2021	51 833 853,11	7 077 119,30	13,7

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Wykres 20 Udział wydatków bieżących oraz majątkowych (inwestycyjnych) w wydatkach ogółem w Gminie Dąbrowa Chełmińska na przestrzeni lat 2017-2021

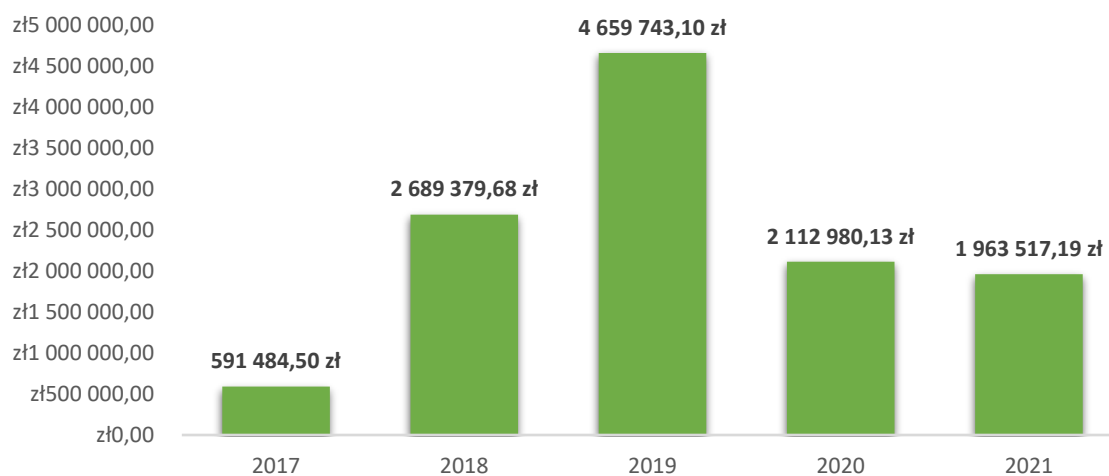

Źródło: Opracowanie własne

Zadłużenie Gminy Dąbrowa Chełmińska na dzień 31.12.2021 r. wynosiło 5 559 518,00 zł, co stanowiło 9,98 % dochodów budżetu Gminy. Na owe zadłużenie składały się pożyczki i kredyty długoterminowe zaciągnięte w latach ubiegłych. Analizując roczne sprawozdania finansowe z wykonania budżetu Gminy Dąbrowa Chełmińska, można stwierdzić, że sytuacja finansowa Gminy jest stabilna. W wyniku realizacji dochodów i wydatków budżet Gminy za rok 2021 zamknął się nadwyżką budżetu w wysokości 3 846 591,01 zł.

Ważnym elementem budżetu są przekazywane Gminie środki na finansowanie i współfinansowanie programów i projektów realizowanych ze środków funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności UE, a także programów ze środków bezzwrotnych pochodzących z Unii Europejskiej oraz na realizację płatności, których źródłem jest budżet środków europejskich. W latach 2017-2021, zgodnie z danymi GUS, Gmina Dąbrowa Chełmińska pozyskała łącznie 12 017 104,60 zł w ramach programów i projektów realizowanych z udziałem środków europejskich.

Wykres 21 Wysokość pozyskanych przez Gminę Dąbrowa Chełmińska środków w ramach programów i projektów unijnych w latach 2017-2021

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Gmina Dąbrowa Chełmińska realizowała projekty m. in. w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego 2014-2020, którego Instytucją Zarządzającą był Zarząd Województwa Kujawsko-Pomorskiego, a także Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020 (PROW), którego Instytucją Zarządzającą było Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, natomiast instytucjami wdrażającymi: Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, Urzędy Marszałkowskie oraz Agencja Rynku Rolnego.

5.4 Strefa Przestrzenna

5.4.1 Środowisko naturalne i formy ochrony przyrody

Gmina Dąbrowa Chełmińska położona jest w pomorsko - warmińskim regionie klimatycznym. Cechą charakterystyczną jest niska ilość opadów, od ok. 500 w dolinie Wisły do ok. 550 mm na wysoczyźnie. Przeważają opady półrocza letniego. Średnia roczna temperatura powietrza wynosi 7,5°C, średnia półrocza letniego wynosi 14°C, a zimowego od 0,5°C – 1°C. Sieć hydrograficzna poza doliną Wisły jest uboga. Dominującą rolę spełnia Wisła, główna baza drenażu zarówno wód powierzchniowych jak i podziemnych. Dział wód powierzchniowych II rzędu rozdziela wody znajdujące się w bezpośredniej zlewni Wisły, od wód znajdujących się w zlewniach Kanału Starogrodzkiego, Kanału Górnego i Łysomickiej Strugi i szeregu pomniejszych bezimiennych cieków w części północno-zachodniej. Średnie stany wody na Wiśle układają się na wysokości około 22 m n.p.m., stany wysokie - na wysokości około 27 m., a niskie około 20,5 m n.p.m. Średni przepływ roczny utrzymuje się na poziomie około 1200 m³ /s. Surowy bilans wodny dla dorzecza dolnej Wisły w obszarze położenia Gminy wynosi - opad - 530 mm, odpływ - 133 mm, deficyt odpływu - 397 mm, współczynnik odpływu α - 0.251, średni odpływ jednostkowy: 2,5 - 3,0 l/s km². Monitorowaniem podstawowym w zakresie czystości wód powierzchniowych prowadzonym przez WIOŚ objęta jest Wisła. Wody Wisły wykazują pozaklasową jakość w zakresie zarówno bakteriologicznym jak i fizykochemicznym.

Dąbrowa Chełmińska jest jedyną Gminą powiatu bydgoskiego położoną po prawym brzegu Wisły. Obejmuje swoim zasięgiem prawobrzeżną skarpe Wisły z dużą ilością źródeł i cieków wodnych. Na południu Gminy położone są słynne źródła wody mineralnej „Ostromecko”.

Fakt, że prawie połowę obszaru Gminy zajmują tereny leśne, stawia Gminę w czołówce, jeżeli chodzi o atrakcyjność turystyczno-rekreacyjną terenu. Zalesione trasy Wisły i wplecione w nie oczka wodne dają niezapomniany krajobraz i wielkie możliwości rekreacji. Gmina Dąbrowa Chełmińska odznacza się wielką różnorodnością szaty roślinnej i wyjątkową różnorodnością zwierząt i ptaków. Zachowały się wyspy naturalnych zespołów roślinnych. W roku 1995 niemalże połowę obszaru Gminy Dąbrowa Chełmińska włączono do Zespołu Parków Krajobrazowych nad Dolną Wisłą.

Formy ochrony przyrody na terenie Dąbrowy Chełmińskiej

parki krajobrazowe

- Nadwiślański Park Krajobrazowy, wchodzący w skład Zespołu Parków Krajobrazowych Nad Dolną Wisłą: 8836.0 ha

specjalny obszar ochrony (SOO)

- Solecka Dolina Wisły: 2264.0 ha
- Torfowisko Linie: 5.3 ha

użytki ekologiczne

- Jezioro Skrzynka: 12.0 ha oraz ponad innych o obszarach od 0,2 do 8,2 ha.

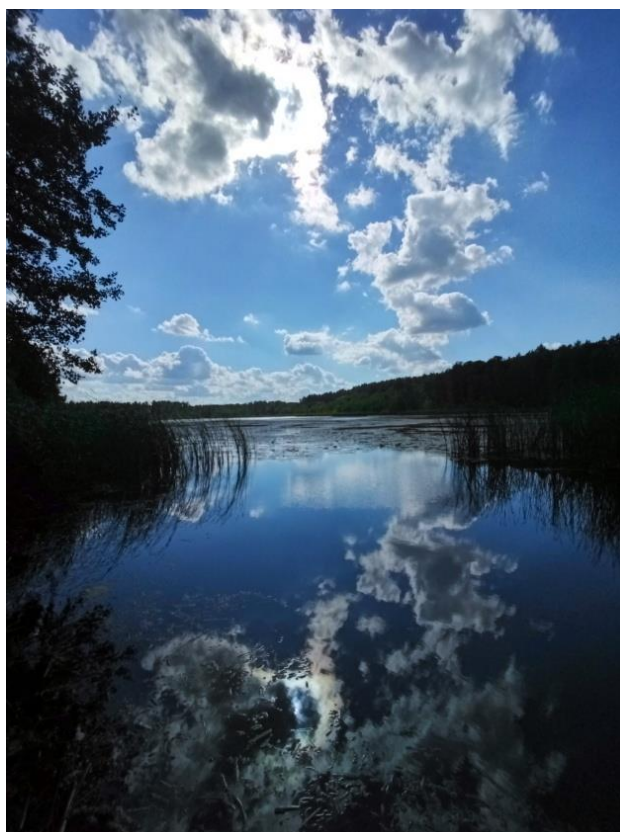
rezerваты

- Las Mariański: 32.0 ha
- Wielka Kępa: 27.0 ha
- Linje: 13.0 ha
- Reptowo: 4.2 ha

obszar specjalnej ochrony (OSO) NATURA 2000

- Dolina Dolnej Wisły: 2032.0 ha

Zdjęcie 6 Jezioro Skrzynka

Źródło: Urząd Gminy Dąbrowa Chełmińska, fot. Paulina Belzyt

REZERWAT „WIELKA KĘPA OSTROMECKA”

Rezerwat „Wielka Kępa Ostromecka” obejmuje powierzchnię leśną położoną na często zalewanym terenie doliny Wisły i należy do zespołu *Ficario-Ulmetum campestris*, czyli łąki wiązowo-jesionowej. Rezerwat jest przykładem naturalnej sukcesji, będącej wynikiem zmian warunków przyrodniczych. Następuje tu wyraźna eliminacja pierwotnego łąki topolowo-wierzbowej przez konkurencyjne gatunki dostosowane do drzewostanu zespołu wiązowo-jesionowego. Pierwotnym zespołem występującym na terenie rezerwatu jest zespół nadrzeczny łąki wierzbowo-topolowej. Z właściwego łąki pozostały już jedynie pojedyncze egzemplarze lub skupienia drzew m.in. 250-letnie topole białe i czarne, wierzby białe i kruche. Obecnie gatunkiem panującym jest jesion wyniosły, wiąz szypułkowy, wiąz pospolity i dąb szypułkowy. Z nasadzeń sztucznych na terenie rezerwatu dominują: olcha czarna, lipa drobnolistna, a w podszycie dereń świdwa, czeremcha zwyczajna, bez czarna, szakłak pospolity, głóg jednoszyjkowy, śliwa tarnina, trzmielina zwyczajna.

Zdjęcie 7 Rezerwat Wielka Kępa Ostromecka

Źródło: www.rover.bydgoszcz.pl

REZERWAT „LAS MARIAŃSKI”

Rezerwat „Las Mariański” o powierzchni 31,87 ha, miejscami urwistego zbocza doliny, po prawej stronie Wisły i obejmuje ochroną zespoły: grądu subkontynentalnego, żyznej buczyny niżowej, łąki jesionowo-olszowej oraz kontynentalnego boru mieszanego. Do gatunków panujących w drzewostanie zaliczamy: graby zwyczajne, sosny zwyczajne, buki zwyczajne oraz jesiony wyniosłe. Najbardziej zróżnicowane, wielogatunkowe i różnowiekowe struktury w drzewostanie porastają strome zbocza i jary, gdzie spełniają funkcje glebochronne. Na terenie rezerwatu gatunkami występującymi pojedynczo lub sporadycznie są: klon zwyczajny, jawor, topola osika, topola biała, olcha szara, brzoza zwisła. W rezerwacie występuje ponadto wiele innych elementów przyrodniczych wartych ochrony, do których należą stanowiska: zdrojówki rutewkowatej, łuskiewnika różowego, kokoryczy pustej, olchy szarej oraz macierzanki wonnej.

REZERWAT „LINJE”

Rezerwat "Linje" został utworzony w 1956 roku, ze względu na występowanie na tym terenie brzozy karłowatej (*Betula nana*), będącej reliktem utrzymującym się od wczesnego okresu polodowcowego. W Polsce brzoza karłowata, oprócz rezerwatu Linje, naturalnie występuje jedynie w Sudetach. Skupienie tego gatunku znajduje się na torfowisku, które objęte jest ochroną ścisłą wykluczającą jakąkolwiek ingerencję człowieka. W skład roślinności torfowiskowej omawianego rezerwatu wchodzi głównie torfowce: *Sphagnum recurvum*, *Sphagnum megallanicum*, *Sphagnum pulustre*, *Sphagnum Girgensohni*, *Sphagnum nemoveum*. Towarzyszą im rośliny zielne takie jak: wełnianka pochwowata, wełnianka wąskolistna, turzyca nitkowata, turzyca dzióbkowata, turzyca pospolita, modrzewica zwyczajna. Ciekawymi okazami spotykanymi na torfowisku są: rosziczka okrągłolistna oraz wątlík błotny. Drzewom brzozy brodawkowatej towarzyszą okazy skarłatej sosny torfowej, krzewy brzozy omszonej oraz inne gatunki spotykane na torfowiskach przejściowych. Powierzchnia leśna, tworząca opaskę torfowiska, objęta jest ochroną częściową i reprezentowana jest przez drzewostan wprowadzony sztucznie. Dominującym gatunkiem jest dąb bezszypułkowy z domieszką brzozy oraz sosny. Wzdłuż torfowiska bytuje olcha czarna oraz osika.

REZERWAT „REPTOWO”

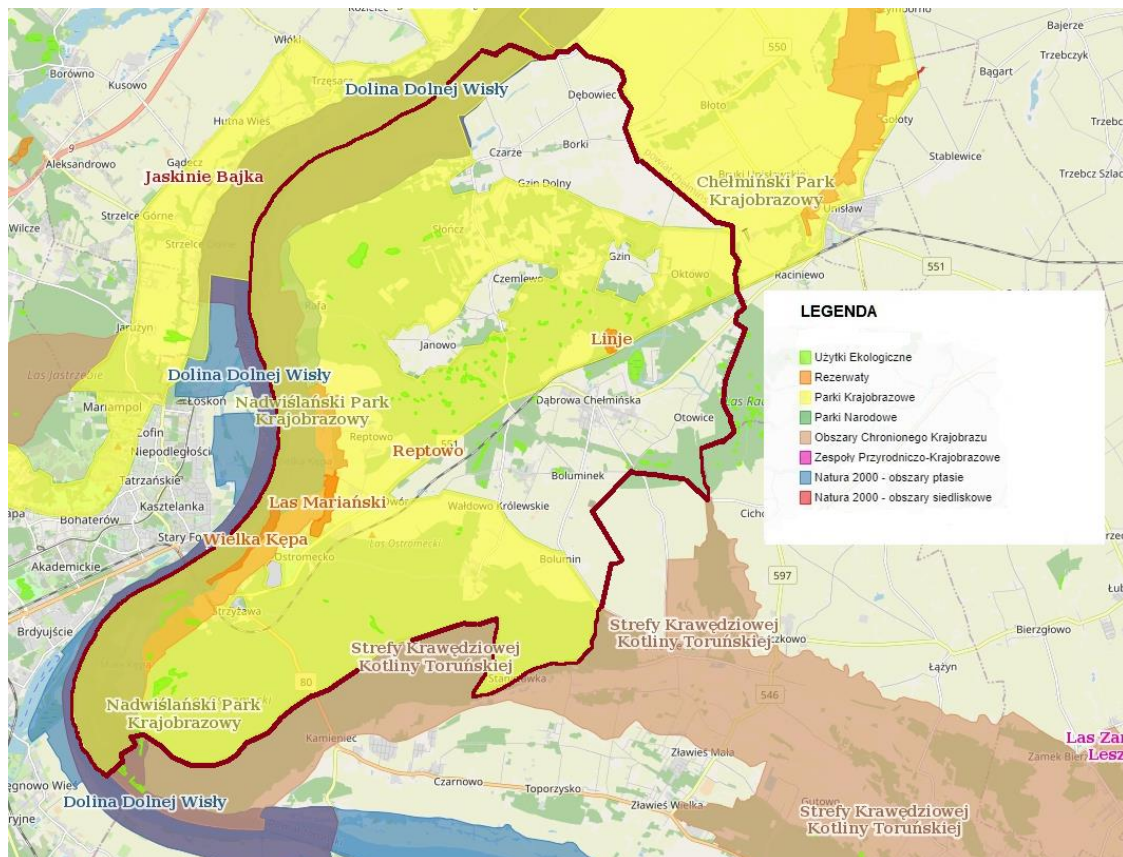
Rezerwat "Reptowo" utworzony został dla ochrony kolonii czapli siwej. Gatunek ten żeruje brodząc w wodzie lub po wilgotnych łąkach. Za pokarm służą czaplom siwym drobne ryby, płazy, i małe ssaki, które zabija szybkim uderzeniem dzioba. Gniazda tego gatunku znajdują się na sosnach w południowo-zachodniej części rezerwatu. Według danych z 1991 roku, kolonię tworzą 54 gniazda na 17 sztukach drzew. Rezerwat jest również ciekawym obiektem leśnym. Jego gleby charakteryzują się znacznym uwilgoceniem górnej ich warstwy po przejściu wiosennych roztopów oraz w czasie obfitych opadów deszczu. W okresach suszy strefa stęgowania wysycha i następuje niedobór wilgoci. Warunki takie nie są więc optymalne dla większości gatunków drzew leśnych. Rezerwat "Reptowo" obejmuje grąd subkontynentalny. Gatunkiem panującym jest sosna, która jednak osiąga naturalny wiek dożywania tego gatunku. Stara sosna sukcesywnie wypada, a jej miejsce zajmują gatunki właściwe dla zespołu *Tilio-Carpinetum*. Drzewostan rezerwatu jest wielogatunkowy i różnowiekowy, pochodzący z samosiewu. Budują go w znacznej mierze klon jawor i jesion wyniosły w wieku od 40 do 120 lat. Obok tych gatunków występują także brzoza zwisła, dąb szypułkowy, dąb bezszypułkowy oraz dąb czerwony. Rzadszymi gatunkami drzew są klon zwyczajny, buk zwyczajny, wiąz pospolity, osika i grab zwyczajny. Pod okapem drzew warstwę podszytową tworzy głównie bez czarny, a także trzmielina zwyczajna, jarzębina, suchodrzew, berberys oraz agrest. W północnej części rezerwatu występuje grupa jarzębu mącznego.

Zdjęcie 8 Czapla siwa z rezerwatu Reptowo

Źródło: www.wikiwand.com

Mapa 7 Formy ochrony przyrody na terenie Gminy Dąbrowa Chełmińska

Źródło: gdos.gov.pl

Lasy znajdujące się w Gminie Dąbrowa Chełmińska, posiadają niezwykle bogatą szatę roślinną oraz są ostoją bardzo licznej dzikiej zwierzyny, m. in. dzików, żbików i wilków. Zgodnie z danymi GUS, powierzchnia gruntów leśnych, która obejmuje powierzchnię lasów oraz gruntów związanych z gospodarką leśną, wynosiła w 2021 roku 5 637,61 ha, co w stosunku do roku 2017 oznaczało spadek o 18,88 ha. Około 88,8 % powierzchni gruntów leśnych, tj. 5 008,75 ha, stanowiły grunty leśne publiczne Skarbu Państwa, z tego 5 008,25 ha, grunty leśne Skarbu Państwa w zarządzie Lasów Państwowych.

Tabela 26 Powierzchnia gruntów leśnych w Gminie Dąbrowa Chełmińska na przestrzeni lat 2017-2021

Wyszczególnienie	2017	2018	2019	2020	2021
Grunty leśne ogółem w ha	5 656,49	5 653,41	5 653,42	5 639,41	5 637,61
Lesistość w %	44,1	44,1	44,1	44,0	43,9
Grunty leśne publiczne w ha	5 012,49	5 012,41	5 012,42	5 011,41	5 011,71
Grunty leśne publiczne Skarbu Państwa w ha	5 012,20	5 009,12	5 009,13	5 008,45	5 008,75
Grunty leśne publiczne Skarbu Państwa w zarządzie Lasów Państwowych w ha	5 011,70	5 008,62	5 008,63	5 007,95	5 008,25
Grunty leśne Gminne ogółem w ha	3,29	3,29	3,29	2,29	2,29
Grunty leśne prywatne ogółem w ha	641,00	641,00	641,00	628,00	625,00

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Gmina Dąbrowa Chełmińska, gdzie wskaźnik lesistości w 2021 r. wyniósł 43,9 %, znajdowała się na piątym miejscu w powiecie bydgoskim. Najwyższą wartość wskaźnika wystąpiła w Gminie Solec Kujawski –74,2 %. Dla całego powiatu bydgoskiego, lesistość kształtowała się na poziomie 40,6 %, co znacznie przekraczało średnią dla województwa kujawsko-pomorskiego, która wyniosła 23,3 %.

Tabela 27 Wskaźnik lesistości w gminach powiatu bydgoskiego w 2021 roku

Jednostka terytorialna	Lesistość w %
Gmina Białe Błota	52,4
Gmina Dąbrowa Chełmińska	43,9
Gmina Dobrcz	6,5
Gmina Koronowo	30,7
Gmina Nowa Wieś Wielka	61,7
Gmina Osielsko	56,1
Gmina Sicienko	19,1
Gmina Solec Kujawski	74,2
powiat bydgoski	40,6
Województwo kujawsko-pomorskie	23,3

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

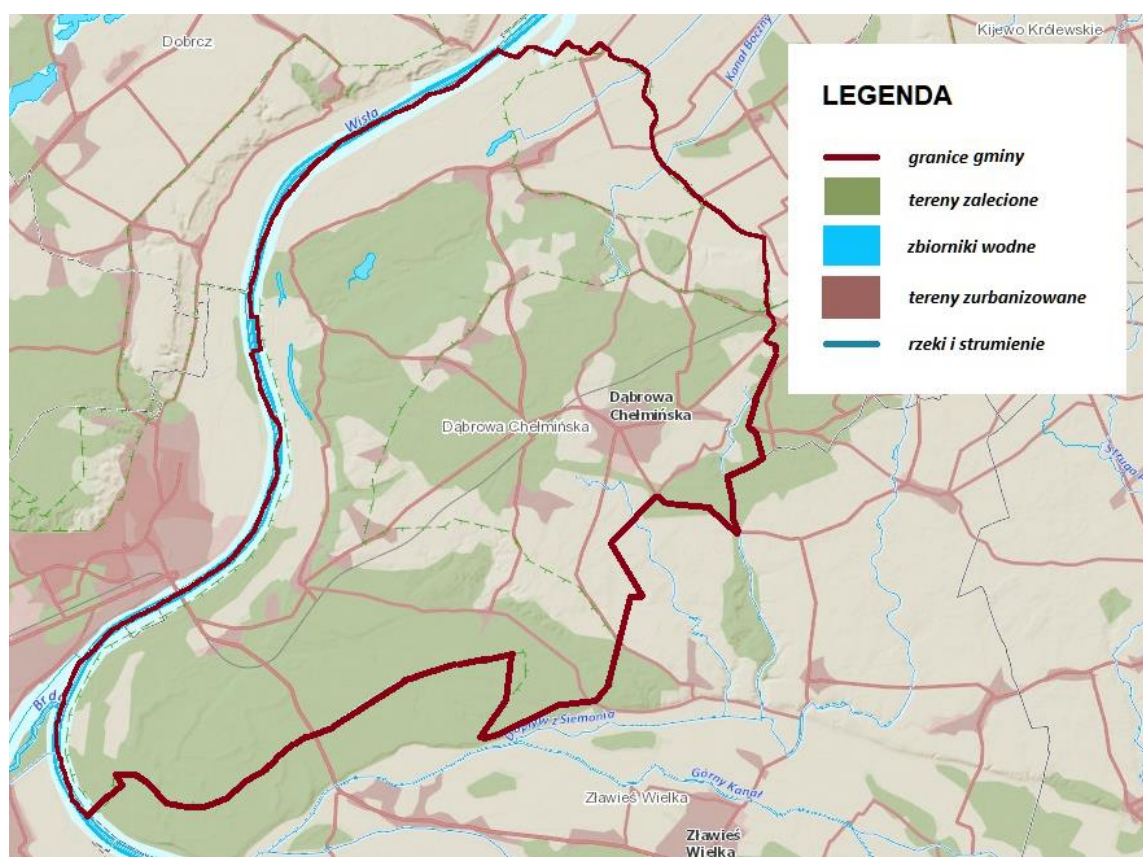
Wody powierzchniowe

Głównym elementem sieci hydrograficznej Gminy Dąbrowa Chełmińska jest rzeka Wisła. Stanowi ona oś hydrograficzną obszaru, do której uchodzi szereg mniejszych cieków oraz strumienie takie jak: Górny Kanał, Dolny Kanał, Struga oraz liczne potoki i ujścia urządzeń melioracyjnych.

Wisła stanowi naturalną, zachodnią granicę Gminy. Jej brzeg jest częściowo uregulowany, jednak strefa brzegowa rzeki zachowała w dużej mierze naturalne walory. Śladami po pracach w obrębie koryta są ciągi starorzeczy, ciągnące się od południa Gminy aż po jej północne granice. Wiśle towarzyszą też cenne zbiorniki łąkowe i wierzbowo-topolowe, które podlegają okresowemu zalaniu, przy podwyższonym stanie wody w rzece.

Gmina Dąbrowa Chełmińska położona jest w obszarze dorzecza Wisły, w regionie wodnym Dolnej Wisły, administrowanym przez Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Bydgoszczy. W meandrach Wisły pozostało wiele stawów, rozlewisk oraz jezior, jak np. Jezioro Wielka Łacha, Jezioro Skrzynka, Jezioro Duża Reptówka.

Mapa 8 Sieć cieków wodnych na terenie Gminy Dąbrowa Chełmińska

Źródło: wody.isok.gov.pl

Wody podziemne

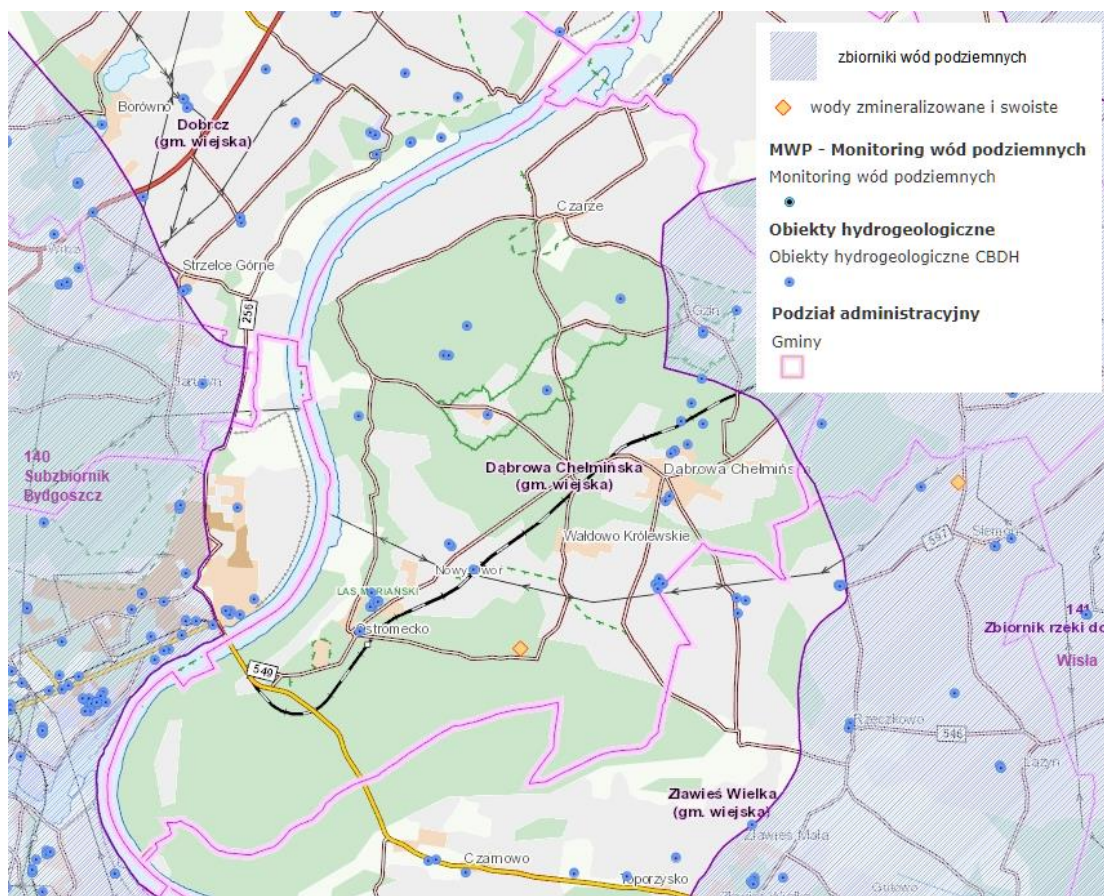
Na analizowanym obszarze występują trzy Jednolite Części Wód Podziemnych: PLGW200029, która zajmuje zdecydowaną większość powierzchni Gminy, PLGW200039 – zajmującej niewielką część na wschodzie Gminy oraz PLGW200044 – zlokalizowaną na południu Gminy. Wszystkie wymienione części wód należą do dorzecza Wisły. Wyznaczone jednolite części wód podziemnych są podstawą do opracowywania przez Regionalne Zarządy Gospodarki Wodnej

planów gospodarowania wodami na obszarach dorzeczy. Wody podziemne Gminy Dąbrowa Chełmińska występują w dwóch poziomach użytkowych – czwartorzędowym i kredowym. Wyróżnić można jeszcze poziom trzeciorzędowy w piaskach mioceńskich, który jednak stracił znaczenie jako poziom użytkowy w latach 70 tych.

Poziom czwartorzędowy występuje w piaskach śródoglinowych. Zwierciadło wykazuje napięcie, a wydajność waha się od kilku do 80 m³/h. Wody czwartorzędowe tworzą liczne źródła i wycieki w strefie krawędziowej doliny Wisły. Wody takie są przedmiotem eksploatacji w Ostromecku, gdzie zlokalizowana jest wytwórnia wód mineralnych. Podobne wycieki zlokalizowane są również w miejscowościach: Czarze, Pień, Rafa i Gzin Dolny.

Wody podziemne stanowią główne i jedyne źródło zaopatrzenia w wodę. Prawie wszystkie wsie i osiedla oraz zakłady produkcyjne, usługowe i rolne zaopatrywane są w wodę z jedno lub dwu, rzadziej wielootworowych ujęć, bazujących na studniach wierconych, najczęściej zaopatrzenia grupowego. Największe pobory odnotowuje się z ujęć w Dąbrowie Chełmińskiej (1200 m³ /24h). Obecnie Gmina zaopatrywana jest w wodę z trzech ujęć czwartorzędowych: w Dąbrowie Chełmińskiej, Nowym Dworze i Gzinie Górnym. Pobierane wody wykazują ponadnormatywną zawartość związków żelaza i manganu. Ponadto w granicach Gminy funkcjonują ujęcia zakładowe w miejscowościach: Ostromecko (2 ujęcia), Janowo, Rafa Pień i Stończ. Dodatkowo w Dąbrowie Chełmińskiej i Nowym Dworze zlokalizowane są awaryjne ujęcia wody publiczne studnie kopane.

Mapa 9 Sieć zbiorników podziemnych oraz występowanie wód mineralnych na terenie Gminy Dąbrowa Chełmińska

Źródło: geologia.pgi.gov.pl

Wody mineralne

Wody mineralne występują na terenie miejscowości Ostromecko położonej przy stromym zboczu doliny Wisły, w którym znajdują się ujścia wód podziemnych i podskórnych. Otaczający źródło park został zatwierdzony jako rezerwat przyrody Las Mariański.

Najstarsze wiadomości o wodzie czerpanej z naturalnego źródła w Ostromecku pochodzą z 1570 roku. Woda „Ostromecka” należy do najstarszych marek wód butelkowanych w Polsce. Była jedną z pierwszych wydobywanych w skali przemysłowej w Polsce na terenach nizinnych.

Woda „Ostromecka” to naturalna woda średniozmineralizowana (akratopega) (500–1500 mg/l), niskosodowa. Jest wodą twardą, typu wodorowęglano-wapniowego z dużą zawartością jonów siarczanowych. Pochodzi z okresu czwartorzędu, a jej wiek ocenia się na ok. 2 mln lat. Jej eksploatacja jest pod stałą ochroną Państwowego Zakładu Higieny Instytutu Naukowo-Badawczego w Poznaniu.

Składniki:

- kation wapniowy (Ca²⁺) - 123 mg/l,
- kation magnezowy (Mg²⁺) - 19 mg/l,
- kation sodowy (Na⁺) - 13 mg/l,
- kation potasowy (K⁺) - 4 mg/l,
- anion wodorowęglanowy (HCO₃⁻) - 330 mg/l,
- anion siarczanowy (SO₄²⁻) - 91 mg/l,
- anion chlorkowy (Cl⁻) - 38 mg/l.

Łączna zawartość składników mineralnych wynosi 630 mg/l.

5.4.2 Dziedzictwo kulturowe

Ważnym czynnikiem rozwoju społeczno-gospodarczego jest również dziedzictwo kulturowe, związane ściśle z tradycją, oraz tożsamością danej społeczności, obejmujące elementy materialne, jak np. zabytki architektury oraz niematerialne, jak np. zwyczaje, obrzędy, tradycyjna wiedza i praktyki. Ochrona dziedzictwa jest szczególnie ważna dla zachowania tożsamości i wartości dla przyszłych pokoleń.

Pierwsza wzmianka pisana o Dąbrowie Chełmińskiej pochodzi z 1285 roku, kiedy krzyżacki mistrz krajowy Konrad von Thierberg Młodszy, przekazał wdowie Kunegundzie i jej synowi Bartłomiejowi dobra ziemskie w Czarzu, określając granicę z wsią Dąbrowa. W 1418 roku miejscowość była krzyżacką wsią czynszową o powierzchni 42 łanów, administracyjnie podporządkowaną prokuratorii we wsi Pień, w 1423 prokuratorii z siedzibą na zamku w Unisławiu, a od 1430 roku komturstwu w Starogrodzie. Wieś była czynszowana na prawie chełmińskim na rzecz zakonu. W zalesionej dębiną części wsi bartnicy zajmowali się hodowlą pszczół w barciach leśnych. W 1466 roku na mocy traktatu toruńskiego, teren Gminy Dąbrowa Chełmińska wraz z Ziemią Chełmińską została włączona do Królestwa Polskiego. We wsi nie było dworu ani zabudowań folwarcznych, a części pól nie uprawiano i zarastała ona lasem. Istniała natomiast karczma. Po wojnach szwedzkich, w I połowie XVIII wieku (według sprawozdań z wizytacji biskupich) więcej niż połowę gruntów porastały drzewa i krzewy.

W 1823 roku, rząd pruski skonfiskował dobra kościelne oraz w ramach ustawy uwłaszczeniowej parcelował ziemię, rozdzielając ją chłopom oraz nowym osadnikom. Wspierano

finansowo osadnictwo Niemców we wsi, rzekomo dla podniesienia poziomu gospodarki rolnej, faktycznie dla zniemczenia tych terenów. Gorliwym germanizatorem zamieszkałej na tym terenie ludności polskiej był biskup chełmiński (1785–1795) hr. Karol von Hohenzollern. W latach 1815–1920 Dąbrowa należała do powiatu chełmińskiego, rejencji kwidzyńskiej, w prowincji Prusy Zachodnie.

Ze spisu opublikowanego w 1881 roku wynika, że w Dąbrowie Chełmińskiej było 96 budynków, w tym 65 mieszkalnych, w których mieszkało 29 katolików i 626 ewangelików. Wieś była lokalnym centrum ludności ewangelickiej i niemieckiej. Do miejscowej szkoły ewangelickiej uczęszczało 251 dzieci ewangelickich i 3 żydowskich – miejscowych oraz ze wsi: Janowo, Czemplewo, Gierkowo i Otowice. Natomiast dzieci z rodzin katolickich uczęszczały do szkoły katolickiej w Boluminku. W 1895 roku we wsi zbudowano dworzec kolejowy na nowo zbudowanej linii Fordon-Ostromecko-Dąbrowa Chełmińska-Chełmża, co przyczyniło się do dalszego rozwoju gospodarczego. Na przełomie XIX i XX w. zbudowano kościół ewangelicko-unijny.

Po włączeniu wsi w 1920 roku w obręb państwa polskiego, utworzono w Dąbrowie Chełmińskiej gminę wiejską, a w latach 30. XX w. wójtostwo. Przeniesiono tu z Czarża tradycyjne jarmarki. W przeddzień II wojny światowej okolice Dąbrowy były terenem ożywionej działalności niemieckich grup rewizjonistycznych, co znalazło odzwierciedlenie jesienią 1939 roku w zbrodniczej działalności miejscowego niemieckiego Selbstschutzu. Symbolem tej zbrodniczej działalności jest cmentarz i obelisk upamiętniający zamordowanych Polaków z terenu Gminy Dąbrowa Chełmińska.

26 stycznia 1945 roku, do Dąbrowy wkroczyli żołnierze 70 Armii Radzieckiej 2 Frontu Białoruskiego. Na początku lutego 1945 roku, w lasach koło Dąbrowy Chełmińskiej, Cichoradza, Unisławia i Chełmna okrążono i zniszczono resztki wojsk niemieckich. W wyniku krwawej bitwy, która zakończyła się dopiero 7 lutego zginęło ok. 9 tys. żołnierzy niemieckich, a 4 tys. wzięto do niewoli. W 1945 roku ludność niemiecka opuściła miejscowość, a w jej miejsce przybyli Polacy z głębi kraju i z kresów wschodnich.

W latach 1945–1954, Gmina Dąbrowa Chełmińska istniała w powiecie chełmińskim, w województwie bydgoskim. Reforma administracyjna z 25 września 1954 w miejsce zlikwidowanych gmin powołała gromady. W latach 1954–1972 istniała wówczas gromada Dąbrowa Chełmińska, którą stopniowo powiększano, wchłaniając sąsiednie likwidowane gromady. Po reformie administracyjnej z 1975 roku, miejscowość ustanowiono stolicą Gminy Dąbrowa Chełmińska, w województwie bydgoskim, a od 1999 roku Gmina Dąbrowa Chełmińska, w powiecie bydgoskim i województwie kujawsko-pomorskim.

5.4.3 Planowanie przestrzenne

Kierunki rozwoju przestrzennego Gminy Dąbrowa Chełmińska określa studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Dąbrowa Chełmińska uchwalone uchwałą nr XXX.256.2017 Rady Gminy Dąbrowa Chełmińska z dnia 25 maja 2017 r. oraz zmienione uchwałą nr LII.472.2022 Rady Gminy Dąbrowa Chełmińska z dnia 30 grudnia 2022 roku.

Studium określa politykę przestrzenną Gminy, lokalne zasady gospodarowania przestrzenią, przy uwzględnieniu celów i kierunków polityki przestrzennej, określonych w koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, strategii rozwoju województwa, planie

zagospodarowania przestrzennego województwa i strategii rozwoju Gminy. W tym zakresie, fundamentalne znaczenie mają zasady ładu przestrzennego i zrównoważonego rozwoju.

Ład przestrzenny jest określany jako ukształtowanie powierzchni, które tworzy harmonijną całość i uwzględnia w sposób uporządkowany wszelkie uwarunkowania i wymagania funkcjonalne, społeczno-gospodarcze, środowiskowe, kulturowe oraz kompozycyjno-estetyczne. Z kolei zrównoważony rozwój jest to rozwój społeczno-gospodarczy, w którym występuje proces integracji działań politycznych, społecznych i gospodarczych, mając na względzie zachowanie równowagi przyrodniczej oraz trwałości podstawowych procesów przyrodniczych, w celu zagwarantowania możliwości zaspokajania podstawowych potrzeb społeczności lub obywateli, zarówno w chwili obecnej jak i dla przyszłych pokoleń.

Studium jest sporządzane dla obszaru znajdującego się w granicach administracyjnych Gminy oraz pełni trzy podstawowe funkcje:

- 1) stanowi akt polityki przestrzennej Gminy, określający strategię rozwoju przestrzennego;
- 2) wpływa na zasady kształtowania przestrzeni, określone w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, koordynując ich ustalenia;
- 3) może stanowić ofertę dla przyszłych inwestorów, będąc jednym z ważniejszych elementów programu rozwoju Gminy.

W celu kształtowania zabudowy oraz wskaźników zagospodarowania terenu tworzone są miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, na działkach gminnych i prywatnych, umożliwiające przyjęcie wieloletniego kierunku działań standaryzujących ład i porządek przestrzenny oraz stwarzające możliwość zrównoważonego rozwoju podstawowej infrastruktury komunalnej i społecznej oraz sprawniejszego zasiedlania obszarów Gminy. Obligatoryjnie realizowane są programy i projekty zmierzające do harmonizacji i kształtowania przestrzeni publicznej.

Na koniec 2021 r. na terenie Gminy Dąbrowa Chełmińska, obowiązywało 49 miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, w tym 30 sporządzonych na podstawie ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. Powierzchnia terenów objętych planami wynosiła łącznie 683 ha, co stanowił 5,5 % całkowitej powierzchni Gminy.

Mapa 10 Zasięg planów zagospodarowania na terenie Gminy Dąbrowa Chełmińska

Źródło: Urząd Gminy w Dąbrowie Chełmińskiej

5.4.4 Mieszkalnictwo

Ważnym elementem rozwoju lokalnego w Gminie jest mieszkalnictwo, związane z wielkością zasobów mieszkaniowych oraz warunkami mieszkaniowymi. Mieszkalnictwo ściśle wiąże się również z polityką przestrzenną, ze względu na jej rolę w kształtowaniu przestrzeni, decydując o sposobie użytkowania terenu. Według danych GUS z 2021 roku, na terenie Gminy Dąbrowa Chełmińska znajdowało się 2 580 mieszkań o łącznej powierzchni użytkowej 254 369 m². W stosunku do roku 2017 ich liczba wzrosła o 137.

Tabela 28 Zasoby mieszkaniowe na terenie Gminy Dąbrowa Chełmińska w roku 2017 i 2021

Wyszczególnienie	Jednostka miary	2017	2021
Mieszkania	szt.	2 443	2 580
Izby	szt.	10 673	11 739
Powierzchnia użytkowa mieszkań	m ²	230 791	254 369

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Porównując wskaźniki, dotyczące wielkości zasobów mieszkaniowych w Gminie Dąbrowa Chełmińska ze wskaźnikami dla powiatu bydgoskiego i województwa kujawsko-pomorskiego za rok 2021, można zauważyć, że w zakresie przeciętnej powierzchni użytkowej mieszkania na 1 osobę, mieszkań na 1000 mieszkańców oraz przeciętnej liczby osób na 1 mieszkanie, kształtują się one niekorzystnie dla Gminy Dąbrowa Chełmińska. W minie większa niż w powiecie i większa niż w województwie była przeciętna liczba osób na 1 mieszkanie, z kolei mniejsza przeciętne powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę oraz liczba mieszkań na 1000 mieszkańców. Natomiast większa niż w województwie a mniejsza niż w powiecie była przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania, na co wpływ miał głównie rodzaj zabudowy Gminie, tj. budownictwo mieszkaniowe jednorodzinne.

Tabela 29 Wskaźniki dotyczące zasobów mieszkaniowych w Gminie Dąbrowa Chełmińska, powiecie bydgoskim oraz województwie kujawsko-pomorskim dla roku 2021

Wskaźnik	Gmina Dąbrowa Chełmińska	powiat bydgoski	województwo kujawsko-pomorskie
Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania w m²	98,6	100,6	71,4
Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę w m²	29,9	33,7	27,7
Mieszkania na 1000 mieszkańców	303,2	335,2	388,3
Przeciętna liczba osób na 1 mieszkanie	3,30	2,98	2,58

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

O warunkach mieszkaniowych, oprócz takich czynników jak powierzchnia mieszkania, w tym powierzchnia przypadająca na 1 osobę, czy też przeciętna liczba osób na 1 mieszkanie, decyduje również wyposażenie w podstawowe instalacje techniczno-sanitarne, do których można zaliczyć łazienkę, ustęp spłukiwany, wodociąg, centralne ogrzewanie oraz gaz sieciowy.

Na przestrzeni ostatnich lat, ogółem w skali kraju można zauważyć wzrost liczby mieszkań wyposażonych w instalacje techniczno-sanitarne. Najwięcej mieszkań na terenie Gminy Dąbrowa Chełmińska w 2021 roku wyposażonych było w wodociąg – 97,3 % ogółu mieszkań. Ustęp spłukiwany posiadało 94,5 % ogółu mieszkań, łazienkę – 91,9 %, centralne ogrzewanie – 84,1 %, natomiast Gmina nie posiada sieci gazowej dostępnej dla indywidualnych odbiorców.

Tabela 30 Wyposażenie mieszkań w instalacje techniczne i sanitarne na terenie Gminy Dąbrowa Chełmińska

Wyszczególnienie	2017		2021	
	Liczba mieszkań wyposażonych w instalacje techniczno-sanitarne	% ogółu mieszkań	Liczba mieszkań wyposażonych w instalacje techniczno-sanitarne	% ogółu mieszkań
Wodociąg	2 352	96,3	2 460	97,3
Ustęp spłukiwany	2 281	93,4	2 389	94,5
Łazienka	2 217	90,7	2 325	91,9
Centralne ogrzewanie	2 020	82,7	2 128	84,1
Gaz sieciowy	0	0,0	0	0,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Na przestrzeni lat 2017-2022 na terenie Gminie Dąbrowa Chełmińska można zauważyć wzrost liczby mieszkań, co jest trendem zarówno w województwie kujawsko-pomorskim ogółem, jak i w skali kraju. W tym okresie oddano łącznie do użytkowania 333 mieszkań o powierzchni 46 118 m².

Tabela 31 Budownictwo mieszkaniowe w Gminie Dąbrowa Chełmińska na przestrzeni lat 2017 - 2021

Wyszczególnienie	Jednostka miary	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Budynki mieszkalne oddane do użytkowania	szt.	53	31	44	47	72	76
Oddane mieszkania ogółem	szt.	54	34	45	49	73	78
Ilość izb ogółem	szt.	301	183	243	270	391	421
Powierzchnia użytkowa ogółem	m ²	7 612	4 628	6 263	7 578	9 680	10 357

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Pomocne w określeniu sytuacji w budownictwie mieszkaniowym na danym obszarze oraz tendencji zachodzącej w tej kwestii, są opracowane przez GUS wskaźniki budownictwa mieszkaniowego, m. in. mieszkania oddane do użytkowania na 1000 ludności, przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania oddanego do użytkowania oraz nowe budynki mieszkalne na 1000 ludności.

Według danych GUS z 2022 r., wartość wskaźnika liczby mieszkań oddanych do użytkowania na 1000 ludności wyniosła w Gminie Dąbrowa Chełmińska – 9,2, co było znacznie niższym wynikiem w stosunku do wartości wskaźnika dla powiatu bydgoskiego (12,8), ale o wiele wyższym niż dla województwa kujawsko-pomorskiego (5,7). Przyczyną takiego stanu rzeczy mogą być uwarunkowania demograficzne, a także rynek pracy które mają zasadniczy wpływ na sytuację w budownictwie mieszkaniowym, co przejawia się skalą rozwoju mieszkalnictwa na danym obszarze.

W województwie kujawsko-pomorskim ogółem, występuje mniejszy udział mieszkań w budynkach mieszkalnych jednorodzinnych w stosunku do ogółu mieszkań oddanych do użytkowania, a przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania oddanego do użytkowania była znacznie mniejsza niż w Gminie oraz występowała dysproporcja pomiędzy wskaźnikami mieszkań oddanych do użytkowania na 1000 ludności, a nowymi budynkami mieszkalnymi na 1000 ludności.

Tabela 32 Wskaźniki dotyczące budownictwa mieszkaniowego w Gminie Dąbrowa Chełmińska, powiecie bydgoskim oraz województwie kujawsko-pomorskim dla roku 2022

Wskaźnik	Gmina Dąbrowa Chełmińska	powiat bydgoski	województwo kujawsko-pomorskie
Mieszkania oddane do użytkowania na 1000 ludności	9,2	12,8	5,7
Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania oddanego do użytkowania w m ²	132,8	121,7	92,5
Nowe budynki mieszkalne na 1000 ludności	8,9	10,6	3,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

5.4.5 Infrastruktura techniczna i gospodarka odpadami komunalnymi

Infrastruktura techniczna

Istotny wpływ na jakość życia na danym obszarze, ale także na procesy rozwojowe w Gminie ma dostępna infrastruktura techniczna. Do głównych celów jednostek samorządu terytorialnego zalicza się tworzenie jak najlepszych warunków do zamieszkania, prowadzenia działalności gospodarczej, realizacji usług społecznych, komunalnych oraz administracyjnych. Głównymi elementami infrastruktury technicznej, znacząco wpływającymi na jakość życia mieszkańców jest infrastruktura drogowa oraz infrastruktura wodno-kanalizacyjna, na którą składają się m. in. ujęcia i stacje uzdatniania wody, sieci przesyłowe i rozdzielcze, przyłącza

wodociągowe i kanalizacyjne, zbiorcze i indywidualne oczyszczalnie ścieków, przepompownie ścieków oraz kanały ściekowe.

Infrastruktura drogowa ściśle wiąże się z dostępnością komunikacyjną Gminy, która jest czynnikiem determinującym wielopłaszczyznowy rozwój społeczno – gospodarczy, a także czynnikiem napędu gospodarczego, będącym elementem kluczowym do poprawy jakości życia mieszkańców. Główny wpływ na dostępność komunikacyjną ma stan i rodzaj dróg, oraz możliwe połączenia z innymi miastami i miejscami, będącymi celem podróży. Dostępność ma ogromne znaczenie zarówno dla transportu osobowego, jak i transportu towarowego.

Drogi publiczne ze względu na funkcję w sieci drogowej dzielą się według przepisów ustawy z dnia 21 marca 1985 r. o drogach publicznych na następujące kategorie:

- drogi krajowe,
- drogi wojewódzkie,
- drogi powiatowe,
- drogi gminne.

Podstawowy układ drogowy w Gminie Dąbrowa Chełmińska tworzy: droga krajowa, trzy drogi wojewódzkie oraz 7 dróg powiatowych. Układ ten uzupełniony jest siecią 52 dróg gminnych.

Drogi utwardzane, na terenie Gminy Dąbrowa Chełmińska, mają łączną długość 158,9 km, w tym droga krajowa – 3,3 km, drogi wojewódzkie – 16,0 km, drogi powiatowe – 39,7, a drogi gminne – 99,9 km. Wszystkie większe miejscowości Gminy mają połączenie z drogami wojewódzkimi – można do nich dojechać drogą utwardzoną. Stanowi to dobry prognostyk dla jej rozwoju, tym bardziej że każdego roku oddaje się kilka kilometrów nowych, utwardzonych dróg.

Tabela 33 Wykaz dróg krajowych na terenie Gminy Dąbrowa Chełmińska.

L.p. Numer	Nr drogi	Nazwa drogi	Długość na terenie Gminy Dąbrowa	Klasa drogi
1	DK80	Bydgoszcz Pawłówek – Toruń Lubicz	3,3 km	GP

Źródło: Urząd Gminy Dąbrowa Chełmińska

Tabela 34 Wykaz dróg wojewódzkich na terenie Gminy Dąbrowa Chełmińska.

L.p. Numer	Nr drogi	Nazwa drogi	Długość na terenie gminy Dąbrowa	Klasa drogi
1	DW549	Strzyżawa – Fordon rzeka Wisła	1,3 km	Z
2	DW551	Strzyżawa – Wąbrzeźno	14,2 km	G
3	DW578	Ostromecko – Stacja kolejowa	0,5 km	Z

Źródło: Urząd Gminy Dąbrowa Chełmińska

Tabela 35 Wykaz dróg powiatowych na terenie Gminy Dąbrowa Chełmińska.

Lp. Numer	Nr drogi	Nazwa drogi	Długość na terenie Gminy Dąbrowa	Klasa drogi
1	DP1540C	Czarże – Rafa - Ostromecko	11,6 km	L
2	DP1541C	Gzin – Dąbrowa Chełmińska	2,8 km	L
3	DP1542C	Rafa – Dąbrowa Chełmińska	4,6 km	L
4	DP1543C	Dąbrowa Chełmińska – Wałdowo Królewskie	4,3 km	L
5	DP1544C	Dąbrowa Chełmińska – Skłudzewo	4,8 km	L
6	DP1545C	Dąbrowa Chełmińska – Cichoradz	1,8 km	L
7	DP1601C	Dąbrowa Chełmińska – Kokocko	9,8 km	Z

Źródło: Urząd Gminy Dąbrowa Chełmińska

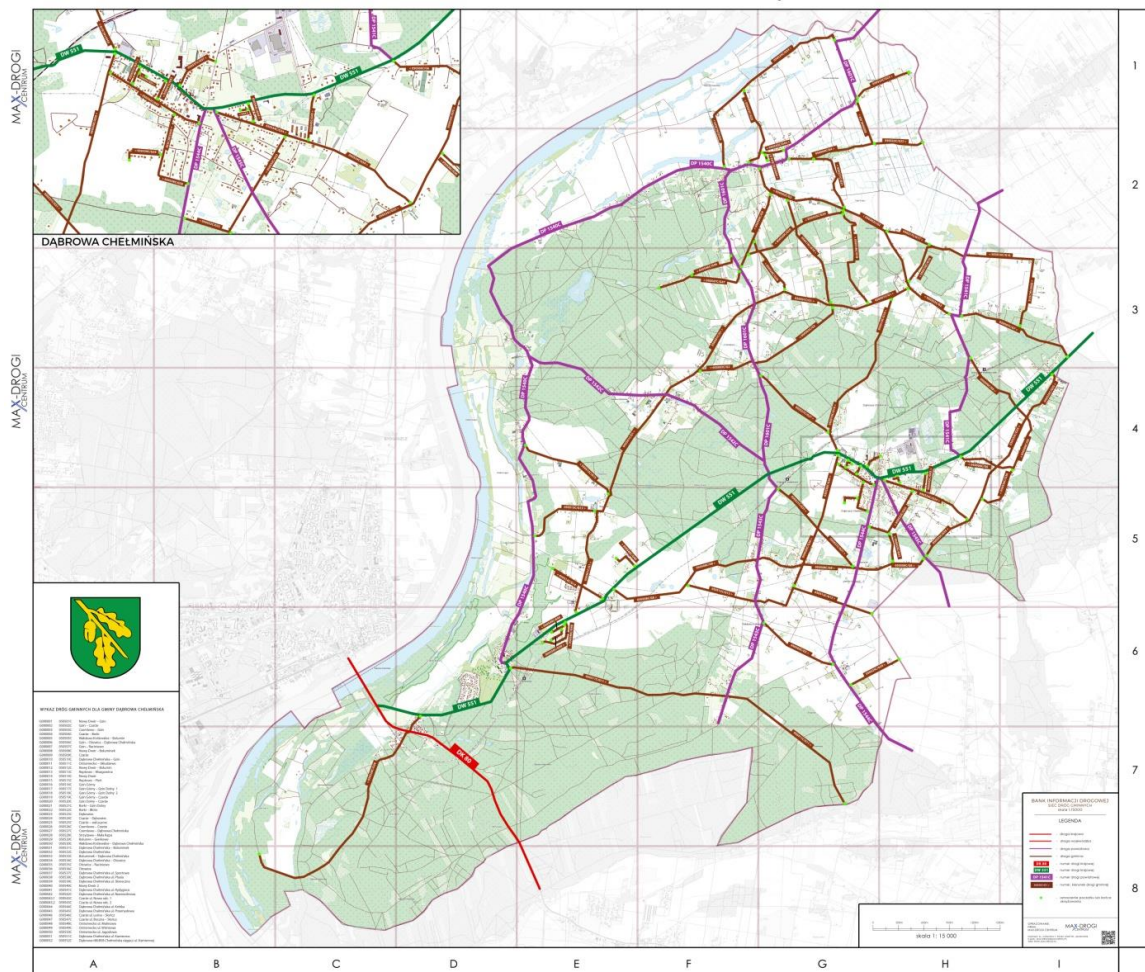
Tabela 36 Wykaz dróg gminnych na terenie Gminy Dąbrowa Chełmińska.

Lp. Numer	Nr drogi	Nazwa drogi	Długość na terenie Gminy Dąbrowa
1	050501C	Nowy Dwór – Gzin	9 375
2	050502C	Gzin – Czarże	4 548
3	050503C	Czemlewo – Gzin	2 795
4	050504C	Czarże – Borki	2 332
5	050505C	Wałdowo Królewskie – Bolumin	1 470
6	050506C	Gzin – Otowice – Dąbrowa Chełmińska	4 209
7	050507C	Gzin – Raciniewo	2 296
8	050508C	Nowy Dwór – Boluminek	5 774
9	050509C	Czarże	1 424
10	050510C	Dąbrowa Chełmińska – Gzin	3 090
11	050511C	Ostromecko – Skłudzewo	6 724
12	050512C	Nowy Dwór – Bolumin	3 708
13	050513C	Reptowo – Mozgowina	1 370
14	050514C	Nowy Dwór	1 023
15	050515C	Reptowo – Pień	1 801
16	050516C	Gzin Górny	3 860
17	050517C	Gzin Górny – Gzin Dolny 1	934
18	050518C	Gzin Górny – Gzin Dolny 2	1 986
19	050519C	Gzin Górny – Czarże	2 035
20	050520C	Gzin Dolny – Czarże	1 929
21	050521C	Borki – Gzin Dolny	1 310
22	050522C	Borki – Błoto	886
23	050523C	Dębowiec	1 051
24	050524C	Czarże – Dębowiec	3 634
25	050525C	Czarże – wał p.pow.	1 504
26	050526C	Czemlewo – Czarże	1 123
27	050527C	Czemlewo – Dąbrowa Chełmińska	1 585
28	050528C	Strzyżawa – Mała Kępa	4 197

29	050529C	Bolumin – Gierkowo	958
30	050530C	Wałdowo Królewskie – Dąbrowa Chełmińska	2 452
31	050531C	Dąbrowa Chełmińska – Boluminek	1 872
32	050532C	Dąbrowa Chełmińska	1 233
33	050533C	Boluminek – Dąbrowa Chełmińska	565
34	050534C	Dąbrowa Chełmińska – Otowice	1 685
35	050535C	Otowice – Raciniewo	4 038
36	050536C	Otowice	958
37	050537C	Dąbrowa Chełmińska ul. Sportowa	365
38	050538C	Dąbrowa Chełmińska ul. Ptasia	715
39	050539C	Dąbrowa Chełmińska ul. Słoneczna	310
40	050540C	Nowy Dwór 2	490
41	050541C	Dąbrowa Chełmińska ul. Rydygiera	180
42	050542C	Dąbrowa Chełmińska ul. Rzemieślnicza	792
43	050543C	Czarże ul. Nowa	567
44	050544C	Dąbrowa Chełmińska ul. Krótka	240
45	050545C	Dąbrowa Chełmińska ul. Przemysłowa	357
46	050546C	Czarże ul. Leśna – Słończ	964
47	050547C	Czarże ul. Boczna – Słończ	1 584
48	050548C	Ostromecko – ul. Malinowa	664
49	050549C	Ostromecko – ul. Wiśniowa	322
50	050550C	Ostromecko – ul. Jagodowa	376
51	050551C	Dąbrowa Chełmińska - ul. Kamienna	176
52	050552C	Dąbrowa Chełmińska – sięgacz ul. Kamiennej	100
		PODSUMOWANIE	99 936 m

Źródło: Urząd Gminy Dąbrowa Chełmińska

MAPA EWIDENCJI DRÓG GMINNYCH DLA GMINY DĄBROWA CHEŁMIŃSKA

Źródło: Urząd Gminy Dąbrowa Chełmińska

Sieć dróg publicznych na terenie Gminy Dąbrowa Chełmińska, uzupełniają drogi wewnętrzne (ok. 80 km), wśród których wyodrębnia się drogi stanowiące własność Gminy, leśne, kolejowe i prywatne:

- niezaliczone do kategorii dróg publicznych,
- osiedlowe w osiedlach mieszkaniowych,
- dojazdowe do gruntów rolnych i leśnych,
- dojazdowe do terenów mieszkaniowych, przemysłowych, usługowych i produkcyjnych.

Na drogach publicznych wszystkich kategorii oraz drogach wewnętrznych występują 63 linie oświetleniowe sterowane zegarami astronomicznymi, łącznie 622 punkty świetlne.

Na terenie Gminy istnieją 3 stacje paliw.

Sieć kolejowa

Przez teren Gminy przebiega linia kolejowa nr 209, łącząca stację Bydgoszcz Wschód ze stacją Brodnica. W 2008 roku Przewozy Regionalne wznowiły ruch pociągów pasażerskich na trasie Bydgoszcz – Chełmża. Na terenie Gminy funkcjonują przystanki kolejowe w Ostromecku, Gzinie i Dąbrowie Chełmińskiej.

Transport lotniczy

Gmina znajduje się w I strefie (obszar o promieniu do 25 km) zasięgu obsługi Portu Lotniczego Bydgoszcz – Szwederowo. Ponadto fragment obszaru Gminy, znajduje się w zasięgu powierzchni podejścia lotniska Bydgoszcz – Szwederowo. W związku z powyższym, w obszarze tym obowiązują nieprzekraczalne ograniczenia wysokości obiektów budowlanych (budynki i budowle, w tym inwestycje celu publicznego z zakresu łączności publicznej).

Sieć wodociągowa

Zadania w zakresie dostarczania wody, na terenie Gminy Dąbrowa Chełmińska realizowane są przez Urząd Gminy w Dąbrowie Chełmińskiej. Gminny system wodociągowy zaopatruje w wodę do celów pitno-gospodarczych ok. 95% mieszkańców Gminy.

Podstawowe źródła zaopatrzenia Gminy w wodę to stacje wodociągowe w Dąbrowie Chełmińskiej, Nowym Dworze i Gzinie. Woda doprowadzana jest do konsumentów za pośrednictwem sieci magistralnej i rozdzielczej. Według danych GUS z 2021 roku, na terenie Gminy długość eksploatowanej sieci wodociągowej wyniosła 183,9 km, natomiast liczba przyłączy prowadzących do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania – 2 4370. Do sieci wodociągowej podłączonych było 95,0% budynków mieszkalnych, a korzystało z niej 96% ogółu ludności Gminy. Średnie roczne zużycie wody w gospodarstwach domowych na 1 mieszkańca wyniosło 35,5 m³.

Tabela 37 Wybrane dane dotyczące sieci wodociągowej w Gminie Dąbrowa Chełmińska w roku 2017 oraz 2021

Wyszczególnienie	Jednostka miary	2017	2021
Długość eksploatowanej sieci wodociągowej	km	178,1	183,9
Przyłącza prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania	szt.	2 099	2 437
Budynki mieszkalne podłączone do sieci wodociągowej – w % ogółu budynków mieszkalnych	%	94,9	95,0
Korzystający z sieci wodociągowej – w % ogółu ludności	%	96	96
Awarie sieci wodociągowej	szt.	35	45
Woda dostarczona gospodarstwom domowym	dam3	269,8	299,7

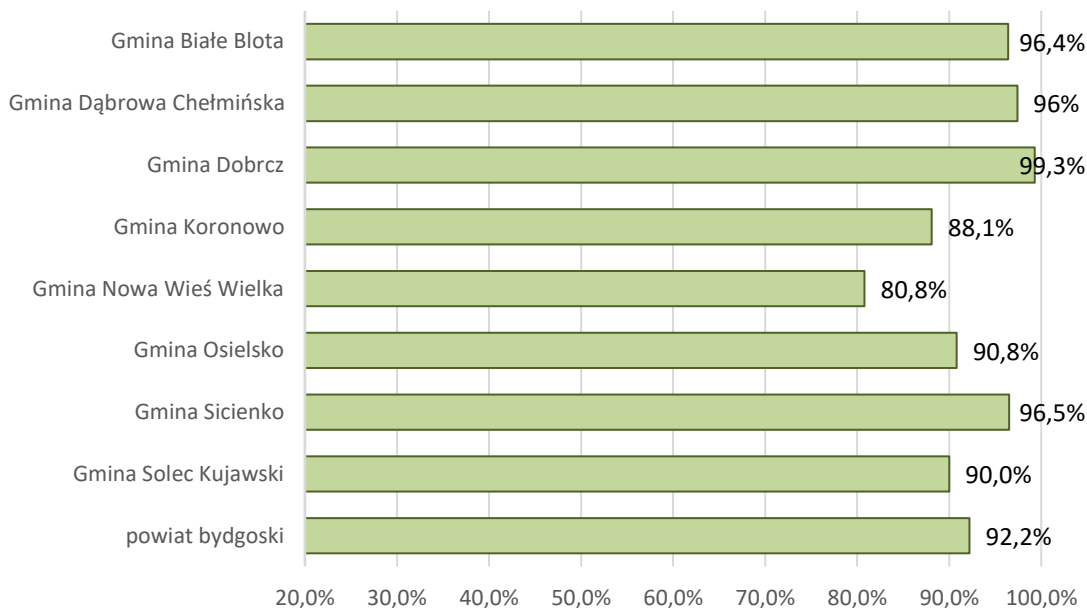
Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Na terenie Gminy funkcjonują trzy ujęcia wody:

- Dąbrowa Chełmińska,
- Nowy Dwór,
- Gzin.

Gmina Dąbrowa Chełmińska korzystnie wypada pod względem udziału osób korzystających z sieci wodociągowej w stosunku do liczby ludności ogółem, na tle pozostałych gmin powiatu bydgoskiego. Powiat bydgoski jest zwodociągowany na średnim poziomie – 92,2 % ludności powiatu korzystającej z sieci wodociągowej. Najmniejsza wartość w tej kwestii występuje w Gminie Nowa Wieś Wielka – 80,8 %, natomiast najlepiej zwodociągowaną gminą w powiecie jest Gmina Dobrcz – 99,3 % korzystających z sieci wodociągowej.

Wykres 22 Korzystający z sieci wodociągowej w % ogółu ludności w gminach powiatu bydgoskiego w 2021 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Sieć kanalizacyjna

W zakresie gospodarki kanalizacyjnej przyjęto zintegrowany system odprowadzania ścieków z terenu Gminy podłączony do centralnej oczyszczalni ścieków komunalnych „Fordon” w Bydgoszczy. Ścieki odprowadzane do oczyszczalni podsystemem tłocznym:

- istniejącym rurociągiem z przepompowni PS-1 w Ostromecku z syfonem pod rz. Wisłą, podłączonym do końcówki kanalizacji sanitarnej w ul. Nawigacyjnej w Fordonie.

Gmina należy do aglomeracji Dąbrowa Chełmińska. Realizacja rozbudowy kanalizacji przebiega w oparciu o Program Ogólny rozbudowy kanalizacji sanitarnej dla Gminy Dąbrowa Chełmińska.

Według danych GUS, w 2021 roku długość czynnej sieci kanalizacyjnej wyniosła 43,3 km, a podłączonych do niej było 23,7% ogółu budynków mieszkalnych i korzystało z niej 39,1% ludności z terenu Gminy Dąbrowa Chełmińska, podczas gdy w 2017 r. długość sieci wynosiła 40,2 km długości i korzystało z niej 33,1% ludności. W 2021 roku siecią kanalizacyjną odprowadzonych zostało 85,0 dam³ ścieków bytowych, a w stosunku do roku 2017 ilość ta pozostała taka sama. (1dam³ = 1 tys. m²).

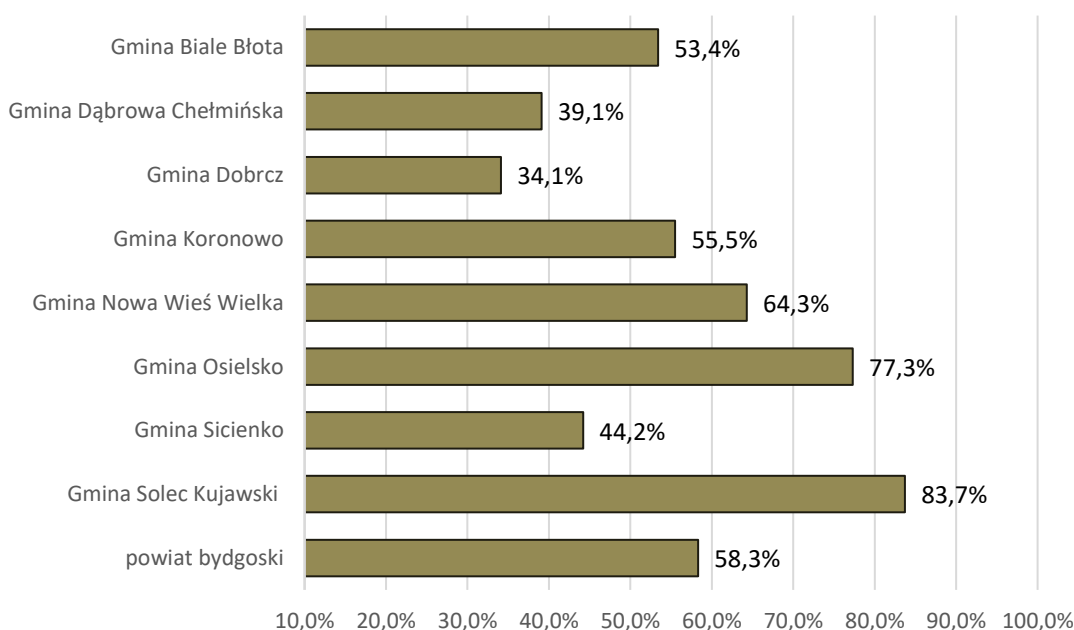
Tabela 38 Wybrane dane dotyczące sieci kanalizacyjnej w Gminie Dąbrowa Chełmińska w roku 2017 oraz 2021

Wyszczególnienie	Jednostka miary	2017	2021
Długość czynnej sieci kanalizacyjnej	km	40,2	43,3
Długość czynnej sieci kanalizacyjnej będącej w zarządzie bądź administracji Gminy	km	40,2	43,3
Przyłącza prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania	szt.	604	797
Awarie sieci kanalizacyjnej	szt.	40	32
Ścieki bytowe odprowadzone siecią kanalizacyjną	dam3	85	85
Liczba mieszkańców korzystających z sieci kanalizacyjnej	Osoba	2 741	3 315

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Pod względem udziału osób korzystających z sieci kanalizacyjnej stosunku do liczby ludności ogółem, Gmina Dąbrowa Chełmińska w 2021 r. osiągnęła przedostatni wynik w powiecie. Wartość ta kształtowała się na poziomie 39,1 %, natomiast średni wynik dla powiatu bydgoskiego wynosił 53,4 %. Najlepiej skanalizowaną gminą w powiecie była Gmina Solec Kujawski – 83,7 %.

Wykres 23 Korzystający z sieci kanalizacyjnej w % ogółu ludności w gminach powiatu bydgoskiego w 2021 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Sieć gazowa

Gmina Dąbrowa Chełmińska nie jest zgazyfikowana. Przez obszar Gminy nie przebiegają gazociągi zarówno wysokiego, jak i średniego oraz niskiego ciśnienia. Na terenie Gminy nie ma żadnej stacji redukcyjno-pomiarowej pierwszego oraz drugiego stopnia. Mieszkańcy Gminy korzystają z gazu bezprzewodowego, dostarczanego w butlach.

Sieć energetyczna

Źródłem zasilania w energię elektryczną Gminy Dąbrowa Chełmińska jest krajowy system energetyczny (KSE) – zbiór urządzeń do rozdziału, przesyłu i wytwarzania energii elektrycznej, połączonych w system umożliwiający dostawy energii w sposób ciągły. Dla Gminy Dąbrowa Chełmińska dostawcą energii elektrycznej jest ENEA Operator Sp. z o.o. Gmina zasilana jest ze stacji Stacja Fordon WN/SN 110/15 kV.

Ciepłownictwo

Na obszarze Gminy brak jest scentralizowanego systemu ciepłowniczego. Zlokalizowane na terenie Gminy obiekty mieszalne i niemieszkalne na potrzeby grzewcze oraz na przygotowanie ciepłej wody użytkowej zasilane są w ciepło z własnych indywidualnych źródeł. Ze względu na fakt, iż Gmina Dąbrowa Chełmińska nie jest zgazyfikowana, pokrycie zapotrzebowania na ciepło na terenie Gminy opiera się na spalaniu węgla kamiennego, biomasy oraz oleju opałowego, z pewnym udziałem energii elektrycznej oraz minimalnym udziałem gazu płynnego.

Telekomunikacja

Na terenie Gminy funkcjonuje bardzo dobrze rozwinięta sieć telekomunikacyjna. Stan usług telekomunikacyjnych jest zadowalający, a podłączenie nowych abonentów do sieci może następować według bieżących potrzeb. Wiele firm oferuje szerokopasmowy nielimitowany stały dostęp do Internetu.

Gospodarka odpadami

Ważną kwestią, wpływającą na jakość życia mieszkańców w Gminie jest gospodarka odpadami komunalnymi. Zgodnie z ustawą z dnia 14 grudnia 2012 roku, przez odpady komunalne rozumie się odpady powstające w gospodarstwach domowych, wyłączając pojazdy wycofane z eksploatacji, a także odpady niezawierające odpadów niebezpiecznych pochodzące od innych wytwórców odpadów (m. in. z sektora handlu i usług), które ze względu na swój charakter lub skład, podobne są do odpadów powstających w gospodarstwach domowych.

Zgodnie z art. 3 ustawy z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach utrzymanie czystości i porządku, a w tym kwestie związane z gospodarką odpadami komunalnymi na terenie Gminy, należą do zadań własnych Gminy. Gminy są zobowiązane do zorganizowania, odbierania i zagospodarowania odpadów komunalnych zebranych w nieruchomościach położonych na jej terenie.

Przytaczając dane zebrane przez GUS, w 2021 roku, z terenu Gminy Dąbrowa Chełmińska zebrano ogółem 2 996,25 ton odpadów komunalnych, z czego 991,73 ton, tj. 33,4 % ogółu odpadów, stanowiły odpady zebrane w sposób selektywny. Masa wytworzonych odpadów komunalnych na 1 mieszkańca wyniosła natomiast 351 kg, a w stosunku do roku 2019 wartość ta wzrosła o 13 kg. Wskaźnik ten umożliwia monitorowanie postępów w dążeniu do zmniejszenia ilości wytwarzanych odpadów oraz zmniejszenia negatywnego oddziaływania tych odpadów na środowisko, co jest jednym z celów polityki Unii Europejskiej w zakresie gospodarowania odpadami komunalnymi. Ilość wytwarzanych odpadów w przeliczeniu na 1 mieszkańca, uzależniona jest w dużej mierze od czynników ekonomicznych i społecznych, głównie standardu życia ludności oraz wielkości i intensywności konsumpcji produktów.

Jednym ze sposobów ochrony środowiska w kwestii gospodarowania odpadami komunalnymi, jest ich segregacja. Zapewnienie selektywnego zbierania odpadów komunalnych,

obejmujących co najmniej: papier, metale, tworzywa sztuczne, szkło, odpady opakowaniowe wielomateriałowe oraz bioodpady, należy do zadań własnych gminy. Gminy zostały również zobowiązane do osiągnięcia, wskazanych w ustawie o utrzymaniu czystości i porządku w gminach, poziomów recyklingu, przygotowania do ponownego użytku i odzysku oraz ograniczenia składowania odpadów komunalnych ulegających biodegradacji.

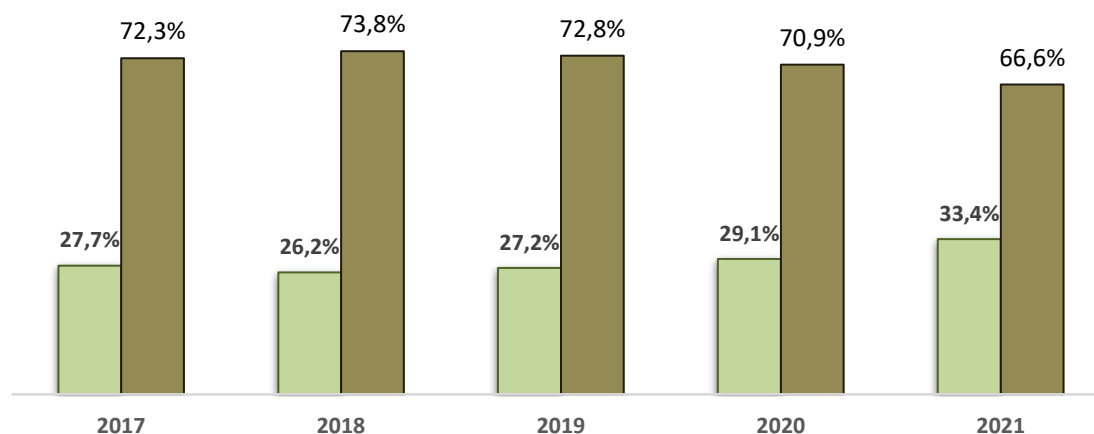
Zgodnie z danymi GUS, na przestrzeni lat 2017-2021 w Gminie Dąbrowa Chełmińska nie występował jednolity trend, jeśli chodzi o ilość odpadów zebranych ogółem, gdzie wartość ta w latach 2017-2018 wzrastała, następnie w 2019 roku nastąpił spadek, a w 2020 i 2021 roku ponowny wzrost ilości odpadów w stosunku do roku poprzedniego. Jednolity trend rosnący, nastąpił natomiast w przypadku ilości zmieszanych odpadów komunalnych, których ilość w latach 2017-2021 z roku na rok wzrastała.

Tabela 39 Odpady komunalne zebrane na terenie Gminy Dąbrowa Chełmińska na przestrzeni lat 2017-2021

Rok	Odpady zebrane ogółem (w t)	Odpady zebrane selektywnie (w t)	Odpady zebrane zmieszane (w t)
2017	2 825,66	782,22	2 043,44
2018	2 970,90	779,49	2 191,41
2019	2 819,56	767,28	2 052,28
2020	2 777,67	808,97	1 968,70
2021	2 966,25	991,73	1 974,52

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Wykres 24 Udział odpadów komunalnych zebranych selektywnie w ilości odpadów zebranych ogółem na terenie Gminy Dąbrowa Chełmińska na przestrzeni lat 2017-2021

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Jak wynika z przedstawionych danych, na przestrzeni lat 2017-2021, udział odpadów komunalnych zebranych w sposób selektywny w ilości zebranych odpadów ogółem, systematycznie wzrastał, przy czym w 2021 r. wyniósł 33,4 %. Świadczy to o poprawnym funkcjonowaniu systemu gospodarowania odpadami komunalnymi na terenie Gminy oraz umożliwia wywiązywanie się z obowiązku osiągania poziomów recyklingu, określonych w ustawie. Uzupełnieniem systemu gospodarowania odpadami komunalnymi w gminach, są punkty selektywnego zbierania odpadów komunalnych, gdzie właściciele nieruchomości mogą oddawać, określone w regulaminie utrzymania czystości i porządku w Gminie, rodzaje odpadów.

Na terenie Gminy Dąbrowa Chełmińska działa stacjonarny Punkt Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych. Przyjmuje on selektywnie zebrane odpady komunalne z nieruchomości zamieszkałych, wytworzone wyłącznie przez osoby fizyczne będące mieszkańcami Gminy Dąbrowa Chełmińska, objęte systemem gospodarki odpadami i wnoszące opłaty na rzecz Gminy Dąbrowa Chełmińska z tytułu zagospodarowania odpadów. Mieszkańcy Gminy mogą tam nieodpłatnie oddawać zebrane w sposób selektywny następujące frakcje odpadów komunalnych: papier, szkło, metale i tworzywa sztuczne, odpady zielone, odpady niebezpieczne, przeterminowane leki i chemikalia, zużyte igły i strzykawki, zużyte baterie i akumulatory, zużyty sprzęt elektryczny i elektroniczny, zużyte opony, odpady wielkogabarytowe, odpady budowlane i rozbiórkowe, odpady tekstyliów i odzieży.

Na terenie Gminy nie funkcjonuje czynne wysypisko odpadów. Zgodnie z porozumieniem podpisanym przez Gminę, odpady zebrane na jej terenie przyjmuje Miasto Bydgoszcz.

Na terenie Gminy Dąbrowa Chełmińska występują również odpady w postaci wyrobów zawierających azbest. Zgodnie z danymi pozyskanymi w wyniku przeprowadzonej w 2019 roku inwentaryzacji wyrobów azbestowych, na obszarze Gminy zinwentaryzowano 202,8 tys. kg tych wyrobów. Gmina na bieżąco, w miarę posiadanych środków finansowych podejmuje działania w celu usunięcia wyrobów zawierających azbest. W Gminie funkcjonuje „Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Dąbrowa Chełmińska na lata 2011-2032”.

GMINA W OCZACH MIESZKAŃCÓW

W przeprowadzonej wśród mieszkańców Dąbrowa Chełmińska ankiecie, udział wzięło 131 osób, które dokonały oceny poszczególnych sfer życia w Gminie, wskazały auty i działania priorytetowe na obszarze Gminy, a także która branża gospodarki ma największy potencjał rozwojowy oraz co powinno być wizytówką Gminy.

Ankiety zrealizowano w formie tradycyjnej – papierowej, za pomocą opracowanych przez pracowników Urzędu Gminy formularzy.

Gmina
**DĄBROWA
CHEŁMIŃSKA**

STRATEGIA ROZWOJU GMINY DĄBROWA CHEŁMIŃSKA NA LATA 2024-2033

ANKIETA

Konsultacje społeczne prowadzone w ramach opracowywania Strategii Rozwoju Gminy Dąbrowa Chełmińska na lata 2024-2033

Szanowni Państwo!

W związku z trwającymi pracami nad przygotowaniem Strategii Rozwoju Gminy Dąbrowa Chełmińska, zwracamy się do Państwa z prośbą o wypełnienie poniższej ankiety. Jej celem jest uzyskanie opinii na temat sytuacji społeczno-gospodarczej gminy, które posłużą do sporządzenia diagnozy sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej, o której mowa w art. 10a ust. 1 ustawy z 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju, w związku z pracami nad projektem Strategii Rozwoju Gminy Dąbrowa Chełmińska na lata 2024-2033.

Poświęcony przez Państwa czas pozwoli nam na lepszą realizację zadań Gminy, w zgodzie z Państwa oczekiwaniami.

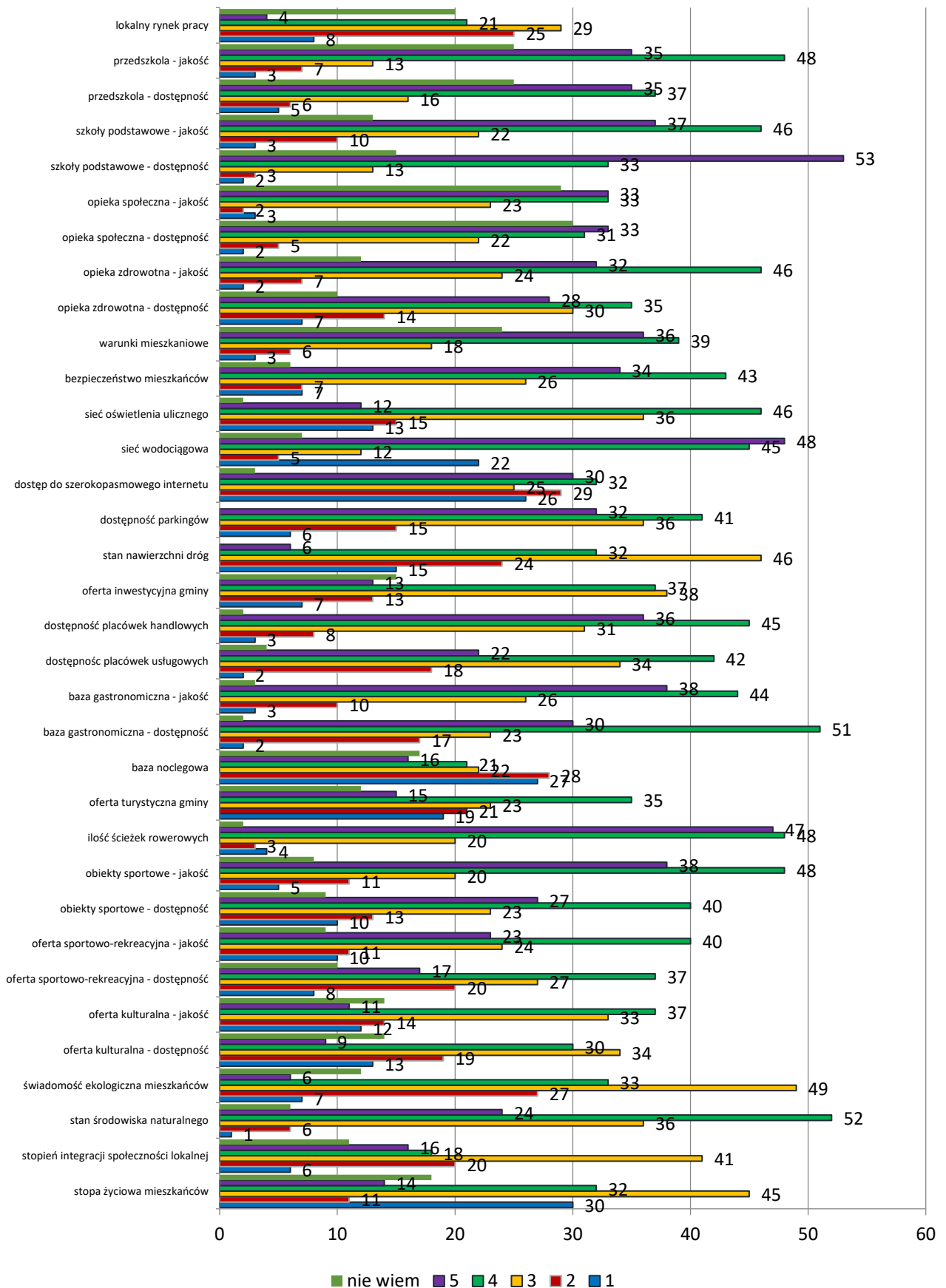
Część ankiet nie wypełniono w całości co przekłada się na niezgodność liczby ogólnych odpowiedzi z liczbą uczestników ankiety. Niektórzy ankietowani nie udzielali odpowiedzi na pojedyncze punkty, ale także na całe pytania niezależnie od ich typów. Wiele ankiet pozostała nieuzupełniona w części metrykalnej, zwłaszcza jeżeli chodzi o miejsce zamieszkania ankietowanego (23 ankiety).

PYTANIE 1 brzmiało: „*Jak ocenia Pani/Pan poszczególne sfery życia na terenie Gminy?*”

W ocenie poszczególnych sfer życia na terenie Gminy, gdzie 1 jest oceną najniższą, natomiast 5 oceną najwyższą, mieszkańcy najwyżej ocenili ilość ścieżek rowerowych, sieć wodociągową oraz stan środowiska naturalnego. Wysokimi ocenami cieszą się także jakość obiektów sportowych, dostępność i jakość przedszkoli i szkół podstawowych oraz dostępność parkingów.

Do najslabiej ocenianych aspektów należał lokalny rynek pracy, baza noclegowa, stopień integracji społeczności lokalnej, stan nawierzchni dróg, dostępność do oferty kulturalnej, dostępność do oferty sportowo-rekreacyjnej, dostępność do obiektów sportowych oraz dostęp do opieki zdrowotnej.

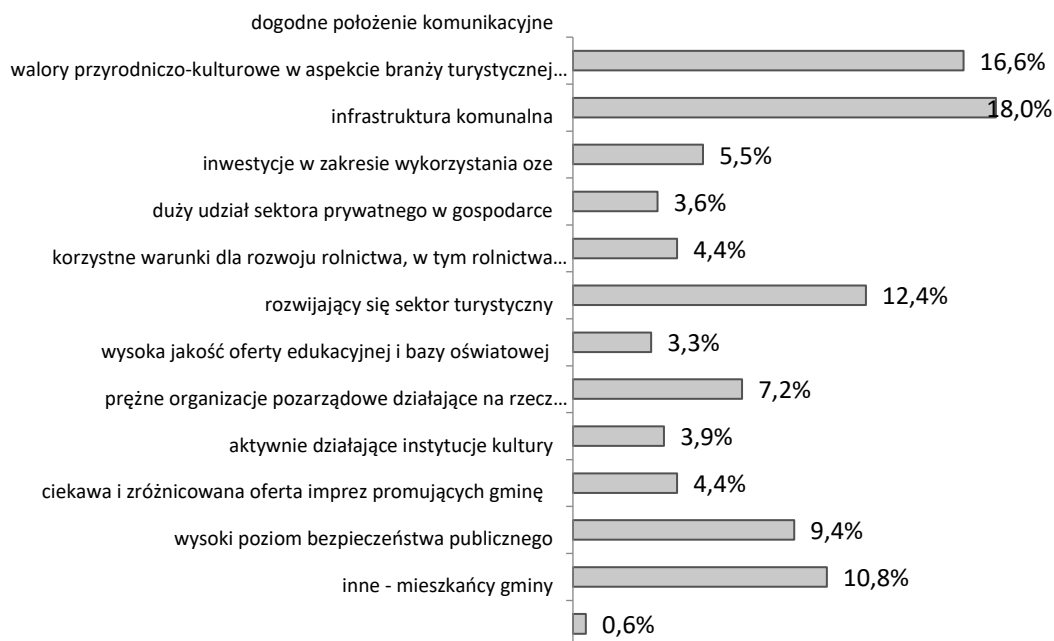
Wykres 25 Ocena poszczególnych sfer życia na terenie Gminy (na podstawie udzielonych odpowiedzi)

PYTANIE 2 brzmiało: „Proszę o wybranie i zaznaczenie 3-5 największych atutów gminy”.

Biorąc pod uwagę największe atuty Gminy Dąbrowa Chełmińska, ankietowani wskazują najczęściej wysokie walory przyrodniczo-kulturowe w kontekście branży turystycznej i gospodarczej – po 18,0 % udzielonych oraz dogodne położenie komunikacyjne – 16,6 % udzielonych odpowiedzi. Znacznie mniej wskazań uzyskały następujące w kolejności odpowiedzi: korzystne warunki do rozwoju rolnictwa, w tym rolnictwa ekologicznego – 12,4 % oraz wysoki poziom bezpieczeństwa publicznego - 10,8 %.

Wykres 26 Atuty Gminy – pytanie wielokrotnego wyboru (w % udzielonych odpowiedzi)

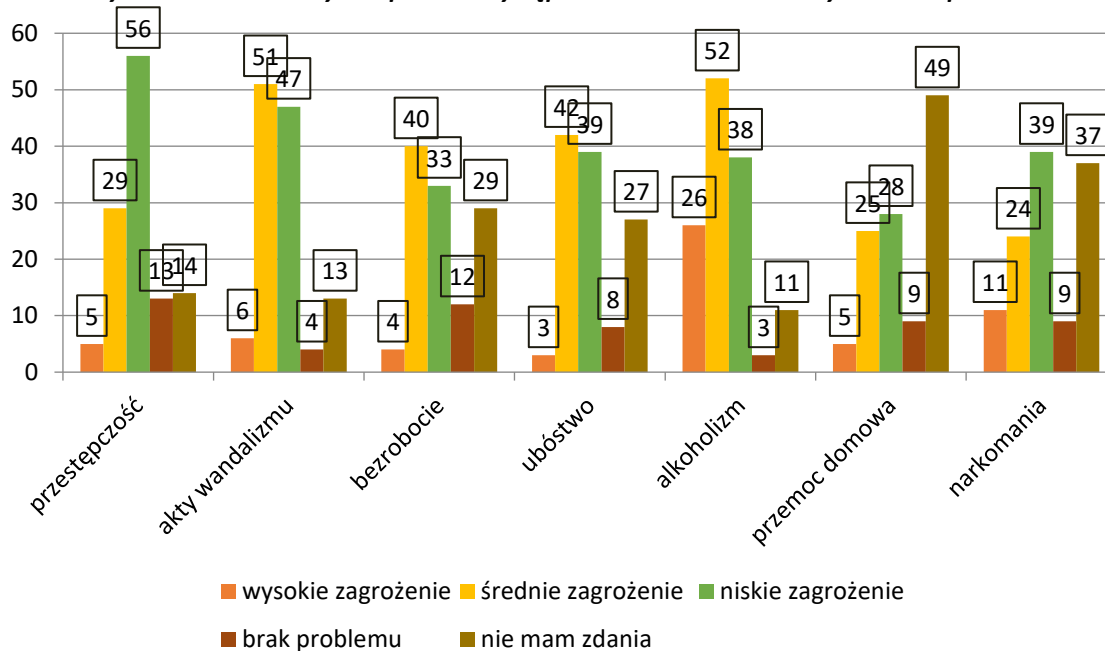
Źródło: Opracowanie własne na podstawie ankiet

PYTANIE 3 brzmiało: „Jakie problemy Pani/Pana zdaniem występują na terenie gminy?”

Jako najpoważniejsze problemy na terenie Gminy Dąbrowa Chełmińska, ankietowani wskazali alkoholizm – 58 % ankietowanych, oraz akty wandalizmu - 43,5 % (wysoki lub średni stopień zagrożenia). Ogólnie większość ankietowanych mieszkańców – 52,7 % ocenia teren Gminy jako nisko zagrożony przestępczością lub jako brak problemu (co pokrywa się z danymi o zagrożeniach GUS w których mowa o stopniu przestępczości zdecydowanie mniejszej niż w powiecie bydgoskim i całym województwie kujawsko-pomorskim).

Wykres 26. Problemy i stopień ich występowania na terenie Gminy – ilość odpowiedzi.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie ankiet

PYTANIE 4 brzmiało: „Proszę o wybranie i zaznaczenie 3-5 działań z listy, które zdaniem Pani/Pana są priorytetowe do wykonania na terenie gminy w najbliższych latach”.

Poniższy wykres ilustruje, jakie według ankietowanych są priorytetowe działania do wykonania na terenie Gminy, które mają kluczowe znaczenie dla rozwoju i dobrego funkcjonowania Gminy i jej mieszkańców.

Analizując udzielone odpowiedzi, zauważyć można, że najczęściej osób (15,9 % ankietowanych) wskazało poprawę stanu infrastruktury drogowej. Zaraz po tym znalazła się poprawa jakości obsługi medycznej co związane jest również ze wskazanym wcześniej utrudnionym dostępem do opieki zdrowotnej na terenie Gminy. Duża ilość ankietowanych wskazała również modernizację i rozbudowę infrastruktury komunalnej – 8,8 %, jako priorytetowe działania do wykonania.

Wykres 27 Priorytetowe działania do wykonania na terenie Gminy – pytanie wielokrotnego wyboru (w % udzielonych odpowiedzi)

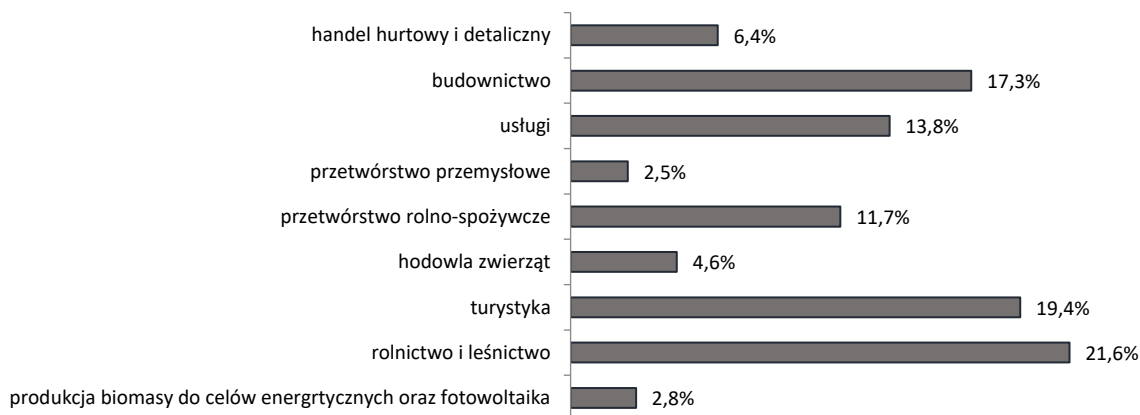

Źródło: Opracowanie własne na podstawie ankiet

PYTANIE 5 brzmiało: „Która branża gospodarcza na terenie gminy posiada największy potencjał?”.

Na pytanie o branżę gospodarczą, która posiada na terenie Gminy największy potencjał rozwojowy, ankietowani najczęściej wskazywali rolnictwo i leśnictwo - 21,6 % oraz turystykę – 19,4 % udzielonych odpowiedzi, co ma związek z charakterystyką Gminy i opieranie się rozwoju Gminy na jej potencjale turystycznym.

Wykres 28 Branża gospodarki posiadająca największy potencjał rozwojowy – pytanie wielokrotnego wyboru (w % udzielonych odpowiedzi).

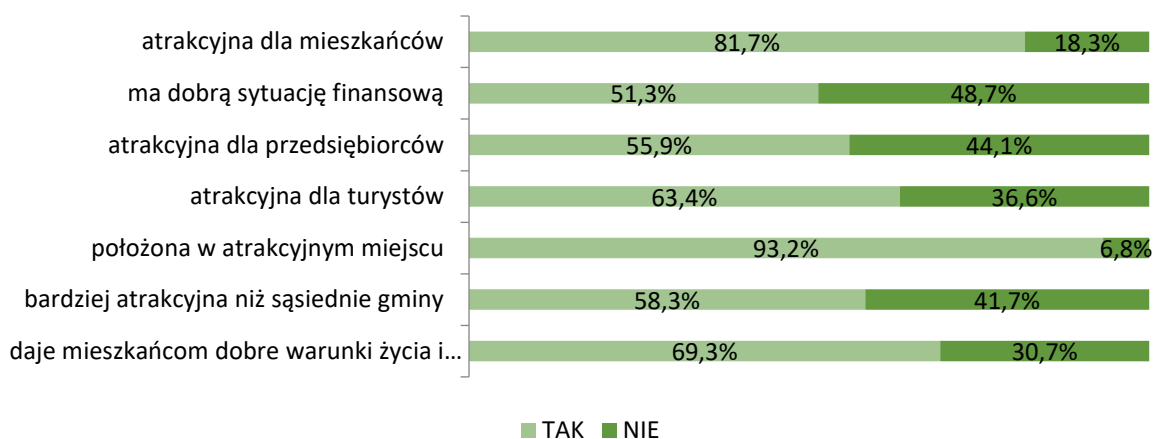

Źródło: Opracowanie własne na podstawie ankiet

PYTANIE 6 brzmiało: „Czy zgadza się Pani/Pan z poniższymi stwierdzeniami dotyczącymi gminy?”? (% udzielonych odpowiedzi na każde z pytania).

Z uzyskanych odpowiedzi wynika, iż Gmina Dąbrowa Chełmińska w przeważającej opinii jej mieszkańców odbierana jest pozytywnie. Jako atrakcyjne jej położenie oceniło 93,2 % ankietowanych, jako atrakcyjna dla mieszkańców 81,7%. 69,3 % uważa, że Gmina daje swoim mieszkańcom dobre warunki bytowe oraz perspektywy życiowe.

Wykres 29 Atrakcyjność Gminy – pytanie wielokrotnego wyboru (w % udzielonych odpowiedzi).

Źródło: Opracowanie własne na podstawie ankiet

PYTANIE 7 brzmiało: „Z którym z wymienionych form promocji gminy spotkała/spotkał się Pani/Pan w ciągu ostatniego roku? (do zaznaczenia dowolna ilość opcji)”, (w % udzielonych odpowiedzi).

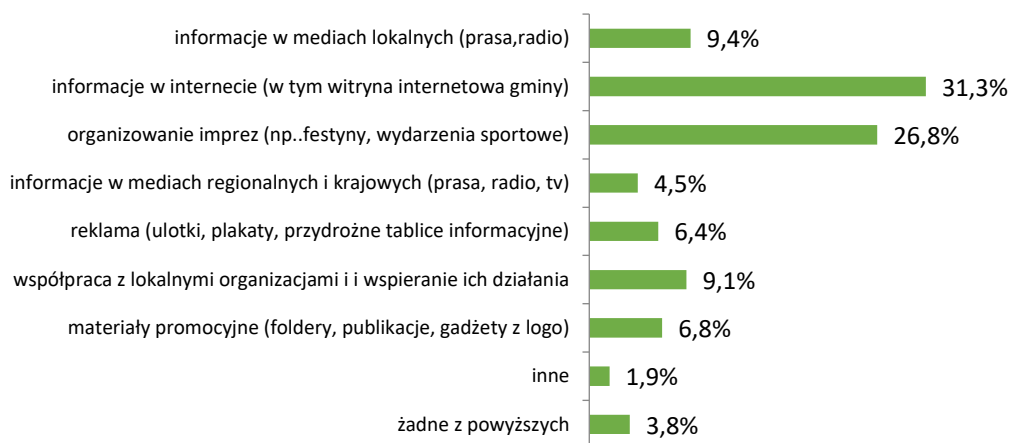
Pytanie dotyczyło skuteczności podejmowanych różnorodnych działań promocyjnych, prowadzonych przez Gminę i skierowanych zarówno do mieszkańców jak i na zewnątrz oraz potencjalnych przyjezdnych ją odwiedzających.

Za najskuteczniejsze działanie, ankietowani uznali materiały promocyjne i informacyjne zamieszczone w sieci internetowej, w tym witrynę internetową Gminy Dąbrowa Chełmińska - 31,3 %.

W dalszej kolejności za skuteczny przekaz uznano organizowanie imprez masowych – 26,8 %. Zdecydowanie niżej uplasowały się informacje w mediach lokalnych takich jak prasa i telewizja – 9,4 %, oraz współpraca z lokalnymi organizacjami i wspieranie ich działań – 9,1 %.

Powyższe wynika zapewne z powszechności i dostępności mediów elektronicznych przy relatywnie niskich kosztach ich utrzymania oraz społeczne zapotrzebowanie na organizację imprez masowych.

Wykres 30 Spotykane formy promocji Gminy – pytanie wielokrotnego wyboru (w % udzielonych odpowiedzi).

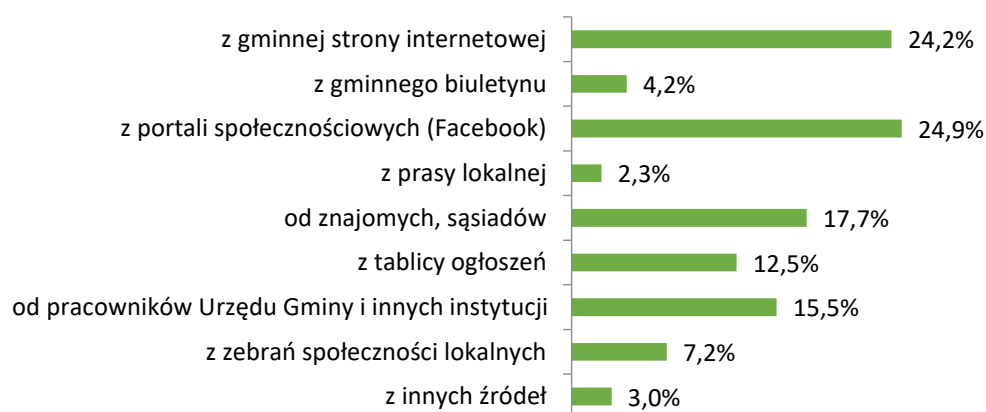

Źródło: Opracowanie własne na podstawie ankiet

PYTANIE 8 brzmiało: „Z jakiego źródła najczęściej czerpie Pani/Pan informacje o działaniach podejmowanych przez władze gminy i wydarzeniach lokalnych?”, (w % udzielonych odpowiedzi).

Jako najczęstsze źródło wiedzy o przedsięwzięciach oraz organizowanych działaniach Gminy, ankietowani podali portale społecznościowe – 24,9% oraz Gminną stronę internetową – 24,2 %. Wpływ na to ma zapewne powszechny dostęp do urządzeń elektronicznych, sieci internetowej oraz ogólny trend społeczeństwa do korzystania z nowoczesnych środków masowego przekazu. Jedną w dalszym ciągu niebagatelną rolę pełnią informacje pozyskane od znajomych i sąsiadów – 17,7 %, oraz od pracowników Urzędu Gminy – 15,5 %.

Wykres 31 Źródła informacji – pytanie wielokrotnego wyboru (w % udzielonych odpowiedzi).

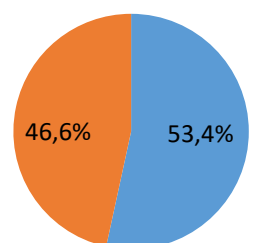

Źródło: Opracowanie własne na podstawie ankiet

METRYCZKA

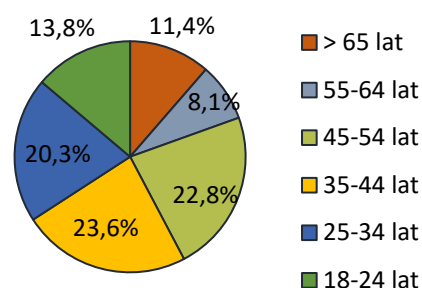
Wykres 32 Informacje dot. ankietowanych mieszkańców Gminy Dąbrowa Chełmińska

struktura płci ankietowanych

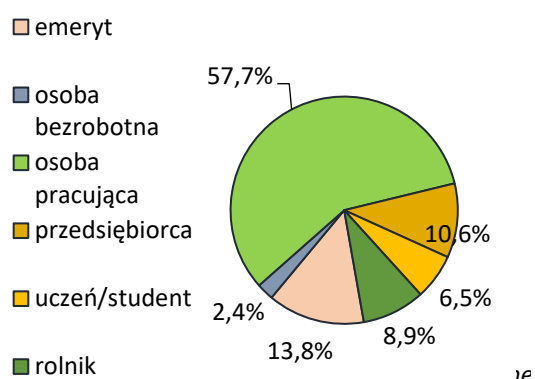

■ mężczyźni ■ kobiety

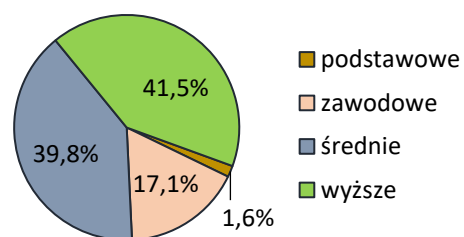
struktura wieku ankietowanych

zatrudnienie ankietowanych

wykształcenie ankietowanych

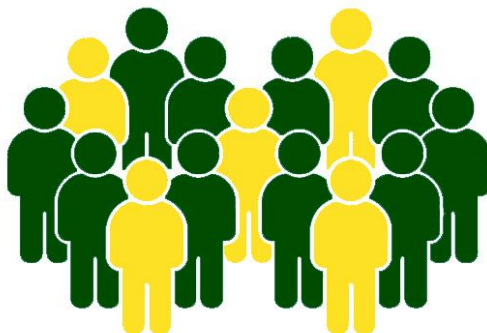
WNIOSKI Z DIAGNOZY

Zgodnie z obowiązującymi przepisami dotyczącymi strategii rozwoju Gminy, opracowanie Strategii Rozwoju Gminy Dąbrowa Chełmińska na lata 2024-2044 poprzedzone zostało przygotowaniem „Diagnozy sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej”, która stanowi kluczowy etap w kompleksowej ocenie ponadlokalnych zasobów oraz w wypracowaniu strategicznych rozwiązań.

Wnioski z diagnozy stanowiły podstawę opracowania części kierunkowej Strategii, która zawiera wizję, cele strategiczne, kierunki działań, kluczowe projekty do realizacji oraz model struktury funkcjonalno-przestrzennej wraz z rekomendacjami w zakresie polityki przestrzennej i wskazaniem obszarów strategicznej interwencji.

Poniżej zostały przedstawione najważniejsze wnioski z diagnozy, wynikające z poszczególnych obszarów tematycznych, tworzących strukturę diagnozy sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej Gminy Dąbrowa Chełmińska, tj. obszaru społecznego, gospodarczego oraz przestrzenno-środowiskowego, uzupełnione o oceny z przeprowadzonych wśród mieszkańców ankiet.

7.1. Obszar społeczny

Liczba ludności w Gminie Dąbrowa Chełmińska systematycznie rośnie, głównie przez dodatnie saldo migracji.

Ten trend spowodowany jest głównie migracją ludności z ośrodków miejskich do podmiejskich wsi, które spełniają rolę zaplecza „sypialnianego” dla przeludnionych miast, faktu podniesienia stopy życiowej społeczeństwa, które poszukuje miejsca zamieszkania w oparciu o budownictwo jednorodzinne i tańsze niż w obszarach miejskich działki przeznaczone pod zabudowę. Aspekt odległości od centrów przemysłowo-handlowych jest niwelowany przez coraz lepszą sieć dróg i rozwinięty system komunikacyjny.

Wzrost liczby ludności daje Gminie potencjał ludzki oraz jest szansą na jej rozwój, ale generuje także wzmożone zapotrzebowanie na zabudowę mieszkaniową jedno i wielorodzinną (dostępność lokali mieszkalnych), zapotrzebowanie na rozbudowę usług medycznych, społecznych oraz infrastrukturę komunikacyjną, komunalną, teleinformatyczną oraz usługową.

Spółeczeństwo Gminy starzeje się

Z perspektywy ekonomicznych grup wiekowych, najliczniejszą grupą w Gminie Dąbrowa Chełmińska są osoby w wieku produkcyjnym. Niemniej, analiza liczby osób w poszczególnych grupach wiekowych na przestrzeni lat 2017-2021 ukazuje, że ludność Gminy starzeje się, co przejawia się wzrostem liczby osób w wieku poprodukcyjnym oraz ich udziału w liczbie ludności ogółem. Trend ten w najbliższych latach będzie z dużym prawdopodobieństwem postępował. Powoduje to, że konieczne będzie ukierunkowanie działań na rzecz seniorów, przede wszystkim w zakresie tworzenia infrastruktury społecznej, typu dom dziennego pobytu lub klub seniora, a także infrastruktury zapewniającej opiekę całodobową dla osób starszych.

Podstawowe usługi medyczne na terenie Dąbrowa Chełmińska świadczy 1 podmiot (Gminna Przychodnia w Dąbrowie Chełmińskiej). Na poziomie specjalistycznym opiekę zdrowotną zapewniają placówki zlokalizowane w mieście Bydgoszczy. Mieszkańcy mogą również korzystać z punktów aptecznych. W ocenie mieszkańców Gminy, a także pracowników Urzędu i radnych, jakość opieki medycznej na terenie Gminy jest pod względem dostępności, na niewystarczającym poziomie, co z perspektywy wzrostu liczby ludności i postępującego procesu starzenia się

społeczeństwa oznacza, że mieszkańcom brakuje zadowalających warunków ochrony zdrowia i staje się poważnym problemem, wpływającym na ich jakość życia.

Infrastruktura społeczna w Gminie wymaga uzupełnienia oraz modernizacji istniejących budynków

W zakresie infrastruktury społecznej, na terenie Gminy Dąbrowa Chełmińska brakuje obiektów przeznaczonych dla potrzeb osób starszych oraz niedostosowanie niektórych budynków użyteczności publicznej dla potrzeb osób starszych i niepełnosprawnych. Pozytywnie natomiast oceniany jest stopień wyposażenia gminnych placówek oświatowych oraz jakość kształcenia w tychże placówkach.

Poziom zaangażowania obywatelskiego mieszkańców jest wysoki w przypadku działalności lokalnych stowarzyszeń i organizacji pozarządowych, natomiast niski w przypadku wyborów

Na terenie Gminy Dąbrowa Chełmińska aktywną działalność prowadzą lokalne stowarzyszenia i organizacje pozarządowe, zarówno w sferze kulturalnej, kultywowaniu tradycji i obyczajów, jak i na rzecz rozwoju Gminy, w oparciu o istniejącą infrastrukturę kulturalną. Ważną rolę pełnią koła gospodyń wiejskich oraz zespoły artystyczne, które promują Gminę w regionie. W czterech miejscowościach funkcjonują ochotnicze straże pożarne.

Niska, w stosunku do średniej powiatu bydgoskiego, jest natomiast aktywność obywatelska mieszkańców, przejawiająca się frekwencją wyborczą, co niekorzystnie świadczy o zaangażowaniu mieszkańców w sprawy Państwa.

Zagrożenia występujące na obszarze Gminy

Poziom bezpieczeństwa publicznego w Gminie Dąbrowa Chełmińska jest wysoki a przestępczość zdecydowanie mniejsza niż dla obszaru powiatu bydgoskiego i województwa kujawsko-pomorskiego.

Z istotnych zagrożeń występujących na terenie Gminy należy wyliczyć zagrożenie powodziowe pochodzące od rzeki Wisła stanowiącej granicę Gminy z sąsiednimi gminami od strony zachodniej i związane z nim podtopienia oraz osuwiska, oraz zagrożenie suszą, obejmujące, poza nielicznymi terenami, obszar całej Gminy.

7.2. Obszar gospodarczy

Gospodarka Gminy Dąbrowa Chełmińska ściśle powiązana z działalnością rolniczą

Profil gospodarczy Gminy Dąbrowa Chełmińska jest mało zróżnicowany i ściśle wiąże się z działalnością rolniczą. Na 1 051 osób pracujących na terenie Gminy w roku 2021, 797 znajdowało zatrudnienie w rolnictwie, co stanowiło 75,8 % ogółu pracujących. Stopień rozdrobnienia gospodarstw, znacznie większy niż dla całego powiatu bydgoskiego, może świadczyć o uzyskiwaniu przez większość ich właścicieli małych dochodów. Niezbędna jest aktywizacja małych gospodarstw i pomoc w przekształcaniu ich w dochodowe gospodarstwa specjalistyczne powiązane z lokalną przetwórczością rolniczą, produkujące wysokiej jakości produkty zwłaszcza o profilu proekologicznym, w połączeniu z promocją lokalnych marek pod szyldem własnym lub Gminy.

Wśród działających na terenie Gminy przedsiębiorstw, zdecydowanie dominują podmioty, których przedmiotem działalności jest budownictwo oraz handel i usługi, ukierunkowany na mieszkańców oraz przebywających w tych stronach turystów.

W kontekście turystyki, na przestrzeni ostatnich lat nieznacznie tylko wzrosła liczba podmiotów, prowadzących działalność w zakresie zakwaterowania i gastronomii, wpływając na poziom zagospodarowania turystycznego regionu. Po przeanalizowaniu ilości miejsc hotelowych oraz ilości punktów gastronomicznych można powiedzieć, że ich ilość jest niedostateczna i nie spełnia zapotrzebowania rynku turystycznego. Potwierdza to wynik ankiety przeprowadzonej wśród mieszkańców w której baza noclegowa oraz dostępność obiektów gastronomicznych oceniana jest nisko.

Trzon gospodarki Gminy, stanowią mikroprzedsiębiorstwa, zatrudniające do 9 pracowników, które stanowiły 97,2 % wszystkich podmiotów gospodarczych.

Zgodnie z danymi GUS, na terenie Gminy w 2021 roku pracowało 1 1051 osób, co stanowiło zaledwie 20,2 % liczby mieszkańców w wieku produkcyjnym. Wartości wskaźników dotyczących rynku pracy w zakresie liczby pracujących na 1000 mieszkańców oraz liczby pracujących na 1000 ludności w wieku produkcyjnym, przedstawiały się niekorzystnie dla Gminy Dąbrowa Chełmińska, na tle pozostałych gmin powiatu bydgoskiego. Wyniki te wynikają jednak z metodologii Głównego Urzędu Statystycznego, który w statystykach dotyczących pracujących, nie bierze pod uwagę podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących nie przekraczającej 9 osób oraz pracujących w rolnictwie w ramach indywidualnych gospodarstw. Ze względu na

rolniczy charakter Gminy, małe przedsiębiorstwa stanowią dominującą gałąź gospodarki, dlatego statystyki te nie oddają rzeczywistego poziomu zatrudnienia w Gminie. Część mieszkańców znajduje zatrudnienie w pobliskiej Bydgoszczy.

Z uwagi na ograniczoną liczbę miejsc pracy, część mieszkańców Gminy pozostaje zarejestrowana jako osoby bezrobotne, na co wpływ ma też brak większych zakładów pracy na terenie Gminy oraz specyfika lokalnego rynku pracy, przez co udział osób bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wyniósł w Gminie Dąbrowa Chełmińska w 2021 r. 2,6 %. Niemniej, ważnym zagadnieniem jest również zjawisko bezrobocia ukrytego, tj. pozostawanie bez pracy i nierejestrowanie się jako osoba bezrobotna, a także zjawisko „szarej strefy”, tj. nielegalne zatrudnienie, bez opłacania składek oraz podatku dochodowego, przez co trudno jest oszacować faktyczną skalę bezrobocia. Wśród ankietowanych, lokalny rynek pracy jest oceniany jako niedostatecznie lub mało atrakcyjny.

7.3. Obszar przestrzenno-środowiskowy

Walory przyrodnicze i położenie wizytówką Gminy

Gmina Dąbrowa Chełmińska cechuje się atrakcyjnym położeniem geograficznym, stanowiącym potencjalne zaplecze turystyczne i przyrodnicze dla mieszkańców położonego w bezpośrednim sąsiedztwie miasta Bydgoszczy.

Walory przyrodnicze – zróżnicowanie rzeźby terenu, kompleksy leśne, czystość środowiska, liczne jeziora i tworzące piękne zakola rzeki Wisły. Mają wpływ na przyciąganie w te strony turystów, pragnących uciec od życia miejskiego, poszukujących ciszy i naturalnego środowiska. Stąd ważne są działania ukierunkowane na zachowanie czystości środowiska oraz dobrą jakość powietrza. Lasy stanowią blisko 47 % powierzchni Gminy, a ochrona przyrody na tym terenie występuje w kilku formach, tj. Rezerwat „Wielka Kępa Ostromecka”, Rezerwat "Las Mariański", Rezerwat "Linje" oraz Rezerwat "Reptowo.

Stan środowiska naturalnego wysoko oceniany jest przez jej mieszkańców, natomiast o wiele niżej oceniają oni swoją świadomość proekologiczną.

Dziedzictwo kulturowe, wpływające na lokalną tożsamość

Dziedzictwo kulturowe Gminy, wynikające z wielokulturowej historii dotyczy przede wszystkim zabytków architektury sakralnej, zabytkowego zespołu pałacowego, a także cmentarzysk i cmentarzy. Bogata historia sięga wczesnego średniowiecza. Gminy Dąbrowa Chełmińska nie oszczędziła II wojna światowa, gdy znalazła się pod okupacją niemiecką, gdzie dochodziło do represjonowania mieszkańców. Gmina posiada wysoki potencjał kulturowy oraz walory rekreacyjno-turystyczne.

Infrastruktura techniczna wymaga nakładów inwestycyjnych w celu poprawy jakości życia mieszkańców.

System komunikacyjny Gminy oparty na drogach krajowych i wojewódzkich jako ich rozwinięcie i uzupełnienie wymaga stałego utrzymania w dobrym stanie dróg, mostu i przepustów. Dość dobrze rozwinięta jest sieć dróg i szlaków rowerowych, co wyrazili mieszkańcy w ankiecie.

Dobrze oceniany jest system wodociągowy, zaopatrujący 97,4 % mieszkańców w wodę pitną.

Pod względem kanalizacji, Gmina osiąga przedostatnie miejsce w powiecie bydgoskim z wynikiem 39,1 %. Ze względu na obserwowany stały wzrost liczby mieszkańców Gminy, jej władze muszą podjąć kroki w celu rozbudowy sieci w trosce o poprawę jakości życia ludności i przybywających turystów oraz ochronę środowiska naturalnego, wysoko ocenianego do tej pory przez ankietowanych.

W Gminie brak jest sieci gazowej, ale w kontekście odchodzenia w całej Unii Europejskiej od paliw kopalnianych, jest rzeczą problematyczną czy warto kierować fundusze na tworzenie jej od początku, a sprawą do rozważenia jest rozwój alternatywnych źródeł energii z wykorzystaniem geotermii, energii słonecznej oraz (wydającego się przyszłością) paliw wodorowych.

7.4. Analiza SWOT

Analiza SWOT jest powszechnie wykorzystywana przez jednostkach administracji publicznej jako narzędzie diagnozy strategicznej, opartej na wewnętrznych i zewnętrznych uwarunkowaniach mających wpływ na rozwój danego obszaru. Pozwala ono porównać silne i słabe strony jednostki wynikające z otoczenia wewnętrznego, z szansami i zagrożeniami dla rozwoju płynącymi z otoczenia zewnętrznego, a także określić ich wzajemne oddziaływanie.

Analizy dokonano w oparciu o dane liczbowe, opisowe i przestrzenne pozyskane z Gminy Dąbrowa Chełmińska oraz ze źródeł zewnętrznych oraz wniosków z przeprowadzonej diagnozy sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej.

MOCNE STRONY

Dogodne położenie geograficzne oraz komunikacyjne, w sąsiedztwie dużego miasta;
Sukcesywnie rosnąca liczba mieszkańców;
Spadająca liczba gospodarstw domowych oraz osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej na terenie Gminy;
Dobrze funkcjonujące placówki oświatowe pod względem posiadanego wyposażenia oraz jakości kształcenia;
Wysoki poziom bezpieczeństwa publicznego;
Dobrze rozwinięta sieć dróg Gminnych oraz ścieżek rowerowych;
Wzrastająca liczba przedsiębiorstw na terenie Gminy;
Wysokie walory przyrodnicze i krajobrazowe Gminy oraz czystość środowiska naturalnego;
Ujęcia wód mineralnych z ugruntowaną marką i pozycja na rynku
Wzrost wysokości dochodów budżetowych, w tym wzrost wartości wskaźnika dochodów na 1 mieszkańca;
Aktywność w pozyskiwaniu środków z funduszy europejskich na dofinansowanie inwestycji.

SŁABE STRONY

Postępujący proces starzenia się społeczeństwa oraz wzrost liczby ludności w wieku poprodukcyjnym kosztem liczby osób w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym;
Brak samorządowych placówek zapewniającej opiekę nad dziećmi do lat 3;
Negatywnie oceniana przez mieszkańców dostępność do opieki zdrowotnej na terenie Gminy (W ostatnim roku oddano do użytku nowy ośrodek zdrowia w Dąbrowie Chełmińskiej, co rozwiąże problem

poruszany w ankietach, dlatego jego rozwiązanie nie zostało ujęte w działaniach);
Zły stan techniczny części elementów infrastruktury drogowej;
Negatywnie oceniana przez mieszkańców dostępność do obiektów sportowych i sportowo-rekreacyjnych;
Negatywnie oceniana przez mieszkańców dostępność do kultury;
Uboga infrastruktura turystyczna – noclegowa i gastronomiczna;
Mała powierzchnia terenów Gminy objęta miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego;
Mała liczba osób pracujących w zakładach zlokalizowanych na terenie Gminy;
Brak średnich i dużych przedsiębiorstw na terenie Gminy, wpływających na lokalny rynek pracy;
Niedostatecznie rozwinięta infrastruktura komunalna;
Małe zainteresowanie mieszkańców sprawami regionu i kraju;

SZANSE

Potencjał do rozwoju atrakcji turystycznych, wynikający z położenia geograficznego i komunikacyjnego oraz walorów przyrodniczych;
Napływ nowych mieszkańców do Gminy poprzez prowadzenie atrakcyjnej polityki mieszkaniowej, rozwój infrastruktury turystycznej oraz zabezpieczenie infrastruktury towarzyszącej zaspakajającej potrzeby mieszkańców;
Wzrost liczby podmiotów gospodarczych zarejestrowanych na terenie Gminy w wyniku pobudzenia aktywności gospodarczej;
Wzrost liczby podmiotów gospodarczych prowadzących działalność w zakresie zakwaterowania i gastronomii, co wpłynie będzie na stopień zagospodarowania turystycznego oraz potencjał turystyczny Gminy;

Pozyskanie środków zewnętrznych na rozwój infrastruktury wodno-kanalizacyjnej, termomodernizację obiektów komunalnych i zapewnienie ich dostępności do potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami, a także rozwój infrastruktury turystycznej;

Pozyskanie środków zewnętrznych na rozwój usług medycznych;

Wykorzystanie dostępnej powierzchni gruntów mienia komunalnego Gminy na cele związane z turystyką, tworząc m. in. kamperowiska, pola namiotowe oraz trasy biegowe;

Pozyskanie środków na modernizację dróg wraz z infrastrukturą im towarzyszącą – oświetleniem ulicznym;

Skuteczność działań rewitalizacyjnych, m. in. w zakresie odrestaurowania obiektów dziedzictwa kulturowego oraz zagospodarowania przestrzeni publicznej;

Rozwój małej energetyki w oparciu o źródła energii odnawialnej – słońca i geotermii;

Poszerzenie oferty kulturalnej i organizacja dużych, cyklicznych imprez masowych będących wizytówką Gminy;

Zwiększenie dostępności do obiektów sportowych i sportowo rekreacyjnych;

ZAGROŻENIA

Utrzymywanie się negatywnych trendów demograficznych, w szczególności starzenia się społeczeństwa;

Niewykorzystanie potencjału rozwojowego Gminy, wskutek ograniczeń finansowych lub organizacyjnych;

Niewykorzystanie potencjału rozwojowego Gminy pod względem atrakcji turystycznych;

Pogorszenie się sytuacji na rynku pracy wskutek likwidacji przedsiębiorstw w wyniku rosnących kosztów prowadzenia działalności gospodarczej, co prowadzić będzie do wzrostu bezrobocia na terenie Gminy;

Zanieczyszczenie środowiska naturalnego, w szczególności poprzez wprowadzanie zanieczyszczeń do cieków wodnych oraz degradację terenów leśnych;

Wrażliwość sektora turystycznego na zmiany gospodarcze;

Rosnące koszty realizacji inwestycji;

Zbyt mała promocja Gminy w zakresie zachowania dziedzictwa kulturowego oraz tożsamości lokalnej;

7.5. Główne problemy w obszarach Strategii

Przeprowadzona diagnoza sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej, jak również analiza SWOT pozwoliły na zebranie najważniejszych problemów/barier rozwojowych Gminy Dąbrowa Chełmińska. Celem ich uporządkowania i usystematyzowania zebrano je w formie tabelarycznej oraz podzielono na obszary: społeczny, gospodarczy, przestrzenno - środowiskowy.

Tabela 40 Najważniejsze problemy Gminy Dąbrowa Chełmińska

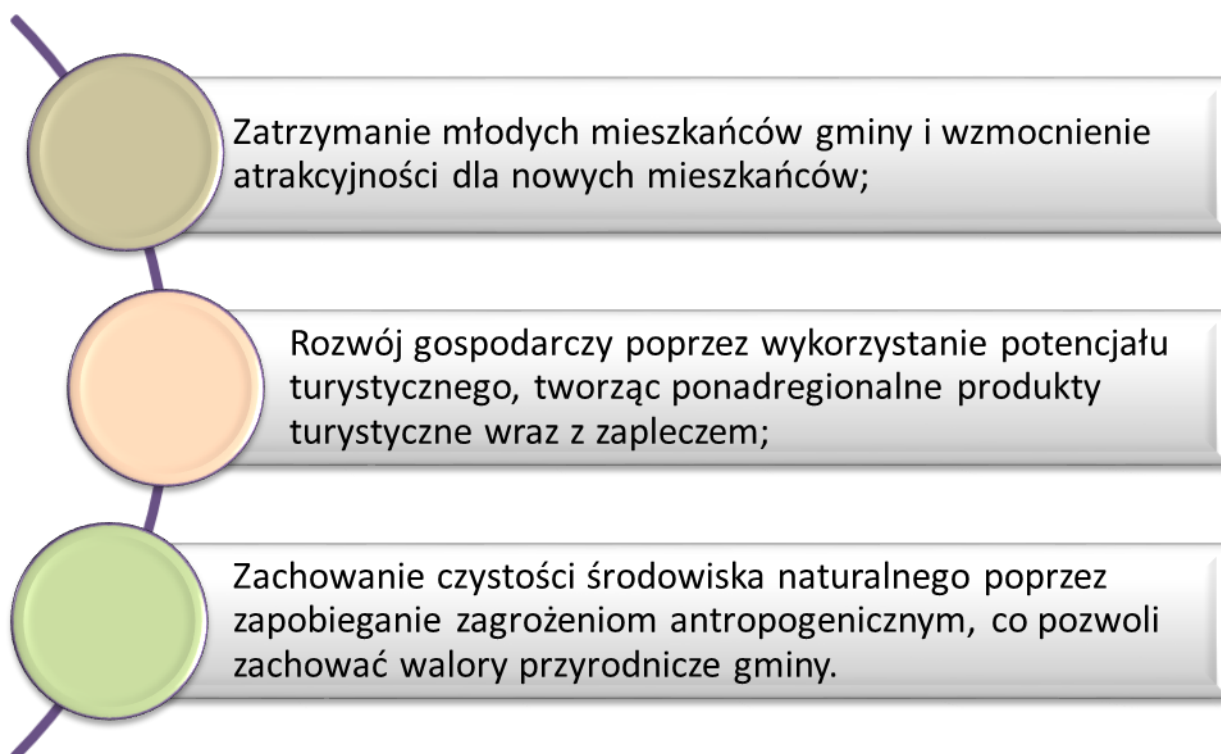
Obszar	Problemy
Spółeczny	<ul style="list-style-type: none"> • Brak samorządowych placówek zapewniających opiekę nad dziećmi do lat 3, • niezapewnienie dostępności budynków komunalnych dla osób ze szczególnymi potrzebami, • mała dostępność do opieki zdrowotnej, w tym niewystarczający zakres usług w zakresie specjalistycznej opieki medycznej, • brak infrastruktury społecznej przeznaczonej dla osób starszych.
Gospodarczy	<ul style="list-style-type: none"> • Postępujący spadek liczby osób w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym, przy równoczesnym wzroście liczby osób w wieku poprodukcyjnym, co niekorzystnie wpłynie na lokalny rynek pracy, • mała liczba osób pracujących na terenie Gminy, • mała liczba średnich i dużych przedsiębiorstw, zakładów pracy, • niski udział wpływów z podatków i opłat lokalnych w budżecie Gminy.

Przestrzenno- środowiskowy	<ul style="list-style-type: none"> • Słabo rozwinięta sieć kanalizacyjna, • brak sieci gazowej na terenie Gminy, • zły stan techniczny niektórych elementów infrastruktury drogowej i braki w oświetleniu ulic, • mały stopień pokrycia terenów miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego.
-------------------------------	--

Źródło: Opracowanie własne

7.6. Wyzwania

Na podstawie przeprowadzonej analizy SWOT i określonych najważniejszych problemów i barier rozwojowych Gminy Dąbrowa Chełmińska, określone zostały kluczowe wyzwania jakie stoją przed Gminą, aby przeciwdziałać wskazanym problemom i barierom oraz w celu zapewnienia zrównoważonego rozwoju:

PLAN OPERACYJNY STRATEGII ROZWOJU GMINY DĄBROWA CHEŁMIŃSKA NA LATA 2024-2033 ORAZ KIERUNKI INTERWENCJI ROZWOJU GMINY

8.1 Misja i wizja

Wizję określającą w jaki sposób przyjęta polityka prorozwojowa wpłynie na gminę, jak ją zmieni i jaka się ona stanie po jej wprowadzeniu, sformułowano w następujący sposób:

Gmina Dąbrowa Chełmińska zapewnia wysoką jakość życia mieszkańców i rozwija się w sposób zrównoważony, wykorzystując zasoby środowiskowe oraz aktywność społeczno-gospodarczą mieszkańców. Kreuje nowe miejsca pracy i oferuje dobre warunki rozwoju dla przedsiębiorców. Jest atrakcyjnym miejscem pobytu dla osób korzystających z czystego środowiska oraz różnorodnych atrakcji turystycznych.

W ramach wizji ujęto podstawowe założenie strategiczne, określające, iż rozwój będzie prowadzony w sposób zrównoważony, skupiony zarówno na poprawie jakości życia mieszkańców, jak też na zwiększeniu atrakcyjności Gminy dla przedsiębiorców i turystów. Podkreślono, iż konieczne jest wykorzystanie posiadanych zasobów i walorów, które zidentyfikowano i opisano w diagnozie strategicznej. Dzięki oparciu polityki prorozwojowej o zasadę zrównoważonego rozwoju, przedsięwzięcia strategiczne będą miały na celu takie wykorzystanie istniejącego potencjału Gminy i wewnętrznych czynników rozwojowych, by nie zostały one nadmiernie eksploatowane, lecz oddziaływały na sferę społeczną, gospodarczą, przestrzenną Gminy w sposób długofalowy. Doprowadzi to do trwałego zwiększenia jakości życia, poprawy funkcjonowania otoczenia gospodarczego oraz funkcjonalnego zagospodarowania gminnej przestrzeni. Wizja ta jest zgodna ze strategiczną wizją całego regionu, w której główny nacisk położono na zrównoważony rozwój województwa, z racjonalnym wykorzystaniem specyfiki społeczno-gospodarczej i zasobów środowiska.

Podmiotem odpowiedzialnym za prowadzenie gminnej polityki prorozwojowej, koordynowanie wszystkich jej interesariuszy oraz wdrożenie Strategii Rozwoju jest Gmina Dąbrowa Chełmińska. Misję Gminy określono jako:

Gmina Dąbrowa Chełmińska to miejsce przyjazne i bezpieczne dla mieszkańców i turystów, z doskonałymi warunkami do życia i prowadzenia działalności gospodarczej, stawiająca na kapitał ludzki oraz walory przyrodnicze i krajobrazowe.

Główną wartością, na której oparty jest rozwój Gminy Dąbrowa Chełmińska są jej mieszkańcy. Cel ten będzie osiągnięty poprzez zapewnienie im godnych warunków bytowych, rozwój form aktywności oraz poczucie bezpieczeństwa w przyszłości. Gmina będzie miejscem przyjaznym i pewnym dla wszystkich grup społecznych. Drugim kluczowym elementem rozwoju Gminy Dąbrowa Chełmińska jest środowisko naturalne oraz posiadane walory przyrodnicze i krajobrazowe. Z tego względu Gmina będzie dążyć do utrzymania czystości i bioróżnorodności środowiska przyrodniczego oraz wdrażać działania wspierające rozwój gospodarczy oparty na wewnętrznym potencjale.

Wizja, misja oraz przyjęte zasady wdrażania przedsięwzięć strategicznych gwarantują odpowiednie ukierunkowanie polityki rozwoju na terenie Gminy.

8.2 Cele strategiczne rozwoju w wymiarze przestrzennym, gospodarczym i społecznym. Kierunki działań podejmowanych dla osiągnięcia celów strategicznych.

Wnioski z opracowanej *Diagnozy sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej Gminy Dąbrowa Chełmińska* oraz z przeprowadzonej ankiety, stały się podstawą dla opracowania części programowej *Strategii*, która zawiera najważniejsze założenia polityki rozwoju lokalnego.

Plan operacyjny *Strategii* składa się z trzech priorytetów:

- przestrzeń i środowisko,
- gospodarka,
- społeczeństwo.

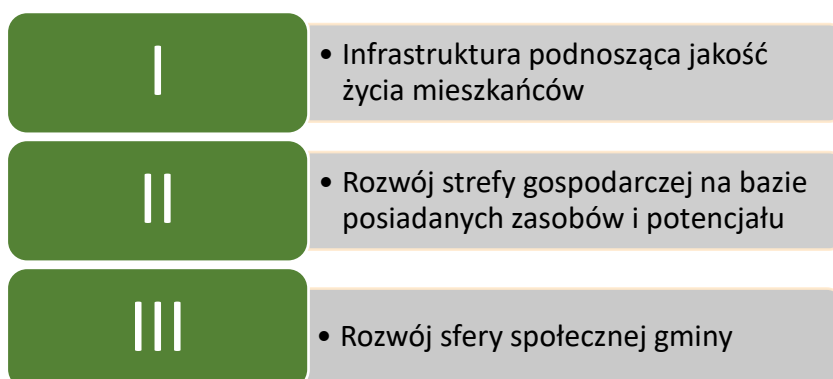
CELE STRATEGICZNE

Cele strategiczne grupują długofalowe, trwałe efekty wdrażanych przedsięwzięć strategicznych i opisują ich oddziaływanie na proces rozwoju w przyjętym horyzoncie czasowym. Zostały wyznaczone na bazie przeprowadzonej diagnozy stanu obecnego, są konsekwencją przyjętej wizji i obranych zasad polityki rozwoju. Zgodnie z założeniami, ich realizacja prowadzić będzie do poprawy poziomu rozwoju gospodarczego i jakości życia lokalnej społeczności. Zaproponowane poniżej cele rozwoju Gminy Dąbrowa Chełmińska są konsekwencją zidentyfikowanych wyzwań rozwoju. Tworzą one spójny i wzajemnie uzupełniający się układ, w którym efekty jednych celów generują i wzmacniają efekty realizacji innych.

W oparciu o przeprowadzoną diagnozę sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej Dąbrowa Chełmińska i wykonaną na jej podstawie analizę SWOT, sformułowane zostały cele strategiczne i operacyjne. Zgodnie z logiką cele strategiczne odnoszą się do zidentyfikowanych obszarów problemowych, wyznaczonych na podstawie przeprowadzonej analizy Gminy oraz konsultacji społecznych (ankietyzacji). Głównym argumentem przemawiającym za opracowaniem *Strategii*, jest możliwość planowanego realizowania zadań mających na celu wykreowanie jak najlepszych warunków dla rozwiązywania najbardziej naglących problemów. Niezwykle istotne jest także osiągnięcie najbardziej pożądaných, z punktu widzenia społeczności lokalnej efektów, przy jednoczesnym wykorzystaniu dostępnych zasobów naturalnych, finansowych, organizacyjnych i ludzkich.

Struktura celów strategicznych:

Cel strategiczny I.

Cel strategiczny I zakłada poprawę poziomu rozwoju infrastruktury, która jest niezbędna zarówno do poprawy warunków bytowych mieszkańców oraz pełnienia przez przestrzeń różnych funkcji na rzecz sfery gospodarczej i społecznej, jak też do zwiększenia stopnia ochrony środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego Gminy. Ukierunkowany jest m. in. na poprawę stanu infrastruktury drogowej, modernizację i rozbudowę źródeł oświetlenia w poszczególnych miejscowościach na terenie Gminy, rozbudowę i modernizację sieci wodociągowej i kanalizacyjnej na terenie gminy, a także budowę sieci gazociągowej, co pozwoli zwiększyć dostępność tego rodzaju paliwa dla mieszkańców Gminy i przełoży się na osiągnięcie korzystnych efektów środowiskowych w postaci redukcji emisji zanieczyszczeń do atmosfery, a także rewitalizację poszczególnych przestrzeni, co poprawi estetykę oraz stanowić będzie dodatkową zachętę do odwiedzania lub osiedlania się na jej terenie.

Cel strategiczny II.

Rozwój sfery gospodarczej na bazie posiadanych zasobów i potencjału skupia cele operacyjne i przedsięwzięcia, które będą wywierać trwałe, długofalowe efekty na sferę gospodarczą. Zakłada się, że przedsięwzięcia wdrożone w ramach tego celu w długim okresie doprowadzą do wzrostu aktywności gospodarczej i inwestycyjnej oraz rozwoju przedsiębiorczości. Cel strategiczny II został tak sformułowany, by podkreślić istotność wykorzystania posiadanych przez Gminę zasobów do poprawy funkcjonowania lokalnej gospodarki. Strategicznie prowadzone działania w sferze gospodarczej umożliwią pełniejsze wykorzystanie posiadanego przez gminę potencjału oraz ułatwia stworzenie kompleksowego, komplementarnego planu działań skoncentrowanego na kreowaniu pożądanych zjawisk gospodarczych.

Cel strategiczny III.

Rozwój sfery społecznej gminy grupuje cele i przedsięwzięcia, które wzmocnią kapitał społeczny Gminy i doprowadzą do poprawy funkcjonowania sfery społecznej. Zakłada stworzenie długofalowych warunków do rozwoju społecznego, zwiększenie aktywności lokalnej społeczności,

umocnienie integracji mieszkańców, przeciwdziałanie negatywnym trendom społecznym, w tym zmian demograficznych. Cel strategiczny III oprócz działań infrastrukturalnych, zwiększy zarówno zaangażowanie mieszkańców w dbanie o wspólne dobro, w tworzenie społeczeństwa obywatelskiego, w działania na rzecz gminnej wspólnoty, jak też zachęci mieszkańców do dbałości o rozwój własny oraz zaspokojenie potrzeb edukacyjnych i zawodowych.

Cele szczegółowe:

Cele strategiczne		
I. Infrastruktura podnosząca jakość życia mieszkańców	II. Rozwój sfery gospodarczej na bazie posiadanych zasobów i potencjału	III. Rozwój sfery społecznej gminy
Cele operacyjne		
I.1. Zwiększenie przestrzennej dostępności i spójności Gminy	II.1. Zapewnianie dogodnych warunków do rozwoju przedsiębiorczości i nowych inwestycji na terenie gminy	III.1. Wysoki kapitał ludzki i społeczny
I.2. Wzrost atrakcyjności osiedleńczej Gminy	II.2. Rozwój działalności turystycznej	III.2. Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu
I.3. Utrzymanie czystości środowiska naturalnego, w tym jakości powietrza	II.3. Promocja Gminy, wspierająca rozwój gospodarczy, w tym funkcji turystycznych	III.3. Rozwój i zwiększenie dostępności oferty kulturalnej i społecznej
OSI I	OSI II	OSI III

I. Infrastruktura podnosząca jakość życia mieszkańców

Cel operacyjny I.1. Zwiększenie przestrzennej dostępności i spójności Gminy – jakość skomunikowania Gminy z innymi ośrodkami na terenie województwa stanowić będzie w przyszłości podstawę dla jej dalszego rozwoju gospodarczego oraz społecznego z uwagi na atrakcyjność turystyczną tego obszaru. Sieć drogowa na terenie Gminy będzie sukcesywnie rozbudowywana i modernizowana w celu polepszenia jej stanu technicznego. Zwiększeniu bezpieczeństwa oraz komfortu użytkowania dróg służyć będzie rozbudowa systemu ścieżek pieszo-rowerowych oraz rozbudowa i modernizacja źródeł oświetlenia w poszczególnych miejscowościach na terenie Gminy.

Cel operacyjny I.2. Wzrost atrakcyjności osiedleńczej Gminy – wyposażenie obszaru w infrastrukturę techniczną jest bezpośrednio odczuwane przez mieszkańców, z tego względu rozwój tej infrastruktury należy do najczęściej postulowanych celów strategicznych. Odpowiednio rozwinięta infrastruktura, m. in. w postaci sieci wodociągowej i kanalizacyjnej umożliwia zaspokojenie podstawowych potrzeb bytowych. Oprócz tego, na atrakcyjność osiedleńczą obszaru wpływa zagospodarowanie przestrzeni publicznej, poprawiające estetykę miejscowości. Przedsięwzięcia realizowane w ramach tego celu zakładają rewitalizację przestrzeni publicznej oraz osiągnięcie trwałej, długookresowej poprawy jakości infrastruktury technicznej, co w istotnym stopniu przyczyni się do podniesienia jakości życia mieszkańców oraz poprawy funkcjonowania sfery gospodarczej i społecznej.

Cel operacyjny I.3. Utrzymanie czystości środowiska naturalnego, w tym jakości powietrza – zasoby środowiska naturalnego Gminy są narażone na ryzyko degradacji zarówno z powodu czynników wewnętrznych (np. problemy z odprowadzaniem ścieków, ogrzewanie budynków za pomocą nieefektywnych, emitujących duże ilości zanieczyszczeń źródeł ciepła), jak

też z przyczyn zewnętrznych, do których należą m.in. globalne problemy związane z pogarszaniem stanu środowiska i zmiany klimatyczne. W ramach celu operacyjnego zakłada się podjęcie działań mających na celu utrzymanie czystości środowiska naturalnego i walorów przyrodniczo-krajobrazowych Gminy, by możliwe było ich racjonalne wykorzystanie w procesie zrównoważonego rozwoju.

II. Rozwój sfery gospodarczej na bazie posiadanych zasobów i potencjału

Cel operacyjny II.1. Zapewnianie dogodnych warunków do rozwoju przedsiębiorczości i nowych inwestycji na terenie gminy – w ramach celu operacyjnego zakłada się realizację przedsięwzięć, które pozwolą na wzrost aktywności gospodarczej obszaru, sprzyjanie rozwojowi przedsiębiorczości oraz poprawę atrakcyjności obszaru Gminy dla inwestorów zewnętrznych.

Cel operacyjny II.2. Rozwój działalności turystycznej – turystyka jest jedną z najważniejszych gałęzi gospodarki Gminy Dąbrowa Chełmińska. Decydujący wpływ na ten fakt ma jej położenie geograficzne i komunikacyjne, a także posiadane walory przyrodnicze i krajobrazowe. Aby jednak mieszkańcy i turyści mogli czerpać większe korzyści z działalności turystycznej konieczny jest dalszy rozwój bazy noclegowej i gastronomicznej oraz dywersyfikacja oferty rekreacyjnej i spędzania wolnego czasu. Podejmowane działania powinny uwzględniać oczekiwania osób ze szczególnymi potrzebami, możliwość zabawy i wypoczynku połączonego z edukacją ekologiczną oraz odbywać we współpracy z obecnymi i przyszłymi partnerami Gminy. Rozwijać powinna się także infrastruktura rekreacyjna i oferta spędzania wolnego czasu ukierunkowana na potrzeby mieszkańców jednostki.

Cel operacyjny II.3. Promocja gminy, wspierająca rozwój gospodarczy, w tym funkcji turystycznych - podejmowane działania w zakresie rozwoju lokalnej gospodarki oraz oferty turystycznej, aby przynosić wymierne efekty, muszą zostać odpowiednio wypromowane. Z tego względu planuje się kontynuację oraz podjęcie szeregu nowych działań mających na celu zapoznanie odpowiednich grup interesariuszy z przygotowaną dla nich ofertą i możliwościami rozwoju. Postępujący rozwój technologiczny wymusza na lokalnych władzach konieczność modyfikacji stosowanych obecnie i tworzenia nowych kanałów promocji, w tym wykorzystania środków masowego przekazu, mediów społecznościowych, stron internetowych i różnego rodzaju aplikacji. Jednocześnie musi być ona spersonalizowana i trafiać do ściśle określonych grup, zainteresowanych danym rodzajem działalności.

III. Rozwój sfery społecznej gminy

Cel operacyjny III.1. Wysoki kapitał ludzki i społeczny – wzrost kapitału ludzkiego i społecznego jest warunkiem koniecznym do funkcjonowania w nowoczesnych uwarunkowaniach technologicznych i zapewnienia długofalowego rozwoju gminy. Umożliwienie społeczeństwu współdecydowania i kształtowania rozwoju lokalnego daje możliwość zarówno wygenerowania nowych miejsc pracy, jak również zwiększenie standardu życia społecznego. Cel zakłada rozwój kluczowych kompetencji oraz szkolnictwa, które są warunkiem kształtowania nowych, elastycznych postaw adaptowalnych dla zmieniających się warunków otoczenia.

Cel operacyjny III.2. Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu – cel grupuje zadania, które będą podejmowane na rzecz osób i grup zagrożonych wykluczeniem społecznym (takich jak osoby z niepełnosprawnościami, osoby w trudnej sytuacji życiowej lub materialnej, osoby starsze), ich aktywizacji oraz integracji społecznej.

Cel operacyjny III.3. Rozwój i zwiększenie dostępności oferty kulturalnej i społecznej – cel zakłada realizację przedsięwzięć, dzięki którym mieszkańcy zyskają dostęp do szerokiej, zróżnicowanej i w pełni dostosowanej do ich potrzeb oferty edukacyjnej, kulturalnej, społecznej oraz opieki medycznej. Wszelkie działania w tym zakresie pozwolą zarówno na wspieranie indywidualnego rozwoju, jak też na integrację lokalnej społeczności, co jest szczególnie ważne na obszarach wiejskich. Działania tego typu pozwalają na angażowanie mieszkańców w organizację i udział w różnorodnych przedsięwzięciach, co jeszcze bardziej wzmacnia więzi społeczne i zachęca do czynnego udziału w życiu lokalnej społeczności.

Kierunki działań podejmowanych dla osiągnięcia celów strategicznych i operacyjnych

Kierunki działań oznaczają kierunki koncentracji wspólnych wysiłków podejmowanych przez Gminę Dąbrowa Chełmińska oraz jej partnerów publicznych, społecznych i gospodarczych. Odpowiadają na pytanie „co jest do zrobienia?”, a także służą realizacji założonych celów i są podstawą wdrażania strategii. Strategia powinna określać kierunki działań lub tam, gdzie to jest możliwe, konkretne działania.

I. Infrastruktura podnosząca jakość życia mieszkańców

Cel operacyjny I.1. Zwiększenie przestrzennej dostępności i spójności Gminy

Kierunki działań w ramach celu operacyjnego:

- modernizacja sieci dróg gminnych;
- rozbudowy i utwardzenie lokalnych dróg dojazdowych w nowo powstałych osiedlach;
- przebudowa mostów i przepustów na terenie Gminy;
- rozbudowa sieci ścieżek pieszo-rowerowych w Gminie we współpracy z gminami ościennymi;
- współpraca z Zarządem Dróg Powiatowych i Zarządem Dróg Wojewódzkich w zakresie budowy, rozbudowy i modernizacji dróg powiatowych i wojewódzkich;
- rozbudowa i modernizacja systemu oświetlenia ulicznego;
- rozwój szerokopasmowego Internetu.

Cel operacyjny I.2. Wzrost atrakcyjności osiedleńczej gminy

Kierunki działań w ramach celu operacyjnego:

- rozbudowa i modernizacja infrastruktury wodociągowej;
- rozbudowa i modernizacja infrastruktury kanalizacyjnej;
- współpraca z operatorami w zakresie budowy sieci gazociągowej;
- rewitalizacja przestrzeni publicznej;
- budowa nowych alejek w parkach, miejscach zalesionych i centrach miejscowości;

- ochrona i renowacja zabytkowych budynków, parków, cmentarzy;
- promowanie wśród mieszkańców i przedsiębiorców rozwiązań podnoszących estetykę i ład przestrzenny.

Cel operacyjny I.3. Utrzymanie czystości środowiska naturalnego, w tym jakości powietrza

Kierunki działań w ramach celu operacyjnego:

- wsparcie wymiany wysokoemisyjnych źródeł ciepła na ekologiczne;
- tworzenie warunków do rozbudowy instalacji OZE na obszarze Gminy;
- utworzenie stacji ładowania samochodów elektrycznych;
- utworzenie sieci punktów pomiarowych monitorujących jakość powietrza na obszarze Gminy;
- termomodernizacja budynków użyteczności publicznej;
- zachowanie, ochrona i zrównoważone wykorzystanie systemu przyrodniczego na obszarze gminy;
- przeciwdziałanie degradacji środowiska leśnego;
- zwiększenie świadomości ekologicznej mieszkańców;
- promowanie segregacji wytwarzanych odpadów komunalnych.

II. Rozwój sfery gospodarczej na bazie posiadanych zasobów i potencjału

Cel operacyjny II.1. Zapewnianie dogodnych warunków do rozwoju przedsiębiorczości i nowych inwestycji na terenie gminy

Kierunki działań w ramach celu operacyjnego:

- promocja inwestycyjna Gminy;
- udział w partnerstwach na rzecz wzajemnej promocji inwestycyjnej, zarówno krajowych, jak i transgranicznych;
- działania na rzecz współpracy pomiędzy przedsiębiorcami, samorządem, organizacjami wspierania biznesu, zarówno w skali lokalnej, jak też ponadlokalnej i transgranicznej;
- wsparcie przedsiębiorców w rozwoju działalności gospodarczej i tworzeniu nowych miejsc pracy.

Cel operacyjny II.2. Rozwój działalności turystycznej

Kierunki działań w ramach celu operacyjnego:

- wspieranie inicjatyw związanych z budową bazy noclegowej, biwakowej i kempingowej;
- wspieranie rozwoju agroturystyki;
- wspieranie rozwoju usług gastronomicznych;
- rozwój aktywnego wypoczynku i zwiększenie potencjału turystycznego gminy m.in. poprzez rozbudowę i oznakowanie rekreacyjno-turystycznych tras rowerowych oraz szlaków turystycznych wraz z miejscami do odpoczynku;
- połączenie oferty turystyczno-rekreacyjnej z edukacją ekologiczną (np. zagrody edukacyjne);
- tworzenie nowych produktów turystycznych w oparciu o istniejącą już infrastrukturę;
- opracowanie oferty turystycznej dla osób ze szczególnymi potrzebami;
- modernizacja istniejących i stworzenie nowych miejsc parkingowych przy kluczowych obiektach turystycznych i rekreacyjnych.

Cel operacyjny II.3. Promocja gminy, wspierająca rozwój gospodarczy, w tym funkcji turystycznych

Kierunki działań w ramach celu operacyjnego:

- promocja Gminy poprzez utworzenie publikacji, map, broszur informacyjnych itp.;
- podejmowanie działań promocyjnych z wykorzystaniem środków masowego przekazu, mediów społecznościowych i stron internetowych;
- promocja produktów lokalnych dzięki współpracy z organizacjami pozarządowymi np. kołami gospodyń wiejskich;
- organizacja nowych przedsięwzięć kulturalnych i sportowych, promujących gminę, ukierunkowanych na przebywających w gminie turystów;
- stworzenie interaktywnego punktu informacji turystycznej.

III. Rozwój sfery społecznej Gminy

Cel operacyjny III.1. Wysoki kapitał ludzki i społeczny

Kierunki działań w ramach celu operacyjnego:

- wspieranie rozwoju talentów dzieci i młodzieży;

- zapewnienie wysokiej jakości usług edukacyjnych dla dzieci, zarówno na poziomie szkolnym, jak i przedszkolnym poprzez zakup wyposażenia i pomocy dydaktycznych;
- poprawa jakości usług opieki i edukacji dzieci i młodzieży poprzez m.in. budowę lub modernizację bazy oświatowej;
- tworzenie infrastruktury zapewniającej opiekę nad dziećmi do lat 3;
- organizacja pozaszkolnych zajęć edukacyjnych, sportowych oraz kółek zainteresowań dla dzieci i młodzieży;
- wspieranie i rozwój kompetencji cyfrowych, w tym cyberbezpieczeństwa, wśród mieszkańców ze szczególnym uwzględnieniem seniorów;
- wspieranie działalności organizacji pozarządowych i współpraca z nimi;
- podejmowanie działań na rzecz osób niepełnosprawnych w zakresie dostosowania do ich potrzeb przestrzeni i obiektów użyteczności publicznej, a także w zakresie ich obsługi.

Cel operacyjny III.2. Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu

Kierunki działań w ramach celu operacyjnego:

- przeciwdziałanie uzależnieniom i przemocy;
- przełamywania stereotypów związanych z picią;
- zapewnienie niezbędnej pomocy materialnej lub psychologicznej;
- rozwój usług opiekuńczych na rzecz osób starszych, niesamodzielnych, niepełnosprawnych;
- utworzenie ośrodka wsparcia przeznaczonego dla osób starszych;
- likwidacja barier architektonicznych w budynkach użyteczności publicznej i w przestrzeni publicznej;
- wspieranie rozwoju ekonomii społecznej.

Cel operacyjny III.3. Rozwój i zwiększenie dostępności oferty kulturalnej i społecznej.

Kierunki działań w ramach celu operacyjnego:

- zwiększenie dostępności do usług medycznych;
- organizacja zajęć kulturalnych, edukacyjnych i integracyjnych dla dorosłych, w tym dla seniorów;
- działania na rzecz zwiększenia aktywności lokalnych grup artystycznych, stowarzyszeń, grup hobbyistycznych;

- promowanie zdrowego trybu życia i aktywności fizycznej wśród dzieci, młodzieży i dorosłych, poprzez inwestycje w infrastrukturę sportową i rekreacyjną;
- budowanie poczucia przynależności do lokalnej społeczności, kultywowanie tradycji, zachowanie pamięci o lokalnej historii;
- wspieranie postaw prospołecznych, obywatelskich i aktywnego działania na rzecz lokalnej społeczności.

Cele i działania podejmowane przez gminę w ramach Bydgoskiego Obszaru Funkcjonalnego.

15 września 2022 r. zawarte zostało porozumienie w sprawie realizacji Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych dla Bydgoskiego Obszaru Funkcjonalnego (ZIT BydOF).

Sygnatariuszami porozumienia ZIT BydOF jest 20 miast, gmin, powiatów tworzących obszar Stowarzyszenia Metropolia Bydgoszcz: Bydgoszcz, powiat bydgoski i powiat nakielski oraz gminy Barcin, Białe Błota, Dąbrowa Chełmińska, Dobrcz, Kcynia, Koronowo, Łabiszyn, Mroczka, Nakło nad Notecią, Nowa Wieś Wielka, Osielsko, Pruszcz, Sicienko, Solec Kujawski, Szubin, Rojewo i Żnin. Obszar zamieszkuje 600 tysięcy osób.

Od dnia 24 kwietnia 2023 r. Miasto Bydgoszcz będzie pełniło funkcję Instytucji Pośredniczącej, która przejmie część zadań powierzonych przez Urząd Marszałkowski związanych z wdrażaniem i wydatkowaniem środków unijnych w ramach programu Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza w ramach alokacji przeznaczonej na ZIT. Do głównych zadań należeć będzie m.in. przygotowywanie naborów konkursów, ogłaszanie konkursów, wybór projektów do dofinansowania, podpisanie umów z beneficjentami, weryfikacja wniosków o płatność oraz kontrola projektów.

ZIT to forma współpracy, w ramach której partnerstwa miast i otaczających je gmin oraz władze województw będą wspólnie przeprowadzać projekty finansowane z Funduszy Europejskich. Z funduszy, jakimi będzie dysponował ZIT, do roku 2027 planuje się m.in. zakup taboru niskoemisyjnego, usprawnienie systemu transportu, gospodarki wodnej, budowę kolejnych ścieżek rowerowych, odnawianie przestrzeni publicznej, rozwój komunikacji międzygminnej, wspólną gospodarkę odpadami, wspólną promocję turystyczną i gospodarczą oraz politykę senioralną. Planuje się także wsparcie placówek kulturalnych, edukacyjnych oraz przedszkoli na terenach objętych porozumieniem.

Istotą ZIT w nowej perspektywie na lata 2021-2027 jest realizacja projektów zintegrowanych, które przyczynią się do rozwiązywania bądź zaspokajania potrzeb obszaru objętego ZIT. W tym celu zostaną opracowane strategie rozwoju ponadlokalnego i strategie ZIT. Przy pomocy ZIT-ów samorządy miast i ich obszarów funkcjonalnych mogą wspólnie realizować inwestycje dofinansowane z pieniędzy unijnych. Siedziba instytucji znajduje się w Bydgoszczy, a funkcje administracyjne pełni Biuro ZIT Urzędu Miasta.

W ramach Metropolii Bydgoskiej rozwijane są projekty: komunikacja międzygminna, metropolitalna karta seniora, metropolitalny bilet uczniowski, grupa zakupowa na energię elektryczną, gospodarka wod-kan, gospodarka odpadami.

Realizowane projekty wynikające ze Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Bydgoskiego Obszaru Funkcjonalnego, dotyczące bezpośrednio gminy Dąbrowa Chełmińska, dofinansowywane z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego:

1. Budowa ścieżki rowerowej Dąbrowa Chełmińska - Boluminek-Bolumin;
2. Wsparcie kompetencji uczniów i nauczycieli na terenie partnerstwa – projekt „Cybernastolatek 2”;
3. Wsparcie szkół kształcenia zawodowego w powiecie bydgoskim;
4. Wsparcie kompetencji uczniów i nauczycieli w powiecie bydgoskim.

Projekty rezerwowe:

5. Wsparcie szkół w powiecie bydgoskim. Projekt polegający na wyposażeniu bazy dydaktycznej w szkołach zawodowych w powiecie bydgoskim. Celem projektu jest stworzenie i rozwój warsztatów/pracowni kształcenia zawodowego w branżach zgodnych z potrzebami rynku pracy;
6. Budowa ścieżki rowerowej Wałdowo Królewskie – Ostromecko;
7. Budowa gminnego parku rozrywki w gminie Dąbrowa Chełmińska - w skład projektu wejdzie budowa atrakcji rozrywkowych dla dzieci i młodzieży, montaż różnego rodzaju sprzętów zabawowych z dużym zestawem sprawnościowym przede wszystkim a także komunikacja piesza, oraz miejsca parkingowe i miejsce odpoczynku.

Mapa 12 Obszar ZIT Bydgoszcz

Źródło: Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Bydgoskiego Obszaru Funkcjonalnego

Cele i działania podejmowane we współpracy z Lokalną Grupą Działania „Zakole Dolnej Wisły”.

Lokalna Grupa Działania „Zakole Dolnej Wisły” jest partnerstwem czterech gmin wiejskich (Dąbrowa Chełmińska, Kijewo Królewskie, Unisław i Zławieś Wielka). Jako partnerstwo tych gmin działa od 2015 r.

Cele i projekty realizowane w ramach partnerstwa, wynikające z Lokalnej Strategii Rozwoju Zakola Dolnej Wisły na lata 2023-2029:

1. Rozwój obszaru LGD Zakole Dolnej Wisły poprzez wykorzystanie jego naturalnych zasobów i dziedzictwa kulturowego poprzez działania:
  - rozwój pozarolniczych funkcji gospodarstw - wsparcie rolników prowadzących działalność pozarolniczą w małych gospodarstwach (i ich rodzin) w:
    - zakresie podejmowania pozarolniczej działalności gospodarczej w formie gospodarstw agroturystycznych i zagród edukacyjnych,
    - zakresie rozwoju istniejących gospodarstw agroturystycznych i zagród edukacyjnych.
  - wzmocnienie rozwoju małej infrastruktury publicznej – turystycznej, rekreacyjnej, kulturalnej i sportowej (wsparcie 70 infrastruktury publicznej – turystycznej, rekreacyjnej, kulturalnej i sportowej budowy/rozbudowy małej infrastruktury publicznej m. in. w zakresie tworzenia miejsc rekreacji i wypoczynku, ścieżek edukacyjnych, boisk sportowych itp.),
  - ochrona, rozwój i promocja dziedzictwa lokalnego obszaru LGD Zakole Dolnej Wisły (realizacji przedsięwzięcia przewiduje się realizację jednej operacji własnej i dwóch projektów partnerskich - jednego z udziałem partnerów zagranicznych i jednego z udziałem partnerów krajowych spoza obszaru LSR, wpływających na ochronę, rozwój i promocję dziedzictwa lokalnego oraz produktów lokalnych, w tym np. wsparcie w zakresie promocji tradycji kulinarnych, wykorzystania potencjału Doliny Wisły do promocji obszaru),
2. Rozwój społeczny i podniesienie jakości życia mieszkańców na obszarze LGD Zakole Dolnej Wisły poprzez działania:
  - wzmocnianie programów edukacji liderów życia publicznego i społecznego (realizacja operacji ukierunkowanych na podniesienie kompetencji lokalnych liderów, w tym sołtysów, przedstawicieli NGO np. KGW, OSP, poprzez organizację warsztatów, szkoleń, wizyt studyjnych),
  - wzmocnienie rozwoju małej infrastruktury publicznej poprawiającej bezpieczeństwo, mobilność i dostępność lokalnej społeczności (wsparcie budowy/rozbudowy małej infrastruktury publicznej poprawiającej bezpieczeństwo, mobilność i dostępność lokalnej społeczności np. chodniki, przystanki, przejścia dla pieszych, ścieżki rowerowe, monitoring),
  - rozwój przedsiębiorczości w zakresie usług dla mieszkańców (wsparcie podejmowania i rozwoju pozarolniczej działalności gospodarczej w zakresie usług dla mieszkańców),

- wspieranie integracji społecznej seniorów (wsparcie seniorów poprzez tworzenie i funkcjonowanie klubów seniora i uzupełniająco, w ramach klubów seniora – inne działania mające na celu wsparcie i integrację osób starszych, uwzględniające udział rodziny i całego środowiska w tworzeniu lokalnych sieci integracji i samopomocy),
- wsparcie dzieci i młodzieży poza edukacją formalną (wsparcie na rzecz tworzenia i funkcjonowania edukacyjnych klubów młodzieżowych, wsparcie na realizację projektów edukacyjnych, umożliwiających rozwijanie uzdolnień dzieci oraz młodzieży i ukierunkowanych na osiągnięcie konkretnego celu edukacyjnego, wsparcie na realizację warsztatów w obszarze ginących zawodów),
- aktywizacja edukacyjna osób dorosłych (wsparcie tworzenia Lokalnych Ośrodków Wiedzy i Edukacji, które angażują mieszkańców lokalnej społeczności w rozwijanie kompetencji życiowych, społecznych i zawodowych).

W LSR zapewniona została dywersyfikacja źródeł jej finansowania. Przedsięwzięcia zaplanowane do realizacji dla osiągnięcia zakładanych celów będą realizowane przy udziale środków:

- Europejskiego Funduszu na Rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW),
- Europejskiego Funduszu Społecznego Plus (EFS+),
- środków dostępnych w ramach Programu Działaj Lokalnie Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności,
- środków Funduszu Inicjatyw Obywatelskich.

8.3 Spójność kierunków rozwoju Gminy z kierunkami wynikającymi ze strategii rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego.

Strategia Rozwoju Gminy Dąbrowa Chełmińska na lata 2024-2033 wpisuje się w ustalenia nadrzędnego dokumentu na poziomie regionalnym, jakim jest Strategia Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego do roku 2030 – Strategia Przyspieszenia 2030+. Poniżej wykazano spójność celów zdefiniowanych w niniejszej Strategii z celami określonymi w strategii na szczeblu wojewódzkim.

Tabela 41 Zgodność celów Strategii Rozwoju Gminy Dąbrowa chełmińska na lata 2024-2033 ze Strategią Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego

Strategia Rozwoju Gminy Dąbrowa Chełmińska na lata 2024 – 2033	Strategia Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego do roku 2030 – Strategia Przyspieszenia 2030+.
Cel strategiczny I Infrastruktura podnosząca jakość życia mieszkańców. Cel operacyjny I.1. Zwiększenie przestrzennej dostępności i spójności Gminy Cel operacyjny I.2. Wzrost atrakcyjności osiedleńczej Gminy	Cel główny 4 Dostępna przestrzeń i czyste środowisko. Cele operacyjne: 45. Infrastruktura transportu, 46. Infrastruktura techniczna, 47. Czysta energia i bezpieczeństwo energetyczne,

<p>Cel operacyjny I.3. Utrzymanie czystości środowiska naturalnego, w tym jakości powietrza</p>	<p>42. Środowisko przyrodnicze.</p> <p>Cel główny 5 Spójne i bezpieczne województwo.</p> <p>Cele operacyjne: 51. Transport publiczny, 52. Cyfryzacja, 53. Bezpieczeństwo, 54. Współpraca dla rozwoju regionu.</p>
<p>Cel strategiczny II</p> <p>Rozwój sfery gospodarczej na bazie posiadanych zasobów i potencjału</p> <p>Cel operacyjny II.1. Zapewnianie dogodnych warunków do rozwoju przedsiębiorczości i nowych inwestycji na terenie Gminy</p> <p>Cel operacyjny II.2. Rozwój działalności turystycznej</p> <p>Cel operacyjny II.3. Promocja gminy, wspierająca rozwój gospodarczy, w tym funkcji turystycznych</p>	<p>Cel 3. Konkurencyjna gospodarka.</p> <p>Cele operacyjne: 33. Rozwój przedsiębiorczości, 34. Rozwój sektora rolno-spożywczego, 35. Rozwój turystyki, 36. Internacjonalizacja gospodarki, 37. Nowoczesny rynek pracy.</p>
<p>Cel strategiczny III</p> <p>Rozwój sfery społecznej Gminy</p> <p>Cel operacyjny III.1. Wysoki kapitał ludzki i społeczny</p> <p>Cel operacyjny III.2. Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu</p> <p>Cel operacyjny III.3. Rozwój i zwiększenie dostępności oferty kulturalnej i społecznej.</p>	<p>Cel 1. Skuteczna edukacja.</p> <p>Cel operacyjny: 11. Podniesienie jakości kształcenia i wychowania.</p> <p>Cel 2. Zdrowe, aktywne i zamożne społeczeństwo.</p> <p>Cele operacyjne: 21. Aktywność społeczna i rozwój społeczeństwa obywatelskiego 22. Rozwój wrażliwy społecznie 23. Zdrowie 24. Kultura, sztuka i dziedzictwo narodowe 25. Sport i aktywność fizyczna</p>

Źródło: Opracowanie własne

8.4 Oczekiwane rezultaty planowanych działań, w tym w wymiarze przestrzennym oraz wskaźniki ich osiągnięcia

Rezultaty są bezpośrednim efektem planowanych do realizacji działań strategicznych. Opisują zmiany, jakie mają zostać wywołane dzięki wdrażanym przedsięwzięciom. Z uwagi na fakt, iż muszą być one mierzalne i weryfikowalne, określa się je w ujęciu wskaźnikowym.

Określono, iż planowane do realizacji w ramach strategii przedsięwzięcia przyczynią się do osiągnięcia następujących rezultatów:

Tabela 42 Planowane rezultaty działań

Oczekiwany rezultat planowanych działań	Wskaźnik produktu	Wartość bazowa (2021 r.)	Wartość docelowa (2033 r.)
Strefa przestrzenna			
poprawa stopnia wyposażenia w infrastrukturę techniczną gminy	długość zmodernizowanych dróg gminnych (km)	bd	
	długość wybudowanych ścieżek pieszo-rowerowych (km)	29,6	
	Liczba nowo utworzonych punktów oświetleniowych ulic (szt.)	27	
	udział osób korzystających z sieci kanalizacyjnej w liczbie ludności ogółem (%)	39,1	
	udział osób korzystających z sieci wodociągowej w liczbie ludności ogółem (%)	97,4	
	udział osób korzystających z sieci gazowej w liczbie ludności ogółem (%)	0,0	
rewitalizacja i wzmocnienie funkcjonalności przestrzeni	liczba zrealizowanych przedsięwzięć rewitalizacyjnych przestrzeni publicznej (szt.)	4	
	liczba odnowionych miejsc i obiektów zabytkowych (szt.)	3	
poprawa stanu środowiska naturalnego gminy, w tym stanu powietrza	liczba utworzonych stacji ładowania samochodów elektrycznych (szt.)	0	
	liczba budynków użyteczności publicznej poddanych termomodernizacji (szt.)	2	
	liczba zrealizowanych inwestycji OZE (szt.)	bd	
	liczba utworzonych punktów pomiarowych monitorujących jakość powietrza (szt.)	0	
	liczba zrealizowanych przedsięwzięć promujących działania na rzecz ochrony środowiska i zwiększających świadomość ekologiczną mieszkańców i turystów (szt.)	3	
Strefa gospodarcza			

wzrost aktywności gospodarczej obszaru	liczba podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych na terenie gminy (szt.)	816	
	liczba przedsiębiorstw promujących gminę jako obszar atrakcyjny dla inwestorów (szt.)	0	
	liczba osób pracujących na terenie gminy (os.)	1 051	
	udział zarejestrowanych osób bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym (%)	2,6	
rozwój branży turystycznej	liczba przedsiębiorstw promujących gminę jako obszar atrakcyjny dla turystów (szt.)	3	
	liczba powstałych obiektów noclegowych, biwaków i kempingów (szt.)	0	
	liczba nowych produktów turystycznych (szt.)	0	
	liczba utworzonych i rozbudowanych tras rowerowych oraz szlaków turystycznych (szt.)	0	
	liczba nowych przedsięwzięć kulturalnych i sportowych, ukierunkowanych na turystów (szt.)	0	
Sfera społeczna			
rozwój usług edukacyjnych, kulturalnych i społecznych na rzecz ludności	liczba nowych zajęć pozaszkolnych dla dzieci i młodzieży (szt.)	0	
	liczba zmodernizowanych/doposażonych placówek oświatowych	0	
	liczba nowych wydarzeń kulturalnych, edukacyjnych dla dorosłych (szt.)	67	
	liczba nowych przedsięwzięć integracyjnych dla niepełnosprawnych (szt.)	0	
	liczba nowych przedsięwzięć adresowanych do seniorów (szt.)	0	
	liczba placówek zapewniających opiekę nad dziećmi do lat 3 (szt.)	0	

poprawa infrastruktury społecznej	stanu	liczba wybudowanych obiektów infrastruktury społecznej (szt.)	0	
		liczba zmodernizowanych/doposażonych obiektów infrastruktury społecznej (szt.)	2	
		liczba nowych i zmodernizowanych obiektów sportowo-rekreacyjnych (szt.)	0	
		liczba budynków użyteczności publicznej, w których zlikwidowano bariery architektoniczne (szt.)	2	

- - tendencja rosnąca
- - tendencja malejąca
- - bez zmian

Źródło: Opracowanie własne

WIELOLETNI PLAN INWESTYCYJNY

Nieodzownym elementem każdej Strategii Rozwoju jest Wieloletni Plan Inwestycyjny, zawierający kluczowe i strategiczne inwestycje planowane do wykonania w celu realizacji założeń i priorytetów, wskazanych w dokumencie strategicznym. Poniżej zamieszczono tabelę z kartami zadań, zawierającymi wybrane inwestycje kluczowe dla mieszkańców i władz gminy, których realizacja w szczególny sposób wpłynie na zmianę standardu życia mieszkańców.

Wybrane inwestycje, przedstawione poniżej nie wyczerpują katalogu przedsięwzięć możliwych do realizacji w ramach niniejszej strategii, lecz będą bezpośrednio wpisywać się w realizację wskazanych w rozdziale 8 *Plan operacyjny Strategii Rozwoju Gminy Dąbrowa Chełmińska na lata 2023-2033 oraz kierunki interwencji rozwoju gminy*.

Przedsięwzięcia zaplanowane do realizacji wynikają z diagnozy społeczno – gospodarczo – przestrzennej Gminy Dąbrowa Chełmińska, przeprowadzonej na jej podstawie analizy SWOT oraz w oparciu o opinie mieszkańców wyrażone w czasie badania ankietowego jak również w oparciu o potrzeby zgłoszone przez władze gminy.

Lp.	Nazwa przedsięwzięcia i zakres	Okres realizacji	Szacunkowa wartość inwestycji w zł	Źródła finansowania	Cel operacyjny (oznaczenie)
Karta zadania nr 1	Inwestycje w Infrastrukturę wod-kan: 1) modernizacja sieci wodociągowej, stacji uzdatniania wody oraz sieci kanalizacyjnej; 2) rozbudowa sieci kanalizacyjnej; 3) modernizacja i przebudowa tłoczni i przepompowni ścieków na terenie Gminy; 4) budowa przydomowych oczyszczalni ścieków.	2024-2033	25 000 000	Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza 2021-2027; Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat i Środowisko; Rządowy Fundusz Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych; Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej; Środki własne.	I.2 I.3
Karta zadania nr 2	Budowa sieci dróg rowerowych (ścieżek rowerowych) na obszarze Gminy.	2024-2033	12 000 000	Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza 2021-2027; Rządowy Fundusz Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych; Środki własne.	II.2
Karta zadania nr 3	Budowa, przebudowa modernizacja, sieci dróg, mostów, przepustów oraz parkingów na obszarze Gminy.	2024-2033	80 000 000	Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza 2021-2027; Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat i Środowisko; Rządowy Fundusz Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych; Środki własne.	I.1
Karta zadania nr 4	Pozyskiwanie terenów pod inwestycje oraz ich uzbrojenie.	2024-2033	5 000 000	Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza 2021-2027; Rządowy Fundusz Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych; Środki własne.	II.1
Karta zadania nr 5	Modernizacja i rozbudowa systemu oświetlenia ulicznego (wymiana i montaż nowych lamp) na obszarze Gminy.	2024-2033	3 000 000	Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza 2021-2027; Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat i Środowisko;	I.1

				Rządowy Fundusz Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych; Środki własne.	
Karta zadania nr 6	Utworzenie stacji ładowania samochodów elektrycznych a także rowerów oraz hulajnóg na terenie Gminy.	2024-2033	200 000	Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza 2021-2027; Rządowy Fundusz Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych; Środki własne.	I.1 I.2 I.3
Karta zadania nr 7	Rozwój infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej.	2024-2033	1 500 000	Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza 2021-2027; Rządowy Fundusz Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych; Wojewódzki Konserwator Zabytków, Środki własne.	II.2
Karta zadania nr 8	Modernizacja obiektów sportowo – rekreacyjnych na obszarze Gminy.	2024-2033	5 000 000	Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza 2021-2027; Rządowy Fundusz Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych; Ministerstwo Sportu i Turystyki, Środki własne.	II.2 III.3
Karta zadania nr 9	Rewitalizacja centrum miejscowości oraz innych miejscowości Gminy.	2024-2033	5 000 000	Rządowy Fundusz Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych; Środki własne.	I.2.
Karta zadania nr 10	Rozwój odnawialnych źródeł energii na terenie Gminy.	2024-2033	25 000 000	Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza 2021-2027; Rządowy Fundusz Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych; PFRON, Środki własne.	III.2.
Karta zadania nr 11	Remont i modernizacja zabytkowych budynków, parków na obszarze Gminy.	2024-2033	3 000 000	Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza 2021-2027; Rządowy Fundusz Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych; Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej;	I.3.

				Środki własne.	
Karta zadania nr 12	Poprawa stanu środowiska naturalnego poprzez wyeliminowanie pokryć dachowych i innych odpadów zawierających azbest z obszaru Gminy.	2024-2033	5 000 000	Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza 2021-2027; Rządowy Fundusz Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych; Środki własne.	III.1.
Karta zadania nr 13	Montaż koszy na śmieci, ławek w ogólnodostępnych miejscach.	2024-2033	200 000	Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza 2021-2027; Rządowy Fundusz Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych; Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej Środki własne.	I.3
Karta zadania nr 14	Budowa zaplecza sportowo-rekreacyjnej na terenie Gminy (m.in. place zabaw, siłownie zewnętrzne, boiska wielofunkcyjne, ławki, punkty widokowe, ścieżki ekologiczne, smart ławki, wyznaczenie miejsc na terenie Gminy na latanie dronami, budowę multi-dyscyplinarnych, modułowych, całorocznych obiektów sportowych przewidzianych w sezonie zimowym np. w formie lodowisk oraz w sezonie letnim przekształconych np. w formę: torów rolkowych/wrotkarskich, rolkowisk, pumtracków bądź skateparków itp.).	2024-2033	5 000 000	Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza 2021-2027; Rządowy Fundusz Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych; Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej Środki własne.	I.2 III.3
Karta zadania nr 15	Budowa nowych alejek w parkach, miejscach zalesionych, centrach miejscowości z obszaru Gminy.	2024-2033	1 000 000	Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza 2021-2027; Rządowy Fundusz Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych; Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej; Środki własne	I.2 III.3
Karta zadania nr 16	Niwelacja barier architektonicznych dla osób niepełnosprawnych i starszych, w szczególności budynkach użyteczności publicznych.	2024-2033	2 000 000	Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza 2021-2027; Rządowy Fundusz Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych; Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej; Środki własne	III.2

Karta zadania nr 17	Termomodernizacja oraz modernizacja budynków użyteczności publicznej na terenie Gminy.	2024-2033	8 000 000	Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza 2021-2027; Rządowy Fundusz Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych; Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej; Środki własne	I.2 I.3
Karta zadania nr 18	Modernizacja i rozbudowa infrastruktury oświatowo – edukacyjnej na terenie Gminy.	2024-2033	15 000 000	Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza 2021-2027; Rządowy Fundusz Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych; Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej; Środki własne	III.1
Karta zadania nr 19	Rozbudowa infrastruktury społecznej typu Dom Seniora, Klub Seniora, świetlice środowiskowe.	2024-2033	5 000 000	Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza 2021-2027; Rządowy Fundusz Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych; Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej; Środki własne	III.2 III.3
Karta zadania nr 20	Budowa Punktu Selektywnego Zbierania Odpadów Komunalnych.	2024-2033	2 000 000	Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza 2021-2027; Rządowy Fundusz Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych; Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej; Środki własne	I.3

KSZTAŁTOWANIE PRZESTRZENI GMINY ORAZ OBSZARY STRATEGICZNEJ INTERWENCJI

10.1. Ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w gminie

Ustalenia i rekomendacje dotyczące polityki przestrzennej w Gminie Dąbrowa Chełmińska zostały opracowane na podstawie diagnozy stanu obecnego, istniejących uwarunkowań funkcjonalno-przestrzennych oraz zapisów dotyczących polityki przestrzennej w obowiązującym studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego.

Obszary o wysokich walorach przyrodniczo-krajobrazowych

- zachowanie istniejących form zagospodarowania (lasy, zasoby wodne),
- dążenie do zachowania i odtworzenia naturalnych form krajobrazu leśnego i równowagi ekologicznej podstawowych ekosystemów,
- tworzenie warunków do rozwoju gospodarczego, uwzględniającego i zapewniającego ochronę podstawowych procesów ekologicznych
- ochrona wód powierzchniowych i podziemnych, zgodnie z warunkami stref ochronnych, na terenie których położona jest gmina, w tym uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej,
- ochrona istniejących zasobów leśnych poprzez racjonalne wykorzystanie i zagospodarowanie w celach rekreacyjnych i turystycznych, ochrona i zachowanie spójności kompleksów leśnych,
- ochrona udokumentowanych złóż surowców mineralnych przed zagospodarowaniem mogącym utrudnić lub uniemożliwić ich zrównoważoną eksploatację,
- optymalne zagospodarowanie istniejących szlaków pieszych i rowerowych, wyznaczenie miejsc odpoczynku, biwakowania, ścieżek edukacyjnych, punktów widokowych, zgodnie z zasadami ochrony terenów o wysokich walorach przyrodniczych i krajobrazowych.

Obszary lokalizacji zasobów dziedzictwa kulturowego:

- ochrona konserwatorska i renowacja zabytków,
- eksponowanie i wykorzystywanie zabytków w celach turystycznych w sposób zrównoważony, umożliwiający zachowanie i utrzymanie zabytku,
- zachowanie zieleni w otoczeniu zabytków,
- promowanie zasobów dziedzictwa kulturowego w formie kompleksowej, by stanowiły całościowy zasób kulturowy udostępniony odwiedzającym,
- odpowiednie oznakowanie miejsc o wysokich walorach przyrodniczo-krajobrazowych i zabytków.

Obszary lokalizacji infrastruktury społecznej:

- modernizacja i poprawa stanu siedzib gminnych instytucji, w tym także ich estetyki,
- likwidacja barier architektonicznych i poprawa dostępności obiektów użyteczności publicznej dla osób z niepełnosprawnościami różnego typu,
- zapewnienie dogodnej dostępności komunikacyjnej obiektów użyteczności publicznej, udogodnienia dla rowerzystów, bezpieczne przejścia dla pieszych,
- dbałość o ład przestrzenny i estetykę przestrzeni publicznych wokół obiektów użyteczności publicznej,
- zwiększanie funkcjonalności obiektów użyteczności publicznej i w miarę możliwości łączenie różnych, uzupełniających się funkcji w jednym obiekcie.

Obszary o rozwiniętej lub przeważającej funkcji mieszkaniowej:

- zapewnienie wysokiej jakości życia mieszkańców poprzez dostęp do wysokiej jakości infrastruktury technicznej: dróg, chodników, sieci wodociągowej i kanalizacyjnej, sieci teleinformatycznej,
- kształtowanie funkcjonalnych układów zabudowy zgodnie z zasadami ładu przestrzennego, dostępnych komunikacyjnie, wyposażonych w niezbędną infrastrukturę i mających dostęp do funkcji poza mieszkaniowych,
- zapewnienie zieleni oraz dostępu do terenów rekreacji i wypoczynku,
- zapobieganie niekontrolowanemu rozpraszaniu się zabudowy, dbałość o optymalne wykorzystanie obecnych terenów zabudowanych, skupianie zabudowy i zachowywanie ciągłości układów przestrzennych,
- lokalizacja usług nieuciążliwych, wynikających z uzasadnionych potrzeb mieszkańców, w obrębie istniejących układów przestrzennych,
- ograniczenie zabudowy na obszarach gruntów o wysokich klasach bonitacyjnych poza zwartą zabudową, dopuszczenie w tych miejscach zabudowy gospodarczej związanej z produkcją rolną,
- dbałość o ład przestrzenny terenów mieszkaniowych, objęcie ich miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego.

Obszary o funkcji gospodarczej

- stworzenie warunków do przestrzennej koncentracji usług,
- zapewnienie miejscom koncentracji usług dostępu do niezbędnej infrastruktury technicznej,
- ograniczenie negatywnego wpływu terenów koncentracji usług na sąsiadujące z nimi tereny mieszkaniowe, środowisko, krajobraz,
- rozwój bazy gastronomiczno-noclegowej na rzecz rozwoju turystyki, zgodnie z zasadami prowadzenia usług, w tym nieuciążliwych na terenach mieszkaniowych,
- zapewnienie infrastruktury niezbędnej do prowadzenia działalności przemysłowej lub usługowej, w tym infrastruktury wodno-ściekowej,
- wykorzystanie obecnie niewykorzystywanych rezerw terenowych i nieruchomości pod działalność turystyczną.

Obszary o przeważającej funkcji rolniczej:

- ochrona gleb poprzez hamowanie procesów degradacyjnych oraz zakaz zabudowy na terenach o wysokich klasach bonitacyjnych gleb,
- zachowanie istniejących zadrzewień śródpolnych,
- dbałość o właściwe stosunki wodne obszaru,
- wyposażenie obszarów produkcji rolnej w niezbędną infrastrukturę,

- wspieranie zwiększania areału gospodarstw,
- wspieranie rozwoju gospodarstw specjalistycznych,
- zakaz lokalizacji działalności uciążliwej lub szkodliwej dla rolnictwa na obszarach wykorzystywanych rolniczo,
- rozwój drobnego przetwórstwa rolno-spożywczego, opartego na ekologicznych technologiach produkcji.

Obszar całej Gminy:

- zachowanie ładu i spójności przestrzennej poprzez kontynuowanie tradycyjnych form osadnictwa, utrzymanie skali i struktury jednostek osadniczych, kształtowanie formy architektonicznej nowych obiektów w nawiązaniu do istniejącej architektury, opracowywanie i aktualizowanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego,
- utrzymanie skali i struktury jednostek gospodarczych,
- ograniczenie rozproszenia zabudowy przez rozwój budownictwa na zasadzie dogęszczania istniejących jednostek osadniczych,
- organizacja przestrzeni publicznej, miejsc wypoczynku, rekreacji, skwerów, placów, zieleni urządzonej,
- poprawa stanu środowiska naturalnego poprzez uregulowanie gospodarki wodno-ściekowej,
- poprawa stanu powietrza atmosferycznego i dbałość o wpływ na zmiany klimatu poprzez zwiększenie stopnia wykorzystania OZE, termomodernizację budynków, obiektów użyteczności publicznej i siedzib przedsiębiorstw,
- ochrona terenów szczególnie ważnych z punktu widzenia publicznych celów ponadlokalnych i lokalnych jak: realizacja inwestycji komunalnych, usług publicznych, infrastruktury technicznej, realizacji dróg.

Powyższe ustalenia i rekomendacje opierają się na modelach funkcjonowania województwa kujawesko-pomorskiego, szczególnie istotnych dla kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej, w tym także aspektów istotnych dla rozwoju gminy w najbliższej dekadzie oraz pozwalających we właściwy sposób określić rolę i znaczenie gminy w rozwoju województwa kujawskopomorskiego, a mianowicie:

w zakresie systemu transportowego:

Zachowanie spójności z istniejącą siecią komunikacyjną, przede wszystkim w oparciu o drogę wojewódzką nr 551, wraz z dojazdowymi do niej drogami wojewódzkimi nr 549 oraz 578, drogę krajową nr 80, oraz planowanymi inwestycjami.

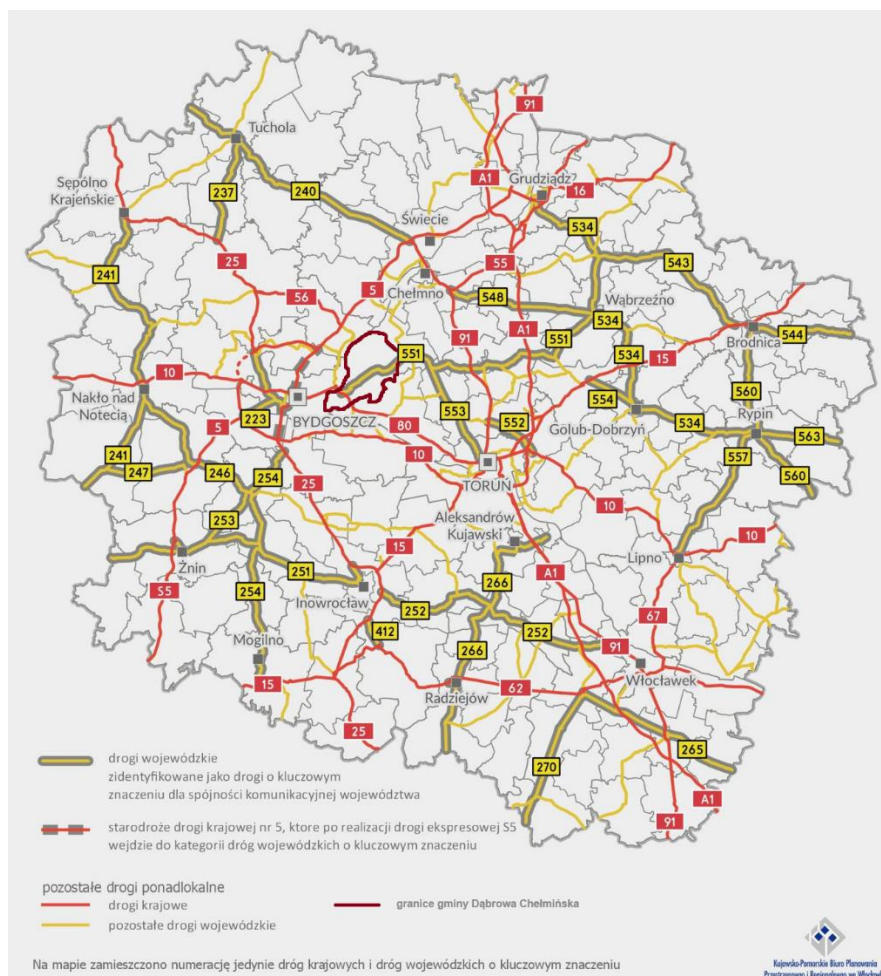

Tabela 43 Infrastruktura transportowa istniejąca lub planowana, obsługująca kluczowe zewnętrzne relacje transportowe województwa kujawsko-pomorskiego, przebiegająca przez teren Gminy Dąbrowa Chełmińska

Nazwa infrastruktury transportowej	Stan realizacji
Droga krajowa 80	funkcjonująca, Realizacja drogi jako drogi klasy głównej ruchu przyspieszonego w układzie jezdni 2+2 lub 2+1 wraz z budową drugiego mostu na Wiśle w Bydgoszczy
Droga wojewódzka 551	funkcjonująca
Droga wojewódzka 549	funkcjonująca
Droga wojewódzka 578	funkcjonująca
Tramwaj Metropolitalny Bydgoszcz- Toruń	w planowaniu
Międzynarodowa droga wodna E-30	do rozbudowy
Linia kolejowa 209	wykorzystanie istniejącej infrastruktury kolejowej na rzecz spójności województwa, opartych na rewitalizacji linii kolejowej 209 na odcinku Chełmża – Bydgoszcz Wschód.

Źródło: Strategia Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego do 2030 roku – Strategia Przyspieszenia 2030 plus

Mapa 13 Identyfikacja dróg wojewódzkich kluczowych dla zapewnienia spójności komunikacyjnej województwa w okresie do roku 2030

Źródło: Strategia Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego do 2030 roku – Strategia Przyspieszenia 2030 plus

w zakresie kluczowych elementów budujących potencjał ponadregionalny i przewagi konkurencyjne województwa:

Gmina Dąbrowa Chełmińska znajduje się w planach rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego wśród gmin szczególnie predysponowanych do rozwoju przestrzeni inwestycyjnych o znaczeniu lokalnym.

Mapa 14 Koncepcja rozwoju przestrzeni inwestycyjnych na terenie województwa kujawsko-pomorskiego

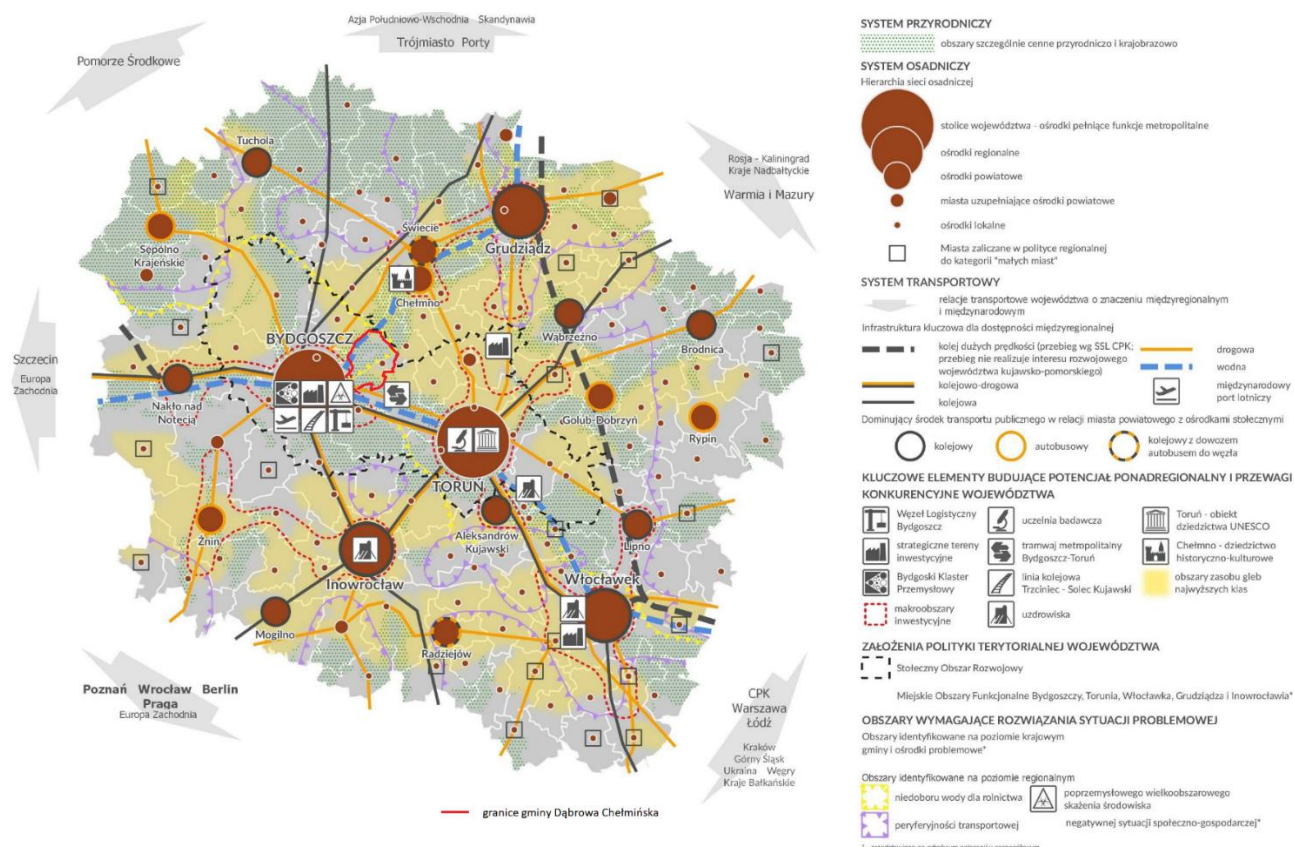
Źródło: Strategia Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego do 2030 roku – Strategia Przyspieszenia 2030 plus

W zakresie kluczowych elementów budujących potencjał ponadregionalny i przewagi konkurencyjne województwa, Gmina Dąbrowa Chełmińska przynależy do makroobszaru inwestycyjnego Stołecznego Obszaru Rozwoju.

Mianem „makroobszarów inwestycyjnych” określono rejony skupień już obecnie funkcjonujących stref gospodarczych i parków przemysłowych, obszarów inwestycyjnych, wciąż oferujących rezerwy terenowe oraz lokalizacji predestynowanych do wyznaczenia w przyszłości terenów inwestycyjnych. Cechą charakterystyczną wyznaczonych makroobszarów jest ich

relatywnie bardzo dobra dostępność komunikacyjna, potencjalna dostępność przestrzeni inwestycyjnej o zróżnicowanych walorach oraz obecność dużego ośrodka miejskiego, który stanowi rezerwuwar wykwalifikowanych kadr oraz zaplecze finansowo-konsultingowe, a także jest albo może być podstawą rozwoju współpracy badawczo-rozwojowej i naukowej z przedsiębiorcami. Są to obszary, w stosunku do których prognozuje się występowanie dużego zainteresowania ze strony inwestorów, a więc w sposób naturalny będą to obszary pobudzające rozwój gospodarczy oraz oferujące znaczącą liczbę miejsc pracy i impulsy innowacyjne.

Mapa 15 Model struktury funkcjonalno-przestrzennej województwa kujawsko-pomorskiego do roku 2030- makroregiony inwestycyjne

Źródło: Strategia Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego do 2030 roku - Strategia przyspieszenia 2030 plus”.

Obszar Gminy Dąbrowa Chełmińska przynależy również do obszaru zasobu gleb najwyższych klas, bogatych w substancje odżywcze i minerały. Został on zakwalifikowany do terenów wyłączonych całkowicie z możliwości lokalizacji wszystkich typów składowisk ze względu na wymagania ochrony hydrosfery, przyrody, infrastruktury oraz warunki inżyniersko-geologiczne.

10.2. Model struktury funkcjonalno – przestrzennej gminy

Model struktury funkcjonalno-przestrzennej obrazuje strategiczne pomysły na rozwój gminy zorientowane terytorialnie i jest efektem zintegrowanego procesu planistycznego. W swym założeniu ma stanowić porządkujący składnik strategii, źródło i rodzaj najważniejszych ustaleń rozwojowych osadzonych przestrzennie. Bazą modelu jest przestrzeń, która jest dobrem i zasobem o strategicznym znaczeniu dla społeczności lokalnych. Przestrzeń ma określoną powierzchnię, posiada konkretną wartość, a jednocześnie zmienia się pod wpływem trendów globalnych (np. zmiany klimatyczne) oraz lokalnych (np. podlega silnej presji rozwojowej i zawłaszczaniu przez indywidualnych właścicieli).

Model rozumiany jest jako przedstawienie długookresowej strategicznej wizji rozwoju gminy wynikającej z wewnętrznych i zewnętrznych uwarunkowań, zdiagnozowanych potrzeb rozwojowych i posiadanego potencjału, z uwzględnieniem jego specyfiki i zróżnicowania wewnętrznego. Model wskazuje obszary, które strategia rozwoju uznaje za istotne dla osiągnięcia celów rozwoju, obszary wymagające ochrony oraz rodzaje powiązań funkcjonalnych występujących pomiędzy poszczególnymi obszarami.

Główne zadania modelu to:

- obrazować kierunki rozwoju przestrzennego,
- opisywać spodziewane efekty przekształceń przestrzeni wynikające z realizacji celów strategii oraz wyjaśniać spójność interwencji dedykowanych danym obszarom,
- określać i hierarchizować obszary o różnych charakterystykach oraz powiązaniach między nimi, formułować ogólne zalecenia (rekomendacje) i zasady dotyczące gospodarowania przestrzenią (ze szczególnym uwzględnieniem obszarów istotnych z punktu widzenia rozwoju gminy),
- ustalać ramy współpracy z interesariuszami na obszarach realizacji wyznaczonych celów rozwoju (np. właścicielami nieruchomości, instytucjami rządowymi i JST, inwestorami, przedsiębiorcami),
- tłumaczyć wartości ważne w długiej perspektywie czasowej, wyrażane w wizji rozwoju decydujące o prowadzonej polityce rozwoju,
- definiować interes publiczny poprzez ustalenie ram działania dla strategii, polityk i użytkowania przestrzeni, a w konsekwencji pełnić funkcje prewencyjne przed ewentualnymi konfliktami – społecznymi, przestrzennymi, środowiskowymi (np. dotyczącymi lokalizowania kontrowersyjnych inwestycji).

W ramach najważniejszych zadań inwestycyjnych na obszarze Gminy Dąbrowa Chełmińska można wymienić:

Infrastruktura komunikacyjna:

- rozbudowa sieci dróg rowerowych (ścieżek rowerowych, zaplecza technicznego typu miejsca postojowe, elektryczne stacje ładowania rowerów itp.),

- modernizacja i rozbudowa systemu oświetlenia ulicznego (wymiana i montaż nowych lamp energooszczędnych),
- budowa, przebudowa modernizacja, sieci dróg, mostów, przepustów oraz parkingów,
- modernizacja i budowa dróg lokalnych i chodników.

Infrastruktura rekreacyjno-sportowa:

- rozwój infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej,
- modernizacja obiektów sportowo – rekreacyjnych,
- budowa zaplecza sportowo-rekreacyjnej - m.in. place zabaw, boiska sportowe, boisko wielofunkcyjne, punkty widokowe, ścieżki ekologiczne, smart ławki, budowę multi-dyscyplinarnych, modułowych, całorocznych obiektów sportowych.

Infrastruktura techniczna i przestrzeń publiczna:

- inwestycje w infrastrukturę wodno-kanalizacyjną:
  - budowa oraz rozbudowa sieci kanalizacji i sieci wodociągowej oraz modernizacja sieci istniejących,
  - budowa przydomowych oczyszczalni ścieków,
  - modernizacja oczyszczalni ścieków, przepompowni ścieków oraz stacji uzdatniania wody wraz z hydroforniami,
- rozwój odnawialnych źródeł energii,
- rewitalizacja przestrzeni publicznej,
- remont i modernizacja zabytkowych obiektów dziedzictwa kulturowego,
- termomodernizacja oraz modernizacja budynków użyteczności publicznej.

Infrastruktura społeczna:

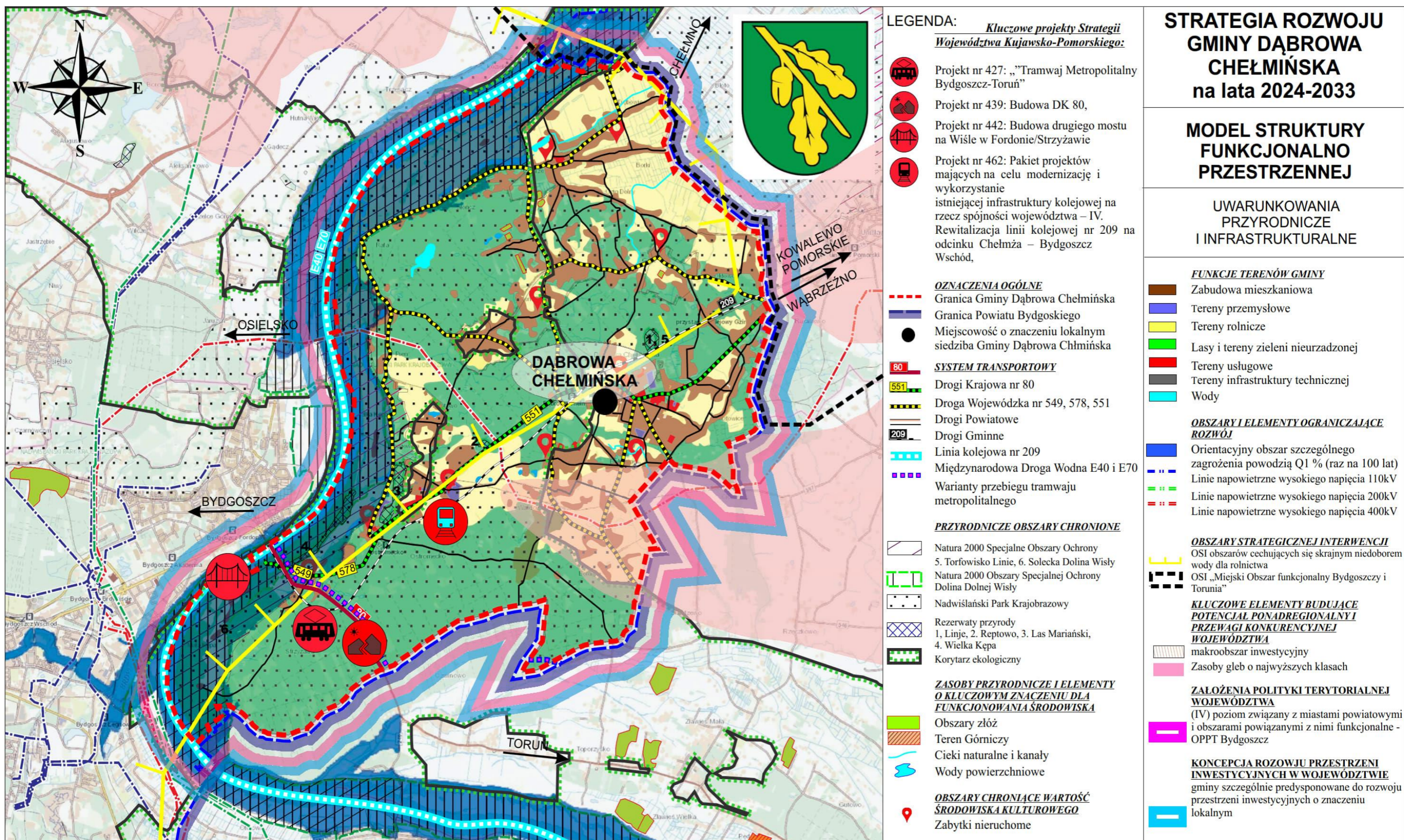
- niwelacja barier architektonicznych dla osób niepełnosprawnych i starszych, w szczególności budynkach użyteczności publicznych,
- budowa i rozbudowa obiektów ochrony zdrowia,
- budowa infrastruktury społecznej typu Dom Seniora, Klub Seniora, świetlice środowiskowe,
- modernizacja i rozbudowa infrastruktury oświatowo – edukacyjnej,
- budowa infrastruktury zapewniającej opiekę najmłodszym dzieciom, w tym budowa żłobka.

Wskazane w rozdziale 8 zadania inwestycyjne wynikają z diagnozy społeczno–gospodarczo-przestrzennej gminy, jak również zostały wskazane przez mieszkańców jako konieczne do realizacji w celu rozwoju gminy. Z uwagi na to, iż Strategia jest dokumentem wskazującym kierunki rozwoju w perspektywie kilkuletniej i na etapie jej opracowania trudno jest z dokładnością określić, w których miejscowości Gminy Dąbrowa Chełmińska poszczególne projekty będą realizowane, na Modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej Gminy Dąbrowa Chełmińska - Wieloletni Plan

Inwestycyjny projekty te zostały wskazane przy wszystkich miejscowościach gminy. Takie podejście nie będzie również ograniczało gminy i jej miejscowości jedynie do realizacji zadań inwestycyjnych wskazanych w strategii pozwoli również na elastyczne planowanie rozwoju gminy w oparciu o jej miejscowości z uwzględnieniem możliwości finansowych.

Źródło: Opracowanie własne

10.3. Obszary strategicznej interwencji wraz z zakresem planowanych działań

Gmina Dąbrowa Chełmińska położona jest w obrębie wydzielonych obszarów specjalnych, które zostały wyznaczone w strategicznych i planistycznych dokumentach krajowych i wojewódzkich. W celu ich identyfikacji zostały przeanalizowane następujące dokumenty:

- **Strategia Na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.);**
- **Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030 (KSRR 2030);**
- **Strategia Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego do 2030 roku - Strategia przyspieszenia 2030+”.**

Przez obszary specjalne rozumie się:

- **OF (obszary funkcjonalne)** – obszary, na których występuje względnie wyodrębniający się, intensywny i otwarty system powiązań społecznych, gospodarczych lub przyrodniczych, uwarunkowanych cechami środowiska geograficznego (przyrodniczego i antropogenicznego). Szczególnym typem obszaru funkcjonalnego jest miejski obszar funkcjonalny;
- **OSI (obszary strategicznej interwencji)** – określone w strategii rozwoju obszary o zidentyfikowanych lub potencjalnych powiązaniach funkcjonalnych lub o szczególnych warunkach społecznych, gospodarczych lub przestrzennych, decydujących o występowaniu barier rozwoju lub trwałych, możliwych do aktywowania potencjałów rozwojowych, do którego jest kierowana interwencja publiczna, łącząca inwestycje - w szczególności gospodarcze, infrastrukturalne lub dotyczące zasobów ludzkich, finansowane z różnych źródeł lub przez rozwiązania regulacyjne.

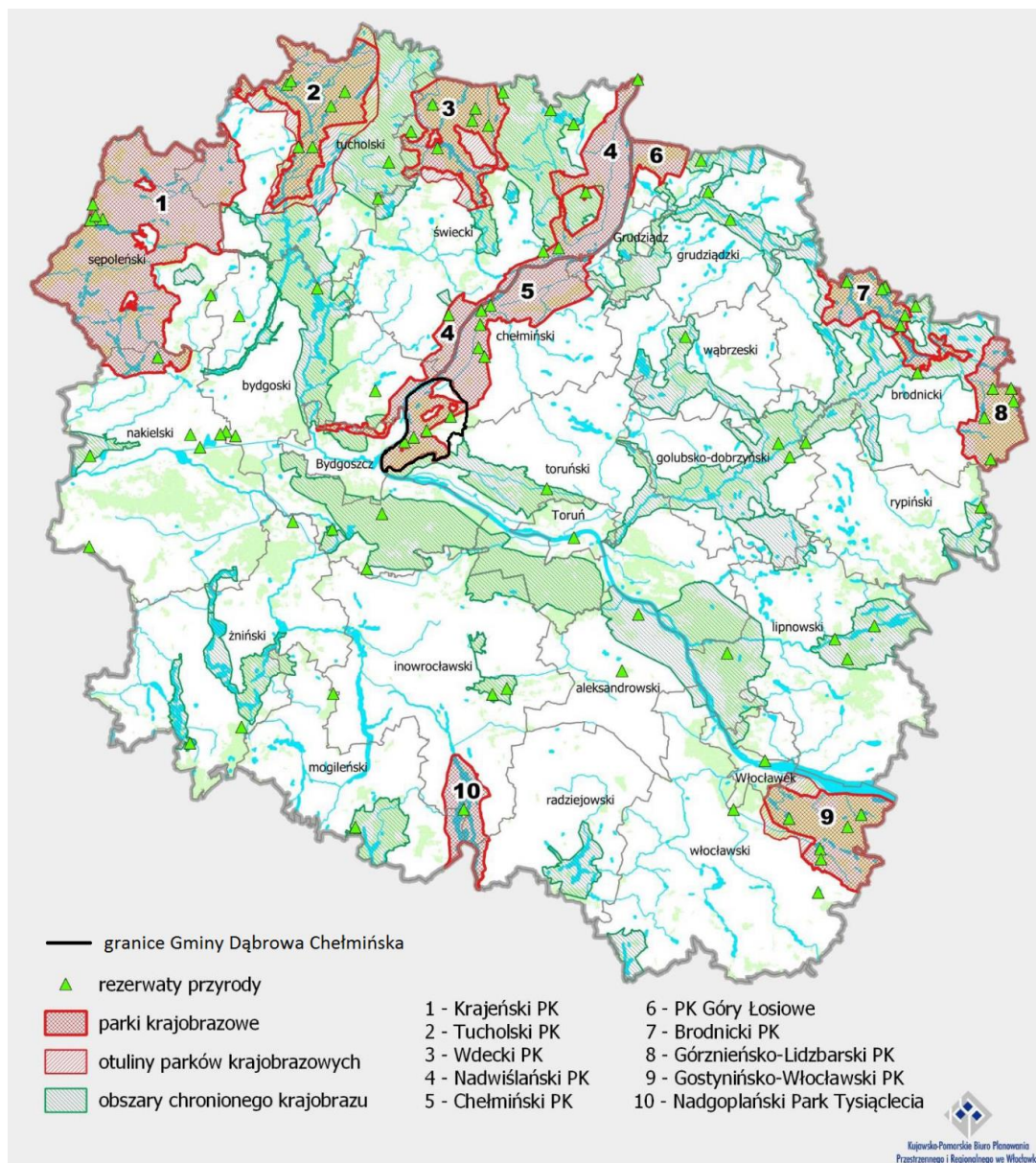
Gmina Dąbrowa Chełmińska wpisuje się w następujące obszary specjalne:

Obszary funkcjonalne - koncepcje przestrzenno-funkcjonalne województwa:

System przyrodniczy

Większość terytorium gminy leży w obszarach parków krajobrazowych oraz znajdują się na nim rezerваты przyrody. Zasięg obszarów szczególnie cennych przyrodniczo i krajobrazowo na terenie gminy opisany został w podpunkcie **5.4.1 Środowisko naturalne i formy ochrony przyrody** niniejszej *Strategii*.

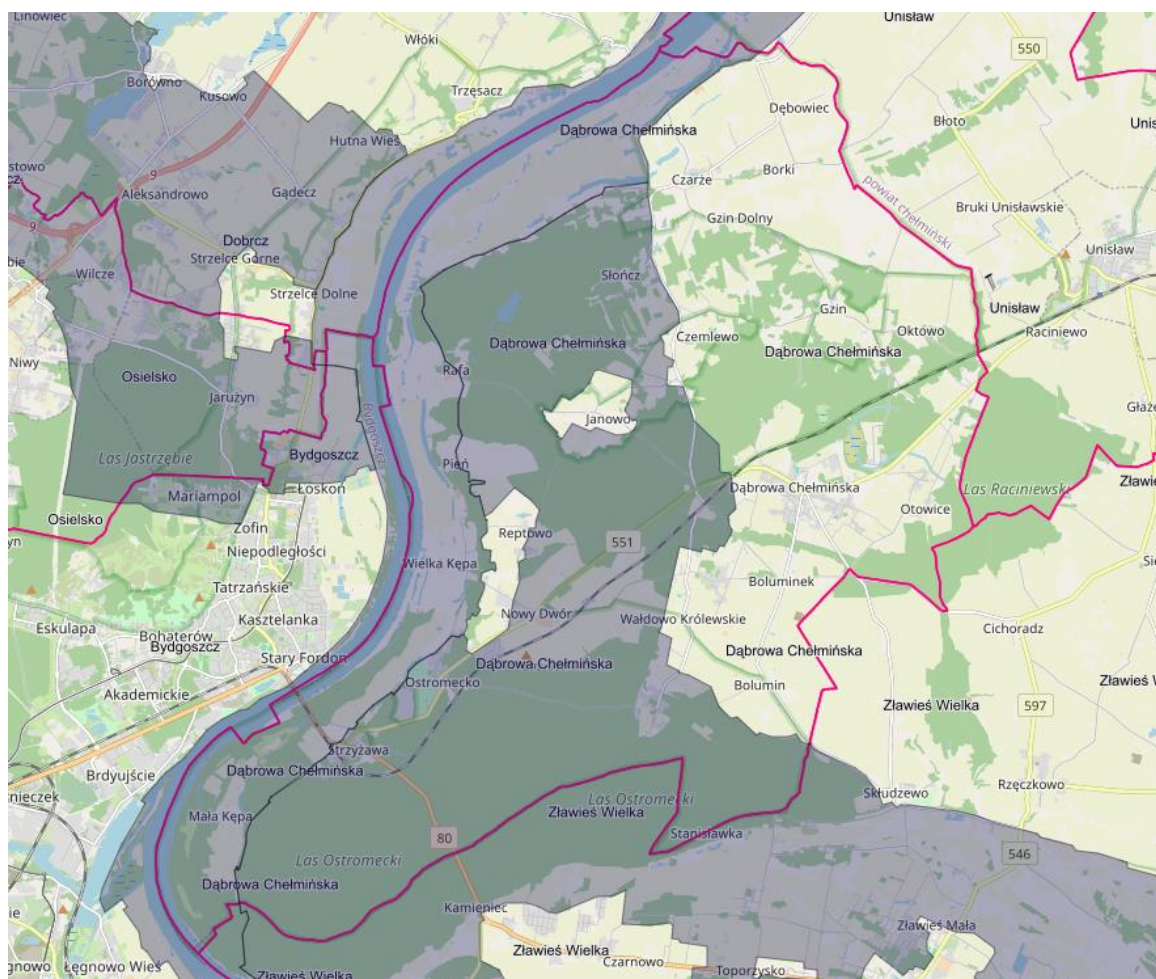
Mapa 17 Elementy ochrony przyrody na terenie województwa kujawsko-pomorskiego

Źródło: Strategia Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego do 2030 roku - Strategia przyspieszenia 2030 plus”.

Przez obszar Gminy Dąbrowa Chełmińska prowadzą odnoga Północna korytarzy ekologicznych migracji dużych ssaków wyznaczonych przez PAN w Białowieży. Zapewnienie skutecznej ochrony korytarzy ekologicznych i utrzymania ich ciągłości przestrzennej wymaga w szczególności: ograniczania nowej zabudowy, zwiększania lesistości, minimalizowania konfliktów z korytarzami transportowymi, edukacji i podnoszenia świadomości ekologicznej społeczeństwa.

Mapa 18 Korytarze ekologiczne migracji dużych ssaków na terenie gminy Dąbrowa Chełmińska

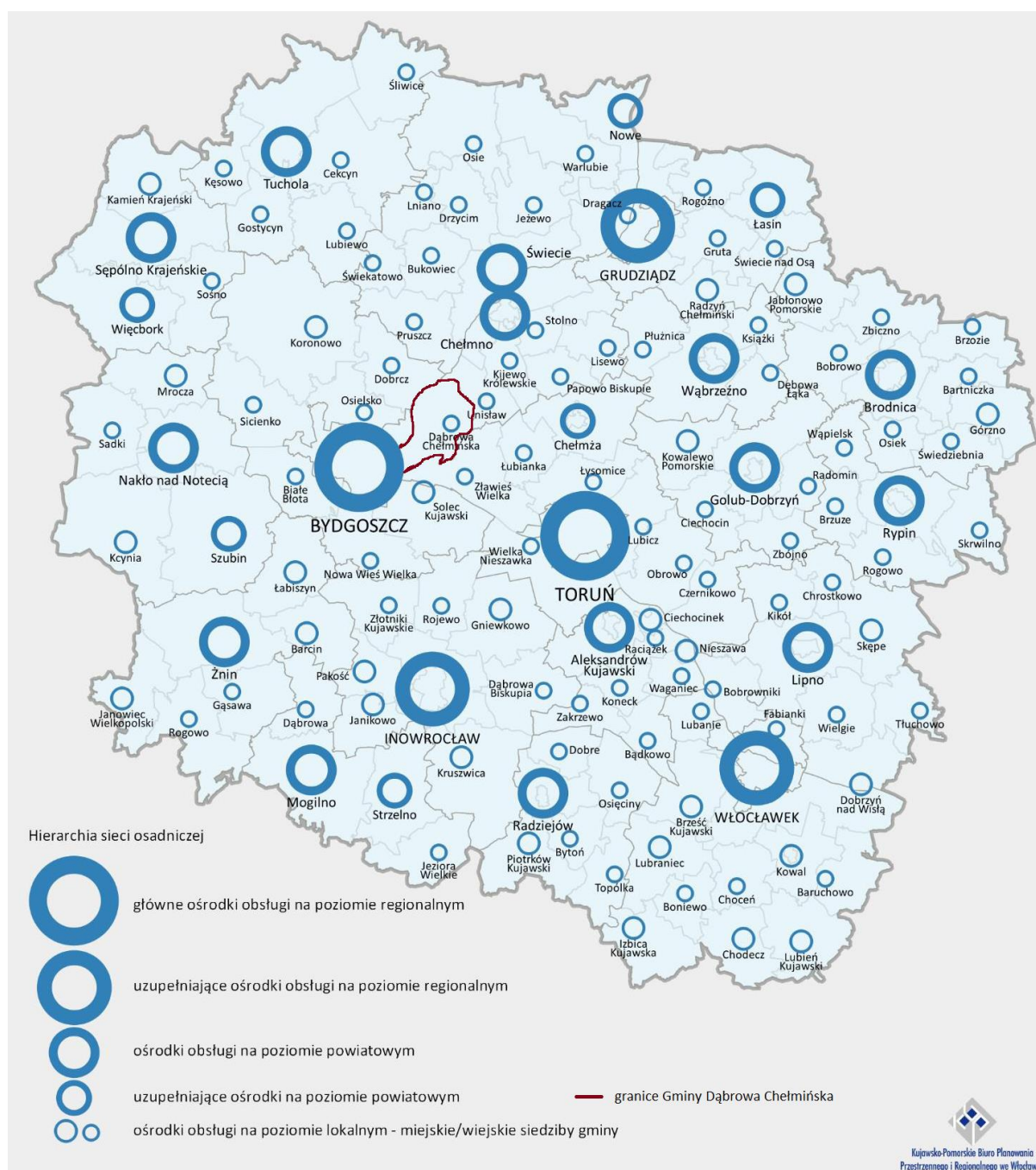
Źródło: Mapa przebiegu korytarzy ekologicznych w Polsce opracowana została przez Instytut Biologii Ssaków PAN w Białowieży- Plan zagospodarowania województwa kujawsko-pomorskiego 2018

System osadniczy

W poziomie hierarchii sieci osadniczej, Gmina Dąbrowa Chełmińska określona jest jako ośrodek obsługi na poziomie lokalnym. Przedstawia to mapa hierarchii systemu osadniczego poniżej.

Mapa 19 Hierarchia systemu osadniczego województwa kujawsko-pomorskiego

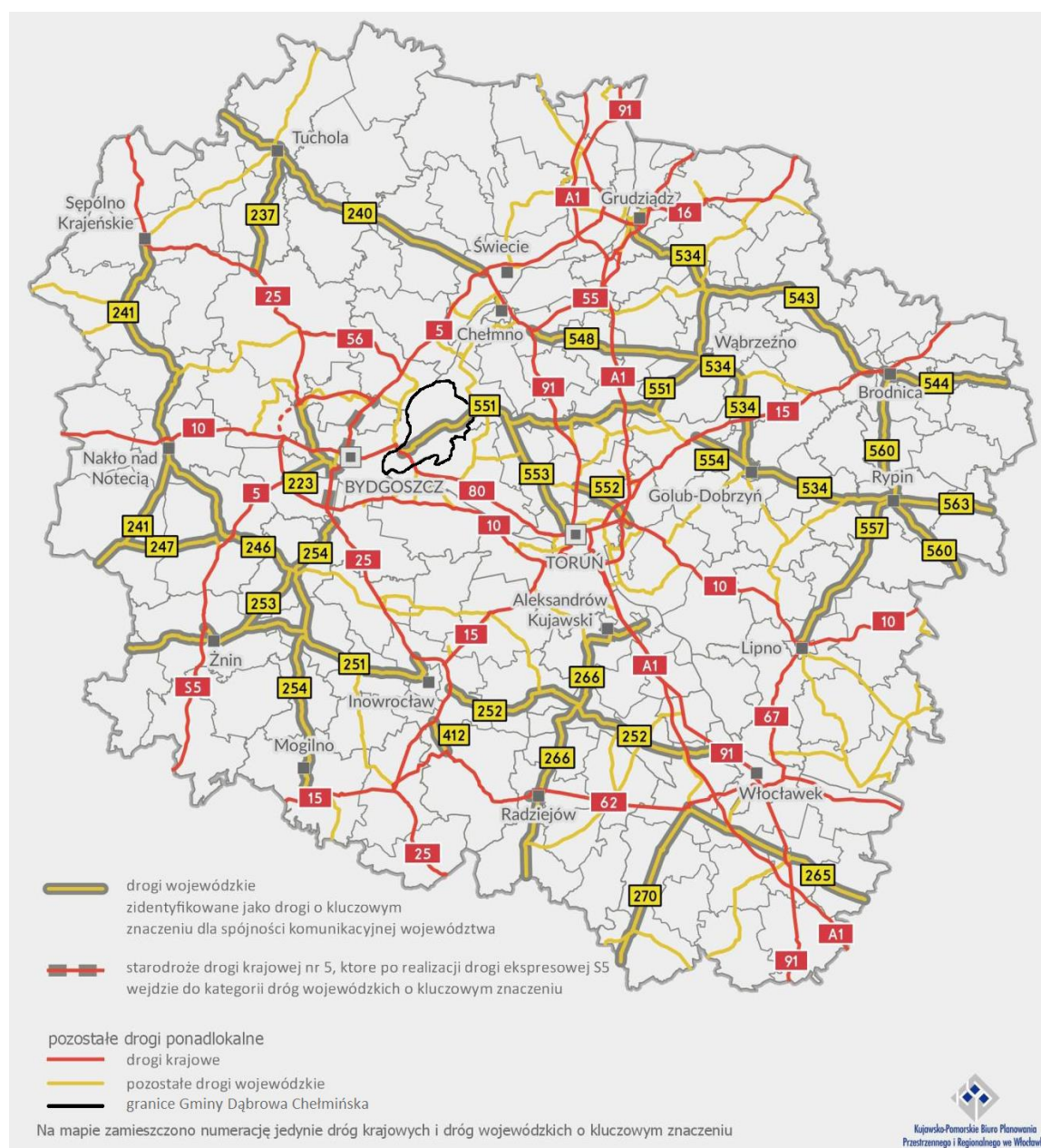
Źródło: Strategia Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego do 2030 roku - Strategia przyspieszenia 2030 plus”.

System transportowy

Wyszczególnienie dróg krajowych, wojewódzkich, powiatowych oraz gminnych przebiegających przez teren Gminy Dąbrowa Chełmińska, zawarto w punkcie 5.4.5 Infrastruktura techniczna.

Gmina Dąbrowa Chełmińska zgodnie ze Strategią Przyspieszenia 2030 plus, wpisuje się w plany rozbudowy drogi krajowej DK 80, „Realizacja drogi jako drogi klasy głównej ruchu przyspieszonego w układzie jezdni 2+2 lub 2+1 wraz z budową drugiego mostu na Wiśle w Bydgoszczy”.

Mapa 20 Gmina Dąbrowa Chełmińska na tle systemu transportowego województwa kujawsko-pomorskiego

Źródło: Strategia Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego do 2030 roku

W województwie kujawsko-pomorskim wyznaczono Miejskie obszary funkcjonalne (MOF) wokół 5 największych miast. W delimitacji kierowano się: związkami funkcjonalnymi wyrażanymi wskaźnikowo, zidentyfikowanymi aktywnymi partnerstwami samorządów (był to czynnik decydujący o zasięgu MOF Bydgoszczy), rozpoznaniem predyspozycji do realnego (uwiarygodnionego) kształtowania powiązań, popartych wolą współpracy wyrażoną podczas konsultacji ze środowiskami samorządowymi, ale uzupełniające znaczenie miały także czynniki administracyjne, wyrażane przez podział powiatowy (bo bardzo duże znaczenie dla kształtowania relacji pomiędzy dużymi miastami, a ich obszarami podmiejskimi ma także fakt wspólnej obsługi za pomocą instytucji o znaczeniu powiatowym, obsługujących tak zidentyfikowane obszary). Gmina Dąbrowa Chełmińska która przylega bezpośrednio do miasta Bydgoszcz, znajduje się w Miejskim Obszarze Funkcjonowania Bydgoszcz, wchodzący w skład Stołecznego Obszaru Rozwoju.

Mapa 21 Miejskie Obszary Funkcjonowania województwa kujawsko-pomorskiego

Źródło: Strategia Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego do 2030 roku
- Strategia przyspieszenia 2030 plus”.

Obszar Prowadzenia Polityki Regionalnej Bydgoszcz (OPPT).

Gmina Dąbrowa Chełmińska przynależy do Obszaru Prowadzenia Polityki Terytorialnej (OPPT) Bydgoszczy (IV poziom prowadzenia polityki terytorialnej). Przystąpienie samorządu gminnego lub powiatowego do partnerstwa na poziomach (II-IV) ma charakter dobrowolny. Jednak zgodnie z założeniami dla perspektywy finansowej, lokalne grupy działania są partnerstwem, w którym reprezentowane są sektory: publiczny, społeczny i gospodarczy, a żadna z grup interesu nie może kontrolować procesu podejmowania decyzji.

Mapa 22 Poziomy polityki terytorialnej (dla poziomów I – IV) oraz obszary prowadzenia polityki terytorialnej (OPPT)

Źródło: Strategia Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego do 2030 roku
 - Strategia przyspieszenia 2030 plus”.

Obszary Strategicznej Interwencji:

Strategia rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do 2030 roku – Strategia Przyspieszenia 2030+, wpisuje Gminę Dąbrowa Chełmińska w następujący OSI:

- OSI „Obszary cechujące się skrajnym niedoborem wody dla rolnictwa”,
- OSI „Miejski obszar funkcjonalny Bydgoszczy i Torunia”.

Tabela 44 Obszary Strategicznej Interwencji na terenie gminy Dąbrowa Chełmińska

Nazwa OSI	Rodzaj OSI wg KSRR2030	Możliwy rodzaj instrumentu wsparcia /mechanizmu uzgodnień
Miejski obszar funkcjonalny Bydgoszczy i Torunia	Miejski obszar funkcjonalny	Instrument ZIT lub IIT/Interwencja na podstawie uzgadnianego dokumentu programowego
OSI obszarów cechujących się skrajnym niedoborem wody dla rolnictwa	Subregion	Instrument IIT, wsparcie poprzez dedykowane działania przestrzenne / brak uzgodnień

Źródło: Strategia Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego do 2030 roku

Zasięg obszarów szczególnie cennych przyrodniczo i krajobrazowo w które wpisuje się gmina Dąbrowa Chełmińska:

Obszar gminy Dąbrowa Chełmińska wpisuje się w system przyrodniczy województwa pomorsko-kujawskiego w zakresie:

- obszarów Natura 2000 Dolina Dolnej Wisły,
- Soleczej Doliny Wisły,
- Torfowiska Linie,
- Rezerwatów przyrody: Linje, Reptowo, Las Mariański, Wielka Kępa,
- Nadwiślańskiego Parku Krajobrazowego.

Zasięg powyższych obszarów obrazuje mapa nr 7 - Formy ochrony przyrody na terenie Gminy Dąbrowa Chełmińska, zamieszczona na stronie 70 niniejszej Strategii.

SYSTEM REALIZACJI STRATEGII, W TYM WYTYCZNE DO SPORZĄDZANIA DOKUMENTÓW WYKONAWCZYCH

11.1. System realizacji strategii

W procesie wdrażania Strategii Rozwoju Gminy Dąbrowa Chełmińska na lata 2024-2033, niezmiernie ważnym elementem jest jej monitoring. Poprzez gromadzenie i analizę danych wprowadzony zostanie system kontroli i oceny efektów realizacji ustaleń strategii. Pozwoli to na

identyfikację zaistniałych nieprawidłowości, a następnie rozwiązanie oraz zapobieganie ich negatywnym skutkom w przyszłości.

Jednym z elementów wdrażania niniejszej strategii jest obowiązek pracowników Urzędu oraz jednostek organizacyjnych do zapoznania się z dokumentem oraz wyznaczenie obszarów, za które każda jednostka, wydział lub pracownik będą odpowiedzialni. Dodatkowo, rekomenduje się przyjęcie lub aktualizację szczegółowych planów i programów określających dokładny zakres działań koniecznych do realizacji danego celu strategicznego m.in. program ochrony środowiska, gminny program opieki nad zabytkami, strategia rozwiązywania problemów społecznych, strategia rozwoju kultury czy programy jednoroczne.

Wdrażając strategię, Gmina Dąbrowa Chełmińska będzie dbała o dobrą współpracę z lokalnymi organizacjami pozarządowymi, otoczeniem społeczno-gospodarczym, ale również z innymi jednostkami samorządu terytorialnego oraz administracją rządową.

System monitorowania pełni funkcje kontrolne oraz weryfikujące skuteczność wdrażanych przedsięwzięć. Efekty strategii będą monitorowane i opisywane w corocznym Raporcie o stanie gminy, który jest obowiązkowym dokumentem zgodnie z art. 28aa ust. 2 ustawy o samorządzie gminnym. Zgodnie z powyższą ustawą „Raport obejmuje podsumowanie działalności wójta w roku poprzednim, w szczególności realizację polityk, programów i strategii, uchwał rady gminy i budżetu obywatelskiego.” Jednocześnie monitorowanie strategii umożliwi także rzetelne informowanie podmiotów zewnętrznych o uzyskanych wynikach, zrealizowanych działaniach, osiągniętych celach i planowanych strategicznych inwestycjach czy projektach.

Podstawę do podjęcia działań naprawczych i ewentualnej aktualizacji strategii będzie stanowił system monitorowania i ewaluacji. Aktualizacja strategii następować będzie w przypadku, gdy: stwierdzony zostanie brak osiągnięcia założonych celów, zaistnieje potrzeba wprowadzenia do strategii nowego zadania, zmiany harmonogramu realizacji, planu finansowego lub konieczność aktualizacji wskaźników. Wprowadzenie ewentualnych poprawek i aktualizacji strategii będzie wymagało przyjęcia odpowiedniej uchwały przez Radę Gminy Dąbrowa Chełmińska, tak aby program mógł w dalszym ciągu spełniać swoje zadania operacyjne. W celu zachowania przejrzystości strategii wszelkie zmiany będą sygnalizowane w odpowiednim załączniku do uchwały Rady Gminy w postaci rejestru zmian.

Jednocześnie wszelkie zmiany w dokumencie strategicznym będą musiały posiadać swoje uzasadnienie merytoryczne. W trakcie wdrażania strategii będą mogli być również uwzględnieni dodatkowi partnerzy (zupełnie nowi, jak i zastępujący dotychczas funkcjonujących w strategii). Akceptowane będą te inicjatywy, które mogą się przyczynić do sukcesu wdrożenia dokumentu.

Nie przewiduje się zmiany celów strategicznych w całym horyzoncie strategii. Procedura aktualizacji strategii obejmuje następujące elementy:

- zgłoszenie przez interesariuszy (mieszkańcy, podmioty działające na obszarze gminy) przedsięwzięć/kierunków działań przyczyniających się do realizacji celów strategii lub innej proponowanej zmiany. Propozycje będzie można zgłaszać w formie pisemnej do Urzędu Gminy Dąbrowa Chełmińska przy wykorzystaniu karty projektu oraz formularza zgłaszania uwag umieszczonych na stronie internetowej gminy oraz dostępnych w ww. urzędzie,
- weryfikacja zgłoszonych przedsięwzięć - kierunków działań lub propozycji innych zmian przez jednostkę, wydział bądź pracownika odpowiedzialnego za aktualizację strategii,

- podjęcie decyzji o włączeniu lub odmowie włączenia zgłoszonych działań/kierunków działań bądź innej proponowanej zmiany do strategii oraz konieczności jej aktualizacji,
- przyjęcie odpowiedniej uchwały przez Radę Gminy Dąbrowa Chełmińska.

11.2 Wdrażanie Strategii

Za wdrażanie Strategii Rozwoju Dąbrowa Chełmińska na lata 2024-2033 odpowiedzialny jest Wójt Gminy Dąbrowa Chełmińska, który corocznie składa Radzie Gminy Dąbrowa Chełmińska sprawozdanie z jej realizacji. Wójt odpowiedzialny jest ponadto za bieżący nadzór nad realizacją Strategii, dbałość o zagwarantowanie środków finansowych na jego skuteczną realizację oraz pozyskanie zewnętrznych źródeł finansowania, a także podejmowanie decyzji o potrzebie dokonania zmian dokumentu.

Wójt Gminy Dąbrowa Chełmińska oraz Rada Gminy Dąbrowa Chełmińska, jako Samorząd Gminy będą zaangażowani w realizację *Strategii* poprzez następujące obszary aktywności:

- **OBSZAR BEZPOŚREDNICH KOMPETENCJI** - Samorząd jest odpowiedzialny za programowanie i późniejszą koordynację wdrażania dokumentu strategicznego. Główna jego rola sprowadza się do sprawowania funkcji strategiczno-kontrolnej nad wdrażaniem *Strategii*. Równolegle Samorząd jest wykonawcą działań przypisanych kompetencyjnie tej jednostce samorządu terytorialnego i wykonuje je w ramach własnych struktur (Urząd Gminy Dąbrowa Chełmińska i gminne jednostki organizacyjne) bądź we współpracy z jednostkami autonomicznymi wobec samorządu lokalnego.
- **OBSZAR POŚREDNIEGO ODDZIAŁYWANIA** - obejmuje animacje projektów i działań, które finalnie realizowane będą przez partnerów społeczno-gospodarczych. W przypadku przedsięwzięć podejmowanych wspólnie przez Samorząd Gminy Dąbrowa Chełmińska z innymi partnerami społeczno-gospodarczymi, Samorząd może zapewnić udział i realizację roli lidera w partnerstwie oraz partycypację finansową.

Zgodnie z właściwością gminy, zarządzanie i koordynacja wdrażania *Strategii* prowadzona będzie w strukturach organizacyjnych Urzędu Gminy Dąbrowa Chełmińska w ramach Referatu Gospodarki Przestrzennej. Zadania realizowane przez każdego z pracowników, wchodzących w skład Referatu wykonywane będą w ramach swoich kompetencji.

Do zadań pracowników Referatu Gospodarki Przestrzennej będzie należało:

- przygotowanie, koordynowanie oraz wdrażanie przedsięwzięć ujętych w ramach wykazu kierunków działań służących realizacji celów *Strategii*,

- uaktualnianie i kontynuacja procesu planowania, także w odniesieniu do poszerzenia Strategii o działania uwzględniające inne kategorie,
- dalsze programowanie procesów rozwojowych, wykraczających poza okres realizacji niniejszego dokumentu strategicznego (tj. po roku 2033),
- koordynowanie, animowanie i inspirowanie działań społeczności lokalnej służących wdrożeniu zamierzeń *Strategii*,
- monitorowanie realizacji i ewaluacja procesu wdrażania *Strategii*;
- przygotowywanie sprawozdań i dokonywanie wewnętrznej oceny efektów wdrażania *Strategii*,
- harmonizowanie i poszerzanie partnerstwa,
- poszukiwanie nowych źródeł finansowania działań.

Zespół pracowników Urzędu Gminy na potrzeby corocznego obowiązkowego Raportu o stanie gminy (do końca maja) będzie przygotowywał sprawozdanie z realizacji *Strategii* w poprzednim roku, zawierające informacje o zadaniach ukończonych oraz zadaniach będących w trakcie wykonywania. Konsekwencją wniosków, zawartych w sprawozdaniu może być propozycja nanoszenia zmian w dokumencie, polegających na przykład na zmianach terminów, usuwaniu, czy też dodawaniu określonych zapisów.

W proces opracowania, wdrażania i monitorowania *Strategii* Rozwoju Gminy Dąbrowa Chełmińska na lata 2024-2033 zaangażowane zostały różne grupy podmiotów i instytucji, w tym m.in.:

- Administracja rządowa – Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie, Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska;
- Administracja samorządowa – w tym m.in. sąsiednie gminy i Zarząd Województwa Kujawsko - Pomorskiego;
- Instytucje i podmioty sektora społecznego – w tym m.in. organizacje pozarządowe, organizacje społeczne, fundacje;
- Instytucje i podmioty sektora gospodarczego- w tym m.in. przedsiębiorstwa, grupy producentów oraz instytucje otoczenia biznesu.

Istotną rolę we wdrażaniu *Strategii* będą odgrywali partnerzy społeczno-gospodarczy, w tym m.in. jednostki sektora publicznego (administracja rządowa, samorządowa) i organizacje sektora społecznego, instytucje i organizacje sektora gospodarczego (adekwatnie do zakresu ich kompetencji) i inne. Przedmiotowa rola sprowadzać się będzie w głównej mierze do realizacji projektów własnych poszczególnych podmiotów, jak również inicjowanie działań na rzecz zmian organizacyjnych czy legislacyjnych tak, by rozwiązania systemowe wspierały realizację ustaleń *Strategii*. Na szczególną uwagę zasługuje tu również idea partnerstwa, której głównym zamierzeniem jest uzyskanie efektu synergii prowadzonych działań. Dlatego też partnerstwa zawierane w celu realizacji różnego rodzaju zamierzeń będą stanowiły niezwykle istotny mechanizm włączania partnerów społeczno-gospodarczych w proces rozwoju lokalnego.

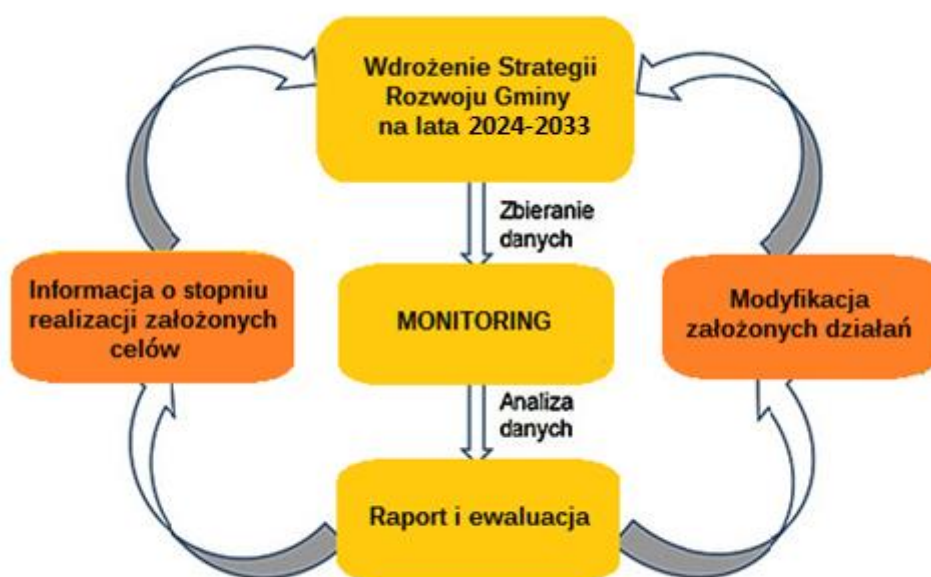
11.3 System monitorowania i ewaluacji Strategii Rozwoju Gminy Dąbrowa Chełmińska na lata 2024 – 2033

Monitoring jest systematycznym i szczegółowym badaniem realizacji *Strategii*. Koncentruje się na ocenie przebiegu prawidłowości wdrażania działań i zadań realizacyjnych w odniesieniu do przyjętego planu oraz stopnia osiągnięcia produktów i rezultatów. Monitoring przeprowadzany powinien być w trakcie realizacji i obejmuje: harmonogram, budżet oraz weryfikację zaplanowanych rezultatów poszczególnych zadań. Za monitoring odpowiada Referat Gospodarki Przestrzennej Urzędu Gminy Dąbrowa Chełmińska.

Monitorowanie realizacji *Strategii* powinno odbywać się na bieżąco, natomiast zaleca się sporządzanie rocznych raportów z oceny stopnia realizacji celów i rezultatów. Monitoring obejmuje następujące działania:

- zbieranie i analizowanie danych,
- formułowanie wniosków, tworzenie raportów i ewaluację.

Monitoring Strategii Rozwoju Gminy Dąbrowa Chełmińska na lata 2024-2033:

Ewaluacja jest cyklicznym badaniem wybranych elementów strategii i powinna się koncentrować na stopniu realizacji celów strategicznych oraz spełnienia wizji strategicznej. Ewaluacja powinna następować w kluczowych momentach realizacji *Strategii*. Ewaluacja jest przeprowadzana na podstawie danych uzyskanych podczas monitoringu. Monitoring i ewaluacja są, zatem przeprowadzane na dwóch poziomach: pierwszy dotyczy monitorowania realizacji działań i zadań, drugi monitorowania i ewaluacji osiągnięcia celów strategicznych.

Ewaluacja strategii rozwoju społeczno-gospodarczego obejmuje następujące elementy:

- ewaluacja ex-ante - ewaluacja przed rozpoczęciem procesu wdrażania, która oceni trafność założeń oraz sposobów realizacji,

- ewaluacja on-going - ewaluacja w trakcie realizacji, w połowie wdrażania, która oceni poziom realizacji celów strategicznych oraz zidentyfikuje czynniki mające wpływ na realizację zaplanowanych działań strategicznych,
- ewaluacja ex-post - ewaluacja po zakończeniu okresu obowiązywania strategii, która podsumuje efekty działań strategicznych oraz pozwoli na wyciągnięcie wniosków, które winny stanowić jedną z podstaw dotyczących dalszych kierunków rozwoju oraz do podjęcia działań mających na celu ulepszenie procesu strategicznego zarządzania rozwojem społeczno-gospodarczym.

Ocena zawarta ewaluacji powinna opierać się na poniższych kryteriach:

- trafność – pozwala ocenić, w jakim stopniu wyznaczone podczas konsultacji społecznych cele odpowiadają zidentyfikowanym problemom lub potrzebom interesariuszy,
- skuteczność – określa stopień realizacji celów,
- efektywność – pozwala określić stosunek poniesionych nakładów (finansowe, ludzkie, czas) do osiągniętych rezultatów,
- oddziaływanie – określa wpływ osiągniętych rezultatów na grupę interesariuszy,
- trwałość efektów – pozwala określić, czy pozytywne efekty mogą trwać po zakończeniu finansowania zewnętrznego.

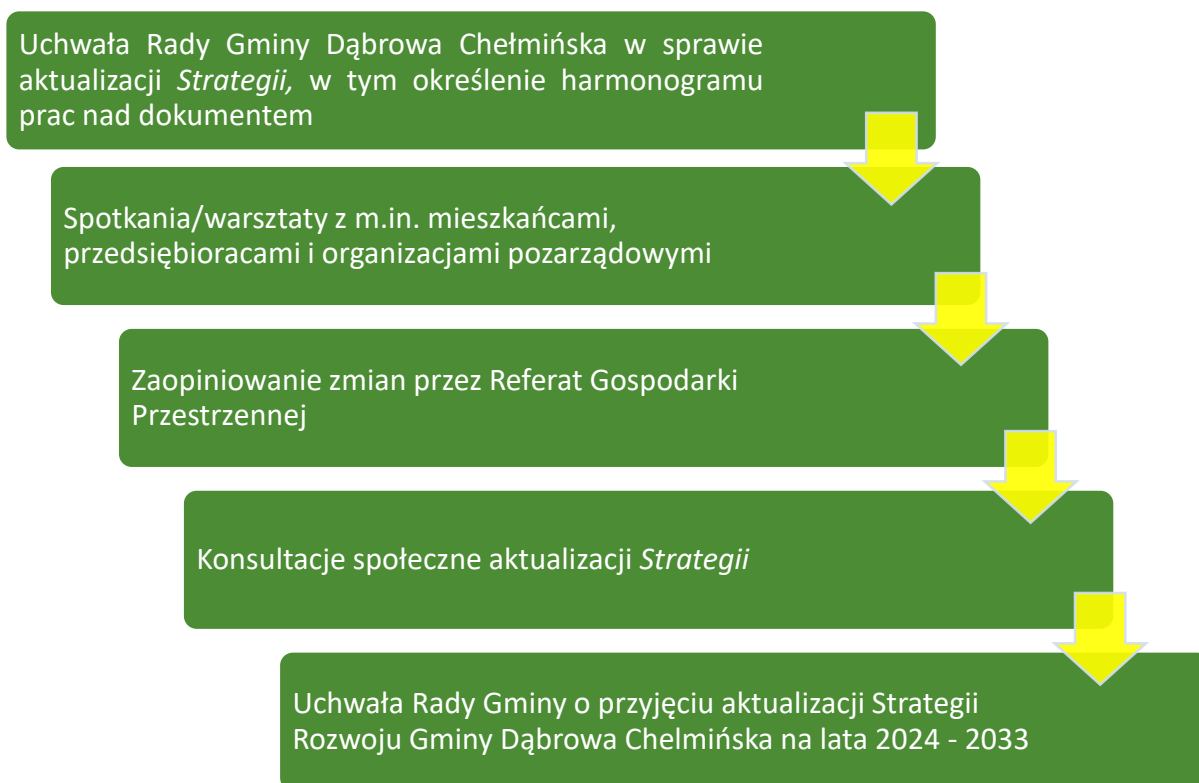
Do efektywnego monitorowania procesów wdrażania Strategii należy postąpić się wskaźnikami ze Wspólnej Listy Wskaźników Kluczowych (WLWK) dla projektów finansowanych z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR) i Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS) oraz wskaźnikami własnymi. Przykładowe wskaźniki wskazano w rozdziale 7 Plan operacyjny Strategii Rozwoju Gminy Dąbrowa Chełmińska na lata 2024-2033 oraz kierunki interwencji rozwoju gminy osiągnięcia celów. Wskazane wskaźniki stanowią katalog otwarty. Dobór właściwych wskaźników rezultatu, produktu oraz oddziaływania umożliwi efektywne monitorowanie procesu wdrażania Strategii, w tym:

- wskaźniki produktu – określają bezpośredni, materialny efekt realizacji przedsięwzięcia mierzony konkretnymi wielkościami (np. długość wybudowanych dróg gminnych);
- wskaźniki rezultatu – określają bezpośredni wpływ zrealizowanego produktu na otoczenie społeczno-ekonomiczne uzyskany natychmiast po zakończeniu projektu (np. liczba osób korzystających z infrastruktury społecznej);
- wskaźniki oddziaływania – określają długookresowy wynik realizacji strategii (np. poprawa sytuacji na rynku pracy).

11.4 Ewaluacja – ocena skutków wdrażania zapisów Strategii

W przypadku stwierdzenia zmian warunków i bieżącej sytuacji gminy podczas monitorowania i ewaluacji *Strategii*, konieczna jest aktualizacja dokumentu. W tym celu niezbędne jest zaangażowanie m.in. mieszkańców, przedsiębiorców oraz organizacji pozarządowych, organizując spotkania/warsztaty mające na celu zaktualizowania celów i kierunków działań gminy. Materiały powinny być na bieżąco analizowane i uwzględniane przez Referat Gospodarki Przestrzennej w trakcie ewaluacji. Pomysły i nowe projekty powinny być zamieszczane w Karcie Projektu, która powinna zawierać minimum składające się z następujących elementów: nazwa, podmiot odpowiedzialny za realizację zadania, opis zadania, cel, termin realizacji, koszty, źródła finansowania, zgodność ze *Strategią*, wskaźniki produktu, rezultatu oraz oddziaływania oraz wskazanie osoby zgłaszającej projekt.

W przypadku zasadniczych zmian celów i kierunków rozwoju Gminy Dąbrowa Chełmińska, należy uchwałą Rady Gminy Dąbrowa Chełmińska zaktualizować zapisy *Strategii*. Aktualizacja *Strategii* powinna odbywać się według poniższego schematu:

11.5 Wytyczne do sporządzania dokumentów wykonawczych

Zgodnie z wytycznymi Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej („Strategia rozwoju gminy – poradnik praktyczny” luty 2021 r.) jako dokumenty wykonawcze względem strategii rozwoju, należy rozumieć obowiązkowe lub fakultatywne plany i programy funkcjonujące w gminie.

Należy także pamiętać, iż podczas tworzenia nowych bądź aktualizacji istniejących sektorowych gminnych planów i programów, powinny być one spójne ze Strategią Rozwoju Gminy Dąbrowa Chełmińska na lata 2024-2033. Zaleca się również wykorzystanie odpowiednich wskaźników niniejszej Strategii w procedurze monitorowania strategii rozwoju gminy.

Do dokumentów wykonawczych dla strategii rozwoju gminy należą m.in.:

- Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy,
- Lokalny program rewitalizacji/Gminny program rewitalizacji,
- Program ochrony środowiska,
- Plan gospodarki niskoemisyjnej,
- Strategia rozwiązywania problemów społecznych,

Program współpracy z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3. ustawy o działalności pożytku publicznego

RAMY FINANSOWE ORAZ ŹRÓDŁA FINANSOWANIA

Cele strategiczne i operacyjne opracowane w ramach niniejszej Strategii, które stanowią podstawę do podejmowania i realizacji konkretnych projektów, mogą być finansowane

z dochodów własnych gmin oraz ze środków zewnętrznych. Wśród tych ostatnich wyróżnić możemy m.in. środki z:

- Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza,
- programy krajowe funduszy europejskich w perspektywie finansowej 2021-2027,
- Krajowego Planu Odbudowy (KPO),
- Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,
- Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,
- Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa,
- Rządowego Funduszu Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych,
- dofinansowania od Wojewody Kujawsko-Pomorskiego,
- dofinansowania od Marszałka Województwa Kujawsko-Pomorskiego,
- Powiatowego Urzędu Pracy,
- pożyczek i kredytów bankowych,
- środków własnych.

SPIS TABEL

Tabela 1	Powierzchnia gmin powiatu bydgoskiego oraz ich udział w powierzchni powiatu	17
Tabela 2	Liczba ludności oraz średnia gęstość zaludnienia gmin powiatu bydgoskiego	19
Tabela 3	Struktura mieszkańców Gminy Dąbrowa Chełmińska według trzech grup wiekowych	22
Tabela 4	Wskaźniki obciążenia demograficznego w poszczególnych gminach powiatu bydgoskiego oraz ogólnie w województwie kujawsko-pomorskim w 2021 roku	23
Tabela 5	Liczba uczniów w szkołach podstawowych i oraz dzieci w przedszkolach na terenie Gminy	25
Tabela 6	Wyniki egzaminów ósmoklasisty w poszczególnych placówkach oświatowych na terenie Gminy	25
Tabela 7	Dane dotyczące opieki zdrowotnej w Gminie Dąbrowa Chełmińska w 2017 oraz 2021 roku.....	27
Tabela 8	Liczba korzystających ze świadczeń rodzinnych na terenie Gminy Dąbrowa Chełmińska oraz kwoty wypłacanych świadczeń w latach 2017-2021	29
Tabela 9	Szczegółowe dane dotyczące klubów sportowych oraz liczby osób ćwiczących na terenie Gminy Dąbrowa Chełmińska w roku 2018 i 2020	33
Tabela 10	Dane dotyczące frekwencji w wyborach na terenie gmin powiatu bydgoskiego w latach 2019-2020.....	36
Tabela 11	Miejscowe zagrożenia według rodzaju zagrożenia występujące na terenie Gminy Dąbrowa Chełmińska na przestrzeni lat 2019-2021.....	37
Tabela 12	Działania ratownicze podejmowane przez OSP na terenie Gminy Dąbrowa Chełmińska na przestrzeni lat 2019-2021.....	38
Tabela 13	Pracujący na terenie Gminy Dąbrowa Chełmińska w latach 2017 - 2021	42
Tabela 14	Wskaźniki w poszczególnych gminach powiatu bydgoskiego w 2021 roku.....	43
Tabela 15	Liczba zarejestrowanych bezrobotnych w Gminie Dąbrowa Chełmińska w latach 2017 - 2021.....	44
Tabela 16	Udział zarejestrowanych bezrobotnych mieszkańców Gminy Dąbrowa Chełmińska w stosunku do liczby ludności w wieku produkcyjnym na tle powiatu bydgoskiego według płci.....	44
Tabela 17	Liczba podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych na terenie gmin powiatu bydgoskiego w 2018 i 2022 roku	46
Tabela 18	Rodzaje podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych na terenie Gminie Dąbrowa Chełmińska w 2018 i 2022 roku.....	47
Tabela 19	Podmioty gospodarki narodowej wg sekcji PKD oraz sektorów własnościowych zarejestrowane na terenie Gminy Dąbrowa Chełmińska w 2018 i 2022 roku	48
Tabela 20	Wskaźniki dotyczące podmiotów gospodarki narodowej dla obszaru Gminy Dąbrowa Chełmińska oraz powiatu bydgoskiego za lata 2017 i 2021*).....	50
Tabela 21	Liczba gospodarstw rolnych według grup obszarowych, ich powierzchnia oraz powierzchnia użytków rolnych wchodzących w skład tych gospodarstw na terenie Gminy Dąbrowa Chełmińska	52
Tabela 22	Średnia powierzchnia gospodarstw rolnych i użytków rolnych wchodzących w ich skład, struktura użytkowania gruntów przez gospodarstwa rolne, powierzchnia zasiewów wybranych upraw oraz liczba pracujących w gospodarstwach rolnych i źródła dochodów gospodarstw domowych objętych spisem rolnym na terenie Gminy Dąbrowa Chełmińska	54
Tabela 23	Realizacja budżetu Gminy Dąbrowa Chełmińska na przestrzeni lat 2017-2021 w zł..	61
Tabela 24	Kształtowanie się dochodów majątkowych w Gminie Dąbrowa Chełmińska na przestrzeni lat 2017-2021.....	64
Tabela 25	Udział wydatków majątkowych (inwestycyjnych) w wydatkach budżetowych w Gminie Dąbrowa Chełmińska na przestrzeni lat 2017-2021.....	64

Tabela 26 Powierzchnia gruntów leśnych w Gminie Dąbrowa Chełmińska na przestrzeni lat 2017-2021.....	71
Tabela 27 Wskaźnik lesistości w gminach powiatu bydgoskiego w 2021 roku	71
Tabela 28 Zasoby mieszkaniowe na terenie Gminy Dąbrowa Chełmińska w roku 2017 i 2021	77
Tabela 29 Wskaźniki dotyczące zasobów mieszkaniowych w Gminie Dąbrowa Chełmińska, powiecie bydgoskim oraz województwie kujawsko-pomorskim dla roku 2021	77
Tabela 30 Wyposażenie mieszkań w instalacje techniczne i sanitarne na terenie Gminy Dąbrowa Chełmińska	78
Tabela 31 Budownictwo mieszkaniowe w Gminie Dąbrowa Chełmińska na przestrzeni lat 2017 - 2021.....	78
Tabela 32 Wskaźniki dotyczące budownictwa mieszkaniowego w Gminie Dąbrowa Chełmińska, powiecie bydgoskim oraz województwie kujawsko-pomorskim dla roku 2022	79
Tabela 33 Wykaz dróg krajowych na terenie Gminy Dąbrowa Chełmińska.....	80
Tabela 34 Wykaz dróg wojewódzkich na terenie Gminy Dąbrowa Chełmińska.	80
Tabela 35 Wykaz dróg powiatowych na terenie Gminy Dąbrowa Chełmińska.....	81
Tabela 36 Wykaz dróg gminnych na terenie Gminy Dąbrowa Chełmińska.....	81
Tabela 37 Wybrane dane dotyczące sieci wodociągowej w Gminie Dąbrowa Chełmińska w roku 2017 oraz 2021	84
Tabela 38 Wybrane dane dotyczące sieci kanalizacyjnej w Gminie Dąbrowa Chełmińska w roku 2017 oraz 2021	86
Tabela 39 Odpady komunalne zebrane na terenie Gminy Dąbrowa Chełmińska na przestrzeni lat 2017-2021.....	88
Tabela 40 Najważniejsze problemy Gminy Dąbrowa Chełmińska.....	109
Tabela 41 Zgodność celów Strategii Rozwoju Gminy Dąbrowa chełmińska na lata 2024-2033 ze Strategią Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego	124
Tabela 42 Planowane rezultaty działań.....	126
Tabela 43 Infrastruktura transportowa istniejąca lub planowana, obsługująca kluczowe zewnętrzne relacje transportowe województwa kujawsko-pomorskiego, przebiegająca przez teren Gminy Dąbrowa Chełmińska.....	138
Tabela 44 Obszary Strategicznej Interwencji na terenie gminy Dąbrowa Chełmińska	153

SPIS MAP

Mapa 1	Gmina Dąbrowa Chełmińska na tle województwa kujawsko-pomorskiego	15
Mapa 2	Gmina Dąbrowa Chełmińska na tle powiatu bydgoskiego	16
Mapa 3	Gmina Dąbrowa Chełmińska	17
Mapa 4	Zagrożenia powodzią i podtopieniami	39
Mapa 5	Zagrożenie suszą na terenie Gminy Dąbrowa Chełmińska	41
Mapa 6	Szlaki turystyczne na terenie Gminy Dąbrowa Chełmińska	56
Mapa 7	Formy ochrony przyrody na terenie Gminy Dąbrowa Chełmińska	70
Mapa 8	Sieć cieków wodnych na terenie Gminy Dąbrowa Chełmińska	72
Mapa 9	Sieć zbiorników podziemnych wód oraz występowanie wód mineralnych na terenie Gminy Dąbrowa Chełmińska	73
Mapa 10	Zasięg planów zagospodarowania na terenie Gminy Dąbrowa Chełmińska	76
Mapa 11	Sieć dróg Gminy Dąbrowa Chełmińska	83
Mapa 12	Obszar ZIT Bydgoszcz	122
Mapa 13	Model struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy Dąbrowa Chełmińska – Uwarunkowania przyrodnicze i infrastrukturalne	144
Mapa 14	Elementy ochrony przyrody na terenie województwa kujawsko-pomorskiego	147
Mapa 15	Korytarze ekologiczne migracji dużych ssaków na terenie gminy Dąbrowa Chełmińska	148
Mapa 16	Hierarchia systemu osadniczego województwa kujawsko-pomorskiego	149
Mapa 17	Gmina Dąbrowa Chełmińska na tle systemu transportowego województwa kujawsko-pomorskiego	150
Mapa 18	Koncepcja przebiegu metropolitalnej linii tramwajowej Bydgoszcz – Toruń	Błąd! Nie zdefiniowano zakładki.
Mapa 19	Miejskie Obszary Funkcjonowania województwa kujawsko-pomorskiego	151
Mapa 20	Model struktury funkcjonalno-przestrzennej województwa kujawsko-pomorskiego do roku 2030	Błąd! Nie zdefiniowano zakładki.

SPIS WYKRESÓW

Wykres 1	Liczba ludności w Gminie Dąbrowa Chełmińska w latach 2017-2021.....	18
Wykres 2	Liczba urodzeń i zgonów oraz przyrost naturalny w Gminie Dąbrowa Chełmińska na przestrzeni lat 2017-2021.....	20
Wykres 3	Liczba urodzeń, zgonów oraz przyrost naturalny na terenie gmin.....	20
Wykres 4	Liczba zameldowań i wymeldowań ogółem oraz saldo migracji w Gminie Dąbrowa Chełmińska	21
Wykres 5	Liczba zameldowań i wymeldowań ogółem oraz saldo migracji	22
Wykres 6	Struktura mieszkańców Gminy Dąbrowa Chełmińska według trzech grup wiekowych	23
Wykres 7	Wyniki procentowe z egzaminów ósmoklasisty, przeprowadzonych w 2022 roku w Gminie Dąbrowa Chełmińska, w powiecie bydgoskim oraz w województwie kujawsko-pomorskim	26
Wykres 8	Liczba gospodarstw domowych oraz osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej na terenie Gminy Dąbrowa Chełmińska w latach 2017-2021	28
Wykres 9	Udział osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem na przestrzeni lat 2017-2021 w województwie kujawsko-pomorskim, powiecie bydgoskim oraz Gminie Dąbrowa Chełmińska	29
Wykres 10	Liczba czytelników oraz wypożyczeń księgozbioru na zewnątrz w Gminie Dąbrowa Chełmińska w latach 2017-2021	32
Wykres 11	Liczba organizacji pozarządowych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców w gminach powiatu bydgoskiego w 2021 roku	35
Wykres 12	Porównanie rodzaju i ilości popełnianych przestępstw w przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców w Gminie Dąbrowa Chełmińska, województwie kujawsko-pomorskim oraz w całym kraju w 2021 roku.....	37
Wykres 13	Udział zarejestrowanych bezrobotnych mieszkańców Gminy Dąbrowa Chełmińska w liczbie ludności w wieku produkcyjnym na tle gmin i powiatu bydgoskiego	45
Wykres 14	Podmioty gospodarki narodowej wg klas wielkości na terenie Gminy Dąbrowa Chełmińska w 2018 i 2022 roku	49
Wykres 15	Liczba gospodarstw rolnych według grup obszarowych, ich powierzchnia oraz powierzchnia użytków rolnych wchodzących w skład tych gospodarstw na terenie Gminy Dąbrowa Chełmińska	52
Wykres 16	Liczba gospodarstw rolnych według grup obszarowych oraz powierzchni użytków rolnych na terenie Gminy Dąbrowa Chełmińska oraz powiatu bydgoskiego.....	53
Wykres 17	Powierzchnia gospodarstw rolnych według grup obszarowych oraz na terenie Gminy Dąbrowa Chełmińska oraz powiatu bydgoskiego	53
Wykres 18	Dochody na 1 mieszkańca oraz wydatki na 1 mieszkańca w 2017 i 2021 w Gminie Dąbrowa Chełmińska oraz powiecie bydgoskim	62
Wykres 19	Struktura dochodów budżetu Gminy Dąbrowa Chełmińska w roku 2017 i 2021	63
Wykres 20	Udział wydatków bieżących oraz majątkowych (inwestycyjnych) w wydatkach ogółem w Gminie Dąbrowa Chełmińska na przestrzeni lat 2017-2021	65
Wykres 21	Wysokość pozyskanych przez Gminę Dąbrowa Chełmińska środków w ramach programów i projektów unijnych w latach 2017-2021	65
Wykres 22	Korzystający z sieci wodociągowej w % ogółu ludności w gminach powiatu bydgoskiego w 2021 roku.....	85

Wykres 23 Korzystający z sieci kanalizacyjnej w % ogółu ludności w gminach powiatu bydgoskiego w 2021 roku.....	86
Wykres 24 Udział odpadów komunalnych zebranych selektywnie w ilości odpadów zebranych ogółem na terenie Gminy Dąbrowa Chełmińska na przestrzeni lat 2017-2021.....	88
Wykres 25 Ocena poszczególnych sfer życia na terenie Gminy (na podstawie udzielonych odpowiedzi).....	92
Wykres 26 Atuty Gminy – pytanie wielokrotnego wyboru (w % udzielonych odpowiedzi).....	93
Wykres 27 Priorytetowe działania do wykonania na terenie Gminy – pytanie wielokrotnego wyboru (w % udzielonych odpowiedzi).....	95
Wykres 28 Branża gospodarki posiadająca największy potencjał rozwojowy – pytanie wielokrotnego wyboru (w % udzielonych odpowiedzi).....	95
Wykres 29 Atrakcyjność Gminy – pytanie wielokrotnego wyboru (w % udzielonych odpowiedzi).	96
Wykres 30 Spotykane formy promocji Gminy – pytanie wielokrotnego wyboru (w % udzielonych odpowiedzi).....	97
Wykres 31 Źródła informacji – pytanie wielokrotnego wyboru (w % udzielonych odpowiedzi). 97	
Wykres 32 Informacje dot. ankietowanych mieszkańców Gminy Dąbrowa Chełmińska.....	98

SPIS ZDJĘĆ

Spis zdjęć

Zdjęcie 1	Kościół p.w. św. Wojciecha i św. Katarzyny w Boluminku	57
Zdjęcie 2	Kościół gotycki z XIV w. p.w. Narodzenia Najświętszej Maryj Panny w Czarzu.....	58
Zdjęcie 3	Kościół p.w. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w Dąbrowie Chełmińskiej	58
Zdjęcie 4	Zespół pałacowo-parkowy w Ostromecku	60
Zdjęcie 5	Kościół p.w. Świętych Mikołaja Biskupa, Biskupa Stanisława Męczennika i Jana Chrzciela w Ostromecku	60
Zdjęcie 6	Jezioro Skrzynka	67
Zdjęcie 7	Rezerwat Wielka Kępa Ostromecka	68
Zdjęcie 8	Czapla siwa z rezerwatu Reptowo.....	70

GMINA DĄBROWA CHEŁMIŃSKA

www.dabrowachelminska.pl

EUROKONCEPT
DANIEL SMUCZEK